רטנר

אהבת ציון וירושלים

על הירושלמי

ספר

אהבת ציון וירושלים

כולל

שנויי נוסחאות וגירסאות

מתלמוד ירושלמי

הנמצאים בספרי הראשונים, בדפוסים ישנים ופראגמענטין כתבי יד

עם הערות ותקונים

ממני

בער ראטנער

נין ונכד להגאון בעל פנים מאירות ז"ל.

מסכתות תרומות וחלה.

ווילנא

בדפוס שרגא פייבל גארבער

תרס"ה

נדפס ברשות בת המחבר
גב' שרה סלונימסקי מניו־יורק
ונכדתו גב' דליה קאופמן מירושלים
בת דבורה ויעקב ב״אר הי״ד

נדפס מחדש ירושלים, תשכ"ז
במהדורת צילום מצומצמת

Дозволено Цензурою 12 Апрѣля 1904 г. Вильна

אהבת ציון וירושלים.

מסכתות תרומות וחלה.

AHAWATH ZION WE-JERUSCHOLAIM

Varianten und Ergänzungen des Textes des Jerusalemitischen Talmuds nach alten Quellen und handschriftlichen Fragmenten ediert, mit kritischen Noten und Erläuterungen versehn

VON

B. Ratner.

Traktate : Terumoth und Challa.

Subventionnirt von der Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaft des Judentums in Berlin.

WILNA.

Buchdruckerei F. Garber.

1904

פתח דבר

כאשר הוצאתי לאור בשנת התרס"ג השנויים על הירושלמי מסכת שבת, חשבתי כי בקרוב יצליח ה' חפצי בידי להוציא לאור עוד חלק אחד; אבל לדאבון לבבי מן השמים עכבוני מזה, מפריעים גדולים וצער גדול בנים גרמו שלא יכולתי למהר במלאכתי.

והנני מו"ל כעת השנויים על שתי מסכתות: תרומות וחלה.

על טיב מלאכתי הכבדה והנכבדה יעידו הלומדים ויבינו מה עשיתי.

מלבד ספרי הראשונים ז"ל השתמשתי בספרי זה בפראגמענט נכבד מכתב יד מהירושלמי מסכת חלה המונח בעקד הספרים הקסרי בפטרבורג. וכן בכתב יד מהגאון ר' שלמה סיריליו ז"ל על איזה פרקים מתרומות וחלה שמסר לי בטובו ידידי הרב החכם הגדול, רבא דעמיה מדברנא דאומתיה, מן השרידים אשר ה' קורא, הר"ר דוד באראן גינצבורג נ"י מפטרבורג. וכן בהשנויים מכתב יד מהירושלמי המונח בעקד הספרים בליידען.

השנויים שהבאתי בספרי זה השויתי עפ"י דפוס וויניציא, דפוס הראשון שיצא הירושלמי לאור.

החכם הגדול הישיש איש חמודות מר דניאל פראפעססאר חוואלזאן הי"ו בפטרבורג היה המעורר הראשון שעוררני על נחיצת מלאכתי זו. אנכי והקורא הלומד מחוייבים תודה וברכה להפראפעססאר הנ"ל בעד זה.

והנני מברך את ה' על לעבר, ואתחנן שיחנני ויחייני לגמור את מלאכתי עד גמירא.

בער ראטנער

נין ונכד להגאון בעל פנים מאירות ז"ל.

ווילנא ערב הפסח שנת תרס"ד.

מכתבי גאוני זמננו:

א

הנה כבר ידוע ומפורסם לכל גודל מעלת ויקרת של כבוד הרב הגדול, צנא מלא ספרא, היקר במעלות ובמידות והבקי הגדול בשני התלמודים מו"ה ר' בער ראטנער נ"י, והטוב אשר עשה בעמיו להדפיס כל שינויי נוסחאות בירושלמי ברכות ושבת הנמצאים בספרי הראשונים ז"ל כדי לזכות את הרבים וקראם בשם אהבת ציון וירושלים. וגודל מעלת ותועלת החיבור כבר ביארתי בהסכמתי אשר נתתי על חיבורו הנ"ל ונדפס באהבת ציון וירושלים על מסכת שבת. ויען אשר עתה הוציא לאור שינויי נוסחאות גם בירושלמי תרומות וחלה כתבנית אשר חיבר על ברכות ושבת וביקש ממני אולי נמצא אתי איזה הערות והוספות בשני מסכתות הנ"ל וידפיס אותם בשמי והנה נעתרתי לבקשת הרב הגדול הנ"ל וראיתי לציין איזה חידושים והערות שיש לי בחיבורו הנ"ל וזה החלי בעזר השם. בירושלמי פ"א מתרומות אשר ידבנו לבו פרט לחרש

ושוטה

ושוטה. וכתב מעכ"ת נ"י: לפני רש"י בשבת קנ"ג היה הגירסא משונה וחרש שוטה וקטן דכתיב אשר ידבנו לבו וכו' ואמנם בערוך הגי' כגירסת הדפוס עכ"ל והנה הי"ל לציין דגם לפני הר"ש והרע"ב היה הגי' כגי' דידן ואמנם לענין שינוי הגירסאות נ"ל דשניהם אמת דגי' דידן בירושלמי הוא לפי פי' הרמב"ם והרע"ב. דמניינא בא למעוטי הא דאמר ר"י במשנה ג' דקטן שלא הביא שתי שערות דתרומתו תרומה וכ"ש דהוא לאפוקי מר' יוסי במשנה הנ"ל דאפילו אם הגיעו לעונת נדרים תרומתו תרומה וכמו שכ' התוס' יו"ט וכ"ש דממעט לדרבי יוסי וס"ל כמתניתין דאפילו הגיע לעונת נדרים שיש לו דעת להתנדב כמו שכ' הרע"ב שם מ"מ אין תרומתו תרומה וע"כ הוצרך למעט מאיש וכ"כ שם הרע"ב בהדיא אבל רש"י בשבת קנ"ג כתב לפי הנראה שם מסוגיית הש"ס דמפרש דמתני' מיירי בקטן שלא בא עדיין לכלל דעת ושפיר נפק"ל מאשר ידבנו לבו וכן היה הגי' בירושלמי לפני רש"י ובזה גם קושית הר"ש על הירושלמי דגי' דידן דלמה לא ממעט גם קטן מאשר ידבנו לבו לק"מ דגי' דידן הוא לפי דמפרשים דמתני' מיירי גם בקטן שהגיע לכלל דעת דאין תרומתו תרומה לפיכך הוצרך למעט מאיש.

בפ"ג הלכה ח' השוחטן בחוץ פטור וכתב מעכ"ת נ"י וכשו"ת ר"ב אשכנזי הנ"ל והשוחטן בחוץ פטור דברי ר' שמעון ורבי יוסי מחייב ולפנינו בחוץ פטור דברי ר' יוסי ור"ש מחייב ועי' זבחים מ"ה ע"ב ובשטה מקובצת שם ותראה שגי' רב"א עיקרית וכו' עכ"ל. ותמהני דהלא מדברי הירושלמי כאן גופא מוכח דט"ס נפל בירושלמי וצ"ל השוחטן בחוץ פטור דברי ר"ש ור' יוסי מחייב וכמו דאיתא במשנה דזבחים ד' מ"ה דהא מקשה וכי קדשים אינן ד"ת ואעפ"כ ר"ש פוטר דתנינן תמן (ור"ל במשנה דזבחים) וכן כתב בגליון הש"ס כאן בירושלמי דט"ס וצ"ל ר"ש פוטר ור"י מחייב.

שלמה הכהן. [ראש המו"ץ בווילנא]

ב' מרחשון תרס"ה ווילנא.

ב

אל מעלת כבוד ה"הג המפורסם הכם ושלם אשר לו ידים בכל חכמה ומדע מוכתר בנימוסין ובקילופין כש"ת מו"ה ר' בער ראטנער נר"ו יאיר כאור בהיר נס"ו.

שלום לו מאדון השלום וברכה וחיים עד העולם.

את יקרת מכתבו קבלתי ואחרי כן הגיעני ספרו הבהיר על תלמוד ירושלמי המכונה בשם אהבת ציון וירושלים חלק כ' על מסכת שבת עיינתי בו ומצאתי את שאהבה נפשי דברים יקרים ונחמדים עד להפליא שמחתי בו מאד כי מלאכה גדולה עשה בחכמה בתבונה ובדעת אסף בחפניו את כל שינויי נוסחאות וגרסאות אחת לאחת למצוא כל ההוגים בו די מחסורם בתיקון השיבושים שנפלו בו מהמעתיקים והמדפיסים גם הוסיף נופך משלו הערות יקרות מאירות העינים אשר יהיו לתועלת גדול להלומדים והחלק יעיד על הכלל כי טוב היא ואמרינן לפעלא טבא יישר חילא ויהא רעוא דשמעתתיה יבדרו בעלמא ורבים וכן שלמים יאותו לאורו. ברך ה' חילו לזכות את הרבים ומצוה רבה וגדולה לקבל ממנו חבורו בכסף מלא ולהביא הברכה הזאת ואוצר טוב אל ביתו וגלל כן יזכו לחזות בבנין ציון וירושלים. דברי המדבר בצדקה להרמת קרן התורה ולומדי' הבא עה"ת ח' לירח מרחשון תרס"ה פעה"ק חברון תו"ב הצב"י **חיים חזקיא מדיני המכונה חח"ם.**

[מחבר ספרי שדי חמד].

הנה חפץ הייתי לקבל יתר חבוריו בכסף מלא אולם כי לא כימים הראשונים בהיותי בקראסוב אשר היתה פרנסתי ברווח הימים האלה אשר לרוח הזמן די להפקיע את עצמי לכן אם אפשר לכתה"ר לשלוח אלי במתנה החלק הראשון והחלק השלישי אשר עומד עתה בהדפסה וכן חבורו היקר מבוא הגדול לספר סדר עולם אם אפשר לו יעלה לרצון לפני ולזכות תחשב למר אשר יהגו בספריו באה"ק וכדאי המצוה להגן עליו כאלף המגן עד עולם. **הנ"ל.**

ג

בשם ה' א' י"ב כסליו תרס"ה לפ"ק פינסק.

כבוד הרב הגדול המצויין, כליל תפארה, מהולל בבקיאותו הנפלאה, חכם ושלם, שלשלת היחוסים, צמרתו מבין עבותים, שמו לתהלה מוהר"ר בער ראטנער נ"י בע"ס ס' אהבת ציון וירושלים.

יהי שלום בחילו ובגבולו כלה!

יקרת מכתבו בצירוף חלק אחד מספרו הנדפס על ירושלמי שבת גם העלים מתרומה ותלה הופיעו לנגד עיני יום ד' העבר; ומבין מעמקי תהום הטרדות אשר לי התרתי לי עת מצוא לעבור בין בתרי אמרותיו במרבית מקומות, ובמדת החלק אשר יעיד על הנותר קראתי לו נועם כדרשתם ז"ל (סנהדרין כ"ד) ורבת נתפעלתי לראות מרבית הבקיאות אשר קבץ כעמיר גורנה

המון

מכתבי גאוני זמננו

המון גי' הראשונים המדויקים בירושלמי אשר על ידם תצא לאור תעלומה בהבנת הסוגיות דבני מערבא בביאור נכון. וכגון דא היא מלאכה רבה וחכמה גדולה גם יחד; עד כי המלצתי עליו מאמר הגר"א ז"ל עה"כ אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה (משלי ג', ד') שבקשה יונח על דבר הנאבד ולא נודע מקומו איה, וזהו כמדת בקשת הכסף להרויח שאין אדם יודע במה להשתכר, והוא מבקש מקומם; וחיפוש נאמר על מטמון ואבני חפץ הטמונים במקום הידוע ונצרך לזה חיפוש וטורח לרדת תהום ולהעלותם בידו מבין גבבי־ים; וכהחזיון הזה הוא גם מדת היגיעה בתורה אשר שתי אלה נכללין בה יעוין בפי' הגר"א למשלי שם. — וגם הלום אחרי רואי במלאכה הגדולה והקדושה אשר העלה כתר"ה לרגל עבודתו בספרו זה אשר שתי אלה בו נקבצו ובאו גי' כל גדולי הראשונים אשר אסף וקיבץ במקומות הידועים, עד כי הביא את המטמון הזה לברכה ורב חפץ כן גם הטורח הרב אשר עלתה לכת"ר לבקש אחרי גי' ונוסחאות הנמצאות בכ"י וגירסות הראשונים העשירים במקום אחר שע"ז נאמר אם תבקשנה ככסף. ולאיש אשר אלה לו נאמר לפעלא טבא יישר כי זכות הרבים תלוי בו ויהי נועם ד' עליו לכונן מעשה ידיו ולבצע את אשר החל כפי מאמר הירושלמי הנודע המתחיל במצוה אומרים לו מרוק (ירושלמי ר"ה פ"א הלכה ח' ובמגילה פ"ב ה"ז ובבאור הגר"א או"ה תקפ"א ס"ז י"ט) ויזכה לברך על המוגמר להאל הגומר עליו להצלחת ולשמחת רבים וגם שלמים ישרי לב אשר קרבת אלהים ותורתו יחפצון — פי המברכו בברכת בהן האחוז באהבת אנשי צורה ורמי־המעלה **צבי הירש הכהן וואלק** חונה פה פינסק.

ד

מכתב ידידי הרב הגדול הר"ר שלמה באבער נ"י.

ב"ה יום א' י"ד חשון תרס"ה לעמבערג.

לכבוד ידידי הרב הגדול החכם המהולל וחוקר נפלא אוצר בלום מהר"ר בער ראטנער נ"י.

שש אנכי עוד בהופיע לפני הגליונות מספרך החדש אהבת ציון וירושלים על ירושלמי תרומות וחלה אשר שלחת אלי; גם במלאכתך הזאת הראית את שקידתך העצומה בספרי הקדמונים אשר הובא בהם הירושלמי, וחקרת ודרשת לברר הנוסחא הנכונה, וגלית לנו חדשות ונצורות. ראיתי והתבוננתי שמלבד הרבה שנויים אין מספר, הבאת גם כן שנויים שמצאת הנוגעים להלכה; כן שמחתי לראות שהבאת ג"כ שנויים מן הפראגמענטין מכתב יד בפטרבורג ובהרבה מקומות מלאת על פיהם החסרונות לפנינו בדפוס. כן היה לפניו הכ"י של רבינו שלמה סירליו ז"ל גם הביא שנויים מירושלמי כתב יד ליידען ותכונת הכ"י הזה נמצא במבוא הירושלמי להרה"ג החכם הכולל מוהר"ר זכריה פראנקעל ז"ל ד' קמ"א.

וכדרכך בקודש בספרים הקודמים אשר הוצאת לאור עולם כן הראית גם בחלק הזה, ותקותי חזקה כי כל חכמי לב המוקירים דברי חז"ל יתנו כבוד זיקר למלאכתך ויאמרו לפעלא טבא יישר, ויבואו לקנות הספר בכסף מלא למען יהיה לאל ידך לעבוד בלב ונפש חפצה גם על שאר מסכתות הירושלמי ויואל אלוה ויתן לך שלום ושלוה כח ועצמה לכלה המלאכה עד תומה ולהגדיל תורה ולהאדירה. — ואשר שאלת ממני לשום עיני על הספר ולהביא לפניך איזה הערות, אף כי קשה עלי הדבר באשר טרוד אנכי מאד להשלים המבוא הגדול לספר האורה המיוחס לרש"י ז"ל אשר אוציא אי"ה בקרוב לאור עולם עם הערות ומראה מקומות לזכרון נשמת רש"י ז"ל ליום אשר תמלאנה שמונה מאות שנה אשר הלך למנוחות, וכבר אמרו חז"ל כי קאי בהא מסכתא לא תשאליה במסכתא אחריתי דלמא לאו אדעתיה, בכל זאת באשר יקר מאד הספר בעיני אמרתי לעבור על דבריך ולהביא לפניך איזה הערות קטנות אשר מצאתי להעיר, זאם יהיה לך לרצון ישמח לבי.

ידידך החותם ברגשי כבוד **שלמה באבער**.

[ההערות נתאחרו לבוא אלי וע"כ יבואו אי"ה בההלק הבא].

אהבת ציון וירושלים.

תרומות.

פ"א משנה א' אפילו ברשות אין תרומתן תרומה. במתניתא דבני מערבא ואפילו ברשות אין תרומתו תרומה. וכ"ה בעיטור (ה' ציצית ד' ע"ו). אבל בסמ"ג עשין קל"ד כגי' הדפוס. ועי' בגיטין כ"ג ע"ב וש"נ.

פ"א ה"א ויקחו לי תרומה. בעיטור שם ומפרש בירושלמי דבר אל בנ"י ויקחו עכ"ל.

פ"א ה"א מאת כל איש וכו' בר"ש תרומות כאן הגי' דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה (שמות כ"ה ב') פרט לנכרי, מאת בני ישראל (מאת כל איש, וכן הוא בפי' מהר"י בן מלכי צדק ז"ל) פרט לקטן, אשר ידבנו לבו פרט לחרש ושוטה וכו' ותימה דלא ממעט קטן מידבנו לבו וכו' עכ"ל, ובאמת לפני רש"י ותוס' המובאים לקמן היה כתוב בהירושלמי המיעוט לקטן מידבנו לבו, ובתנחומא (הוצאת הרב ר' שלמה באבער נ"י) פ' תרומה, מובא המאמר בשנויים.

פ"א ה"א אשר ידבנו לבו פרט לחרש ולשוטה. לפני רש"י היתה הגי' משונה וז"ל בשבת קנ"ג ע"ב והורם את שאינו שלו בלא רשות דכתיב תבואת זרעך (דברים י"ד) וחרש שוטה וקטן (מלה אחרונה לפנינו ליתא) דכתיב אשר ידבנו לבו שיש לו לב להתנדב (ד' מלות לפנינו ליתא) בהש"ס (צ"ל בתלמוד או בגמרא) ירושלמי עכ"ל ובתוס' חולין י"ב ע"ב ד"ה ותיבעי אשר ידבנו פרט לחרש שוטה וקטן ושמא אסמכתא בעלמא היא עכ"ל ובערוך ערך חמש מובא הירושלמי כגירסת הדפוס.

פ"א ה"א ואי זהו מעשה שלהן ר"ח אמר וכו'. בתוס' חולין י"ב ע"ב ד"ה ותיבעי ומיהו אם בשעת הטל העלום התינוקות משמע בירושלמי שהן כבי יותן דבריש מס' תרומות מייתי הך משנה ומפרש ואיזהו מעשה שלהן אמר רב הונא בתפוש בהן בטל ושמא האי תפוש בהן בטל וכו' ובירושלמי גבי חמשה לא יתרומו וכו' פריך ויוכיח מעשה שלהן על מחשבתן דתנינן תמן העלום (העלו) חרש שוטה וקטן וכו' וקצת תימה מה מקשה דבתחלה סיגיא דריש מקראי דאין תרומתן תרומה דבר וגו' עכ"ל.

פ"א ה"א רבי חונא אמר בתפוש. בר"ש פ"ו דמכשירין משנה א' בירושלמי אמרינן בריש מס' תרומות ואי זהו מעשה שלהם אמר ר"ח בתפוס בהן בטל ובפרק קמא דחולין א"ר יוחנן לא שנו וכו' ושמא הכל אחד וכו' ובפי' הרא"ש במכשירין שם הגי' א"ר נחוניא בתפוס בהם בטל וכו' ע"ש.

פ"א ה"א רבי זעירא בשם רבנין. בשו"ת זקן אהרן סי' ר"א הגי' זעירא בשם רבנן.

פ"א ה"א ואת שאין כתוב בו מחשבה. בתוס' חולין הנ"ל ושאין כתוב בו מחשבה מעשה שלו מוכיח על מחשבתו פי' כיון שעיקר תרומה במחשבה וקטן אין לו מחשבה לא מסתברא שיוכיח המעשה על מחשבתו עכ"ל.

פ"א

פ"א ה"א אמר ר' יוסי קשייהה וכו' ואין מעשה שלו וכו' במעשרות פ"ד ה"ב רבי יוסי בשם רבי הילא תיפתר וכו' והוכיח מעשה שלהן על מחשבתם וע"ש.

פ"א ה"א הכל כשרין לכתוב את הגט. בתוס' חולין הנ"ל והדר פריך רבי יוסי קומי דשמואל והרי גיטין שאין כתוב בו (בהן) מחשבה וכו' דתנינא (דתנינן) הכל כשרין לכתוב את הגט ואפילו (חוץ, ולפני בעל מלאכת שלמה בתרומות כאן היה כתוב בירושלמי ואפילו כמו שהוא בתוס') חש"ו ואמר (אמר) ר"ה והוא שיש (שיהא) פקח עומד על גביו כו' מתרץ תמן זה כותב וזה מגרש הכא הוא החושב (חושב) והוא התורם (תורם) ותימא לר"י שבא להרץ מגט אתרומה וכו' ובלא הירושלמי יש לנו לדקדק בדברים הללו דכיון וכו' עכ"ל.

פ"א ה"א ר' יוחנן בעי והיינו וכתב לה לשמה. בבבלי גיטין כ"ג ע"ב אמיראי (ר' זריקא ורבה בר בר חנה) גינהו ואליבא דר' יוחנן ע"ש.

פ"א ה"א ודר' יוחנן בגיטין כרבנן דקדושין. בס' אור הישר (ד' נ"ט ע"א) גורס ור' יוחנן דגיטין כרבנן וכו'.

פ"א ה"א ר"י בנו של ר"י בן ברוקה אמר בינן לבין עצמן אין קידושיהן קידושין. בתוספתא פרה פ"ה הגי' רבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אומר חרש שוטה וקטן שקדשו ואחרים רואין קדושן כשר. והכונה למי חטאת ולא לקדושי אשה כי אם נאמר בקדושי אשה הלא גם בגדול פיקח שקדש בלא עדים אין קדושיו קדושין ומה א"כ יאמר כאן חש"ו? ועי' יומא מ"ג ע"א ובפי' ר"ח שם.

פ"א ה"א אבל אם היה פיקח ונתחרש כותב ואחרים מקיימין כתב ידו. צ"ל תורם ואחרים מקיימין. כמו שהוא בתוספתא (עם הרי"ף, ובתוספתא בכת"י א' בהוצאת צוקערמאנדל) פ"א דתרומות אבל פיקח ונתחרש הוא תורם והן מקיימין ע"י. וגירסתינו בירושלמי כאן תמוה מתחיל תני חרש שתרם וכו' ומסיים כותב וכו'. ובבבלי גיטין ע"א ע"א מובא ברייתא אהריתא ארשב"ג בד"א בחרש מעיקרו אבל פיקח וכו'.

פ"א ה"א בשם ר' יוחנן חלוקין על השונה הזה. בירושלמי גיטין פ"א ה"א בד"וו חלוקין על השוטה הזה וכו' ובבבלי גיטין ע"א ע"ב אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חביריו על רשב"ג.

פ"א ה"א והא מתניתא פליגא וכו' כל המאמר מובא בשנויים קטנים בחי' הרשב"א בגיטין ע"ב ע"א ד"ה קולו.

פ"א ה"א והרי שכתב כתב ידיו או שאמר לסופר כתוב. במקור בתוספתא גיטין פ"ב הלשון מתוקן כתב בכתב ידו לסופר כתוב וכו' והלשון או שאמר לסופר שבתוב בירושלמי אינו מדויק הלא ברישא דברייתא לא נזכר שאמר בעצמו ורק בסיפא נאמר זה.

פ"א ה"א אפילו הרכין בראשו. בעיטור (כתיבת גיטין ד' כ"ט) ובנשתתק מחליו נמי דיו בהרכנת הראש פעם אחת כדגרסינן בירושלמי עכ"ל.

פ"א ה"א אמר ר' יודן תמן וכו' בגיטין שם הגי' ודכוותה עד שישמעו את קולו שלשה פעמים אמר רבי יודן וכו' אבל בד' קושטאנטינא בירושלמי שם הגי' מתוקנת כמו שהוא בתרומה כאן. וכן בעיטור הנ"ל וז"ל ירושלמי רבי זעירא בעי קומי רבי מנא בד"א (צ"ל כד"א: ר"ת, כמה דאת אמר, ולפנינו כמה דתימא) עד שירכין בראשו ג' פעמים ודכוותה עד שישמעו את קולו ג' פעמים א"ל לשמיעת הקול פעם אחת להרכנת הראש ג' פעמים ש"מ כיון שהשמיע את קולו ואמר הין ולאו לא צריך בדיקה עכ"ל.

פ"א ה"א ר' בנימין בר לוי בעי. בגיטין שם בעי מה אנן קיימין אם יש בו דעת לבא יש בו דעת לשעבר אין בו דעת לבא אמר רבי אבא מרי וכו' ובד' קושט' שם הגי' לנכון כמו שהוא כאן.

פ"א ה"א בר"א בזמן שפירש מתוך בורייו. בד' קושטנטינא בגיטין שם בזמן שנשתתק וכו'.

פ"א ה"א דתני אמר רבי יודה מעשה וכו' ביוחסין השלם (ד' לונדון צד 41) ובירושלמי בריש תרומות תניא ר' יהודה אומר מעשה בבניו של ר' יוחנן בן גודגדה שהיו כלן חרשים ר"ל אלמים והיה כל טהרות שבירושלים נעשין על גביהן וכו' וכן בתוספתא דריש תרומות אמר ר' יהודה בניו של ר"י בן גודגדה חרשים וכו' עכ"ל ובפי' מהר"י בן מלכי צדק בתרומות כאן הגי' משונה וז"ל ואמרינן מתני' דתני חרש דלא כרבי יהודה דתניא א"ר יהודה חרש שתרם תרומתו תרומה עכ"ל ולפנינו ליתא זה.

פ"א ה"א אמר ליה מפני שהטהרות. בר"ש תרומות כאן דמסיים בה בתוספתא (תרומות פ"א) ובירושלמי אמרו לו (אמר ליה) משם ראיה (ב' מלות אחרונות חסר לפנינו) שהטהרות אין צריכות מחשבה וכו' עכ"ל וכן מובא בשם הירושלמי במלאכת שלמה כאן. ובב"י ליידען הגי' אמ' ליה מפני וכו'.

פ"א ה"א סימני שוטה וכו' ר' יוחנן אמר אפילו באחת מהן. בהגהת מיימוני ה' מכירה פכ"ט ה"א בירושלמי בתרומות ובתוספתא (תרומות פ"א) מפרשים איזהו שוטה המהלך (היוצא) בלילה והלן בבית הקברות והמקרע כסותו והמאבד מה שנותנין לו א"ר יוחנן אפילו באחד מהן נחשב שוטה עכ"ל ובכ"י ליידען מן רבי יוחנן אמר עד קודרייקום ל"ג מלות חסר כאן ונכתב בכתב אחר בגליון ולפי הנ"ל חסרון הוא בכ"י כי כבר היה כ"ז בהירושלמי לפני הראשונים.

פ"א ה"א היוצא בלילה. בר"ש הגי' היוצא יחידי (ליתא) בלילה ובירושלמי גיטין פ"ז ה"א נשנה המאמר בשנויים ובשו"ת מהר"ם בר"ב סי' תנ"ה ובירוש' דתרומות וכו'.

פ"א ה"א אמר רבי הונא והוא שיהא כולהם. בב"י (אהע"ז סי' קי"ט) בירושלמי דמס' תרומות משמע עד שיראה בה כולם וכו' ע"ש. כאן חולקים רב הונא ור' יוחנן וכן הוא בבבלי חגיגה ג' ע"ב.

פ"א ה"א היוצא בלילה קניטרוכוס. עי' לקמן גי' התוס' חגיגה ג' ע"ב ד"ה דרך. ובתשובות הגאונים (זכרון לראשונים סימן רמ"ה) הגי' גונדרפוס רוח רעה. ובמוסף הערוך (ערך קונטרופוס) ירושלמי דתרומות פ' חמשה לא יתרומו היוצא בלילה קנטרופוס וכו' ע"ש ובמלואים למשביר וגי' הערוך קונטרופוס וכן הוא בירושלמי גיטין וכו'.

פ"א ה"א היוצא בלילה. בתוס' חגיגה הנ"ל מובא הירושלמי בשנויים וז"ל דבירושלמי פ"ק דתרומות אומר סימני שוטה היוצא בלילה והלן בביה"ק והמקרע כסותו והוא מאבד מה שנותנים לו אר"ה והוא שיהו כולן בו דלא כן אומר אני היוצא בלילה יחידי אימור גנדריפס אחריה והלן בביה"ק לשרים והמקרע כסותו אימר בעל מחשבות מאבד מה שנותנים לו קוביקוס וכו' ע"ש.

פ"א ה"א המקרע את כסותו כוליקוס. במוסף הערוך (ערוך קינוקוס) ירושלמי דגיטין פ' מי שאחזו קיניקוס פ' בל"י עושה עצמו ככלב וכו'.

פ"א ה"א קודייקוס. בתשובות הג' הנ"ל מי שאחזו קורדיאקוס ע"ש.

פ"א ה"א א"ר בון מסתברא. בד' אמשטרם הגי' משובש קצת וכגירסת ד' וויניציא כן בשו"ת זקן אהרן סי' ר"א ע"ש ובתוס' חגיגה הנ"ל.

פ"א

פ"א ה"א מה דאמר ר"י. בגיטין פ"ז ה"א מסתברא כמה דאמר ר"י וכו'. ובד' קושט' שם מסתברא דמה שאמר ה"י.

פ"א ה"א פעמים שוטה פעמים חלום. המאמר מובא בשנויים קלים בשו"ת הרשב"א חלק ד' (ד' שאלוניקי תקס"ח) סי' ר"א ע"ש.

פ"א ה"א פעמים חלום. תוספתא תרומות פ"א ובד' החדשים בירושלמי חלים. ובשרשים לר"י בן גנאח (שורש חלם) ובמשנה עתים חלים עתים שוטה.

פ"א ה"א וישאיל כרשב"ל. בגיטין שם מה שמואל כר"ל. ובשו"ת הרשב"א הנ"ל בשאלת השואל מה שמואל כר"ל וכו' ושם להלן בתשובת הרשב"א מאי קא מתמה ומה שמואל כר"ל וכי וכו'.

פ"א ה"א דרשב"ל אמר לכשישתפה. בר"ן גיטין פ"ז סי' תקכ"ח וכן איתא בירושלמי אלא שהחליפו שם דריש לקיש לר' יוחנן ור' יוחנן לריש לקיש דגרסינן התם וכו' ריש לקיש אמר לכשישתפה וכו' ודברי הר"ן נובעים מחי' הרמב"ן והרשב"א גיטין ד' ע' ע"ב ד"ה הא ומשו"ת הרשב"א הנ"ל. ובעיטור (כתיבת גיטין ד' כ"ט) ובירושלמי גרסינן איפכא ר' יוחנן אמר וכו' וריש לקיש אמר אין כותבין אלא לכשישתפה ואנן אגמ' דילן סמכינן וכו' עכ"ל.

פ"א ה"א דו בה דשמואל. בירושלמי גיטין הנ"ל ייבא דשמואל מריש לקיש. ובשו"ת הרשב"א הנ"ל בשאלת השואל הגי' רובא דשמואל, ושם להלן בתשובת הרשב"א ועדיפא מדר"ל כדברי הירושלמי דאמר רובא דשמואל מדרשב"ל.

פ"א ה"א ותחלימני והחייני. מדרך הירושלמי לבאר המלות המובאות ממשנה או מתוספתא ועי' לקמן פ"י ה"י וכן כאן מבאר הגמרא המלה חלים.

פ"א ה"א מאן האני קטן. בר"ש תרומה כאן ירושלמי מאן תאני קטן דלא כר' יהורה (יודה) דתני קטן שהניחו אביו במוקשה, (במקשה) והיה תורם ואביו מוכר על ידו (ידיו) תרומתו תרומה לא הוא שתרם אלא אביו שזימן (הוא שאימן) על ידו אבל בתוספתא גרסינן אמרו לו לא הוא שתרם ויש טעות סופר בירושלמי עכ"ל וכמו שהביא הר"ש מהתוספתא כן הוא בתוספרא פ"א דתרומות (הוצאת צוקערמאנדל).

פ"א ה"א ואביו מוכר ע"י תרומתו תרומה. במלאכת שלמה כאן מביא מהירושלמי ואביו מוכר ע"י תרומתו תרומה דברי רבי יהודא (ג' מלות אחרונות לפנינו ליתא) עכ"ל וגי' המלאכת שלמה נכונה כי מגוף הסוגיא נראה שמביא דעת ר' יהודה דאם לא כן אין שום קושיא. וכן הוא בתוספתא הנ"ל. שוב ראיתי בפי' הרא"ש על זרעים (נדפס מכתב יד שהיה תחת יד הגאון ר"ד אופענהיים ז"ל בספר פי שנים, אלטונא תצ"ה) שהביא בפירוש בשם הירושלמי הגי' דברי ר' יהודה אמרו לו לא הוא שתרם וכו'.

פ"א ה"א הרי שבא בעל הבית. בפי' רב נסים גאון (עירובין ע"א ע"א) בירור זה בתוספות תרומות כיצד אמרו תורם שלא מדעת וכו' ע"ש.

פ"א ה"א ואם היה לוקט ונותן לו. בתוספתא תרומות פ"א ואם היה בעל הבית מלקט ומוסיף עליהן בין כך ובין כך אינו חושש משום גזל.

פ"א ה"א אתם ולא שותפין. באו"ז ח"א סי' רכ"א כההיא דפ"ק דתרומות ירושלמי דאמר התם אתם ולא שותפין והתנינן (וההגן) השותפין (שותפין) שתרמו זה אחר זה אלא כאן לתרומה גדולה כאן לתרומת מעשר כלום למדו לתרומה גדולה אלא מתרומת מעשר, אלא כאן להלכה כאן למעשה (כאן למעש', ובדפוס אמשטרדם כאן למעשר, והגי' הנכונה באור זרוע, וכן בחי' הרשב"א קדושין ד' מ"א ע"ב ד"ה אתם והכי משמע קצת בירושלמי וכו' כאן להלכה

כאי

כאן למעשה עכ"ל (וכן מצאתי אח"ז בגיטין פ"ה ה"ד) פי' פריך ממתניתין אהא דקתני אתם וכו' עכ"ל האו"ז וברייש תרומה הגירסא כלום למדו מתרומה גדולה אלא מתרומת מעשר אלא כאן להלכה כאן למעשר כלומר דיעבד תרומתו תרומה וכו' אבל לכתחלה לא ובכסף משנה ה' תרומות פ"ד ה"ח בשם הר"י קורקוס כתירוצא דירושלמי בריש תרומות כאן להלכה כאן למעשה פי' כאן לכתחילה כאן בדיעבד וכו' עכ"ל.

פ"א ה"א כאן להלכה כאן למעשה. כעין זה בסנ' פ"ד ה"ז. ועי' מ"ש בחלה פ"ג ה"א.

פ"א ה"א כאן להלכה. בתשובות ר' בצלאל אשכנזי סי' א' בשם הר"ש כתב יד בכמה מקומות יש בירושלמי לשון זה כגון דצריך לעשות כך וכך מהלכה ור"ל שהוא מדרבנן וכו' עכ"ל.

פ"א ה"א ר' יוסי בעי. בר"ש ופריך (בעי) ר' יוסי אם באפוטרפין (באפיטרופוס) לעולם ברא הנן (בהרא דתני) וכו'.

פ"א ה"א מוכר מטלטלין וזנן. בגיטין שם מוכר הוא עבדים.

פ"א ה"א גנב תרומת הקדש ואכלה שלו. מלת שלו לא גרסינן.

פ"א ה"א גזבר כמאן דאינון וכו'. מעשרות פ"ה ה"ו.

פ"א ה"א אף שלוחכם בני ברית. בדמאי פ"ו ה"א בשנויים. וכן בבבלי גיטין כ"ג ע"ב. ובתשובות הגאונים (זכרון לראשונים סי' שי"ב) ואמרינן בתלמוד נכרי לאו בר תורה הוא. וכן היה הגי' לפניהם בגיטין שם כמו שנראה בחי' הרשב"א גיטין שם ועי' בבבא מציעא ד' ע"א סע"ב.

פ"א ה"א א"ל ר"ז מיניה ומיניה. בדמאי פ"ו ה"א אמר ר"ז ומינה וכעין זה ביבמות פ"ד ה"ז א"ר זעירה מיניה מה הבכור וכו' ופי' מקרא זה גופה אתה לומד זה. ובקדושין פ"א ה"א (דו"ו ד' נ"ח ע"ג שורה י"ד) אמר רבי מנא לא מינה ודבק באשתו וכו' וצ"ל א"ר מנא מינה ולא מינה כמו שהוא באו"ז ח"א סי' תשכ"ה. וכל המאמר בירושלמי שם משובש לפנינו ויש להתקנו מאו"ז שם.

פ"א ה"א הא אם רצה תורם. ד' מלות אלו ליתא בדמאי שם.

פ"א ה"א בהדא די מתניתה. בד"א כהדא מתני'.

פ"א ה"א מכיון שאמר לו כור מעשר. בחי' הרמב"ן גיטין ד' ל' ע"ב (בס' חמשה שיטות, זולצבאך תקכ"ב) כדאיתמר עלה בירושלמי מכיון דאמר כור מעשר יש לך בידי נעשה שלוחו של זה נמצא כתורם ברשות עכ"ל ולפנינו בשנויים.

פ"א ה"א ר' איסה בעא קומי ר"י. כד"א ר' איסי. והוא ר' אסי. ובערוך השלם (ערך איסא צד 71) מביא מכאן איסא.

פ"א ה"א דרבי יוסי אמר בעל הבית שתרם. בסמ"ג עשין קל"ד ויש רשות לישראל וכו' כדאמר רבי יוסי בירושלמי פ"ק דתרומות עכ"ל.

פ"א ה"א אין בכליה קמת עליה. צ"ל אין בכליה קמת עליה. והלשון הזה שגור בפי ר' יוחנן עי' מ"ש באהבת ציון לשבת צד 66.

פ"א ה"ב למי נצרכה. בהג"מ ה' תפלה פ"ה ה"ט הגירסא לא נצרכה לרבי יוסי וכו' ובפי מהר"י בן מלכי צדק בתרומות כאן הגי' הא מני רבי יוסי. ובכ"י ליידען למי נצרכה לר"י היידן (היידין).

פ"א ה"ב אמר רב מתנה וכו'. בכ"י ליידען דאמר (אמר) רב מתנה דרבי יוסי היא הרא (ליתא) וכו'.

פ"א ה"ב מ"ט דר"י והאזנת. בפי' רבינו חננאל במגילה כ' ע"א ירושלמי

ר'

ר' יוסי אומר כתיב והאזנת למצוותיו השמע לאזניך מה שאתה מוצא מפיך עכ"ל וראה בספרי אהבת ציון לברכות צד 51.

פ"א ה"ב אמר רב חסרא לית כאן חרש. בחי' הרשב"א ברכות י"ד ע"ב ובירושלמי גרסינן גבי הא מתני' דמגלה רב חסדא אמר לית כאן חרש אשגרות לישן הא מתניתא עכ"ל ובחי' הרמב"ן בבבא בתרא ד' ע"ז ע"א ד"ה הכי כענין שאמרו בירושלמי לית כן חרש אשיגרת לישן עכ"ל ובחי' הרמב"ן רפ"ג דמכות וכיוצא בה אמר בירושלמי דתנן חוץ מחרש שוטה וקטן לית כאן אשיגרת לשון הוא עכ"ל. המעיין בבבלי ברכות ט"ו ע"ב במ"ש ודלמא כולה ר' יהודה היא ותרי גווני קטן וחסורי מחסרא והכי קתני וכו' ועי"ש בתוס' ד"ה דלמא יראה עד כמה נאמן הדבר שהבבלי לא ראה את הירושלמי, שהלא רב חסדא אמר כאן לית כאן חרש, ומדוע לא נזכר מזה בבבלי?

פ"א ה"ב דהיא דרבי יוסי. בס' הון עשיר בפי' למשניות כאן הגירסא דהיא כרבי יוסי וכו' ולא תניתא (תנינתא).

פ"א ה"ב דרבי יוסי. במגילה פ"ב ה"ד אתא ר' חנניה בשם ר' חסדא דרבי יוסי היא ולפנינו חסר ט' מלים האלו.

פ"א ה"ב אמר רבי יונה ה"א דלית כללוי דרבי כללין. כעין זה יבמות פ"ט ה"א וה"ב ועי"ש.

פ"א ה"ב דתנינ' חרש המדבר. יבמות פי"ב ה"ד והגי' משובשת כאן ושם אבל הגי' הנכונה באור זרוע ח"א סי' שס"ז וז"ל דאמר בירושלמי פ"ק דתרומות ובירושלמי פרק מצות חליצה ובירושלמי פ"ק דחגיגה חברייא בשם ר' לעזר למען ישמעון עד כדון למען ילמדון ולמען ילמדון (לפנינו הגי' משונה) א"ר יונה ההיא אמרת לית כללי דתנינן תמן חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום וסברין מימר מדבר ואינו שומע חרש שומע ואינו מדבר אינו חרש (לפנינו שומע ואינו מדבר חרש מדבר ואינו שומע חרש ועי"ז טעו כל המפרשים) ותנינן (וההנינן) החרש שנחלץ (שחלץ) והחרשת שחלצה והחולצת לקטן חליצתה פסולה ואר"י לפי (ליתא) שאינן יכולין לומר ואמר ואמרה והנינן חרש שדברו בו (ליהא) חכמים בכ"מ שאינו שומע (לא שומע) ואינו מדבר הדא מסייעא לרבי יונה דאמר לית כללי דרבי כללי עכ"ל.

פ"א ה"ג במשנה קטן שלא הביא שתי שערות רבי יהודה אומר תרומתו תרומה. וכן הגי' בירושלמי יבמות פי"ג ה"א אבל בבבלי נדה מ"ז ע"ב מובאה המשנה ושם הגי' רבי יהודה אומר אין תרומתו תרומה ועי' בר"ש כאן. ובפי' הר"י קורקוס על הרמב"ם בה' תרומות פ"ד ה"ה היתה לפניו הגי' בנדה הנ"ל כמו שהוא לפנינו במשנה תרומות ר' יהודה אומר תרומתו תרומה.

פ"א ה"ג תנא בשם ר' מאיר. מובא בר"ש כאן..

פ"א ה"ג את שכתוב בו מחשבה תורם וכו'. כל המאמר משובש כאן ויש לתקנו מירושלמי יבמות פי"ג ה"ב ועי"ש.

פ"א ה"ג רבי אחא רבי חיננא בשם רב כהנא. בר"ש תרומות פ"א משנה ב' ובירושלמי דיבמות פ' ב"ש וכו' ועוד גרסינן התם רבי אחא בשם רבי חנינא בשם רב כהנא כדברי האומר (מי שהוא אומר) אינו תורם אינו מקדש (מקדיש) וכו' תורם ואינו מקדש (מקדיש) א"ר יוחנן (ור"י אמר) וכו' ומסיק דמביא (לפנינו בתרומות כאן פשיטא לך שהוא מביא וביבמות שם הגי' משובשת. כותי פשיטא לך שהוא מביא ולפני הר"ש היה ביבמות הגי' כבתרומות כאן).

פ"א

פ"א ה"ג ואין יסבור ר' מאיר בכל מעשרותיכם. פי' ר' מאיר דסובר לעיל שהקטן לעולם אין תרומתו תרומה.

פ"א ה"ג מה הוא שיהו חייבין. בר"ש שביעית פ"ו משנה א' וכן משמע בירושלמי דפ"ק דתרומות ובירושלמי דיבמות פרק בית שמאי וכו' וקאמר מהו שיהו חייבין על הקדשים (ביבמות, על קדשיו) מבחוץ כלומר דאם קטן הקדיש בהמה ובא גדול ושחטה בחוץ עכ"ל.

פ"א ה"ג והרא דכהנא פלינא דרבי יודה. בר"ש הנ"ל הגי' וקשיא דכהנא על דר"י (כן הוא ביבמות שם) דר' יהודה פוטר טבלו דבר תורה ואתה כן (ותימר אכן) כלומר בקטן פוטר טבלו מאיסור ותרומתו תרומה לר' יהודה וא"כ הקדישו נמי יהא הקדש להתחייב עליו משום שחוטי חוץ וכו' ומשני הירושלמי כמ"ד מאליהם קבלו עליהם את המעשרות כלומר דלא אמר ר"י תרומתו תרומה אלא משום דתרומה דרבנן עכ"ל.

פ"א ה"ד במשנה ב"ש אומרים תרומת עצמן בהן וכו' בתוס' שאנין בעדיות פ"ב משנה ב' הגירסא ואם תרמו ב"ש אומרים תרומתם תרומה וב"ה אומרים אין תרומתן תרומה. ובפי' הראב"ד שם הגי' תורמין (אין תורמין) זתים על השמן וענבים על היין דברי ב"ש וב"ה אומרים אין תורמין עיקרה במס' תרומה פרק ראשון ומסיים בה הכי ומודים שאם תרם שחייב לתרום שניה (ו' מלות אחרונות ליתא לפנינו) וכו' ע"ש.

פ"א ה"ד במשנה וב"ה אומרים אין תרומתו תרומה. במתניתא דבני מערבא אין תרומתן תרומה. ועי' לעיל ובכפתור ופרח פ"כ ואם תרם (תרמו) ב"ש וכו' ובה"א אין תרומתן תרומה.

פ"א ה"ד ר' אילא בשם ר' יוחנן מפני גזל השבט. בפי' הרא"ש ר' הילא בשם ר' יהונתן ובראב"ד עדיות פ"ה משנה ב' ומפרש טעמא בגמרא ר"א בשם ר' יוחנן מפני גזל השבט כלומר כי הזתים פסולת הרבה וכו' ע"ש וברוקח סי' תע"ט ירושלמי מפני גזל השבט פי' גזל הכהן וכו' עכ"ל ועי' בר"ש ובפי' מהר"י בן מלכי צדק בתרומות כאן שהאריכו בזה.

פ"א ה"ד רבי מנא לא אמר כן. בשו"ת מהר"י בן חביב סי' קי"ב דרבי מונא סבר טעמא דב"ה לפי שהיה לו לתרום לפי השמן והוא תורם לפי הזתים פי' וממעט במעשרות וגזרו אף בתורם לפי זתים כדמפרש התם ור' יוחנן סבר טעמא דב"ה מפני גזל השבט פי' מפני טרחו של כהן בדריכת זתים וענבים וכו' עכ"ל וברדב"ז ה' תרומות פ"ה הי"ח ואמרינן עלה בירושלמי א"ר יוחנן מפני טורח השבט (מפני הטורח) וכו' ע"ש.

פ"א ה"ד ואומר זה מתכוין לרבות. בר"ש הגי' ואמר זה נתכוין לרבות וזה לא (ואני איני) וכו'.

פ"א ה"ד אר"י לא שנייא היא אלא זתים. בר"ש תרומות כאן הגי' רבי יוחנן אמר לא שנייא היא זיתים (אלא זיתים) על השמן וענבים על היין היא (הא) שאר כל הדברים אלמא דרבי יוחנן גופיה דמשני משום גזל השבט לא מפליג וכו' עכ"ל ובשו"ת מבי"ט סי' קצ"ו משום גזרה שמא יטריח הכהן לדרוך כדאיתא בירושלמי וכו' ע"ש.

פ"א ה"ד ר"ח רבי אימי בשם ר"י דברי ב"ש. בפי' מהר"י בן מ"צ גרסינן א"ר חנניה א"ר אמי א"ר יוחנן לדברי ב"ש נעשה וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ד ואם תורם מן הטמא על הטהור. בר"ש הגי' אם תרם מטמא על הטהור בין שוגג בין מזיד.

פ"א ה"ד ומה אין תמן שכולו הפסד. בחי' מהר"י קורקוס על הרמב"ם (אזמיר, תקמ"ז) בה' תרומות פ"ה הי"ח הגירסא אם תמן שכולו הפסד לכהנים אתמר (את אמר) מה שעשה עשו וכן בר"ש שם.

פ"א ה"ד מחלפה דרבי יוסי. בחי' מהר"י קורקוס הנ"ל מיחלפא שטתיה דרבי יוסי פי' דוודאי כב"ה ס"ל עכ"ל.

פ"א ה"ד מחלפה דר"י וכו'. בר"ש תרומות כאן מחלפה שיטתיה דר' יוסי וכו' ואין בני אדם נאמנין (טוענין) לומר וכו'.

פ"א ה"ה במשנה ולא ממעשר ראשון שנטלה תרומתו. במתניתא דבני מערבא הגי' ולא ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. וברמב"ם ה' תרומות פ"ה הי"ג המפריש תרומה ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו והרמב"ם גרס כגי' מתניתא דב"מ. ובהשגות הראב"ד שם א"א אין אלו אלא דברי תימא המשנה אמרה אין תורמין ממעשר שנטלה תרומתו וכו' ועי' במשנה למלך שם ובב"מ שם. ובכפתור ופרח פי"ח ולא ממע"ש ולא מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו.

פ"א ה"ה במשנה ולא מעשר שני והקדש שנפדו. במתניתא דב"מ הגי' ולא ממעשר שני והקדש שלא נפדו. וכגי' המתניתא דב"מ כן גי' הרמב"ם ה' תרומות שם או ממעשר שני והקדש שלא נפדו. ובכפו"פ שם ולא מהקדש שלא נפדה. וכן גרס הרדב"ז שם ועי' בכסף משנה שם. ובכ"י ליידען שיניפדו ולא וכו'.

פ"א ה"ה במשנה ואם תרמו אין תרומתן תרומה. בסמ"ג (לפני דפוסי וויניציא ש"ז, וקאפוסט תקס"ז) עשין קל"ד הגי' ואם תרם תרומתו תרומה. ובביאור מהר"י קורקוס על הרמב"ם ה' תרומות (פ"ה הי"ג) ראיתי מי שכתב שהר"א (הראב"ד) גורס בדברי רבינו (הרמב"ם) תרומתו תרומה וכו' עכ"ל ועי' לקמן בהלכה זו.

פ"א ה"ה ממה שיש לך ואין לו. בתשב"ץ ח"ב סי' רמ"ז ופי' בירושלמי משום דכתיב ובא הלוי וגו' ממה שיש לך ואין לו אתה חייב ליתן לו יצא הפקר וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ה כן היא מתניתא וכו'. ברדב"ז ה' תרומות פ"ה הי"ב (בס' יקר תפארת (אזמיר תקי"ז), והמדפיסים שהדפיסו פי' הרדב"ז בצד הרמב"ם (ווארשוי תרמ"א) לא ידעו שפי' הרדב"ז כבר נדפס בס' הנ"ל, והכת"י שהיה להמדפיסים הוא משובש בכ"מ וחסר בראשיתו ויש להשלימו מס' הנ"ל) בירושלמי מתרץ לה כיני מתני' ולא מפירות שהביאו שליש על פירות שלא הביאו שליש וכו' עכ"ל ובר"ש כאן פריך בירושלמי אסיפא דתני ולא מן הפטור על החייב ולא מן החייב על הפטור ולא כבר תנינן כולהו ומשני כיני מתני' וכו' ובכ"מ ה' תרומות פ"ה ה"ט דאמרינן בירושלמי פ"ק דתרומות ולא מפירות שהביאו שליש על פירות שלא הביאו שליש עכ"ל.

פ"א ה"ה ואם תרם תרומתו תרומה. לפנים במשנתנו לעיל ואם תרם אין תרומתו תרומה. וכן היה הגי' כאן לפני בעל מלאכת שלמה וז"ל ואם תרמו אין תרומתן תרומה ירושלמי על דעתיה חזקי' במחלוקת שנויה (ליתא) דאיכא תנא דס"ל דבדיעבד תרומתו תרומה על דעתיה דר' יוחנן דברי הכל עכ"ל אבל גי' הסמ"ג בהמשנה שהבאתי לעיל ואם תרם תרומתו תרומה. ולדעת קצת גרס כן גם הרמב"ם כמ"ש לעיל בשם הר"י קורקוס ובכסף משנה פ"ה דתרומות ה"ט ואע"ג דבירושלמי פ"ק דתרומות אמרינן שאם תרם תרומתו תרומה הכא שאני וכו' עכ"ל והיה לו גי' בגמ' כאן כגי' הסמ"ג במשנה. אמנם הכ"מ בעצמו (שם

הי"א

הי"א) גרס בהמשנה ואם תרם אין תרומתו תרומה. ויש סמך לגרסתן מגי' הגמ' כאן. שמביאה הסיפא דמתניתין בגי' זו. ועי' תוס' רע"א מ"ש במשנה זו.

פ"א ה"ו יש מהן וכו'. באור זרוע ח"א סי' שס"ז ואמרי' עלה בירושלמי יש מהם מפני הברכה ויש מהן שאינן (שאין) יכולים לתרום מן המובחר האילם: והערום ובעל קרי מפני הברכה (ברכה) וכו' ובתוס' מנחות נ"ה ע"א ד"ה במחשבה ומיהו בתוספתא דמסכת תרומות מצאתי מפני מה אמרו אלם לא יתרום מפני שאינו יכול לברך וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ו מפני ברכה. בתוס' גיטין ל"א ע"א ד"ה במחשבה ומפרש בירושלמי טעמא משום ברכה וכו' עכ"ל ובתוס' בכורות נ"ט ע"א ד"ה במחשבה ובירושלמי מפרש טעמא משום ברכה עכ"ל ובעיטור ה' שחיטה ד' כ"א וגרסינן בירושלמי (לפנינו האילם) ערום ובעל קרי מפני הברכה עכ"ל וכן בחי' הרשב"א ברכות ט"ו ע"א ד"ה חרש אבל בעיטור ה' מילה צד 106 ירושלמי אלם וערום ובעל קרי מפני הברכה וכו' עכ"ל ובכפתור ופרח פי"ח צד 69 ירושלמי אלם אינו תורם מפני שאינו יכול לברך עכ"ל.

פ"א ה"ו הסומא והשוטה והשכור. מלה והשוטה תמוה שהרי לא נזכר במשנתנו ועוד הרי לעיל מפורש בהמשנה שהשוטה שתרם אפילו בדיעבד אין תרומתו תרומה. אבל בפי' רבינו חננאל בפסחים ז' ע"ב ואמרינן בגמרא וכו' ויש מהן שאין מכוונים את המובחר והן הסומא והשכור עכ"ל וכן היתה הגי' בירושלמי בסמ"ג עשין קל"ד ובראב"ן סי' שכ"ח ובחי' הרשב"א ברכות ט"ו ע"א. אבל מצאתיה בירושלמי וכו' שכור וסומא מפני שאין יכולין לתרום מן המובחר עכ"ל ובחי' הרמב"ן ברכות כ"ב ע"ב ומצאתי בירושלמי וכו' סומא ושכור מפני שאינן יכולין להרום מן המובחר עכ"ל וכן הגי' בירושלמי בר"ש ובהרא"ש בפי' כאן. הרי מפורש שלפני הר"ח, ראב"ן רמב"ן, ור"ש והרא"ש, סמ"ג ורשב"א לא היתה המלה והשוטה בהירושלמי וגם לפני הכסף משנה בה' תרומות פ"ד ה"ד לא היתה המלה והשוטה בהירושלמי. ובאור זרוע ח"א סי' שס"ז ואמרי' עלה בירושלמי וכו' הסומא והשכור וכו' והמגיהים שם הגיהו בפנים הספר והשוטה לפי שראו בדפוסי הירושלמי המלה והשוטה ולא ידעו שגי' האו"ז כגי' כל הראשונים הנ"ל ולחנם שלחו יד להגיה בפנים הספר. ובכ"י ליידען מלה והסומא נכתב בכ"י אחר בין השורות. וזה חסרון בהכת"י.

פ"א ה"ו אבא בר רב הונא אמר. בבבלי עירובין ס"ד ע"א הגי' רבה בר הונא. ובתורת הבית להרשב"א ה' שחיטה ובראבי"ה סי' צ"ב הגי' רבה בר רב הונא. ובפי' רבינו חננאל שם הגי' רב הונא ועי' בר"ס שם. ובמדרש שמואל (פ"ב) כגי' הירושלמי בדפוס.

פ"א ה"ו ואם התפלל תפלתו תחנונים. בפי' ר"ח בפסחים ז'. ע"ב תפלתו תחנונים כלומר ידי תפלה יצא עכ"ל.

פ"א ה"ו תפלתו גדופין. בכ"י ליידען גידופין.

פ"א ה"ו אי זהו שהוי כל ששתה רביעית שכור ששתה יותר. במדרש שמואל שם שהוי פחות מרביעית וע"ש בהערות מידידי הרב הגדול ר' שלמה באבער הי"ו. בפי' ר"ח פסחים שם איזהו שהוי זה ששתה רביעית שכור ששתה יותר מרביעית (ליתא). ובר"ש התרומות כאן הגי' משונה וז"ל בירושלמי מחלק בין רביעית לפחות מרביעית עכ"ל ועי' בבלי עירובין שם. והודיעני הרב ר' שמואל זעגליגמאנן נ"י שבכ"י ליידען כתוב שכור אפילו שתה רביעית כך היא בנוסחא

הישנה

הישנה בהב"י ובא כותב שני ומחק מלת אפילו ומחק מלת רביעית וכתב במקומה פחות. ואחר כך בא כתב שלישי ומחק מלת פחות וכתב במקומה יותר.

פ"א ה"ו תמן אמר כל שאינו יכול לדבר. בעירובין שם פתח חד ואמר היכי דמי שתוי והיכי דמי שכור וכו' שכור כל שאינו יכול לדבר לפני המלך.

פ"א ה"ז רבי זעירא בעי קומי ר' איסי שכור וכו' עי' בפי' רבינו חננאל בפסחים ז' ע"ב. ובתוס' ברכות ל"א ע"ב ד"ה מכאן ירושלמי במס' תרומות בפרק קמא רבי זירא בעי קמיה דרבי אמי (איסי) שכור מהו שיברך א"ל ואכלת ושבעת וברכת ואפילו מדמדם (מדומדם) פי' ואפילו הוא שתוי ושכור כל כך שאינו יכול לדבר כראוי דהכי משמע ושבעת וברכת עכ"ל ובשלטי הגבורים סביב הרי"ף פ"ה דברכות סי' ק"כ כתב הרא"ש (עי' ברא"ש ברכות פ"ה סי' ט') ירושלמי בפ"ק דברכות (לפנינו ליתא בברכות) ר"ז בעי קומי ר' יוסי. (וכן הוא בארחות חיים (ברכת המזון סי' ט"ו) ולפנינו איסי) שכור מהו וכו' עכ"ל וכן הוא בתוס' עירובין ס"ד ע"א ד"ה שיכור ובתוס' שם כהוב ופשיטא דשתוי מברך ברכת המזון וכל הברכות כולן כדאמר בירושלמי דברכות דמפיק ליה מואכלת ושבעת וברכת ואפילו מדומדם עכ"ל ולפנינו בירושלמי למדו זה על שכור ולא על שתוי. ובשלטי הגבורים סביב הרי"ף פ"א דברכות סי' מ"ב בירושלמי שכור מהו שיברך אבא מר בר אבון אמר חד חסיד שאל לאליהו (ט' מלות אחרונות ליתא כאן) וכו' א"ל ואכלת ושבעת וגו' עכ"ל ובאור זרוע ה"א סי' צ"ט ירושלמי פ"ק דתרומות ר"ז בעי קומי ר' אסא שכור וכו' ואפילו מדומדם פי' אפילו שתוי כל כך ושכור וכו' עכ"ל ובאו"ז סי' שס"ז כדאמר בירושלמי ר"ז קומי ר' יוסי שכור מהו שיברך א"ל ואכלת וגו' ואפילו מדומדם עכ"ל ובתוס' ר' יהודה מפאריז (בס' ברכה משולשלת) ברכות ל"א ע"ב ר' זירא (זעירא) בעי קומי ר' אסא וכו' עכ"ל ובמרדכי עירובין סי' תקי"ב איתא בירושלמי פ"ק דמס' תרומות ר"ז בעי קומי רבי יסא (איסי) שכור מהו שיברך א"ל ואכלת ושבעת וברכת ואפילו מדומדם שבטורח יכול להוציא הדבור מפיו מהו שיקרא ק"ש אבא בר הנן (אבין) אמר וכו' ולא יראה בך ערות דבר ערות דיבור עכ"ל ונראה שלא גרס בירושלמי שהשאלה השניה היתה אם ערום מותר בק"ש ורק שאלה אחת היא אם שכור מותר לקרות ק"ש. ובר"ש כאן פ"א משנה ו' לא היה גם כן המלה ערום בירושלמי ורק המגיהים הגיהו בדבריו כן. שוב ראיתי בב"י (או"ח סי' צ"ט) שכתב ואע"ג דבירושלמי פ"ק דתרומות אמרינן דהד חסיד שאל לאליהו מהו שיקרא את שמע א"ל ולא יראה ערות דיבור ומשמע דאשכור קאי וכו' ועוד דבההוא ירושלמי יש נוסחאות שכתוב בהם ערום מהו שיקרא את שמע וא"כ אין משם הוכחה לשכור וכו' עכ"ל וכבר הוכחתי שלמרן הב"י היו כתבי יד שונים מהירושלמי עי' אהבת ציון לברכות צד 117.

פ"א ה"ו שכור מהו שיברך. בטור או"ח סי' קפ"ה ורושלמי שכור מהו שיברך וכו' אפילו מדומדם פי' נרדם ואינו מיושב בדעהו ועי' בב"י שם. ובחי' הרמב"ן ברכות כ"ב ע"ב ד"ה אבל ומצאתי בירושלמי וכו' ר' זעירא בעי קומי ר' אסי (איסי) שכור מהו לברך (שיברך) א"ל ואכלת ושבעת וברכת ואפילו מתנמנם לא צריכא (צורכה) דלא וכו' עכ"ל והנה לפני כל הראשונים שהבאנו לעיל היתה הגי' ואפילו מדומדם. והמלה מדומדם קשה באורה. ולא נמצאת במקום אחר. אבל גירסת הרמב"ן ואפילו מתנמנם יותר נוח. ולא פעם אחת מצאתי שלרוב הראשונים היו כתבי יד מהירושלמי משובשים ורק לקדמון אחד היה כת"י מתוקן ומביא המאמר בגירסה נכונה.

פ"א

פ"א ה"ז אבא בר אבין. ני' הסרדכי הנ"ל אבא בר חנן. ובר"ש אבא בר בון. ובבראשית רבה פ' ל"ג ר' אבא בר אבין. ועי' סדר הדורות (צד 22 הוצאת משכיל לאיתן ז"ל) ערך אביי בר אבין.

פ"א ה"ז ערום מהו שיקרא שמע. באו"ז סי' שס"ז ואמר התם בסמוך אבא בר אבין אמר חד חסיד שאל לאליהו ז"ל ערום מהו שיקרא ק"ש א"ל לא יראה בך ערות דבר ערות דיבור עכ"ל ובבלי ב"מ קי"ד ע"ב אשכחיה רבה בר אביה לאליהו וכו' מנין לערום שלא יתרום דכתיב ולא יראה בך ערות דבר וע"ש בפירש"י ובתוס'.

פ"א ה"ז תני חזקיה בין לקרות בין לברך. הרמב"ם והטור לקחו זה לדינא שערום אסור לקרות ולברך. ובאו"ז סי' שס"ז ותני ר' (ליתא) חזקיה בין לקרות בין לברך עכ"ל אבל באבודרהם (שחרית של חול ד' כ"ד ע"ד ד. פראג) ואמרינן בירושלמי בפ"ק דתרומות אמר רבא (אבא בר אבין ועי' לעיל) חד חסיד שאל לאליהו ערום מהו לקרות ק"ש (שיקרא שמע) א"ל ולא יהיה בך ערות דבר (לפנינו ערות דיבור) תאני חזקיה כאן (בין) לקרות כאן (בין) לברך עכ"ל ועיינתי בדפוסים הישנים מאבודרהם כמו ד' קושטנטינא רע"ד וד' וויניציא שב"ו וכן הוא הגי' שם ומזה נראה שלפני האבודרהם היתה הגי' כאן לקרות כאן לברך פי' שלקרות מותר ערום אבל לא לברך. והודיעני החכם הגדול הפראפעסאר הישיש מר דניאל חוואלזאן הי"ו שגם באבודרהם ד' אשבונה (דפוס הראשון בשנת ר"ן) הגי' כבדפוסים הנ"ל.

פ"א ה"ז א"ר יהושע בן לוי כאן וכו'. בפי' מהר"י בן מ"צ (תרומות פ"א משנה ז') גרסינן א"ר חנינא נראין הדברים בתרומה גדולה שצריך לתרום מן המוקף וכו' ולפנינו כתוב מאמר ר' חנינא לעיל בהלכה ד' (בר"ו ד' מ' ע"ד שורה 16) והמאמר אין מקומו שם רק כאן כמו שהיה לרבינו מהר"י בן מ"צ.

פ"א ה"ז כאן בתרומה גדולה וכו'. בתוס' גיטין ל"א ע"א ד"ה ניטלת בירושלמי מקשה לה בפ"ק דתרומות ומשני כאן בתרומה גדולה וכאן בתרומת מעשר דתניא אלעזר בן גמלא (דתני כן אליעזר בן גומל) אומר מנין שאין תורמין וכו' פי' ההיא דאין תורמין בתרומה גדולה דלכולי עלמא מצותה מאומד וההיא דהמונה משובח בתרומת מעשר וכרבנן יכו' עכ"ל וכל המאמר מובא בשנויים בתוס' בכורות נ"ח ע"ב ד"ה בשם ובתוס' מנחות נ"ד ע"ב ד"ה ניטלת ובתוס' ביצה י"ג ע"ב ד"ה כשם ובר"ש תרומות כאן. ובחי' הרשב"א ביצה י"ג ע"א ופריך בירושלמי והא תנן אין תורמין וכו' לא קשיא כאן לתרומה (בתרומה) גדולה כאן להתרומת מעשר וכו' עכ"ל וכן בחי' הרמב"ן גיטין ל"א ע"א. ובסמ"ג עשין קל"ג ומתרצים שם (בירושלמי) בתרומה גדולה שלא נאמר בה שיעור באותה שנינו שאין תורמין אלא מאומד וכו' אבל תרומה מעשר אין מפרישין אותה מאומד אלא מדקדק בשיעורה וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ז ותני כן אליעזר בן גומל. בר"ש תרומות כאן ובחי' הרשב"א ביצה הנ"ל ובחי' הרמב"ן גיטין ל"א ע"א הגי' תני אבא אלעזר בן גומל ובפי' הרא"ש ותני אבא אליעזר בן גומל וכו' ועי' לעיל. אבל בפי' מהר"י בן מ"צ בתרומות כאן ובערוך ערך אמד ובכפתור ופרח פרק מ"א ד' ע"ה הגי' ר' אליעזר בן גמליאל. ובספרי קרח אבא אלעזר בן גמליאל. ובר"ש תרומות פ"א משנה ז' יש שני נוסחאות בירושלמי תני אבא אלעזר בן גומל אומר וכו'. ושם להלן ובירושלמי פריך לה וכו' אלעזר בן גומל אומר. ובסדר הדורות צד 70 אבא אלעזר בן גומל וכו' בגיטין ל' בן גמלא עכ"ל ולא התעורר על כל מה שהערנו.

פ"א

פ"א ה"ז במחשבה את תורם וכו'. מובא הירושלמי ברמב"ם ה' תרומות פ"ג ה"ד ובכ"מ ורדב"ז שם. ובחי' הרשב"א ביצה הנ"ל ובחי' הרמב"ן בגיטין ל"א ע"ב במחשבה אתה תורם ולא בדבר אחר עכ"ל.

פ"א ה"ז והתנינן אבל תורם וכו' ובד"א והא תנינן אבל וכו'. והמפרשים פי' שקושיא היא, אבל בפי' הרא"ש כאן ליתא מלת והתנינן. והדיבור אבל תורם הוא את וכו' היא הסיפא דמתניתין ועלה קאי רבי לעזר כיני מתניתא וכו' וכן הוא בפי' מהר"י בן מ"צ. ובר"ש הגי' תני אבל תורם וכו'.

פ"א ה"ז אמר רבי לעזר כיני מתניתא. בחי' הרמב"ן גיטין ל"א ע"א ומפורש בירושלמי אמר ר' אלעזר כיני מתני' מודר טבלו ומכניסו לביתו ובלבד שלא יתרום במנין עכ"ל וכן מובא בר"ש ומהר"י בן מ"צ בהתרומות פ"א משנה ז' אבל בפי' הרא"ש ירושלמי א"ר אליעזר וכו'. ולפנינו בשנויים.

פ"א ה"ח במשנה ואם תרם תרומה. צ"ל תרומתו תרומה וכן בד"א.

פ"א ה"ח תמן תנינן אין תורמין. אולי צ"ל אנן תנינן.

פ"א ה"ח ויחזור ויתרום. בכ"י ליידען אחר המלות ויחזור ויתרום הדא אמרה שגדר מי חטאת אך כותב שני מחק אותן.

פ"א ה"ח אין הורמין זתים על השמן. במלאכת שלמה בתרומות פ"א משנה ב' דהכי נמי משמע בירושלמי דר' מאיר אית ליה סברא אחרינא דזה לשון הברייתא וכנוסח שכתב החכם הר' אליעזר אזכרי ז"ל אין תורמין זתים על שמן ולא ענבים על יין ואם תרם תרומתו תרומה דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר ב"ש אומרים תרומת עצמן בהן וב"ה אומרים אין תרומתן תרומה וכו' עכ"ל ולפנינו הגי' משונה.

פ"א ה"ח הוי רעיון רבי מאיר מיקל. צ"ל הוי דעון כמו ביבמות פ"א ה"א אלא דעון דעון אית לרבי יוחנן. ובכתובות פ"ה ה"ה הוו רעיון רעיון (צ"ל דעון דעון) אית ליה לר"ש בן לקיש. ופי' דעות שונות חלוקות אליבא דר"מ.

פ"א ה"ח תמן תנינן ר"י אומר ששה דברים. בד' וויניציא יש כאן ששים ושש מלות כפולות וראויות למחקן. מן ששה דברים מקולי וכו' עד רבי יוסי אומר ששה דברים מקולי והערני הר"ר שמואל זעעליגמאן כי נראה בולט ממקום הזה בכ"י ליידען כי הכ"י הזה היה לפני המדפים בומבורגי שהדפיס הירושלמי בראשונה כי בכ"י יש סימן מיוחד על כל מלה שמתחלת עמה דף חדש. ובמקום הזה הסימן על המלה אין תורמין התחלת ד' מ"א בד"ו ואחר כך בא אחר ועשה סימן אחר בין המלות דברים מקולי וכו' וזה ראיה ברורה שהכ"י ליידען היה לפני המדפיסים.

פ"א ה"ח אמר ר' מנא לית כאן. בפי' הראב"ד עדיות פ"ה מ"ב ובתוס' שאנץ שם ומפרש בגמרא דבני מערבא בתרומה פ"א א"ר מנא לית כאן זיתים על שמן אלא שמן על זיתים וכן היא שנויה בתוספתא דהתרומות וכו' עכ"ל ובפי' מהר"י בן מלכי צדק בהתרומות פ"א משנה ח' וז"ל וכד מעיינת בירושלמי שפיר משכחת דר' מנא סתר הא מתני' (דעדיות) ומתריץ לא תימא שמן על זיתין אלא זיתין על שמן וענבין על יין ורישא דר' מאיר דמיקל בגזל השבט דלא מצריך למיתרם שניה וסיפא דברי הכל וכו' הלכך א"ר מנא לשבש משנת עדיות לעשותה כזו ולשנות תורמין שמן על זיתין וכו' ע"ש.

פ"א ה"ח עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות. בר"ש הגי' תרומת מעשר ועי' בתוי"ט מה שהעיר על הרע"ב. ובפי' הרא"ש כאן כגי' הדפוס.

פ"א משנה ט' מי שהרם שמן. וכן במתניתא דבני מערבא אבל במשנה שבמשניות הרי שתרם. ואח"כ ראיתי בכפו"פ פ"ב וכן מהחיא דפ"ק מי שתרם שמן.

פ"א

פ"א ה"ט תנינן דבתרה אין וכו'. בשו"ת רדב"ז סי' שני אלפים ק"ז והא דגרסינן בירושלמי עלה דמתני' שמן וכו' תנינן דבתרא (דבתרה) כלומר במשנה שלאחר זו אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו וכו' ואם תרם תרומתו תרומה (ה' מלות אחרונות לפנינו ליתא) והכא את אומר אפילו לכתחלה (לפנינו הגי' משובשת: והכא לשעבר הא לכתחלה לא אפילו בתחלה) אין עיקר הקושיא משמן על זיתים הנכבשים דמצי לפרושי שנכבשו ונגמרו מלאכתן אבל עיקר קושייתו מיין על ענבים לעשותן צמוקים וכיון דבעי להו לצמוקין לא נגמרו מלאכתו עד שיעמיד ערימה אין תימר שניא היא מדבר שנגמרה מלאכתו כלומר אם תרצה לומר בזיתים הנכבשים וצמוקים דבר שנגמרה מלאכתו הוא והתנן הפרד וכו' ומשני ר' יוסי בשם ר' יצחק וכו' עכ"ל והמפרשים כאן לא ידעו מפי' הרדב"ז ודחקו את עצמם לפרש המאמר ועי' בר"ש כאן.

פ"א ה"ט משיעמר ערימה. ברדב"ז ה' תרומות פ"ה הי"ח משיעמיד ערימה. וכן לקמן בד"ו במשנה מעשרות פ"א מ"ו.

פ"א ה"ט איתיתה מדחלפיי. במעשרות פ"ב ה"ד אשכחין כת' בפינקסיה דחילפיי.

פ"א ה"ט רבי אומר לפי אוכלן. בפי' הרא"ש הגי' ובירושלמי פליגי היאך תורם ר' אומר לפי שמנן (לפי אוכלן) רשב"ג אומר לפי אכלן (שמנן) אבל לא על גרעיניהם עכ"ל וכן הגי' בר"ש ובמהר"י בן מלכי צדק בתרומות כאן ועי' בתוספתא תרומות פ"ג. וברדב"ז ה' תרומות פ"ה הי"ח ובירושלמי פליגי בה היאך תורם רבי אמר לפי שמנו רשב"ג אמר לפי אוכלו אבל לא על גרעיניהם ומשמע דהלכה כרבי דאמר לפי שמנו וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ט הכל מודין בכלוכסין שהן תורמין. בערוך ערך קלפס בתוספתא דתרומות (פ"ג) מודין בקלופסין שתורם על האוכלין חוץ מגרעיניהן והם זתים גדולים ראוין לאכילה ואין עושין שמן וכו' והיינו כלופסין דגרסינן בגמרא דבני מערבא עכ"ל.

פ"א ה"ט אמר רבי חנניה בשם רבי הלל. נראה שצ"ל רבי חנניה בריה דר' הלל ור"ח בשם רבי הלל לא נמצא בירושלמי במקום אחר.

פ"א ה"ט להדא דתני ר' הושעיה. הכוונה להתוספתא תרומות פ"ג והירושלמי מיחס התוספתא לר' הושעיה.

פ"א ה"ט ונמלך לדורכן אינו צריך להתרום מפני שנמלך. במלאכת שלמה בתרומות פ"ט משנה ט' ונמלך לדורכן אינו צריך לחזור (ליתא) ולתרום הא לא נמלך תרומה ויחזור ויתרום הכי איתא בירושלמי וצ"ע לע"ד אם אינו טעות ולא הובא בהר"ש ז"ל ושמא דבתמיה בעלמא הוא וכו' עכ"ל ולפנינו הגי' משוגה מעט. ובס' הון עשיר לר"ע חי ריקו הא לא נמלך בהון פי' שמתחלה היה דעתו לכך עכ"ל.

פ"א ה"י מעשר ראשון שהקדימו בשבלים אסור לוכל ממנו עראי. והו המקור לדברי הרמב"ם ה' מעשר פ"ג הי"ט שכ' מעשר ראשון שהקדימו וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א במשנה באמת אמרו. במתניתא דב"מ ליתא מלת אמרו ובכ"י ליידען המלה אמרו ליתא בכ"י וכתובה למעלה בשורה מיד אחרת. ועי' באהבת ציון לשבת צד 12.

פ"ב ה"א במשנה ר' אליעזר אמר תורמין מן וכו'. המלה תורמין ליתא בכת"י ליידען ונכתבה למעלה בשורה מיד אחרת.

פ"ב ה"א מה גורן ויקב איפשר. בתשובות הרשב"א סי' ר"צ הגירסא הנכונה מה גורן אי (מלה אחרונה חסרה בכל ההוצאות) אפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור פירש מה שפוטר את הגורן דהיינו חטה אחת וחטה אחת אי אפשר להיות

מקצתה

מקצתה טמאה ומקצתה טהורה וכו' עכ"ל ובפי' הרא"ש (בס' פי שנים) ירושלמי וכו' מה דגן (גורן) א"א וכו' ובתוס' רי"ד בבבא קמא קט"ו ע"ב דהכי גרסינן בירושלמי וכו' מה גורן ויקב אי אפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור וכאן אעפ"י שאפשר (שאיפשר) למדין אפשר משאי אפשר פי' הגורן והיקב הוי חיבור ואם הוכשר הגורן מקצתו ונגע השרץ במקצתו כלו טמא וכו' ע"ש ואחרי כן ראיתי שגם בר"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ בתרומות כאן הגירסא גם כן אי אפשר שיהא מקצתו וכו' וכן הגי' בבאורי הר"י קורקוס על הרמב"ם בה' תרומות ד' ל"ג ע"ב. ומפרשי הירושלמי לא ידעו מגי' הקדמונים הנ"ל ודחקו לפרש המאמר.

פ"ב ה"א למדין איפשר משאי איפשר. בבבלי נאמר בכמה מקומות אין דנין אפשר משאי אפשר.

פ"ב ה"א מעתה לא יהא. בתשובות הרשב"א הנ"ל ופריך התם מעתה לא תהא (יהא) תרומתו תרומה ומשני ממנו אמר רחמנא (כתיב) וכו' ובתוס' רי"ד הנ"ל מעתה לא תהא תרומתו תרומה ונתתם (ליתא) ממנו כתיב פי' כיון דמקרא ילפי' ליה לא תהא תרומתו תרומה ואלמה תנן ואם תרמו תרומתן תרומה ואהדר ונתתם ממנו כתיב פי' האי ונתתם קרא יתירא הוא דהו"ל למכתב כן תרימו גם אתם וגו' אמאי כתיב ונתתם למדרש מכל מקום (ב' מלות ליתא) עכ"ל וכן הוא בחי' הר"י קורקוס על הרמב"ם הנ"ל.

פ"ב ה"א כל הדברים למידין ומלמדין. בתוס' גיטין ל' ע"ב ד"ה וכי ואמר נמי בירושלמי בפ"ב דתרומות דכל התורה כולה למידה ומלמדה חוץ (ליתא) מתרומת מעשר שמלמדה ואינה למידה דבתרומות מעשר כתיב ממני מן המוקף וכו' עכ"ל וכן מובא הירושלמי באיזה שנויים בתוס' מנחות נ"ד ע"ב ד"ה כך ובתוס' בכורות נ"ט ע"א ד"ה אף ובר"ש בתרומות כאן ובפי' רב נסים גאון בעירובין ל' ע"ב ובגמרא דבני מערבא בפ"א דתרומות גרסי' כל הדברים למדין ומלמדין וכו' ע"ש. ובחי' הרדב"ז ה' תרומות פ"ג ה"כ ואמרינן נמי בירושלמי בפרק שני כל התורה כולה למידה ומלמדת חוץ מן התרומה כלומר גדולה שמלמדת ואינה למידה דכתיב ממנו מן המוקף עכ"ל.

פ"ב ה"א ר' יונה בשם ר' יניי. בר"ש בשם ר' ינאי.

פ"ב ה"א טול מן מקודש שבו. בתוס' רי"ד בב"ק הנ"ל הגי' כליל מן המקודש שבו פי' וכו' המקודש שבו לאפוקי טמא שנתחלל קדושתו עכ"ל ובחי' רדב"ז ה' תרומות פ"ה ה"ז ירושלמי ומניין שתרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטמא רב (ליתא) כהנא אמר מכל חלבו את מקדשו ממנו טול מן המקודש שבו עכ"ל וכן הגי' בחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות ד' ל"ד ע"ד. ובכ"י ליידען כתוב בשורה אחת טול מן ה ואח"כ מתחיל שורה: מקודש וכנראה שהיה כתוב שם טול מן המקודש כי כן דרך הסופר הכ"י לחלק המלה לשתים בסיום השורה.

פ"ב ה"א תרומת מעשר לימדה וכו' בחי' הרמב"ן גיטין ל"א ע"א אמרינן בירושלמי דפ"ב בתרומה תרומת מעשר למדת על תרומת גורן (לפנינו תרומה גדולה וגי' רמב"ן אמיתית) שנטלה וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"א תרומה גדולה שהיא נטלת מן המוקף, בכ"י ליידען שהיא נטלת מן הגמור.

פ"ב ה"א והיא נטלת שלא מן המוקף. בתוס' רי"ד הנ"ל ומוקף הוא סמוך כדתנן וכו' נראה לי לתרץ דהאי שלא מן המוקף דאמרינן התם אין פירושו מן הסמוך וכו' אלא ההיא שלא מן המוקף היא מדבר שאינו ברשותו וכו' עכ"ל ובפירש"י גיטין ל' ע"ב פי' מוקף סמוך. ועי' תוספתא טבול יום ספ"ב.

פ"ב

פ"ב ה"א מנין שהאמת מעשר. נראה שצ"ל שתרומת מעשר. ובר"ש טבול יום פ"ד משנה ז' הא אמרינן בירושלמי בפ"ב דתרומות תרומת מעשר למדה על תרומה גדולה שנטלת (שהיא ניטלת) מן המוקף והיא ניטלת שלא מן המוקף דכתיב מכל מעשרותיכם אפילו (ליתא, ועי' לקמן) אחד ביהודא ואחד בגליל עכ"ל וכן הוא בר"ש בכורים פ"ב משנה ה' ע"ש וברא"ש ובפי' מהר"י בן מלכי צדק שם. ובתשובות ר"ת סי' ב' ועל מה שאמרתי כי תרומת מעשר נטלת שלא מן המוקף אמנם כן מוכיח וכו' ובגמרא דבני מערבא עכ"ל ובכפו"פ פי"ז דאמרינן בספרי זוטא כל התורה כולה מלמדת וכו' שהיא נתרמת שלא מן המוקף דכתיב מכל מעשרותיכם תרימו כלומר אחד על הכל באיזה מקום שיהיה וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א אחד ביהודה.. בתשובות הרשב"א סי' ר"צ אפילו (ליתא) א' ביהודה, וכן הגירסא בפי' ר"נ גאון בעירובין הנ"ל. ובתוס' רי"ד הנ"ל אפילו אחד בגליל וא' ביהודה יכול לתרום תרומת מעשר מזה על זה עכ"ל ובחי' רמב"ן גיטין הנ"ל מכל מעשרותיכם תרימו (ליתא) אפילו א' ביהודה ואחד בגליל עכ"ל ובסמ"ג עשין קל"ד ומפרש לה בירושלמי דתרומות תרומת מעשר מפרישין אותה שלא מן המוקף שנאמר מכל מעשרותיכם תרימו וגו' אפילו מעשר אחד במדינה זו ומעשר אחד במדינה אחרת מפריש תרומה אחת על הכל עכ"ל.

פ"ב ה"א תרומת מעשר ניטלת מן הטהור. בתוס' רי"ד הנ"ל ובפ"ב דתרומות בירושלמי מביא זו הברייתא וגרסי' בה כפי תרומת מעשר ניטלת מן הטמא על כטמא (מן הטהור על הטהור וכו') ובבי"י לידען הגי' מן הטהור על הטמא ומן הטמא על הטהור. ומגיה אחד הגיה שם כמו שהוא בדפוס.

פ"ב ה"א ר' נחמיה אומר כשם שאינה נטלת מן הטמא על הטהור כך אינה נטלת מן הטמא על הטמא. בר"ש כאן הגי' כך אינה נטלת מן הטהור על הטמא. ובחי' הר"י קורקוס על הרמב"ם בה' תרומות ד' ל"ד ע"א מביא הירושלמי בגירסא משונה וז"ל ר' נחמיה אומר כשם שנטלת מן הטהור על הטמא כך נטלת מן הטמא על הטהור ע"כ והלכה כת"ק עכ"ל ולעיל שם ד' ל"ג ע"ב וגדולה מזו א"ר נחמיה שכמו שנטלת מן הטהור על הטמא כך נטלת מן הטמא על הטהור עכ"ל ועי' בתוספתא תרומות ספ"ג.

פ"ב ה"א ומודי ר' נחמיה בדמיי. בד' ויטאמיר ופיטרקוב בטעות: בדמיה, והמקור בתוספתא תרומות פ"ג ונוסחת התוספתא שוה לנוסחת גמרא בבלי ב"ק ד' קט"ו ולא לירושלמי דילן.

פ"ב ה"א ר"ח ענתוניה סלק עם ר"ז לחמת גרר. בסדר הדורות צד 150 ר"ח ענתייה וכו' ובתרומות פ"ב סליק עם ר' זעירא לחמת גרר עכ"ל וצ"ל לחמת גדר, ועי' ירושלמי עירובין ספ"ה ועיד התיר רבי שיהו בני גדר יורדין לחמתה וכו'.

פ"ב ה"א באמת אמר ר' ליעזר כל מקום ששנינו באמת הל"מ, גם מכאן מוכח שהגי' במשנתנו באמת ולא באמת אמרו. ועי' מ"ש באהבת ציון לשבת צד 13 שלפני הערוך היתה הגי' בירושלמי כל מקום ששנינו באמת הלכה. וביוחסין (ד' קראקא, שמ"א ד' נ' ע"א) ובעל הערוך פי' כל מקום שתמצא באמת אמרו הלכה למעשה היא עכ"ל ולפנינו בערוך ליתא למלת למעשה. ובר"ש תרומות כאן אמרינן בירושלמי אעיגול ואגודה דמתני' באמת אמר ר"א בכ"מ ששנינו באמת הלכה למשה מסיני ומיהו לאו דוקא עכ"ל ובשו"ת הרשב"ש סי' תקצ"ג. אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפי' פתיחת המשנה (וכן פי' הרמב"ם בפי' המשנה בתרומות כאן ובספר היד ה' תרומות פ"ה ה"ז) נראה דכל באמת הלכה למשה מסיני וכו'

אבל

אבל דברי הרמב"ם ז"ל מפורשים בירושלמי בפ"ב דכלאים ובפ"ב דתרומות ובפרק המצניע כדאמרינן התם א"ר אלעזר כל מקום ששנינו באמת הלכה למשה מסיני וכו' ע"ש אמנם גי' הערוך הנ"ל מוכרחת דהאיך נוכל לאמר דהעיגול של דבילה שנטמא מקצתו תורם מן הטהור שיש בו על הטמא שיש בו הלכה למשה מסיני, הלא ר' אליעזר חולק ע"ז ואומר תורמין מן הטהור על הטמא ? והאם אפשר מחלוקת בהלכה למשה מסיני ? ועי' בתשובת חות יאיר סי' קצ"כ. ובירושלמי יבמות פ"ד הי"א לא כן אמר רבי בא בשם רבי זעירה כל מקום ששנה רבי נראין עדיין המחלוקת במקומה חוץ מעיגול של דבילה. והמאמר סתום כי במשנתנו לא אמר רבי נראין ועי' תוספתא טבול יום פ"ב. ובמבוא התלמוד לר"י בן עקנין (צד 15) כתוב כל מקום שנאמר בו באמת הל"מ הוא וכו' ויש הלכות שלא נאמרו בהם באמת והם הלכה למשה מסיני ומספר הכל ל"א ואלו הן וכו' ענול של דבילה שנטמאה מקצתו תורמין מן הטהור שבו על הטמא שבו הלכה למשה מסיני עכ"ל ודבריו אינם מובנים.

פ"ב ה"א שקרא לה שם במחובר. כלומר קודם שנחלק העגול מותר לקרות שם (הר"ש).

פ"ב ה"א אילו תנינן עיגול וכו' מובא בר"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ בתרומות פ"ב משנה א' וע"ש.

פ"ב ה"א ואחד הפריש ממנו תרומות. צ"ל ואחד הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות. וכן הוא בד"א.

פ"ב ה"א הרי שהביא מיכן (בד"א מינין) הרבה וכו' אין תורמין ולא מעשרין. בתוספתא תרומות פ"ג היה מביא מינין הרבה בקופה וכו' ומין (ודבר) אחר באמצע לא יתרום מן העליון על התחתון. ובכפתור ופרח פי"ז מובא התוספתא בשנויים.

פ"ב ה"א רבי חגיי בעא קומי ר' יוסי וכו' אמר ליה והיינו נושוך. בדפוסי אמשטרדם זיטאמיר ופטרקוב הגירסא בשבוש: והיינו נישו, והמפרשים לא ידעו פשוטו של דבר. אבל כעין זה נמצא בכלאים פ"ט ה"ז רבי חגיי בעי הוא עצמו מהו שיצטרף בכלאים וכו' אמר ר' יוסי וההן נו (צ"ל בו כמו שהוא בב"י יו"ד סי' ש') נשוך ובר"ש בכלאים שם מפרש ההן בו נשוך כלומר שתכופין וכו' עכ"ל ובב"י ליידען כאן הגי' והיינו נשוך. ובאו"ז ח"א סי' ש"ג הגי' מתוקנת וע"ש.

פ"ב ה"א רבי חגיי בעא קומי ר' יוסי. ר' חגיי היה תלמיד חבר של ר' יוסי עי' ירושלמי שבועות פ"ד ה"ב רבי חגיי אמר דברי הכל פסול רבי יוסי אומר במחלוקת רבי יודן אימר במחלוקת א"ל רבי יוסי לרבי חגיי הא רבי יודן סבר כוותי א"ל על דרביה אנא פליג כל שכן עלוי. וכעין זה בסנהדרין פ"ג ה"י ובסוטה פ"א ה"א. ובכתובות פ"ב ה"ד, ור' חגי היה בזמן אחד עם ר' יהושע בן לוי עי' יבמות ספט"ו א"ר חגי לר' יהושע בן לוי זכור ר' בשלישי וכמה זקנים כל שהיו מתריסין כנגד ר' הושעי' ביד למיעבד כהדא דרשב"ל וכו' והגי' מתוקנת בשו"ת מהר"י ן' לב ח"א (חדושי דינים ד' ס"ב אמשטרדם תפ"ח) אמר רבי חגי לר' יהושע בן לוי זכורני בל"ב זקנים שהיו מתריסין כנגד ר' הושעיא למעבד כרשב"ל וכו' וע"ש.

פ"ב ה"א חבריא בעון קומי ר' יוסי. בבאור מהר"י קורקוס על הרמב"ם בה' תרומות פ"ג הי"ט כתוב וז"ל אלא שבירושלמי פ"ב דתרומות מצאתי הפך מזה הירושלמי שאמרו שם חבריא בעון קומי ר' יוסף (יוסי) היתה מפה באמצע מהו (מלה אחרונה חסרה לפנינו) פי' בין כרוב לכרוב או דומה לזה והשיבו היינו חמשה

שקים

שקים בגורן דתאני חמשה שקים בגורן אין תורמין ואין (ולא) מעשרין מזה על זה ע"כ ונראה דההיא דמעשר שני (פ"ג הי"א) דייקא טפי דפהיך לב"ש וע"כ תורמין ומעשרין גרסינן ודתרומות אפשר שטעות סופר הוא וכו' עכ"ל מהרי"ק. ועי' בכפ"פ פי"ז.

פ"ב ה"א דתני חמשה שקין בגורן אין תורמין וכו'. בפי' הרא"ש חלה פ"ב משנה ד' (בספר פי שנים, אלטונא תצ"ה) אבל לענין לתרום מן המוקף אף נגיעה לא בעינן רק שיהו סמוכים זה לזה בפנים וכו' ואמרינן עלה בירושלמי חמשה שקין בגורן תורם ומעשר מזה על זה עכ"ל וכן הוא ברא"ש ה' חלה סי' ד' וזה מתאים להגהת מהר"י קורקוס הנ"ל

פ"ב ה"א ונמצא תורם מן המוקף. בהמקור בתוספתא תרומות הגי' נמצא תורם מן הטהור על הטמא ומן המוקף.

פ"ב ה"א אמר ר' יוסי בי רבי בון הדא דתימר. צ"ל ר' יוסי ברבי יהודא ועי' מ"ש בחלה פ"ב ה"ח.

פ"ב ה"א בשנטמא משׁשילה. בפי' הרא"ש ומפרש בירושלמי דוקא בשנטמאו אחר שנגמרה מלאכתן ונראה כבר לתרום בטהרה.

פ"ב ה"א רבי יאשיה בי רבי ינאי. בחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ז הי"ב מביא הירושלמי וגורס רבי יאשיה בשם ר' ינאי הלכה כר' אליעזר (ליעזר) עכ"ל ובירושלמי חלה פ"ב ה"ח נשנה המאמר ושם באמת הגי' ר' יאשיה בשם ר' ינאי. ושם בחלה הבאתי שהאור זרוע ח"א סי' ר"ל הביא הירושלמי וגורס ר' יאשיה בשם ר' יוחנן. וגירסת האו"ז יותר צדק כי כן הוא בשבת פי"א סה"א ר"ז רבי יאשיה בשם רבי יוחנן מהופרי יריעות למד וכו' וביבמות פ"ז ה"ב רבי יאשיה בשם ר' יוחנן אם מזו אפילו היא לא תאכל וכן נראה שר' יאשיה היה תלמיד חבר לר' יוחנן עי' ירושלמי תענית פ"ב ה"א דרש רבי יאשיה וכו' דאמרין עלי לישן ביש גבי ר' יוחנן ובכלאים פ"ט ה"ד רבי יוחנן מפקד וכו' רבי יאשיה מפקד וכו' אמרין ליה ומה את טב מן רבך. ובסנהדרין פ"ג ה"י כהנא דמך ושבק ירתו לרבי יאשיה וזה יותר מתאים לזמנו של ר' יוחנן. ומצינו שבמקומות אחרים פליגי ר' יוחנן ור' יאשיה, (עי' לדוגמא חלה פ"א ה"ד ונדרים פ"ו ה"א), ובמבוא הירושלמי להגרז"פ ז"ל ד' צ"א סמך את עצמו על גירסת הירושלמי בתרומות כאן שר' יאשיה היה בן של רבי ינאי ולא ראה גי' הירושלמי בחלה וגי' הקדמונים הנ"ל. שוב ראיתי שגם הסדר הדורות שגה בזה וכתב בצד 158 ר' יאשיה בר' ינאי תרומות פ"ב ושם צד 163 קבע מקום מיוחד לר' יאשיה בר' ינאי.

פ"ב ה"א אתא עובדא קומי רבי אימי. בחי' מהר"י קורקוס הנ"ל הגי' אהא עובדא קמיה (רבי אימי) ולא הוה (הורי) אמר תרתי (תרין כל) לקבל תרי אינון אמרו (אמרין) ליה וכו' ע"ש ובחלה שם.

פ"ב ה"ב במשנה ואם תרם וכו' מזיד לא עשה ולא כלום. וכן מובא ביבמות פ"ט ע"א ובפסחים ל"ג ע"א וליתא הסיפא מזיד לא עשה ולא כלום ועי' בגליון שם.

פ"ב ה"ב במשנה שגג מה שעשה עשוי. בכ"מ ה' תרומות פ"ח ה"ח שוגג מה שעשה עשוי וכן במתניתא דבני מערבא.

פ"ב ה"ב על מנת שתעלה בשלום. בר"ש כאן ובירושלמי מייתי הא דתנן בטבול יום פ"ד התורם מן הבור ואמ' הרי זו תרומה על מנת שתעלה שלם ובחי' מהר"י קורקוס ה' תרומות פ"ד הי"ח התורם את הבור וכו' סוף מס' טבול יום ומייתי לה בתרומות ירושלמי פ"ב וכך היא הגי' התורם את הבור ואמר

הרי זו תרומה אמר (ליתא) שתעלה בידי (ליתא) שלם (שלום) וכו' ר' ישמעאל (ר' שמעון) אומר אף מן הטומאה נשברה אינה מדמעת וכו' (והסיפא ליתא לפנינו).

פ"ב ה"ב אמר ר"י בן חנינה בטומאת טבולי יום. בר"ש טבול יום פ"ד משנה ז' בירושלמי פ"ב דתרומות אמרי' עלה ר"י בן חנניא (חנינה) אומר (ליתא) בטומאת טבולי יום היא מתניא (מתניתא) אמר ר' הילא (אילא) שכן טבולי יום מצוין בין הגיתות אמר ר"י שאין (אין) לטבולי יום מגע אצל הטבל (טבל) עכ"ל.

פ"ב ה"ב אפילו שאר כל הדברים שלום הם. בבאור הר"י קורקוס בתרומות פ"ד הי"ח ובירושלמי כך היא שנוייה א"ר יודא (תני א"ר יודן) וכו' אפילו שאר כל הדברים שלם הם פי' לא מיבעיא נטמאת אלא אפילו נשברה או נשפכה שלם נקראת והם הם דברי רבינו ועל ירושלמי זה סמך עכ"ל.

פ"ב ה"ב אמר רבי בא בר ממל אם אמר וכו'. הגירסא כאן קצת תמוה כי לעיל כבר נזכר מתיב רבי בא בר ממל. ובפי' הרא"ש הגירסא: ירושלמי אמר ר' אבא בר ממל לא עלה על דעתו לעבור על דברי תורה אלא מכוון לתקן טבלו וא"ת אין תרומתו תרומה נמצאת מבריחו מן הקלה ומכניסו לחמורה. ובר"ש בירושלמי מפרש ר' אבא בר ממל לא על דעתו לעבור וכו'.

פ"ב ה"ב טבל בעון מיתה טמא שאכל את הטהור בעשה. וזה תמוה אבל בר"ש ובר"א"ש תרומות פ"ב משנה ב' מביאים הירושלמי וגורסים וטהור שאכל טמא בעשה. ובבכורים פ"ב ה"א טהור שאכל טמא בעשה. ובזוהר הרקיע להרשב"ץ סי' נ"ד ואני מצאתי בירושלמי בתרומות פ"ה דתרומה טמאה היא בעשה אצל הכהנים עכ"ל.

פ"ב ה"ב תני בשם ר' יוסי. בר"ש כאן ובירושלמי תני בשם ר' יוסי (אם) תרם מן הטמא וכו'. בבבלי יבמות פ"ט ע"א וש"נ מובאים מחלוקת אמוראי א"י בפי' המשנה כאן ולפנינו בירושלמי אין זכר מזה.

פ"ב ה"ב ר' פנחס בעא קומי ר' יסא. בכ"מ ה' תרומות פ"ה ה"ח בעי קומי ר' ייסא. ובחי' מהר"י קורקוס על הרמב"ם בה' תרומות פ"ה ה"ח ובירושלמי תני (בשם) ר' יוסי אם תרם מן הטמא על הטהור בין שוגג (בשוגג) בין מזיד (במזיד) מה שעשה עשוי ר' פנחס בעי קומי רבי ייסא עד כדון כסבור בהכי (בסבור בהן) שהם טהורים היה (והיה) יודע וכו' ונראה שרבינו מפרש מה שאמר ר' ייסא יאות לאו למימרא דשפיר הוי תרומה אלא כלומר יפה חלקת וכו' ע"ש. ובס' הון עשיר לר"ע חי ריקו על המשניות כאן מפרש הירושלמי ומשיג על הכ"מ הנ"ל.

פ"ב ה"ג במשנה המעשר והמבשל בשבת. בסמ"ג לווין ס"ה ותנן נמי סתם משנה בתרומות המבשל (המלה המעשר לא גרס הסמ"ג) בשבת בשוגג יאכל. ובאשכול ח"ג צד 13 סתמא במס' תרומות המבשל בשבת בשוגג (שוגג) יאכל במזיד (מזיד) לא יאכל וכו' וגי' כגי' הסמ"ג.

פ"ב ה"ג במשנה הנוטע בשבת. ברדב"ז ה' שמיטה פ"א הי"ב הנוטע בשבת בשוגג (שוגג) יקיים במזיד (מזיד) יעקור ובשביעית בין בשוגג (שוגג) בין במזיד (מזיד) יעקור עכ"ל.

פ"ב ה"ג מתניתא בכלים גדולים. במאירי ביצה י"ח ע"א ובירושלמי אמרו גבי מתני' הדא דתימא בגדולים אבל בקטנים מערים עליהם כלומר וכו'. ובפי' הרא"ש בתרומות כאן ירושלמי מתני' בכלים גדולים וכו' ולכל הטעמים תימא מ"ש קטנים מן הגדולים עכ"ל.

פ"ב ה"ג מתיב מ"ד בוולד הטומאה. בתוס' חגיגה כ"א ע"א ד"ה האונן והכי משמע בירושלמי דתרומות פ"ב גמרא המטביל כליו בשבת וכי מתקן מנא

לכתחלה

לכתחלה תני (ותני) נפל כליו (דליו) לתוך (בתוך) הבור מערים עליו .(עליהן) ומטבילו (ומטבילן) כלומר ביו"ט ובשבת תרי אמוראי חד אמר בכלי (בכלים) שנטמא באב הטומאה וחד (וחרינא) אמר בכלי שנטמא (בכלים שנטמאו) בולד הטומאה מתיב מ"ד בולד הטומאה למ"ד באב הטומאה וכו' ואותה גירסא שפיר מייתי לה בירושלמי גם בפ"ב דביצה כתוב בשבוש בספרים וכו' עכ"ל ·ובתוס' זבחים צ"ח ע"ב ד"ה טבול ובהדיא אמרינן בירושלמי במס' תרומות פ"ב נפל דלי לתוך הבור נפל כליו לתוך הבור מערים עליהם ומטבילן תרין אמוראין חד אמר באב הטומאה וחד אמר בולד הטומאה מתיב מ"ד בולד הטומאה למ"ד באב הטומאה אף (ואפילו) בחול והא (ליתא, ובשבת ספ"ב הגי' יהא) צריך (טעון) הערב שמש ומשני ברוצה להשתמש בהן חולין בטהרה וכו' ובירושלמי פרק שני ·דביצה איכא איפכא מתיב מ"ד באב הטומאה למ"ד בוולד הטומאה ואותה גירסא משובשת וההיא דמס' תרומות עיקר וכו' עב"ל ועי' בר"ש תרומות פ"ב משנה ג' ובר"ש טהרות פ"א משנה ג' ובהדיא אמרינן בירושלמי בפ"ב דתרומות נפלה דליו וכו' ובירושלמי בפ"ב דביצה איכא איפכא וכו' ואותה גירסא משובשת עכ"ל ·ובפי' ר"ש משאנץ בתו"כ צו פ"ג ובירושלמי דמס' תרומות גבי נפל דליו לבור מערב עליו בי"ט ומטבילו תרין אמוראין וכו' מתיב למ"ד באב הטומאה אף בחול יהא צריך הערב שמש ומשני בחולין שנעשו על טהרת תרומה פי' ולאו כתרומה דמי ואינו צריך להערב שמש וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ג ברוצה להשתמש בהן חולין בטהרה. בחי' הרשב"א ביצה י"ח ע"א ד"ה כלי ובתוס' העמידו פירושם דמיירי בכלי דכהן דרוב אכילתו בתרומה וכן משמע בירושלמי דתרומות דטעמא משום הערב שמש עכ"ל.

פ"ב ה"ג שמואל כרבי יוחנן הסנדלר. בעיטור ה' שחיטה ד' כ"ב אבל בירושלמי גרסינן לייננא אחרינא שמואל כר' יוחנן הסנדלר רב כי הוה מורי בחבורתא מורי כר"מ בציבורא מורי כר"י הסנדלר אמר ר' שמואל בר ביסנא כר' יוסי בנו של ר"י ב"ב (שמעון בר ברסנא כר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה) הוה (הורי) לן דתני ר' ישמעאל בנו של ריב"ב כ"ד חייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת ועשאן בין בשוגג בין במזיד אסור ומשמע דהירושלמי ס"ל הלכה כר"י הסנדלר וכ"כ רבינו שרירא וכו' ואי לא דמסתפינא מרבוותא היה גרסינן בגמרא דילן (בחולין ט"ו ע"א ששם הגי' והאמר רב חנן בר אמי כי מורי להו רב להלמידיה מורי להו כר' מאיר וכי דריש בפרקא דריש כרב יהודה) כי דריש בפירקא דריש כר"י הסנדלר עכ"ל. ובאו"ז ח"א סי' שס"ט ובירושלמי פרק כירה גמ' רב כד הוה מורה בחבורתא הוה מורה כר"מ בציבור הוה מורה כר"י הסנדלר וכו' עכ"ל ובהגהות הגר"א (קאניגסבערג תרי"ח) ראיתי כאן וז"ל הורי כר"מ כד דריש בציבורא כו' בן ברוקה דתני ר"י כו' בצ"ל עכ"ל וכן הוא מפורש לפנינו בד"ו כאן. אבל כוונת הגר"א שבשבת פ"ג ה"א הגי' משובשת בזה"ל הוה אמר כרבי מאיר כו' כר' ישמעאל בי רבי יוסי וכו' ולכן הגיה כאן.

פ"ב ה"ג דתני ר"י בנו של ר"י בן ברוקה. תוספתא שבת פ"ג וכן הגירסא בעיטור הנ"ל.

פ"ב ה"ג ומר הותרו שבתות. ביצה פ"ה ה"ב אמר רבותינו הותרה השבת.

פ"ב ה"ג השוכח תבשיל ע"ג כירתו בשבת. באשכול ח"ג צד 13 השוכח קדירה ע"ג הכירה וקדשה עליו שבת (ג' מלות אחרונות ליתא כאן ואיתא בשבת פ"ג ה"א) וכו'.

פ"ב ר' יוסי בשם ר' ישמעאל. צ"ל בשם ר' ישמעאל ברבי יוסי וכן בשבת פ"ג ה"א.

פ״ב ה״ג ר׳ שמואל בר נתן בשם ר׳ חמא בר חנינה. כעין זה ברכות פ״א ה״ח ע״ז פ״ב סה״ב ופ״ה הי״ג וגיטין פ״ד סה״ו.

פ״ב ה״ג מכיון שאתה אמר המתן. בשבלי הלקט סי׳ פ״ו ומפרש בירושלמי דתרומות מכיון שאתה אומר המתן למוצאי שבת בבדי שיעשו כמי שלא נהנה מחמת שבת כלום עכ״ל.

פ״ב ה״ג מ״ט דרבנין. בפי׳ הרמב״ן לרה״ש ד׳ ט׳ ע״ב ד״ה וראיתי ומצאתי במס׳ תרומות בפ׳ שני אהא דתנן הנוטע בשבת שוגג יקיים וכו׳ ומפרש בירושלמי מה טעמא דרבנן נחשדו על השביעית וכו׳ ע״ש שהביא כל המאמר בשנויים קטנים. וברמב״ם ה׳ שמיטה פ״א הי״ב מפני שישראל חשודין על השביעית ומקורו מכאן.

פ״ב ה״ג פחות מל׳ יום לפני שביעית. צ״ל לפני שמינית ועי׳ מה שהעירותי באהבת ציון בשבת צד 44.

פ״ב משנה ד׳ אין תורמין ממין על שאינו מינו. בסמ״ג עשין קל״ד שנינו בפ״ב דתרומה אין תורמין ממין על שאינו מינו שנאמר כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב (ז׳ מלות אחרונות ליתא לפנינו).

פ״ב משנה ד׳ כל מקום שיש בהן וכו׳ וכל מקום שאין בהן. צ״ל שיש כהן ובבפו״פ פ״ב וכל מקום שאין שם (ליתא) כהן וכו׳.וכעין ט״ס זה בגיטין פ״ג ה״ז אתא עיבדא קומי רבי אימי כהן לוי שהיה וכו׳ צ״ל בבן לוי שהיה וכו׳ כמו שהוא בשם הירושלמי בחי׳ הרשב״א בגיטין ד׳ ל׳ ע״ב ומפרשי הירושלמי שם שגו בזה.

פ״ב ה״ד ד׳ זה אחד משלשה מדרשות שהן מחוורין. בר״ש תרומות פ״ב משנה ד׳ הגי׳ זה אחד מן הדברים המחוורים בתורה עכ״ל ופרטי השלשה מקראות שהן מחוורין בתורה ראה לעיל פ״א ה״ה זה אחד משלשה מקריות מחוורין וכו׳ ולקמן בזו המס׳ פ״ח ה״ב זה אחד מג׳ מדרשות וכו׳ ע״ש.

פ״ב ה״ד ואם אני מרבה. בד״א ואף אני מרבה וכצ״ל.

פ״ב ה״ד מאגדון על שמתית. בר״ש כאן מאגרון על שמתית. ובנזיר פ״ה ה״ג שחמתית ונמצאת אגרון. ובמעשר שני פ״ד ה״א מן האגרו על השמתית. (ובחי׳ מהר״י קורקוס ה׳ מע״ש פ״ד ה״ב מביא הירושלמי וגורס אפילו מן האגרו על השחמתיו׳ פי׳ אגרו ושחמית שני מיני חטין הן אחד רע ואחד יפה עכ״ל) ובפאה פ״ב ה״ה קצר חצי האגדו וחצי השמותית.

פ״ב ה״ד א״ר ישמעאל בי רבי יוסי. במנחות נ״ד ע״ב א״ר אלעזר בר׳ יוסי אבא היה וכו׳.

פ״ב ה״ד ר׳ יוחנן ור״ש בן לקיש תריהון אמרין ואע״פ וכו׳. במנחות נ״ד ע״א מחולקים בזה ר׳ יוחנן סובר משתערין כמוה שהן ורשב״ל כמות שהיו.

פ״ב ה״ד דר׳ ירמיה דרומאי. המלה דרומאי ל״ג כאן.

פ״ב ה״ד ע״ד דעתיה דר״י. צ״ל דרומאי דר׳ יונה ור׳ יוסי.

פ״ב ה״ד אילין דבר פטי. במו״ק פ״ג ה״א הדא אמהא מן דבר פטא. ובתשב״ץ ח״א סי׳ ל״ג מובא הירושלמי וגורס עד כדון חכם שנדה ואפילו חסיד (חבר) וכו׳ הדא אמהתא דבר פטא.

פ״ב ה״ה במשנה לא חצי בצל גדול. במתניתא דבני מערבא אבל לא חצי בצל גדול וכו׳ אבל (ליתא) לא כופרים וכו׳ מאכל פולקטין ע״ב (פוליטיקס) ובערוך ערך פולטק גורס פוליטיקין ובר״ש ובאגידה תרומה פ״ב פוליטיקין פירש בערוך בני פלטין עכ״ל.

פ״ב ה״ה במשנה תורמין בצלים מבני המדינה על הכופרים. בשו״ת מהר״י

מינץ

מינץ סי' ק"ז אמנם אביא ראיה לדבריהם שמצינו עיר גדולה נקראת מדינה וכו' ועוד ראיה בפ"ב דתרומות רבי יודא (יהודה) אומר תורמין בצלים מהמדינה (מבני המדינה) על הכפרים (הכופרים) אבל (ליתא) לא מן הכפרים על המדינה וכו'.

פ"ב ה"ה במשנה ותורמין זיתי שמן. בכ"י ליידען הגי' ותורמין על זיתי שמן ועל זיתי כבש ומבושל על שאינו מבושל ושאינו מבושל על המבושל. זה כלל וכו' ויד אחרת הגיה בהכת"י כמו שהוא בדפוס.

פ"ב ה"ה במשנה ולא זיתי כבש. בסמ"ג עשין קל"ד אבל לא מזיתי כבש וכו' ע"ש וכן הוא בכפו"פ פ"כ ובשבלי הלקט סי' קמ"ה וע"ש.

פ"ב ה"ה במשנה ויין שאינו מבושל. במנהיג (צד 81 ד' ברלין) ואע"פ ששנינו בתרומות תורמין מן שאינו מבושל על המבושל ולא מן המבושל על שאינו מבושל התם היינו טעמא דראשית דגנך תירשך ויצהרך כתיב תירוש בעינן שיתרים וכו' עכ"ל ולא זכר מ"ש בגמרא ירושלמי לקמן בהלכה זו.

פ"ב ה"ה במשנה ולא מן המבושל. בכפו"פ שם מוסיף: וצלול על שאינו צלול.

פ"ב ה"ה במשנה אפילו. בשו"ת הרשב"א סי' כ"ד ואפילו כו' שאינו כלאים ע"ש.

פ"ב ה"ה אמר ר"י דרבי יודה היא. באו"ז ח"א סי' קס"ב ואמר בירושלמי עלה דההיא בפרק אין תורמין אמר ר' יוחנן דר' יהודה היא פי' הא דקתני שאין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל וסובר הואיל ונתבשל אשתני לגריעותא ר' יהודה היא עכ"ל ולפנינו מפורש ההיפך דרבי יודה מתיר מפני שהוא משביחו. ובשו"ת המיוחסות (בטעות) להרמב"ן סי' ק"צ תירץ בירושלמי בשם ר' יוחנן דההוא ר' יהודה היא דסבר דאשתני לגריעותא וכו' וזה כגי' האו"ז הנ"ל. ובכפתור ופרח (פרק כ' צד 71 ד. ברלין) וגרסי' בירושלמי התם בתרומות ומקצתו פרק אין מעמידין אמר ר"י דר"י היא דתנינן רבי יהודה מתיר מפני שמשביחו וכו' עכ"ל ודברי הכפו"פ נובעים מפי' הרמב"ן לבבא בתרא ד' צ"ז ע"ב ד"ה למעוטי וע"ש שמפרש הירושלמי. ובשבלי הלקט השלם סי' קמ"ה ואי קשיא ממאי דתנן תורמין וכו' כבר הקשו קושיא זו בירושלמי דגרסינן התם כולה מתני' ר' יהודה היא דאמר לעולם תורם מן היפה ולא כרבנן דאמרי מן המתקיים וכו' וכל זה ליתא בנוסחתנו.

פ"ב ה"ה ואמר ר"י מחלפה שיטתיה דר' יודה. באו"ז שם ואמר התם דלר' יוחנן מוחלפת השיטה פי' הואיל ומוקי ר' יוחנן ההיא דפרק אין תורמין כר' יהודה ש"מ דלר' יוחנן פ' אין נותנין מוחלפת השיטה והוא שונה דר' יהודה אוסר לבשל יין של תרומה ורבנן מתירין עכ"ל וכתוס' פסחים ק"ט ע"ב ד"ה ארבעה ירושלמי וכו' ולכך מחליף (ר' יוחנן) ותני אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו דברי רבי יהודה וחכמים מתירין מפני שמשביחו ור' אלעזר פליג עליה התם ולא מחליף והלכה כר' יוחנן וכו' עכ"ל ובשו"ת מהר"ם ברבי ברוך (הוצאת הרב בלאך נ"י) סי' ת"ע ומסיק בגמרא דבין לר' אלעזר ובין לר' יוחנן מוהר ההלכה כרבנן דפליגי עליה דר' יהודה ומתירין מפני שמשביחו וכו' וגירסתו משונה משלפנינו וברוקח סי' שס"ח ירושלמי ר' אלעזר אומר מפני שממעיטו ממדתו וכו' פי' ירושלמי היין שבא ליד כהן מותר לבשלו שמשביחו וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"ה ר"א ור' יוחנן חד אמר וכו'. לקמן פ"א ה"א וע"ז פ"ב ה"ו.

פ"ב ה"ה וא"ר אלעזר אינה מוחלפת. בפי' הרא"ש וא"ר יהודה.

פ"ב ה"ה א"ר אימי לא תני ר' יוחנן. פי' ר' יוחנן לא גרס כבברייתא ואף משאינו מבושל וכו' אלא גרס כמו שהוא במשנתנו. ועי' לקמן פ"ה ה"ה. בבבלי לא מצינו שר' יוחנן תנא ופליג. ובירושלמי מצינו זה במקומות הרבה.

פ"ב

פ"ב ה"ה אמר רבי בון בר כהנא בשם רבי. בבבלי ב"מ ד' נ"ו ע"א דא"ר ר' אילעא ועי' בר"ס שם.

פ"ב ה"ה דא"ר ישמעאל בר יוסי. כלאים פ"א ה"ב. אבל בבבלי ב"ב פ"ד ע"א בשם רבנן.

פ"ב ה"ה תורמין מן היין על החומץ. בתוס' יבמות ד' פ"ט ע"א ד"ה קישות וכן משמע בהדיא בירושלמי ספ"ב דתרומות דפליג רבי אר' ישמעאל בר' יוסי שאמר משום אביו תורמין מיין על חומץ ורבי אומר דאין תורמין וקאמר ריב"ל מסתברא יודה רבי לדברי (לדבר) תורה ומ"ט (מ"ט) וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"ה רבי אומר יין וחומץ וכו' כתוס' הרא"ש יבמות פ"ט ע"ב ובירושלמי מוכח דההיא דיין ונמצא חומץ אתיא כר' דמסיים עלה דברי ר' (ב' מלות ליתא) שר' אומר יין וחומץ שני מינין הם וחכ"א מין א' הם (ה' מלות אחרונות ליתא) וכו'. ובתוס' הרא"ש בנדה ב' סע"ב וכן מוכח בתוספתא דתרומות וכו' שרבי אומר יין וחימץ וכו' ע"ש ובתוס' שם ד"ה היה בודק.

פ"ב ה"ה אין תורמין ולא מעשרין. ב' מלות אחרונות ליתא בתוס' הרא"ש יבמות שם.

פ"ב ה"ה אמר ריב"ל מסתברא. בר"ש תרומות פ"ג משנה א' ולעיל בסוף פ"ב אמרו בירושלמי אמר ריב"ל מסתברא וכו' והוא משמע לכאורה דלא אסר רבי אלא לכתחלה אבל אי אפשר לומר כן וכו' עכ"ל ובתוס' הרא"ש יבמות שם אריב"ל מסתברא יודה רבי על דברי תורה וכו'.

פ"ג ה"א במשנה התורם חבית של יין. בסמ"ג עשין קל"ד חבית של יין על היין (ב' מלות ליתא) וכן הוא ברמב"ם ה' תרומות פ"ה הכ"ב.

פ"ג משנה א' עד שלא תרמה אינה תרומה. ברדב"ז ה' תרומות פ"ה הכ"א אין תרומתו תרומה.

פ"ג ה"א לא מעיקרא היא מרה. בחי' הרדב"ז ה' תרומות פ"ה הכ"ב הגי' ולא מעיקרא מרה היא.

פ"ג ה"א עשו אותן כספק אוכל. בתוס' יבמות פ"ט ע"א ד"ה אין והיינו טעמא דקישות ונמצאת מרה דצריך להזור ולתרום משום דלא חזיא לאכול כמו שאר רעה כדמוכח בירושלמי דקרי לה ספק אוכלין עכ"ל ובתוס' בבבא בתרא קמ"ג ע"א ד"ה אין והכי משמע בהדיא על ההיא משנה דהתורם קישות דקאמר בשלמא (ניחא) אבטיח ונמצאת סרוח תרומה ויחזור ויתרום דספק גמור הוא אם היה סרוח בשעת הפרשה אם לאו אלא קישות ונמצאת מרה אמאי הוי תרומה הא ודאי דהיתה מרה גם בשעת הפרשה ולמה היא תרומה כלל ומשני עשאוה ספק אוכלין וכו' עכ"ל ובחי' הרמב"ן בבבא בתרא שם ובירושלמי ריש פ"ג דתרומות וכו' עשו אותה בספק אוכלין עכ"ל.

פ"ג ה"א ולוקין עליה חוץ להומה. בר"ש תרומות כאן ולוקין עליה אם אכלו חוץ להומה אם הוא מעשר שני (ד' מלות ליתא לפנינו) עירב בה נעשה חמר גמל עכ"ל.

פ"ג ה"א ומגעו ברשות הרבים טמא. בסוטה פ"א ה"ב ספק רשות הרבים טהור ועי' שבועות פ"ב ה"א אמר רבי יוחנן כל ספק רה"ר ספיקו טהור.

פ"ג ה"א אין לך מר בקישות. בתוס' בבא בתרא הנ"ל ובתר הכי מייתי בירושלמי ההיא דר' יוסי דהכא דאין לך מר בקישות אלא פנימי (תוכו) שבו וקא בעי התם וכי בדבר שיכול ליבדק נחלקו ומשני על עיקר בדיקתה נחלקו וכו' עכ"ל וכן הוא בחי' הרמב"ן בב"ב שם ובשיטה מקובצת שם

וכן

זכן מוכח בירושלמי דבתר הך מתני׳ דתורם קישות וכו׳ מייתי הך מילתא דרבי יוסי וקא בעי וכי בדבר שיש לו לברוק קמפלגי וכו׳ עכ״ל.

פ״ג ה״א ר׳ בנימין בר לוי. בחי׳ הרמב״ן הנ״ל ליתא מלת רבי.

פ״ג ה״א אלא על עיקר בדיקתה חלוקין. חלה פ״א ה״א.

פ״ג ה״א תרם חבית. בחי׳ הרמב״ן לבבא בתרא ד׳ פ״ד ע״א מטה שמצא בתוספת ממסכת תרומות התורם חבית של יין ונמצאת מגולה אבטיח ונמצאת נקור תרומה ויחזור ויתרום וכו׳ עכ״ל ועי׳ תוספתא תרומות פרק ד׳.

פ״ג ה״א אבטיח ונמצא נקור. ברמב״ם ה׳ תרומות פ״ה הכ״ב או שנמצאו נקורין. ובכ״מ שם ירושלמי אבטיח ונמצא נקור וכו׳ ע״ש.

פ״ג ה״א ר׳ שמעון בשם ריב״ל כנראה שר׳ שמעון הוא ר׳ סימון שאומר תמיד בשם ריב״ל.

פ״ג ה״א ר״ח בשם דר״י דרבי היא. בר״ש הגי׳ רבי חייא בשם ר׳ יוחנן דרבי היא ובהדיא קתני בתוספתא במתני׳ דברי רבי עכ״ל. וכן בתוס׳ יבמות פ״ט ע״א ד״ה קישות הביאו התוספתא כגי׳ הר״ש.

פ״ג ה״א לא כן אמר ר״ח בשם ר״י רבי וחבריו הלכה כרבי, וכן בדמאי פ״ב סה״א רבי וחביריו הלכה כרבי, ולפי סוגית הגמרא כאן שאחד חולק על רבי צ״ל רבי וחבירו הלכה כרבי, וכן דעת רוב הפוסקים. ואח״כ ראיתי בפי׳ מהר״י בן מ״צ בתרומות פ״ג משנה א׳ ואקשינן (בירושלמי) ותו למה לי הא קיי״ל הלכה כרבי מחבירו ופריק איצטרך משום דתני לה ר׳ ישמעאל בר׳ יוסי משום אביו וכו׳. ובפיהמ״ש להרמב״ם בשביעית פ״ט משנה ה׳ והגמרא פסק הלכה כרבי מחבירו עכ״ל ועי׳ בבלי ב״ב קכ״ד ע״ב. ובאשכול ח״ג צד 49 הלכה כר׳ מחבירו ולא מחביריו. וכן הוא בהרבה מספרי הראשונים. וגם בסדר תנאים ואמוראים (יוחסין השלם צד 252).

פ״ג ה״א ואפילו רבי אצל ר׳ לעזר בי רבי שמעון. ר״א ברבי שמעון היה גדול מרבי כמו שאומר רבי (בבא מציעא ד׳ פ״ד ע״ב ועי׳ ירושלמי שבת פ״י ה״ה) ולכן שאל ר׳ יונה אם הלכה כרבי נגד ר״א ברבי שמעון? ובה׳ קצובות דבני מערבא (בית נכות הלכות ח״א 54) ובמבוא התלמוד לר״י בן עקנין (צד 8) ובסדר תנאים ואמוראים (יוחסין השלם צד 252) כתוב: רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון הלכה כרבי.

פ״ג ה״א רבי יוסי וחביריו. לפי סוגית גמרא ירושלמי כאן צ״ל רבי יוסי וחבירו. ובבבלי עירובין מ״ו ע״ב הגי׳ רבי יוסי וחביריו הלכה כרבי יוסי. אבל רבינו חננאל בפי׳ שם וברי״ף ורא״ש שם גרסו רבי יוסי וחבירו. וכן באור זרוע ח״א סי׳ רפ״ט מביא מעירובין ר׳ יוסי וחבירו ומבאר: והיינו משמע מחבירו ולא מחביריו עכ״ל וכן הוא באו״ז ח״ב סי׳ ר״ב ובח״ג סי׳ קט״ז ובפי׳ מהר״י בן מ״צ בתרומות כאן וקיי״ל הלכה כר׳ יוסי מחבירו משום הכי איצטריך למימר הלכה כרבי עכ״ל. ובתוס׳ רי״ד בעירובין שם המורה (רש״י) פי׳ וכו׳ וכר׳ יוסי אפילו במקום רבים ואינו נ״ל דבכולהו כתיב מחבירו כר״ע מחבירו וכר׳ יוסי מחבירו וכר׳ מחבירו וכו׳ ושמא כך מצא כתוב הגי׳ בספרו עכ״ל ובירושלמי פסחים פ״ד ה״ב ר׳ מאיר ור׳ יוסי אין הלכה כר׳ יוסי (בתמיה) ובברכות פ״ב ה״ד ובמעשרות פ״א ה״ז סתמא ור׳ יוסי הלכה כסתמא ר׳ יוסי ור׳ יודה הלכה כר׳ יוסי. ובנדה פ״א ה״ה דלא כן מה אנן אמרין רבי יודה ור׳ יוסי וכו׳

פ״ג

פ"ג ה"א הלכה כרבי ר' זעירא. בכ"י ליידען הגי' הלכה כר' זעירא. וגי' הדפוס יותר נוח. והמלות ר' זעירא מוסבות למטה.

פ"ג ה"א ר' מאיר ור' שמעון הלכה כר' שמעון. וכן הוא בדמאי פ"ה ה"ט ובשביעית פ"ח ה"ז ולקמן בתרומות פי"א סה"ז ר"מ ור"ש הלכה כר"ש ומזה המקור לדברי הבה"ג בה' קצובות דבני מערבא (הוצאת מקיצי נרדמים צד 469 ובבית נכות הלכות ח"א צד 54) שר"מ ור"ש הלכה כר"ש. וכפי' רבינו חננאל בבבא קמא ד' ל"ו ע"ב וכן ר' מאיר ור' שמעון הלכה כר"ש עכ"ל וכן הוא במבוא התלמוד לר"ש הנגיד. ובהשגות הראב"ד ה' טומאת מת פכ"ד ה"ד דר"מ ור"ש הלכה כר"ש. אבל בבבלי עירובין מ"ו ע"ב בתיקו. והרא"ש ע"ז פ"ב סי' ל"ד גרס בבבלי עירובין הנ"ל כגירסת הירושלמי ועי' נו"ב יו"ד סי' כ"ו.

פ"ג ה"א ר' שמעון ור' יהודה הלכה כר' יודה. וכן הוא בירושלמי ביצה פ"ג ה"ד ובעיטור (ה' פקדון ד' ד' ע"ב) ומצאתי בה' קצובות רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כר' שמעון וכו' הא קיי"ל דרבי יהודה ור"ש הלכה כר"ש עכ"ל ועי' בהלכות קצובות בבה"ג (הוצאת מקיצי נרדמים שם). ובירושלמי ד' פטרקוב ראיתי כאן שהרב מסלוצק הביא מכי"ק של הגר"א שהגיה ומינה את ש"מ ר"ש ור"מ הלכה כר' מאיר עכ"ל וזה פלא שהלא מפורש לעיל שבשלשה מקומות איתא בירושלמי כגירסתנו לעיל שר"מ ור"ש הלכה כר"ש. וע"כ הנני מסופק אם הגיה הגר"א כן ואח"כ ראיתי בהגהות הגר"א על ירושלמי זרעים שסדרן הגאון רד"ל (קאניגסבערג תרי"ח) ושם הגי' בדברי הגר"א ומינה את שמע ר"ש ור"מ הלכה כר"ש עכ"ל וכן נכון.

פ"ג ה"א ואין צ"ל ר' מאיר ור"י. עי' ביד מלאכי סי' תקע"ז מה שהאריך בזה ולכאורה הכלל הזה סותר קצת למ"ש בירושלמי גיטין פ"א ה"ב רבי יעקב בר אדא בר עהליי (בחי' הרשב"א גיטין ד' ד' מובא הירושלמי וגורס רבי יעקב בר אחא בר עהלאי) בשם ר"ל הלכה כרבי מאיר בגיטין וע"ש. ובשו"ת ר"א מזרחי ח"א סי' ל"ה בשם הסמ"ג ובירושלמי דגיטין ראיתי רבי יעקב בשם רבי חלבו אמר הלכה כרבי מאיר בגיטין אפילו יחיד אצל רבים עכ"ל. וכן הוא בסמ"ג עשין נ'.

פ"ג ה"א רבי בא בר יעקב בר אידי. וכן הוא בד' קראקא וקראטאשין. ונראה שצ"ל ר' בא ר' יעקב בר אידי וכן הוא בדפוס אמשטרדם או שצ"ל בר ר"ת בשם ר' וכעין זה לדוגמא בירושלמי יבמות פ"ד ה"א ר' בא ר' יעקב בר אידי ובקדושין פ"ב ה"א אתא ר' אבא בר כהנא ר' יעקב בר אידי בשם ריב"ל. בסדר הדורות (צד 16 הוצאת משכיל לאיתן ז"ל) ערך מיוחד לר' אבא בר יעקב בר אידי ומראה מקורו לירושלמי כאן. וזהו שסמך על ירושלמי ד' קראקא שהשתמש בו בעל הסדר הדורות. וכעין ט"ס שיש כאן יש לתקן גם בבכורים פ"א ה"ב ר' יעקב בר אידי בר הושעיא מעשה במשפחה וכו' וצ"ל ר"י בר אידי ב"ר (ר"ת בשם ר') הושעיא. ועי' קדושין פ"ד ה"ו.

פ"ג ה"ב במשנה נפלה אחת וכו' בסמ"ג עשין קל"ד כיצד נפלה וכו'.

פ"ג ה"ב כיצד הוא עושה. בר"ש תרומות כאן מובא בשנויים. וברדב"ז ה' תרומות פ"ה הכ"ג וגרסינן עלה בירושלמי כיצד הוא עושה נותן שתיהן לכהן והכהן נותן לו דמי אחת מהן דמי גדולה או (וכן ברא"ש ולפנינו ליתא) קטנה מדתנן (מה הן דתנינן) מדמעת בקטנה שבהן הדא אמרה דמי גדולה נותן לו עכ"ל ולפנינו הגי' משובשת.

פ"ג ה"ב הדא אמרה דמי גדולה. בפי' הרא"ש ירושלמי כיצד עושה וכו'

הדא

הרא אמרה דמי קטנה הוא נותן לו פירוש השניה קטנה מן הראשונה כפי חלק תרומה של ראשונה כך הביא רבינו שמשון מן הירושלמי (לפנינו בר"ש הגירסא הדא אמרה דמי גדולה וכו' ונראה שידים חלו בפי' הר"ש) והיה נראה דהכא גרסינן הדא אמרה דמי גדולה הוא נותן לו דכי היכי דאמרינן דאינן מדמעות אלא בקטנה שבשתיהן הכי נמי יד הכהן על התחתונה וצריך ליתן לו דמי גדולה עכ"ל.

פ"ג ה"ג במשנה ר"ע אומר תרומת שניהם תרומה. בתמורה י"ג ע"א הגי' מתניתין מני ר"ע היא דתנן השותפין שתרמו זה אחר זה רבי אליעזר אומר תרומת שניהם תרומה (ו' מלות אחרונות ליתא לפנינו) ר"ע אומר אין (ליתא) תרומת שניהם תרומה וע"ש בתוס' ד"ה מתני'. ובר"ש תרומות פ"א משנה א' לא פריך לר"ע דאמר התם תרומת שניהם תרומה וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"ג במשנה וחכמים אומרים תרומת הראשון תרומה. בתמורה שם וחכ"א אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרם כשיעור תרומת השני תרומה. ובפי' ר"ג מאור הגולה שם הגיהו ר' יוסי אומר אם תרם הראשון וכו' ואח"כ ראיתי בכפו"פ פי"ח ומס' תמורה פ"ק השותפין שתרמו זה אחר זה רבי יוסי אומר אם תרם הראשון וכו' ע"ש ובכסף משנה ה' תרומות פ"ד ה"ח הגי' וחכ"א תרומת הראשון תרומה ואין תרומת השני תרומה. (ד' מלות אחרונות ליתא) ובתוס' תמורה י"ג ע"א ד"ה ר"ע הגי' וחכ"א (רבי יוסה) אם תרם הראשון כשיעור וכו' ובב"י (טור יו"ד סי' של"א) הגי' ר' יוסי אומר אם תרם האחד (הראשון) וכו' ואם לא תרם האחד וכו'.

פ"ג ה"ג במשנה רבי יוסה אומר. ברדב"ז ובכ"מ שם רבי יוסי אומר אם תרם הראשון כשיעור וכו' ואם לא תרם הראשון כשיעור תרומת השני תרומה כלו' גם תרומת השני ורבי יוסי לפרושי דברי חכמים קא אתי וכו' עכ"ל ובמתניתא דבני מערבא הגי' רבי יוסי אומר. ובאור זרוע ח"א סי' רכ"א ר' יוסי אומר. ועי' בתוס' רי"ד בגיטין נ"ב ע"ב.

פ"ג ה"ג מה נן קיימין. ברמב"ם ה' תרומות פ"ד ה"ח וברדב"ז ובכ"מ שם מובא הירושלמי. וכן מובא בשנויים קלים באור זרוע ח"א סי' רכ"א ובר"ש ובפי' מהר"י בן מלכי צדק בתרומות כאן.

פ"ג ה"ג אם בממחין אף ר"ע. כעין זה בירושלמי פסחים פ"ח ה"א מה נן קיימין אם בממחין וכו'. ובמלאכת שלמה בפי' המשניות כאן ובירושלמי במה אנן קיימין אי בשמוחין זה על זה אף ר"ע מודה ואי בשאינם מוחין וכו' אכן הר"ש ז"ל נראה דגרים בירושלמי מומחין שפי' מומחין בקיאין וכו' ע"ש. וברדב"ז הנ"ל ופי' רבינו שמשון ממחין בקיאין להרום ואין זה מחוור דמה בקיאות שייך בתרומה ותו מומחין הו"ל למימר לא ממחין הלכך הנכון מה שפירש רבינו שהיו ממחין זה על זה כלומר שהיו סומכין זה על זה מלשון במחאה וכו' עכ"ל ובכ"מ שם ולי נראה דאפשר לפרש דממחין הוא מלשון המחהו אצל החנוני כלומר שכל אחד מהם סומכין זע"ז וכו' עכ"ל ועי' בב"י טור יו"ד סי' של"א. ובסמ"ג עשין קל"ד פי' בירושלמי אם היו ממחין זה על זה תרומת השני. אינה תרומה וכו' לשון אחר ממחין כמו מומחין לתרום עכ"ל ובפי' הרא"ש ירושלמי מה אנן קיימין אי במומחין אף ר"ע מודה וכו' ועי' באו"ז הנ"ל מה שהאריך בזה.

פ"ג ה"ג חצייה טבל וחצייה תרומה. בגליון שטה מקובצת בתמורה י"ג ע"א אות כ"ה וכן משמע בירושלמי דלר"ע תרומה כל אחד חציה חולין (טבל) וחציה תרומה לפי שכל אחד לא חלה התרומה אלא על חלקו עכ"ל וברע"ב בפי' כאן

חציה

הציה תרומה וחציה חולין וכו׳ ובתוי״ט שכ׳ בירושלמי להצאין אלו טבל וכו׳ עב״ל.

פ״ג ה״ג סאה של שני חציה וכו׳. בר״ש תרומות כאן מובא כל המאמר ומסיים ומתוך הסברא הגירסא משובשת ואיפכא גרסינן בשל ראשון טבולה לכל בשל שני טבולה למעשרות שהרי הראשון וכו׳ ע״ש ובפי׳ הרא״ש (בספר פי שנים) ונראה שהגי׳ משובשת בירושלמי ואיפכא גרסינן של ראשון טבולה לכל ושל שני טבולה למעשרות וכו׳ והירושלמי מגומגם בעיני דחצי סאה וכו׳ ע״ש.

פ״ג ה״ג מה כשיעור תורה. באו״ז סי׳ רכ״א ותו בירושלמי ההיא דר׳ יוסי (פי׳ דמתניתין) מה כשיעור תורה דהיינו חטה אחת וכו׳.

פ״ג ה״ג אין תעבדיני׳ כשיעור חביריו. ברדב״ז ובכ״מ ה׳ תרומות פ״ד ה״ח הגי׳ כשיעור חבירו וע״ש ובפי׳ המשניות להרמב״ם כאן נסתפקו בגמרא במה שאמר ר׳ יוסי כשיעור וכו׳ ובר״ש בתרומות כאן ובאו״ז הנ״ל כשיעור חברין פי׳ כשיעור חברים שתקנו אחד מחמשים. ובבאור על הרמב״ם ממהר״י קורקוס (אזמיר תקי״ז) בה׳ תרומות פ״ד ה״ח והוא (הרמב״ם) גורס בירושלמי כשיעור תורה או כשעור חברין בנו״ן והיינו חכמים וכו׳ וא״כ לפי זה צ״ל הגירסא בירושלמי בהיפך מהגרסא שבספרים שלנו וצריך לומר אי אמרת כשעור תורה רבי יוסי כרבנין ואי כשיעור חבירו לית רבי יוסי כרבנין ובהא ניחא וכו׳ עב״ל.

פ״ג ה״ד במשנה הירשה את בן ביתו וכו׳ באור זרוע ח״א סי׳ רכ״א כדתנן וכו׳ אבל אם הרשה את בנו (הירשה את בן ביתו) וכו׳ פי׳ בר״א וכו׳ ע״ש ובשו״ת מהר״ם ברבי ברוך סי׳ תתי״ב (הוצאת הרב בלאך נ״י) מובאה המשנה בגי׳ משונה משלפנינו.

פ״ג ה״ד ולית הדא פליגא על דריש לקיש. בהשגות הראב״ד ה׳ תרומות פ״ד ה״ט א״א מה ראה זה המחבר שפסק כריש לקיש שלא העמידו בירושלמי את המשנה בשינה שליחותו אלא לדעת ריש לקיש דאמר לא אתי דבור ומבטל דיבור ולית הלכתא כוותיה עכ״ל וע״ש ברדב״ז ובכ״מ מה שהאריכו בזה. בבבלי קדושין נ״ט ע״א נזכרה מחלוקת ר׳ יוחנן וריש לקיש אם דבור מבטל דבור וכאן בירושלמי לא נזכר מדעת ר׳ יוחנן? אמנם בירושלמי גיטין פ״ד ה״א וקדושין פ״ד ה״ט נזכר דעת ר׳ יוחנן. ועי׳ בר״ש תרומות כאן.

פ״ג ה״ד לך וקבע בצפון והלך וקבע בדרום. בטור יו״ד סי׳ של״א (וויניציא של״ך) כתב הרמב״ם האומר לשלוחו לתרום וכו׳ ואיני מבין דבריו מכיון שביטל השליחות קודם שתרם למה לי שינה אפילו בלא שינוי וכו׳ ובב״י שם אלא שהרמב״ם סמך על הירושלמי וכו׳ כגון שאמר לו לך וקבע בצפון והלך וקבע בצפון (לפנינו: בדרום. ולפי גי׳ זו אפילו בלא שינוי) עכ״ל.

פ״ג ה״ד הדרוכות מכיון שהילכו. בר״ש תרומות הגי׳ א״ר יוחנן כיון שהלכו בהן וע״ש.

פ״ג ה״ד שהילכו בהן. בפי׳ הרא״ש כיון שהלכו בהן שתי וערב מטמאין את הגת (בבור) מיד.

פ״ג ה״ד אחרים משכשכין בהן. בתוספתא תרומות פ״א ואחרים משתמשין בו תרומתו (לפנינו בטעות אין תרומתן) תרומה. ובחי׳ מהר״י קירקוס ה׳ תרומות פ״ד הי״ג ובירושלמי וכו׳ ואין תרומתו תרומה אלא בכור (צ״ל בבור) קטן או שאחרים משכשכי׳ בו ורבינו לא כתב זה הירושלמי גם ר״ש לא הביאו לא ידעתי למה עכ״ל.

פ״ג ה״ד מאימתי תורמין. בר״ש תרומות ובירושלמי תני מאימתי הורמין את הענבים משהלכו בו שתי וערב כלומר וכו׳ עכ״ל.

פ״ג ה״ד בש״א משיוציא את השני. בתוספתא תרומות פ״ג בש״א משיטול מעשר ראשון וע״ש.

פ״ג ה״ד אית תנאי תני משיטחנו. בתוספתא שם ור׳ שמעון אומר משיטחינו.

פ״ג ה״ד ענבים דיהות. בתוספתא תרומות פ״ג ענבים רכות. וברדב״ז ה׳ תרומות פ״ד הי״נ ואסיקו בירושלמי וכו׳ משום דענבים רכות ונותקות את היין וכו׳ עכ״ל.

פ״ג ה״ה במשנה שהן מטמין את הגת. ברדב״ז ה׳ התרומות פ״ד הי״ג לפי שהן מטמאין את הגת מיד (ליתא) וכן הוא ברמב״ם ובהשגות הראב״ד שם הי״ד ובאגודה תרומה פ״ג. וכן הגי׳ במתניתא דבני מערבא. ובאו״ז ח״א סי׳ רכ״א מפני שהם מטמאים את הגת מיד פי׳ הבעלים ע״ה השכירו פועלים הברים וכו׳ ע״ש.

פ״ג ה״ה במשנה תרומת הכרי הזה בתוכו. במתניתא דב״מ לתוכו וכו׳ קרא (וכן בתוס׳ יומא נ״ו ע״א ד״ה הלוקח. ובערובין ל״ז ע״ב ובפיר״ח שם. ובתוס׳ סוכה כ״ג ע״ב ד״ה שני הגי׳ האומר תרומת כרי זה בתוכן (בתוכו) ותרומת מעשר בתוכן (בתוכו) ר״ש אומר קרא שם ולפנינו: קירא) שם וכו׳ עד שיאמר (שאומר) וכו׳.

פ״ג ה״ה במשנה קורא שם בפיר״ח בעירובין ל״ז קרא השם פי הרומתו תרומה עכ״ל.

פ״ג ה״ה במשנה בצפונו או בדרומו. בתוס׳ יומא הנ״ל שיאמר (כגי׳ מתניתא דב״מ) לצפונו או לדרומו.

פ״ג ה״ה במשנה רבי אלעזר חסמא אומר. ביוחסין (ד׳ לונדון צד 23) ר׳ אלעזר חסמא במציעא פרק השוכר ובפרק ז׳ דנגעים ובפרק י״ג דנגעים והוא (הרמב״ם בהקדמתו לפי׳ המשניות) הזכיר לבד בפ׳ ג׳ דתרומות עכ״ל ובמתניתא דבני מערבא הגי׳ ר׳ לעזר חסמה ובפי׳ הרא״ש ר׳ אלעזר בן חסמא.

פ״ג ה״ה במשנה ר״א חסמא אומר האומר. במתניתא דב״מ ר״ל חסמא אומר אף (ליתא) האומר וכו׳.

פ״ג ה״ה במשנה ממנו עליו קורא שם. בתוס׳ יומא הנ״ל קרא שם. וכן במת׳ דב״מ.

פ״ג ה״ה במשנה ר״א בן יעקב אומר האומר. במתניתא דב״מ הגי׳ אף האומר וכו׳ ועי׳ בר״ש כאן שנראה שהיה לפניו בהמשנה הגי׳ כגי׳ מתניתא דב״מ.

פ״ג ה״ה עד כדון באומר בתוכו. בפי׳ הרא״ש עד כאן (כדון) באומר בתוכו באומר (אמר) בו. ובר״ש באומר לתוכו.

פ״ג ה״ה מחולל על המעות הללו. בתוספתא מעשה שני פ״ג הגי׳ מחולל על איסר זה לא (ולא) קבע (קרא) לו מקום.

פ״ג ה״ה הדא אמרה היא תוכו היא בו. בר״ש תרומות פ״ג משנה ה׳ הדא אמר הוא בתוכו הוא בו פי׳ וכו׳ עכ״ל וכן בפי׳ הרא״ש שם. ובתוס׳ סוכה כ״ג ע״ב ד״ה שני אלא בירושלמי עלה דההיא דתרומות פרק ששי (צ״ל שלישי) משמע דבתוכן לאו דוקא עכ״ל.

פ״ג ה״ה מה מחשבה במסויים אף התורם במסויים בחי׳ הרדב״ז ה׳ תרומות פ״ג ה״ט גרסינן בירושלמי ר״ז בשם רבי אבדימי (ר׳ אבודמא דחיפה) בשם ר״ל ונחשב לכם תרומתכם והרמותם מה מחשבה במסויים אף התורם במסויים ונראה שאפבא גרסינן לה מה הרומה במסויים אף מחשבה במסויים

אמר

אמר וכו' עכ"ל ובר"ש תרומות כאן מה המחשב במסויים אף התורם במסויים ולכאורה איפכא גרסינן מה התורם במסויים וכו' עכ"ל ובפי' הרא"ש (בספר פי שנים) ובירושלמי מפרש טעמא דהכמים משום ונחשב לכם תרומתכם מה התורם במסויים אף המחשב במסויים וכו' עכ"ל מזה נוכל לשפוט שלהר"ש ולהרדב"ז היה כתב יד מהירושלמי שממנו נדפס אחרי כן הירושלמי בדפוס וויניציא. אולם להרא"ש היה כתב יד אחר ששם היה כהוב הגי' המתוקנת הנ"ל. שוב ראיתי שלר' שלמה העדני (במלאכת שלמה) היה ג"כ גי' הכת"י שלהרא"ש.

פ"ג ה"ה אמר תרומת הכרי הזה וזה כזה. ברמב"ם ה' תרומות פ"ג ה"ט אמר תרומת הכרי זה וחבירי הזה כזה (בזה). ובכ"מ שם ירושלמי פ"ג דתרומות וה"פ אם אמר וכו' וברדב"ז שם אמר תרומת הכרי הזה וזה כזה.

פ"ג ה"ה שם נסתייטה. וכן ברמב"ם שם וברדב"ז ליתא מלת שם.

פ"ג ה"ה רבי יצחק בר לעזר בעי. ברמב"ם ה' תרומות פ"ג הט"ו סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי וכו' ובהשגות הראב"ד שם בעיא היא בירושלמי עכ"ל ובכסף משנה שם ונראה שרבינו לא היה גורס בעיא אלא כך היה גורס ר' יצחק בן אלעזר אמר וכו' והר"י קורקוס ז"ל כתב שיש ליישב לדעת רבינו גירסת בעיא וכו' והוא כאלו אמר רבי יצחק שאל שאלה והחיל פשיטא לי סאה תרומה שנפלה וכו' עכ"ל ואח"כ זכינו לראות באור הר"י קורקוס על הרמב"ם בדפוס (אזמיר תקי"ז) ושם בה' תרומות פי"ג הט"ו וז"ל ומעתה על כרחין פי' בעי הנזכר שם (בירושלמי) על תרומת שני כריים כאחת שהזכיר קאי וכו' ע"ש. וברדב"ז שב ואפשר שלא היתה גירסתו (של הראב"ד) כגירסת הספרים שלנו אבל משמע מגרסתנו דנפשטה בעיין וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"ה מקום שנפלה אותה סאה. בחי' הרדב"ז ה' תרומות פי"ג הט"ו הגי' מקום שנסתיימה תרומתו של ראשון שם נסתיימה תרומתו של כרי ע"כ עכ"ל ובחי' מהר"י קורקוס הנ"ל מקום שנפלה אותה סאה שנסתיימה (נסתימה) תרומתו של כרי עכ"ל.

פ"ג ה"ה וחכ"א עושה אותה כמין כי חד מן ארבעה. בחי' מהר"י קורקוס שם והלכה כחכמים שאמרו עושה אותה ביחד (כי חד) מן ארבע והם דברי רבינו עכ"ל ועי' בתוספתא תרומות פ"ד הוצאת הרב צוקערמאנדל.

פ"ג ה"ה שני כריים כאחת מהו. ברמב"ם ה' תרומות פי"ג הט"ז היו לפניו שני כריים וכו' וברדב"ז שם בעיא שם (בירושלמי) ופסק כרבי יוחנן וכן בכ"מ שם. ובחי' מהר"י קורקוס שם וכן אמרו שם תרומת שני כריים באחת (כאחת) מהו.

פ"ג ה"ה א"ר הושעיה בר' שמאי. בסדר הדורות צד 38 לא זכר ירושלמי דילן.

פ"ג ה"ה היו לפניו שתי סאין. ברמב"ם הנ"ל וברדב"ז ובכ"מ שם העירו גם זה בירושלמי עכ"ל.

פ"ג ה"ה היו לפניו שני כרים. ברמב"ם שם וברדב"ז וכ"מ גם זה שם בירושלמי עכ"ל.

פ"ג ה"ו במשנה שהוא עובר בלא תעשה. באגודה וברדב"ז ה' תרומות פ"ג הכ"ג עובר בלאו. ובתמורה ה' ע"ב אעפ"י שהוא בל"ת. וע"ש בתוס' ד' ד' ע"ב ד"ה שהקדים.

פ"ג ה"ו במשנה שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר. כן מפרש זה ר' יוסי בר' חנינה בתמורה שם. ונראה שהוספה זה בהמשנה.

פ"ג ה"ו רבי חמא בר עוקבה בשם ר' יוסי בר חנינה. בכפתור ופרח (פ"א צד 3 ד' ברלין) ואמרינן בירושלמי אמר מר עוקבא מן מה שעבר בל"ת

אתה

אתה יודע מה שעשה עשוי כדאמרינן לא תשא עליו חטא ואם אינו קדוש נשיאת חטא למה עב"ל וגרסתנו רבי חמא בר עוקבה בשם ר' יוסי בר חנינה יותר נוח כי מצינו בירושלמי במקומות רבים שר' חמא בר עוקבא אמר בשם ר"י בן חנינה כמו לדוגמא לקמן בתרומות פ"ח ה"ט וכלאים ספ"ו ושם פ"ח ה"ב והלכה ה' ופסחים פ"ז ה"ח מגילה פ"ר ה"ג וקדושין פ"ב ה"ה ועוד בב"מ.

פ"ג ה"ו מן מה שעובר בל"ת. המלות בל"ת ליתא בפי' מהר"י בן מ"צ ועי' בפי' ר"ח בשבועות ל"ו ע"ב (ומובא גם ברי"ף ורא"ש שם) ירושלמי הא דתנן עובר בל"ת מהו ללקות וכו' ובירושלמי שבועות ספ"ד. ובבלי שבועות כ"א ע"א.

פ"ג ה"ו אתה יודע מה שעשה עשוי. המאמר קשה הלא כ"ז מפורש במשנתנו? אבל בר"ש כאן הגי' מה שעשה עשוי ולוקה וכצ"ל. ולפנינו בטעות בסמוך מאמר אחר בשם ר"ח בר עוקבה בשם ריב"ח אמר לוקה. ולפלא שבגרסתנו המשובשת כן הוא במהר"י בן מ"צ ובכפתור ופרח הנ"ל.

פ"ג ה"ו בשם ר' יוסי ב"ר חנינא אמר לוקה. בתמורה ד' ד' ע"א אתמר הקדים תרומה לבכורים ר"א ורבי יוסי ברבי חנינא חד אמר לוקה וחד אמר אינו לוקה תסתיים דר' יוסי בר חנינא הוא דאמר לוקה וכו' אדרבא תסתיים דרבי אלעזר הוא דאמר לוקה וכו' אלא דר' יוסי בר חנינא דאמר אינו לוקה ע"ש וכאן מפורש בשם ר' יוסי בר' חנינא דאמר לוקה. וגם מכאן נראה שהבבלי לא ראה את הירושלמי. ועי' דמאי פ"ז ה"ו.

פ"ג ה"ו אמר לון (ר' אבהו) דאבא פנימון היא. שם אבא פנימון חסר בסדר הדורות. ואולי צ"ל דאבא בנימין היא. ועפ"י רוב מתחלפין בירושלמי האותיות ממוצא אחד. ובשביעית פ"ו ה"ג ר' אבהו על לארבל ואיתקבל גבי אבא בר בנימין וכו' ואפשר שאליו כיון ר' אבהו כאן שאמר דאבא מנימון או בנימין היא. ובברכות ס"פ אין עומדין תנא אביי בי ר' בנימין העומדים וכו' ובגיטין פ"ה ה"ט נשנה המאמר ושם הגי' תני אביי בר בנימין. ונראה שצ"ל אבא בר בנימין.

פ"ג ה"ז במשנה ומנין שיקדמו הבכורים וכו' בתוס' תמורה ד' ד' ע"א ד"ה שהקדים מובאה המשנה בשנויים.

פ"ג ה"ז אמר עולה קדשה. בר"ש הגי' בירושלמי א"ר ירמיה הא דתנן בנזיר ב"ש אומרים הקדש טעות הקדש בא לומר חולין ואמר עולה קדשה ומתני' דלא כב"ש (ד' מלות אחרונות ליתא) ורבי יוסי אומר במתכוין להקדיש (להקדש) וכו'.

פ"ג ה"ז תני בשפתים ולא בלב. תו"כ (ויקרא פ"ט דיבורא דחובה) ובבבלי שבועות כ"ו ע"א בגי' אחרת ע"ש.

פ"ג ה"ח במשנה המתכוין לומר תרומה. עי' בשו"ת מהר"פ ברבי ברוך סי' תקפ"ו (הוצאת הרב בלאך נ"י).

פ"ג ה"ח במשנה עולה ואמר. בפיר"ח פסחים ס"ג ע"א תמורת עולה ואמר וכו'.

פ"ג ה"ח הוציא להן מע"ש מתוך ביתו נוהגין בה בטבל ובמע"ש. בתוספתא תרומות פ"ד הגי' הוציא מעשר שני מתוך ביתו אמר פדוי הוא לא אמר כלום פדאוהו לכם נוהג בו טבל ומע"ש.

פ"ג ה"ח אמר ר"ז אמרה קומי ר' אבהו. בתשובות ר' בצלאל אשכנזי סי' א' (ד' ז' ע"ב) הגי' אמרית קומי ר' אבהו (בשם ר' יוחנן) מה פליגין בתרומת גרנו (גורנו) וכו' ואמר לי (אמר ליה) ר' אבהו וכו' פי' ר' זעירא

שאל

שאל לפני ר' אבהו אם זה המחלוקת של ר' שמעון ורבנן בנכרי שהפריש תרומה הוא בדוקא בתרומה וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"ח ר' אבהו בשם ר' יוחנן היא מחלוקת. בשו"ת ר' בצלאל אשכנזי הנ"ל היא מחלוקת וכו' ושם ד' ט' ע"א ובקצת נוסחאות גרסינן בירושלמי ואמר לי ר' אבהו בשם ר' יוחנן עדיין היא מחלוקת וכו'. ובפי' מהר"י בן מ"צ בתרומות פ"ג מ"ט הגי' א"ר זירא א"ר יוחנן בזו ובזו מחלוקת וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ח דר"ש פוטר טיבלו. בשו"ת רב"א הנ"ל דר' שמעון טבלו דבר תורה ואת אמר הכין וכי קדשים אינן דבר (ליתא) תורה ור"ש פוטר דתנינן (ותנינן) וכו'. ועי' בפי' מהר"י בן מ"צ הנ"ל.

פ"ג ה"ח השוחטן בחוץ פטור וכו' בשו"ת ר"ב אשכנזי הנ"ל והשוחטן (השוחטן) בחוץ פטור דברי ר' שמעון ורבי יוסי מחייב (לפנינו בחוץ פטור דברי ר' יוסי ור"ש מחייב, ועי' זבחים מ"ה ע"ב ובשטה מקובצת שם ותראה שגי' רב"א עיקרית) וכגי' ר"ב אשכנזי מובא הירושלמי בפי' ר"י בן מלכי צדק בתרומות כאן ובמרכבת המשנה ה' תרומות ד' ח' ע"ד. והנה הס' מרכבת המשנה יצא לאור בפראנקפורט בשנת תקי"א. ונפלא איזה כתב יד מהירושלמי היה להרב המחבר? ובכתב יד ליידען כאן הגי' דברי ר' יוסי ור' שמעון פוטר מחייב. ומגיה אחד מחק שם מלת פוטר.

פ"ג משנה ט' הנכרי והכותי תרומתן תרומה. וכן מובאה המשנה בבבלי קדושין מ"א ע"ב אבל שם בגיטין כ"ג ע"ב הגי' הנכרי והכותי שתרמו משלהם תרומתם תרומה וע"ש בפירש"י ותוס' ובתוס' בכורות ד' י"א ע"ב ד"ה טבלים כדתנן הנכרי והכותי שתרמו (ליתא) תרומתן תרומה.

פ"ג משנה ט' ר"י אומר אין לנכרי כרם רבעי. בפאה פ"ז ה"ו ובמעשר שני פ"ה ה"ג אמר ר' לעזר כיני מתניתא אין לנכרי כרם רבעי כל עיקר ע"ש. ובפי' הרא"ש וי"ל דהכא בסוריא איירי כדתניא בתוספתא וכו' עכ"ל.

פ"ג משנה ט' ורבי שמעון פוטר. וכן בהו"כ אמור פ"ו ואין חייבים על קדשי גוים בחומש.

פ"ד ה"א במשנה אבל לא למקום אחר. בתוי"ט כתוב שהרמב"ם גורס ממקום אחר ובאמת להמעיין בפיהמ"ש להרמב"ם יראה שהרמב"ם גרס כגירסתנו. ובאגודה תרומה פ"ד אבל לא ממקום אחר. וכן היא ברדב"ז בה' תרומות פ"ג ה"ז.

פ"ד ה"א במשנה אף מוציא הוא למקום. במתניתא דב"מ אבל מוציא. ועי' באגודה שם שמפרש המשנה. ובמשנה במשניות אף מוציא הוא ממקום אחר. וע"ש במפרשים.

פ"ד ה"א ר' שמואל בשם ר"ז. בר"ש ר' שמעון בשם ר"ז.

פ"ד ה"א מתני' בסתם. ברדב"ז ה' תרומות פ"ג ה"ז ובירושלמי איכא פלוגתא דאיכא מאן דמוקי מתני' במפריש סתם ואיכא דמוקי לה במפריש ובדעתו להפריש והכי קיי"ל עכ"ל.

פ"ד ה"ב במשנה ומפריש עוד וכו' באגודה הרומה פ"ד מפריש עוד וכו'.

פ"ד ה"ב ר"ל בשם רבי הושעיה. בר"ש בתרומות כאן א"ר אליעזר בש"ר אושעיא בר' יוסי (ב' מלות אחרונות ליתא לפנינו. ובביצה פ"א סה"ו ואמר רב הושעיה בר רב יצחק. וישם האמירא הזה בירושלמי ביצה הנ"ל מובא בספרי ראשונים בגירסאות שונות) עשו אותו כפועל שאינו מאמינו (מאמין וכן ברא"ש) וכו' וע"ש בפי' מהר"י בן מלכי צדק שהאריך בזה.

פ"ד ה"ב פשיטא הדא מילתא. עי' בר"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ בתרומות כאן.

פ"ד

פ"ד ה"ב נשרפו הפירות התרומה בטילה. צ"ל התרומה בטיבולה ובפי' מהר"י בן מ"צ הגי' נשרפו הפירות התרומה בטיבלה וע"ש.

פ"ד ה"ג במשנה ואינו צריך לתרום. באגודה הגי' ואינו צריך להוסיף.

פ"ד ה"ג יכול תורם בחטים. בתוס' קדושין מ"א ע"א ד"ה תורם ובתוס' כתובות צ"ט ע"ב ד"ה פיחת מובא כל המאמר בשנויים. ובספר יראים (שיצא לאור מכתב יד סי' קמ"ו) כותב: לימד בתרומות ירושלמי ממקרא האמור ביחזקאל דכתיב ששית האיפה מחומר השעורים ששתים נמצא הרי אחד מששים וששתים האיפה מחומר השעורים הרי אחד מארבעים עכ"ל ובסמ"ג עשין קל"ג ובירושלמי דתרומות דורשו שמואל וכו' ע"ש. ובפי' הרא"ש (בס' פי שנים) ירושלמי כתיב ששית האיפה וגו' יכול לתרום בחטים אחד מס' (משלשים) ובשעורים אחד משלשים (מששים) וכו' עכ"ל ובתוס' הרא"ש (בספר מעשה רק"ם. פיסא תקס"ו) בקדושין ד' מ"א ע"א בירושלמי דמס' תרומות אסמכוה אקרא וכו' ע"ש שהביא כל המאמר. ולפלא על גירסת הילקוט בקונטרס אחרון הנספח בסוף חלק א' בד' שאלוניקא רפ"א סי' פ"ד וז"ל כתיב ששית האיפה וגו' יכול יתרום בחטים אחד ובשעורים אחד (יכול הורם בחטים אחד משלשים ובשעורים אחד מששים) מה ת"ל וכל תרומה שיהו כל תרומות שוות עכ"ל ובילקוט עה"ת ר' תשפ"ו מובא ג"כ הירושלמי ונוסחתו כנוסחת הראשונים הנ"ל. וזה מראה בהחלט שבעל הילקוט היה לו כתבי יד שונים מהירושלמי. וגירסת בעל הילקוט בקונטרס אחרון היא יחידה ולא מצאתי לה חבר בדברי הקדמונים.

פ"ד ה"ג ת"ל וכל תרומת כל. הכוונה לקרא יחזקאל מ"ד ל'. ובד"א וכל התרומות (צ"ל וכל תרומת) וליתא מלת כל ועי' בקעניקאט.

פ"ד ה"ג שמואל אמר תן ששית וכו' בילקוט עה"ת הנ"ל בשנויים. ובספר יראים הנ"ל וכן הגירסא שם בפרק רביעי אמר שמואל תן ששים על ששיתם נמצא וכו' וע"ש ובסמ"ג ובפי' הרא"ש הנ"ל ובילקוט בקונטרס אחרון הנ"ל הגי' ונמצא תורם אחד ממאה (מארבעים) בינונית אחד מנ' עכ"ל.

פ"ד ה"ג אמר רבי לוי כתיב וממחצית. בסמ"ג הנ"ל והניא בתוספתא ובירושלמי א"ר יוסי מניין לאחד מן החמשים שהיא תרומה שנאמר וממחצית וגו' כל שאתה אוחז ממקום אחר הרי הוא כזה עכ"ל ובילקוט בקונטרס אחרון הנ"ל הגי' כל מה שאתה אוחז ממקום אחר אחד מנ'. וברש"י חולין ד' קל"ז ע"ב דתנא בתוספתא אמר רבי יוסי מנין לתרומה שהיא אחד מחמישים וכו' וכן הוא בתוספתא תרומות פ"ה.

פ"ד ה"ג מה זה אחד מחמישים. בתוס' יומא כ"ד ע"א ד"ה מתרומת ובתוס' קדושין הנ"ל מובא זה בשנויים.

פ"ד ה"ג והרעה אחד מששים דכתיב וששיתם וגו' בר"ש בתרומות כאן הגי' דכתיב ששית האיפה מחומר החטים (יחזקאל מ"ה י"ג) וכו' וע"ש שמפרש המאמר.

פ"ד ה"ג והרעה מששים מן הדא דר"ל. בפי' הרא"ש והרעה מן החמישים מן הדא דר' לוי עכ"ל וכוונתו ממאמר ר' לוי הנ"ל.

פ"ד ה"ג דאמר ר' לוי בר חינא. בסדר הדורות צד 260 מביא ר' לוי בר היני ולא גלה המקור ואולי המקור מכאן.

פ"ד ה"ג דאמר רבי לוי בר חינא. בס' כבוד חכמים (האמבורג תס"ג) ובס' עיר בנימין (פיורדא תפ"ב) הגי' אמר ר' לוי בר חינא וכצ"ל.

פ"ד ה"ג ועשירית החומר יהיה. צ"ל ועשירית החומר האיפה אל החמר וגו'.

פ"ד ה"ג כמה דנן אמרין תרם ועלה בידו אחד מחמישים הרומה. במשנתנו תרם ועלה בידו אחד מששים. ולכאורה תמוה גירסתנו הלא והרעה מששים?

פ"ד ה"ג אמר רבי חנינה בר איסי. עי' גיטין פ"ג ה"ח חיננא בריה דרב אסי בר מלל (מסל) ובמעשרות פ"א ה"ז חנניה בריה דרבי יסא.

פ"ד ה"ג מה לחיוב מזה לפטור. צ"ל או לפטור.

פ"ד ה"ג ולא אגיביה. פי' גיבתון מענה והיא מלה ערבית. (כפו"פ פמ"ד).

פ"ד ה"ג אחד למאה כתרומת מעשר. בדפוסים האחרונים בטעות: בתרומת מעשר.

פ"ד ה"ג אמר רבי מנא לית כאן. ברדב"ז ה' תרומות פ"ג ה"א פ"ר דתרומות שיעור תרומה וכו' ובירושלמי עלה דמתני' א"ר מנא לית כאן שיעורא וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ד במשנה תורם כדעתו של בעל הבית. בסמ"ג עשין קל"ד מוסיף: לפי שיודע בו אם הוא בעל עין יפה או בעל עין רעה.

פ"ד ה"ד הא יודע. בר"ש הגי' הא אם יודע. וכן בר"א.

פ"ד ה"ד אבל לא לחולין. בס' הון עשיר בפיהמ"ש כאן הגי' אבל לא חולין.

פ"ד ה"ד הוה יליף תרים חד מן חמשין. בס' הון עשיר הנ"ל הוה חליף תרים א' מכ'.

פ"ד ה"ד כאן במתכוין לפחות. בר"ש בתרומות כאן הביא כל המאמר ומסיים ורבי חנינא משני דייש חילוק בין פוחת למוסיף והדבר מגומגם מאוד ושמא טעות סופר בירושלמי כאן וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ד ברם הכא על כל חיטה וכו'. בר"ש על כל חטה וחטה נסתיימה שליחות בעל הבית בתמיה והלא כשהוא פוחת או מוסיף הפרשתו בבת אחת עשויה והוה ליה מעביר.

פ"ד ה"ה במשנה המרבה בתרומה. ברדב"ז ה' תרומות פ"ג ה"ו מדתנן המרבה במעשרות (בתרומה) ר' אליעזר (ליעזר) אומר וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ה במשנה אחד מעשרה כתרומת מעשר. במתניתא דב"מ אחד מעשרה בתרומה מעשר.

פ"ד ה"ה במשנה יותר מיכן יעשנה תרומת מעשר אבל לא למקום אחר זבד"א אבל לא על מקום אחר. ובמשנה שבמשניות יעשנה תרומת מעשר למקום אחר. ובמלאכת שלמה כאן מביא שר' שלמה שיריליו ז"ל גרים אבל לא על מקום אחר וע"ש ובפי' הרא"ש וזו היא תקנתו שיעשנו תרומת מעשר למקום אחר. ובאגודה תרומה פ"ד הגי' יותר מכן יעשנה תרומה על מקום אחר. ומחלוקת אמוראים בשנוי נוס' בהמשנה לקמן בהלכה זו.

פ"ד ה"ה דתני ר' חייה יותר מכן וכו'. במלאכת שלמה מביא בשם ר"ש שיריליו ז"ל ובירושלמי אמרי' דר' חייא פליג אדתני רבי במתני' וטבל גמור הוא דהוי ויעשנה תרומת מעשר על מקום אחר וכו' עכ"ל וזה לשיטתו שגרם בהמשנה אבל לא על מקום אחר.

פ"ד ה"ה ראשית דגנך. בפי' הרא"ש ומפרש טעמיה בירושלמי דכתיב ראשית דגנך די לראשית שהוא כדגן עכ"ל ולפנינו בשנויים.

פ"ד ה"ו ממי הוא משובח. בתוס' גיטין ל"א ע"א ד"ה ניטלת וא"ת דבירושלמי אההיא דהמונה משובח ממאי הוא משובח אמר רב הונא (חונא) מן התורם מאומר (מן העומר) משמע דמאומר הוי תרומה אלא דמינה משובח עכ"ל וכן מובא הירושלמי בתוס' בכורות נ"ח ע"ב ד"ה כשם ובר"ש תרומות פ"א משנה ז' בשנויים ובפי' מהר"י בן מלכי צדק בפי' כאן הגי' אר"ה מן התורם באומר משובח.

(משובח מן התורם מן העומד) ובחי' הרשב"א ביצה י"ג ע"א וגרסי' התם בירושלמי וכו' אמר ר' מונא (חונא) מן התורם מאומד וכו' ובחי' הרמב"ן גיטין ל"א ע"א (בס' חמשה שיטות, זולצבאך תקכ"ב) וההם בפ"ד בעי' בירושלמי דההיא ממי הוא משובח מן התורם מן האומד כלומר שאם הרם מ"מ תרומתו תרומה וזה משובח ממנו אמר ר' חנינא בר' הלל מתני' אמרה כן והשוקל משובח משלשתן פי' דהיינו אומד ומודד ומונה עכ"ל.

פ"ד ה"ו אמר רבי חנינה בריה דר' הלל. בתוס' גיטין הנ"ל וקאמר נמי התם אמר רבי הלל מתני אמרה כן השוקל (והשוקל) משובח משלשתן פירוש מכלל דאיכא שלשה בר ממשקל עכ"ל וכן הוא בתוס' בכורות נ"ח ע"ב ד"ה כשם ובתוס' מנחות נ"ד ע"ב ד"ה נטלית. וכן הגי' בר"ש הרומות פ"א משנה ז' ובחי' הרשב"א ביצה הנ"ל ועי' בתוי"ט כאן. כל הראשונים הנ"ל גרסו כאן אמר רבי הלל ולא ר' חנינה בריה דר' הלל והגרז"פ ז"ל במבוא הירושלמי ד' פ"ט ע"א סמך בזה על גירסת הדפוס.

פ"ד ה"ו א"ר הינגא וכו'. בתוס' גיטין הנ"ל ובתר הכי קאמר אמר ר' חנינא תפתר בשלשתן ולית את שמע מינה כלום וכו' עכ"ל וכן מובא בפי' מהר"י בן מלכי צדק כאן ובתוס' מנחות הנ"ל. ובר"ש תרומות פ"א מ"ז אמר ר' חנינא תפתר וכו'.

פ"ד ה"ז במשנה ר' ליעזר אומר תרומה עולה בא' ומאה. בערוך ערך רם כדאמרינן בהמפריש ר' אליעזר אומר הרומה עולה במאה ואחד פי' אם נפלה וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ז במשנה ועוד זה אין לו שיעור. ה' מלות אלו לא היו בהמשנה לפני רבינו הננאל בפי' לעירובין ד' פ"א סע"א ועי' בערלה פ"ב ה"ד.

פ"ד ה"ז במשנה רבי יוסי בן משולם אומר. ביוחסין (ד. לונדון צד 23) ר' יוסי בן משולם בפ"ג דבכורות וכן בפרק ששי דבכורות והוא (הרמב"ם) הזכיר לבד בפ"ד דתרומות עכ"ל ובתשובות חוט השני סי' י"ח השיג גם כן בזה על הרמב"ם ולא ראה שכבר הקדימו היוחסין.

פ"ד ה"ז במשנה לשתות למדמע. באגודה שתות למדומע. פי' שתות של סאה שהוא קב עכ"ל. ובכפו"פ פנ"ח סאה שתות למדמע.

פ"ד ה"ז מניין שאין עולין. הגי' הישרה בפי' רב נסים גאון לשבת קמ"ב ע"ב וז"ל ובגמרא דערלה ספ"ב מניין שהן (לפנינו שאין וט"ס הוא) עולין אמר ר"י וכו' ואיתא נמי בפרק ד' דתרומות עכ"ל וכן ראיתי את"ז שכן גרסו הר"ש ובפי' מהר"י בן מלכי צדק ובפי' הרא"ש כאן. וברדב"ז ה' תרומות פי"ג ה"א ואמרינן בירושלמי מניין שהן עולין אמר ר' יונה את חלבו את מקדשו ממנו דבר שאתה תורם (שאת מרים) ממנו אם נפל (שאם יפול) לתוכו מקדשו וכו' ע"ש. ובשו"ת בנימין זאב (וויניציא רצ"ט) סי' שב"ג אמר רב (רבי) יונה כתיב מכל חלבו וגו' ובגליון הר"ש בש"ס החדשים הגיהו: לפנינו בירושלמי הגי' שאין עכ"ל ולא ידעו שט"ס בירושלמי.

פ"ד ה"ז שאם יפול לתוכו וכו'. ספרי ס"פ קרח וע"ש ובתוס' ב"מ ד' נ"ג ע"א ד"ה ועולה בספרי דריש ממקדשו ממנו וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ז שאם יפול לתוכו. בפי' הרא"ש שאם נפל לתוכו ובשו"ת בנימין זאב הנ"ל אם יפול לתוכו מקדשו.

פ"ד ה"ז מוסיף סאה ומעלה. ברדב"ז הנ"ל מוסיף סאה ומעלהו.

פ"ד ה"ז כל שהוא ומעלה. בתשב"ץ ח"א סי' י"ז ור"י סגי ליה במאה ועוד ופי' בירושלמי כמה ועוד כל שהוא ולמעלה וכו' עכ"ל.

 פ"ד

פ"ד ה"ז שתות למדומע. בפי' הרא"ש שתות למדמע.

פ"ד ה"ז והלכה כדבריו. בפי' רבינו חננאל עירובין ד' פ"א סע"א ואמר בתלמוד א"י והלכה כדבריו של ר' יוסי בן המשולם וכו' עכ"ל. ובערלה שם חסרות המלות והלכה כדבריו.

פ"ד ה"ח על דעתיה דכהנא. בחי' מהר"י קורקוס על הרמב"ם ה' תרומות פי"ג על דעתיה דכהנא וכו' פירש דרב כהנא סובר שם דאם ידוע מה נפלה אף לרבי יהושע אין מעלות וא"כ פלוגתייהו לא הוי אלא בידע ושכח עכ"ל.

פ"ד ה"ח בר פדיה אמר טוחן ומתיר. במעשר שני פ"ב ה"ו נאמר זה בשם רבי פדיה.

פ"ד ה"ח דבר פדיה אמר אין בלילה. בדמאי פ"ה ה"ה רבי יוסי בשם רבי פדיה ר"י בשם חזקיה אין בלילה אלא ליין ושמן בלבד.

פ"ד ה"ח כהנא שאל לשמואל. עי' מה שהעירותי בחלה פ"א ה"ה.

פ"ד ה"ח אלא תסלק לארעא דישראל. בחלה שם כד תיסוק לארעא דישראל ובהכרח סלק רב כהנא פעם שנית לא"י כי בפעם הראשונה ברח לא"י מאונס ועי' תום' מנחות כ"ג ע"ב ד"ה כי שכתבו ושמא כמה פעמים עלה (ר"כ) וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ח וכי עיגול בעיגולין. בחלה פ"א ה"ה אמר ליה (ב' מלות ליתא כאן) וכי עיגול בעיגולין.

•' **פ"ד** ה"ח היו לפניו עשרים תאנים. בתורת הבית להרשב"א (בית ד' שער שני) בשם הרמב"ן גירסת הירושלמי שבמס' תרומות היו לפניו עשרים תאנים ונפלה אחת לתוכן ואבדה אחת מהן וכו' והרשב"א כיון למה שכתב הרמב"ן בחי' לע"ז ד' ע"ד ע"א וז"ל שוב ראיתי במס' תרומות ירושלמי היו לפניו עשרים תאנים ונפלה אחד לתוכן ואבדה אחד מהן וכו' ובחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות פי"ב בירושלמי שכתב הר"א וכו' וברדב"ז ה' תרומות פי"ד ה"ח היו לפניו עשרים תאנים ונפלה אחת לתוכן ואבדה אחת מהן (ואבדה אחת לתוכן ואבדה וכו'. והמלות ואבדה אחת לתוכן יתירות והן ט"ס וכן ליתא בכ"י ליידען) ר"ל (רשב"ל) אמר ספיקה (ספיקו) בטל ברוב ר"י אמר כלן ועשו (נעשו) הוכח (הוכיח) ומודה (מודי) ר"י וכו' וזה פירושו לדעת רבינו וכו' ע"ש ובכסף משנה שם ובתחלת הסוגיא גרסינן היו לפניו עשרים תאנים ונפלה אחת וכו' והמאמר מובא שם בשנויים.

פ"ד ה"ח מודי ר' יוחנן. בתורת הבית להרשב"א הנ"ל מודה ר' יוחנן שאם ריבה (הרם) מהן על מקום אחר או וכו' ובחי' רמב"ן הנ"ל מודה ר' יוחנן שאם רבה מהן על מקום אחר או שרבה ממקום אחר עליהן ספיקן בטל ברוב ומשמע ודאי דהלכתא כר"ל דהוא אמרה להא שמעתא בגמרא דילן ולא פליג עליה ר' יוחנן וכו' עכ"ל ובחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות פי"ד מודה רבי יוחנן שאם רבה מהן וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ח רבי זעירא בשם ר' פדיה. בסדר הדורות צד 312 הגי' זעירא בשם ר' פרייה. ובשביעית פ"ז ה"ז א"ר זעירא לרבי פדא.

פ"ד ה"ח רבי זעירא בשם ר' פדיה תרומה. בהשגות הראב"ד ה' תרומות פי"ד ה"ח בירושלמי הוא פרק המפריש מקצת תרומות ומעשרות ולא מפיו אנו חיים בפירוש הירושלמי הזה ולשון הירושלמי כך הוא ר' זעירא בשם רבי פרחיה (פדיה, והשם רבי פרחיה לאמורא נמצא ג"כ בילקוט רות ר' תקצ"ט ועי' במדרש זוטא על רות שהו"ל ידידי הרב הגדול ר' שלמה באבער נ"י. ובסה"ד אין זכר מזה) תרומה אוסרת בודאה (בודייה) במאה וספיקה בחמישים הא ששים

לא

לא שבעים לא פירוש בתמיהא וכו' וע"ש שהאריך בזה ובכסף משנה **שם** ומפרש רבינו דהכי קאמר הא ששים **לא** שבעים לא בניחותא וכו' וע"ש בפי' הרדב"ז. ובחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות פי"ד בירושלמי שכתב הר"א (הראב"ד) ר"ז בשם רבי פרחיה וספקה בחמישים הא ששים ושבעים לא ובניחותא גרסינן ליה וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ח אמר רבי חונא. ברדב"ז ה' תרומות פי"ד ה"ב בירושלמי א"ר הונא כיני מתני' וכו' ובחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות שם ובירושלמי וכו' א"ר הונא תני נ"א ביני מתנייתא (כיני מתניתא) עגולי דבילה וכו' ופירושה הכי וכו' עכ"ל ובפיהמ"ש להרמב"ם בתרומות כאן ואמרו בגמרא הגדולים מעלים וכו' וזה הדמיון יבאר לך דברי הגמרא עכ"ל.

פ"ד ה"ט במשנה ובזו רבי אליעזר מחמיר. במתניתא דב"מ ר' ליעזר מחמיר, (והמלה ובזו לא גרים) ולקמן בהלכה ט' הכא ר"א מחמיר וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ט אמר ר' יוחנן תנאין אינון. בתוי"ט כאן כתוב וז"ל ובפי' שהזכרתי כתוב וז"ל דבירושלמי מקשה מ"ש הכא שר"א מחמיר ור"י מיקל ויהיה להפך בבבא הסמוכה ומשני תרי תנאי אינון ר"מ ור"י וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ט אמר ר' יוחנן תנאין אינון. פי' שתנאים חולקים בזה. וכעין זה נמצא מר' יוחנן בירושלמי קדושין פ"א ה"ב אמר ר' יוחנן תניין אינון. ובשביעית פ"ז ה"ח ר"א בשם ר' יוחנן תרין תניין אינון. ובפסחים פ"ד סה"א א"ל (ר' יוחנן) תרי תניין אינון וכו'. ועי' בבלי ב"מ ד' מ"א ע"א א"ר יוחנן מאן דמתרגם חבית וכו' וע"ש בפי' ר"ח.

פ"ד ה"י במשנה בדורס ליטרא קציעות. בתורת הבית להרשב"א (בית רביעי שער שני) דתנן במס' תרומות פרק המפריש ומייתי לה בריש פ"ק דביצה הדורס קציעות על פי הכד (הכד) וכו' וכן באגודה פ"ד דתרומה ובכ"מ ה' התרומות פי"ד ה"ו דרס (בדורס) לטרא קציעות על פי הכד וכו'.

פ"ד ה"י במשנה ואין ידוע אי זו היא. בביצה ג' ע"ב מובאה המשנה ושם איתא במשנה מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה שמובא בירושלמי לקמן בהלכה זו. אולם בפי' רבינו חננאל בביצה שם הגי' דתניא ולא דתנן ועי' בהגרי"ב שם.

פ"ד ה"י ר' יהושע אומר. בכת"י ליידען ר' יהושע אמר ר' יודה. והמגיה מחק המלות אמר ר' יודה.

פ"ד ה"י ודשוליים מותרין דברי רבי יודה. המקור בתוספתא תרומות פ"ה אולם גי' התוספתא שוה לנוסחת הבבלי ביצה ג' ע"ב ולא לנוסחת הירושלמי.

פ"ד ה"י רבי מאיר אמר ר' ליעזר או[illegible]. בביצה ג' ע"ב נאמר זה על שם ר' יהודה וע"ש ובזבחים ע"ג ע"א ומ"ש ב[illegible]ון שם. ובכ"מ (ה' תרומות פי"ד ה"ו) ועוד דבירושלמי פ"ד דתרומות נקיט לה בשם ר' יהודה כסתם מתניתין עכ"ל.

פ"ד ה"י רבי יושע אמר אפילו וכו'. בפי' רבינו חננאל בביצה ד' ר' ע"א ועוד אמרו בתלמוד א"י במס' תרומות הא דתני ר' מאיר משום ר' יהושע (יושע) אפילו היה (יש) שם ג' מאות פומין לא תעלה הדא אמרה פומין עשאום כדרך (עשו אותן כדבר) שדרכו להימנות הדא מסייעא לר"י אמר תניין אינון הדא מסייעא למ"ד דברי ר' מאיר כל הדברים מקדשין מסייעא (הדא מסייעא) למ"ד דלעת (למ"ד תניין אינון הדא אמרה דלעת וכו' וגי' הר"ח נכונה) אפילו אחת (אחד) ממאה (כה) אוסר וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"י למ"ד דברי ר' מאיר כל וכו'. ערלה פ"ג ה"ה ובפי' רבינו חננאל

ביצה

ביצה ג' ע"ב דאשכחן בירושלמי במס' ערלה דר"י ור"ל חד אמר דברי ר"מ עשרה דברים מקדשין וחד אמר דברי ר"מ כל הדברים מקדשין וכו' ובתוס' זבחים ד' ע"ב ע"א ד"ה אלא וק"ק מירושלמי וכו' ע"ש.

פ"ד ה"י אמר ר' אבין וצריך שיהא. בפי' רבינו חננאל בביצה ד' ד' ע"א ירושלמי א"ר בון וצריך להיות בכל עיגול ב' ליטרין ועוד קציעות כדי לבטל בכל מקום שהוא אותה לטרא של תרומה בלטרא ועוד של חולין עכ"ל ולפנינו בשנוים. ובפרי מגדים שער התערובות (ד' קי"ח) ומצאתי בשטה מקובצת ביצה ג' ע"ב והוא מירושלמי א"ר אבין וצריך שיהא בכל א' ב' ליטרין וכו' וע"ש שמאריך בזה. ובחי' מהר"י קורקוס כה' תרומות פי"ג וז"ל מה שכתב רבינו והוא שיש בכל עיגול וכו' נזכר בירושלמי אמר ר' אבון וצריך וכו'.

פ"ד הי"א במשנה על פי מגורה ייקפינה. ברדב"ז ה' תרומות פי"ד ה"ד ע"פ מגורה יקפיאנה.

פ"ד הי"א במשנה למה אמרו תרומה עולה באחד ומאה. עי' בערוך ערך קפ ד' למה אמרו תרומה עולה בק"א כשאינו יודע אם בלולות הן התרומה והחולין או שאינו יודע להיכן נפלה וכו' וע"ש שמפרש המשנה.

פ"ד הי"א מחלפה שיטתיה דר"א. עי' בפי' הרע"ב והתוי"ט ופי' הרמב"ם כגירסת הספרים ושאין התחתונות מעלות את העליונות וזהו שא' בירושלמי מחלפיה שטתיה דר"א וכו' ע"ש ולפנינו בפיהמ"ש לרמב"ם וכן אמרו בגמרא מוחלפת שיטתיה דר' אליעזר עכ"ל.

פ"ד הי"א במרבה מזיד. בפי' הר"ש והרא"ש עשאוה כמרבה מיד מזיד. ובמלאכת שלמה עשאוהו כמרבה במזיד.

פ"ד הי"א עשו אותה כסאה. בפי' מהר"י בן מ"צ ר'. אילא (ר' אילא ר' אסי, ובר"ש הגי' ר' אסא בשם ר"י) בש"ר יוחנן לא שר' אליעזר רוצה בקפוי ק' אלא אע"פ שאין בו עשאוה כסאה עולה מהוך ק' והכי קתני אם יש לו ידיעה וכו' ע"ש. ובשו"ת הרשב"א (בולוניא רצ"ט) סי' שב"ה ואע"ג דריש לקיש נמי הכין סבירא ליה כדאיתא בגמרא התם הא פליג ר' יוחנן בירושלמי דתרומות פרק המפריש מקצת תרומה בהלכה שמינית עכ"ל וכוונת הרשב"א למ"ש כאן ולעיל ר"י אמר כולן נעשו הוכיח. ולומדים מכאן שלהרשב"א היה הירושלמי מחולק בהלכות כמו שהוא לפנינו בד' וויניציא.

פ"ד הי"ב שתי קופות בשתי עליות. בחי' רדב"ז בה' תרומות פי"ד ה"ה ותניא בירושלמי שתי קופות בשתי עליות שתי מגורות בעליה אחת הרי אלו יעלו ר"י אומר לא יעלו רבי שמעון אומר אפילו בשתי עיירות מעלות זו את זו (י"ח מלות אחרונות חסרות בירושלמי בכל ההוצאות והמקור בתוספתא תרומות פ"ו הוצאת צוקערמאנדל ועי' בר"ש כאן) ואמרי' עלה מה בין שתי (ליתא) מגורות וכו' עכ"ל ובתורת הבית להרשב"א (בית ד' שער שני) דתניא התם פרק סאה תרומה שתי קופות בשתי עליות וכו' ואמרינן עלה בירושלמי מה בין קופות למגורות ופריק קופות עשויות להתפנות וכו' ע"ש שהביא כל המאמר ומפרשו. ובחי' הרשב"א לביצה ד' ד' ע"א ומפרש התם בירושלמי בין קופות למגורות וכו' ובחי' הרשב"א ביבמות ד' פ"ב ע"ב ד"ה וסבר מובא ג"כ הירושלמי וע"ש ובשו"ת הרשב"א חלק ג' סי' ר"ן (ליוורנא תקל"ח) ושאלו בירושלמי מה בין קופות למגורות והשיבו קופות עשויות להתפנות ולהתערב יחד וכל העשוי להתערב כמעורב אבל מגורות אינן עשויות להתפנות יחד במקום אחד ולהתערב

עכ"ל

עכ"ל ובפי' הרא"ש (בתרומות כאן) קופות דרכן להתפנות וכו' ובפיהמ"ש להרמב"ם בארו בגמרא כי שתי קופית מצטרפות ואפילו וכו' ונתנו הטעם בזה ואמרו קופות וכו' ע"ש ובנמוקי יוסף (יבמות פ"ח סי' ק"מ) ופירשו בירושלמי מה בין קופות למגורות קופות דרכן מתפנות מגורות אין דרכן מתפנות וכו' עכ"ל.

פ"ד הי"ב ר"ז ר"ח בשם ר"ש וכו' מובא בערוך ערך קף ד' בשנויים ובתורת הבית להרשב"א (בית ד' שער שני) וע"ש ובמשמרת הבית שם ובר"ש כאן. והב"י (טור יו"ד סי' קי"א) הביא הרשב"א הנ"ל.

פ"ד הי"ב רצה להעלות מזו מעלה מזו. המלות מעלות מזו ליתא בתורת הבית הנ"ל וכן הנכון.

פ"ד הי"ב ר' סימון בשם בר פדיה. בסדר הדורות צד 296 הגי' ר"ס בש"ר פדיה.

פ"ד הי"ב מה שלמטן תרומה. ברדב"ז ה' תרומות פ"ד ה"כ ירושלמי אם מה שלמטה תרומה מה שלמעלה חולין מה שלמטה חולין שלמעלה התרומה לדעתו הדבר תלוי עכ"ל.

פ"ד הי"ב את אמר קופות מעלות. מובא בתורת הבית להרשב"א שם ובב"י שם וכדגרסי' נמי בירושלמי של מס' התרומות פרק רביעי את אמר וכו' ע"ש.

פ"ד הי"ג תני בלול מעלה. בר"ש ובירושלמי פריך דר' יוסי אדרבי יוסי דתניא (תני) רבי יוסי אומר (ג' מלות אחרונות חסרות בכל ההוצאות וכן הוא בתוספתא תרומות פ"ה הוצאת צ"מ. ולפי גירסתנו אין מובן הקושיא על ר' יוסי) בלול מעלה וכו'.

פ"ד הי"ג הוינן בעיין למימר. בר"ש ומשני רבא המקפיד וכו' ע"ש.

פ"ה ה"א במשנה סאה תרומה טמאה שנפלה וכו'. בנדרים נ"ט ע"א דתנן סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חולין תרקב. ופי' הרא"ש שם אין זה לשון המשנה ודרך הש"ס לקצר לשון המשנה ומביא מה שהוא צריך ממנה עכ"ל.

פ"ה ה"א במשנה אם טהורה היתה וכו'. בנדרים שם אימא סיפא אם היתה טהורה תמכר לכהן.

פ"ה ה"א שם למעשרותיו. בר"א קורא שם למעשרותיו.

פ"ה ה"א הא מאה מעלה תעלה. נראה שצ"ל מעלה תחילה.

פ"ה ה"א ומה דנפיל לשבטך נפיל לך. מזה נראה שר"ש בר נחמני היה כהן. וכן במעשר שני פ"ה ה"ה רשב"נ שאל לר' יונתן מהו דנסב אמר לו סב ומה דנפק לשבטך נפל לך.

פ"ה ה"א ניחא טהורין יירקבו. ברדב"ז ה' תרומות פי"ד הי"א ובירושלמי פריך עלה ניחא טהורין ירקבו וטמאין ירקבו בתמיהא על דעתיה דחזקיה ניחא על דעתיה דר"י ידלק בנפלה לטהורין וכו' ולפנינו הגי' משונה. וע"ש בכסף משנה. ובפי' מהר"י בן מלכי צדק כאן וז"ל ואמרינן בירושלמי דניחא בזמן שטהורין ירקבו דלאכילה לא חזו לשרפה לא חזו שאי אתה רשאי לשרף דבר טהור אלא בזמן שטמאין למה ירקבו הו"ל למימר ידליק עכ"ל ובר"ש שם ובירושלמי פריך ניחא טהורה (טהורין) וכו' ע"ש ובתוי"ט ומבואר שחלוקים הם בפי' ירושלמי טמאין ירקבו וכו' ובפי' הרא"ש נדרים נ"ט ע"א והא דלא אמרינן תשרף בירושלמי פריך לה אליבא דר' יוחנן דאמר בפרק כל שעה דמדליקין בחיטין של תרומה טמאה דלא חיישינן לתקלה עכ"ל.

פ"ה ה"א סבר ר"י כהדא דרבי יוסי בן חנינא. בשום מקום לא איתפרש היכן אמר זה ר' יוסי בן חנינא, והלשון כהדא משמע שהמאמר נודע ומפורסם.

אולם

אלם בפי' הרא"ש בתרומות כאן (בס' פי שנים) הגי' ומשני סבר ר' יוסי כרבה בר יוסי בר חנינא שמא ימצא בהם תקלה (עלייה) עכ"ל והוא גי' ישרה. ובתענית י"ג ע"א מסופר שבניו של ר' יוסי בר חנינא מתו בחייו ורק מבתו של ר' יוסי ב"ח מס:פר בירושלמי כתובות פ"ז ה"ג רבי חייה וכו' סלקין לשומא דברתה דרבי יוסי בן חנינה. והנה עפ"י גי' הרא"ש כאן זכינו לראות שנשאר זכר למאמרו של בנו של ר"י ברבי חנינא ששמו היה רבה. ועי' תוס' נזיר כ"ם ע"א ד"ה שאני.

פ"ה ה"א שמא ימצא בהן עלייה. הרא"ש הנ"ל גורס שמא ימצא בהן תקלה. ובראש נדרים שם ומשני דדמוע קיל להו לאינשי והכא חייש לתקלה דלמא אתי למיכל מיניה עכ"ל. וכן הוא בר"ש כאן סבר ר' יותנן כהדא שמא מצא בהן תקלה ובכסף משנה בה' תרומות הנ"ל שמא ימצא בהן עלויה.

פ"ה ה"א ובדבר שאין דרכו להיבלל. ברמב"ם ה' תרומות פי"ד הי"א בד"א בדבר שאין דרכו להאכל חי. ובכ"מ שם ומשמע לי דרבינו גירס (בירושלמי) להאכל במקום להבלל ומפרש דהיינו שדרכו להאכל חי עכ"ל.

פ"ה ה"א ולא כן סברנן מימר. בר"ש תרומות כאן עוד פריך בירושלמי אנפלה להקדש אמאי ירקבו ולא כן סברינן למימר אין להקדש אלא מקומו ושעתו והיא משנה בערכין וכו' ומשני א"ר יהודה (א"ר חנינה) תיפתר שחרב אותו מקום ולא מצאו למוכרו אפילו בדמי עצים עכ"ל ובפי' הרא"ש תו פריך בירושלמי אנפלה להקדש ולא כן סברינן (סברנן מימר) אין להקדש אלא מקומו ושעתו ומשנה היא וכו' ומשני אמר ר' יותנן (ר' חנינה) תפתר וכו' ולא מצא למוכרו אפילו (אלא אפילו) בדמי עצים וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"א והדין ניקודים כהדא חציי בצים. בפי' המשניות להרמב"ם בתרומות פ"ה משנה א ונקודים הוא שיעשנה ככרות קטנות תהיה כל אחת כחצי ביצה וכן אמרו בגמרא עכ"ל ובפי' מהר"י בן מ"צ כל ניקוד חצי ביצה וכו' עכ"ל ובערוך ערך קף ד' נקודים פי' חצאי ביצה כדי שלא יהא במקום אחד כביצה וכו' ע"ש ובשנות אליהו כאן.

פ"ה ה"ב במשנה סאה תרומה טמאה. בראב"ן סי' ח' דתנן בתרומות ומייתנן לה במנחות סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאין (ליתא) חולין טהורין שלא הוכשרו וכו' ובמרדכי חולין סי' תש"ן ור"א לטעמיה דקאמר ברישא דההיא משנה סאה תרומה טמאה שנפלה לק' חולין (חולין טהורין) ועי' סמ"ג לווין רנ"ח.

פ"ה ה"ב במשנה רבי ליעזר אומר תירום ותישרף. בבכורות כ"ב ע"ב מובאה המשנה ושם הגי' תירום ותרקב ובתוס' שם ד"ה תירום בירושלמי תני תשרף וקשה וכו' ועוד יש לפרש דמחלוקת של בני בבל ושל בני א"י מהש"ם שלנו והש"ם ירושלמי עכ"ל ועי' בגליון הגמרא בשטה מקובצת שם. ובתוס' פסחים ל"ד ע"א ד"ה בשליקתא אמרינן סאה תרומה וכו' ר"א אומר תרים ותרקב ובמס' תרומות בפ"ה גרסינן תרום ותשרף וכו' עכ"ל ובר"ש תרומות כאן בירושלמי גרים תירום ותשרף וכו' משמע בהדיא מתוך סוגיא דירושלמי דגרסינן תירום ותשרף וכו' ועוד יש לפרש דמחלוקת בני בבל וא"י וכו' ובמרדכי חולין סי' תש"ן סאה תרומה טמאה שנפל לק' חולין ר"א אומר תירום פירוש תעלה ותשרף עכ"ל ובס' התרומה סי' פ"ד ובמשנה במסכת תרומות גרסי' תירום ותשרף והא דקאמר בבכורות ותרקב הוי פי' השרף שלא יהנה ממנה בשעת

שריפה

שריפה עכ"ל ובראב"ן הנ"ל ור' אליעזר אומר תירום ותרקב (נראה שהיה לפניו בגוף המשנה תרומות הגי' כן) כדין תרומה טמאה וכו' עכ"ל. וברדב"ז ה' תרומות פי"ד הי"ג שם במשנה רבי אליעזר (ליעזר) אומר תרומה היא (תירום) ותשרף וכו'.

פ"ה ה"ב במשנה שאני אומר סאה שנפלה. בתוס' זבחים ע"ד ע"א ד"ה ונפלה שמעינן ליה לר"א בפ"ק דתרומות דאמר היא סאה שנפלה היא סאה שעלתה.

פ"ה ה"ב במשנה או תילוש במי פירות. בפי' רב נסים גאון בעירובין ל"א ע"א או תלוש במי פירות.

פ"ה ה"ב במשנה כדי שלא יהא. בבכורות שם הגי' ובלבד שלא יהא.

פ"ה ה"ב א"ר סימון ר"ל כדעתיה. בשטה מקובצת בבכורות כ"ב ע"ב (בספר מזבח כפרה, ליוורנו תק"ע) ומשמע נמי בגמרא ירושלמי (שהגי' במשנה תירום ותשרף) דקאמר עלה ר' סימון כדעתיה כמ"ד תמן כל הפסולין עלה בידו כן הוא הכא כל הפסולין (הטמאים) עלו פי' ר"א לטעמיה דאמר כמו שאמר בזבחים פ' התערובת איברי בעלי מומין שנתערבו וכו' ע"ש שמפרש המאמר.

פ"ה ה"ב או נאמר לא. בר"ש הגי' את מר לא אר"א לא (אלא) משום גזירה (מפני גזירה) וכו' ע"ש ובשטה מקובצת הנ"ל וקאמר התם (בירושלמי) ר"ז בעי את אמר (או נאמר) לא אמר ר"ל אלא מפני גזירה ולא מודה כסאה שעלתה מתוך טבל דצריך לקרות (שהוא לקראות) שם למעשרותיה.

פ"ה ה"ב לית ר' אליעזר פליג. בשטה מקובצת שם ולית ליה לר"א פליג וכו' מדלא פליג ר"א בבבא שאחריה דסאה תרומה וכו'.

פ"ה ה"ב יאות אמר ר' סימון דילא כן. בר"ש תרומות כאן הגי' דהוא לא אמר כן שורפין את התרומה מפני גזירה (גדירה) כלומר אין סברא שישרפו מטעם גזירה אמר לון וכי ו' ספיקות לא מפני גזירה (גדירן) אין שורפין אותן (ליתא) עכ"ל ובשטה מקובצת שם והדר קאמר חברייא קומי ר"י יאות אמר ר' סימון דהוא לא אמר כן (דילא כן) שורפין את התרומה מפני גזירה פי' בתמיה וכי סברא הוא שישרפו את התרומה מטעם גזירה א"ל וכי ו' ספיקות לא מפני גזירה (גדירן) אין שורפין אותה וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"ב וכי ששה ספיקות דתנינן. טהרות פ"ד משנה ה'.

פ"ה ה"ב חברייא אמרין בעון. בר"ש הנ"ל הגי' חבריה בעון קומי ר' יוסי מה נפשך אי (אם) תרומה טמאה היא תשרף ואם חולין הן מה בכך שיטמאו כלומר וכו' אמר לון לא לשם (לשום) תרומה טמאה היא (ב' מלות אחרונות ליתא) אוכלה וכו' עכ"ל ובשטה מקובצת שם חבריא בעון קומי ר"י מה נפשך וכו' וע"ש שמובא בשנויים.

פ"ה ה"ג מחלפה שיטתיה דחזקיה תמן הוא אמר כמה יהא בעיסה וכו'. לפנינו במס' חלה לא נזכר מדברי חזקיה ולא מדעת ר' יוחנן בזה.

פ"ה ה"ג קבא כמה עבד. בפי' רב נסים גאון בעירובין ד' פ"ב ע"ב ובגמרא דבני מערבא במס' תרומות אמרו כמה קבא עביד כ"ד ביעין עכ"ל.

פ"ה ה"ג כמה סתא עבדא צ"ו ביעין. הסאה מחזיק קמ"ד ביצים. ואולי היה בימי ר' אבהו סאה קטנה. ועי' בבלי עירובין פ"ג ע"א ובקדמוניות ליוסף 5.4.9 ועי' מה שהעיר שם החי' המתרגם לשפת רוסיא צד 533.

פ"ה ה"ג מן דאמר ר"י וכו' על רבי יוחנן. צ"ל מה דאמר ר"י וכו' על דעתיה דר"י.

פ"ה ה"ג לפי שאיפשר לשחוטה שתיעשה נבלה. בבבלי ביצה ל"ח ע"ב

פ"ה

וש"נ לפי שאי אפשר לשחוטה שתעשה נבלה ועי' ירושלמי נזיר פ"ז ה"א.

פ"ה ה"ג שנפלה לפחות ממאה. ברדב"ז ה' תרומות פי"ג ה"ד וגרסינן בירושלמי הני סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין (ליתא) וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"ג ואין משלמין לה קרן וחומש. בחי' הרמב"ן ע"ז ד' ע"ג ע"ב (בס' מעשי צדיקים. ליוורנו תק"מ) ומצאתי שם בתרומות דירושלמי תני סאה תרומה וכו' ואין משלמין מהם קרן וחומש על מקום אחר ולא ממקום אחר עליהן אלא לפי חשבון. ובדבר שאין דרכו להבלל אבל בדבר שדרכו להבלל הולכין אחר הרוב אם הרוב הרומה תרומה ואם רוב חולין חולין ול"נ דרוב חולין חולין לענין תשלומי קרן וחומש קאמר דמשלמין מהם וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"ד במשנה סאה תרומה טמאה וכו' בס' כריתות סי' מ"א מצינו משנה שתנא מידה לחבירו אעפ"י שאינו מוקשה מתוך המשנה אלא שיש סברא חוץ למשנה מפני מה הוא מודה לו פ"ה דתרומות סאה תרומה טמאה שנפלה לתוך (למאה) סאה הרומה טהורה וכו' ובה נשארו מקשין במקומן ויש במשנה וכו' עכ"ל ועי' סמ"ג לוין רנ"ח.

פ"ה ה"ד במשנה למאה סאה טהורה. בר"ש טבול יום פ"ב משנה ז' הגי' למאה סאה תרומה טהורה וכן במתניתא דבני מערבא. ובאגודה שנפלה לתוך מאה סאין תרומה טהורה (למאה סאה טהורה).

פ"ה ה"ד במשנה וב"ה מתירין. ברמב"ן ע"ז נ"ט ע"ב וב"ה אומרים תעלה בא' ומאה.

פ"ה ה"ד במשנה לאחר שהורו ר' ליעזר אומר תורם ותישרף. בתוס' בכורות כ"ב ע"ב ד"ה תירום וכמו כן בבא אחרת ששנה באותו פרק דקתני אחר שהודו (שהורו) ר' אליעזר אומר תירום ותישרף קתני בתוספתא תירום ותרקב ואפשר דאיכא הני הכי ואיכא תני הכי עכ"ל ובתוס' נדה ז' ע"ב ד"ה שמותי לאחר שהודו א"ר אלעזר תירום ותשרף עכ"ל ובס' כריתות הנ"ל לאחר שהודו ר"א אומר וכו' עכ"ל ובר"ש טבול יום הנ"ל כדתנן התם לאחר שהודו ר"א אומר תירום ותשרף וחכמים אומרים אבדה במיעוטה ומיעוטה לאו דוקא דאחד ומאה בעי עכ"ל. וברדב"ז ה' תרומות פי"ד הי"ד ר' אליעזר (ליעזר) אומר תירום (תורם) ותשרף ובמתניתא דב"מ הגי' לאחר שהודו. וכן בערוך ערך קף ד' וע"ש שמפרש המשנה.

פ"ה ה"ד רבי יודן בר פזי. בתוס' שבת ק"ל ע"ב ד"ה דר"א ואמר בגמרא בן פזי ור' אייבו בר נגרי הוו יתבין אמרין וכו' עכ"ל. וכעין זה בחגיגה פ"א ה"א ר' ירמיה ור' אייבו בר נגרי הוו יתיבין אמרין.

פ"ה ה"ד מי הודה למי. בתוס' נדה הנ"ל וכן איתא בירושלמי וכו' מי הודה למי וקאמר ב"ש לב"ה ובס' כריתות הנ"ל וקאמר בירושלמי מי הודה למי יש אומרים ב"ש הודו לב"ה ממתני' דטבול יום המערה וכו' ויש אומרים ב"ה הודו לב"ש וכו' וגירסתו משונה משלפנינו.

פ"ה ה"ר אמרין נצא לחוץ ונלמד. על הלשון הזה העירותי באהבת ציון לשבח צד 37.

פ"ה ה"ד לא מצינו שהודו ב"ש לב"ה. בפיהמ"ש להרמב"ם וכן באר בגמרא כי לא נמצא בשום מקום לעולם שיחזרו ב"ש לדברי ב"ה אלא בכאן וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ד ר' יונה בשם ר' אביי. בר"ש כאן הגי' רבי ירמיה בשם רבי אמי. (לקמן פ"ו ה"א ר' ירמיה בשם ר' אימי (ובכסף משנה הגי' ר' ירמיה בשם ר' אמי ע"ש). ובבכורים פ"ב ה"ג רבי ירמיה ר' אימי בשם רשב"ל. ושם ה"ה ר' ירמיה ר' אימי בשם ר' יוחנן). ומזה נוכל לדון איך פותרים מעתיקי

מעתיקי הירושלמי הראשי תיבות בשמות. כאן היה כתוב: ר"י בשם ר"א. ובא מעתיק והעתיק ר' יונה בשם ר' אביי. ובסוכה פ"ב ה"ח הגי' רבי חונה בשם רב אביי.

פ"ה ה"ד לא ב"ש לב"ה. בר"ש הגי' לא ב"ש ולא ב"ה וכן הגי' בסוכה שם.

פ"ה ה"ד א"ר יוסי מתניתא. בתוס' שבת ונדה הנ"ל א"ר אסי מתניתין אמרה כן לאחר שהודו אמר ר"א יתרום ותרום ותשרף עכ"ל ובשו"ת בנימין זאב סי' רפ"ז אמר רבי אסי כו' וע"ש.

פ"ה ה"ד ורבי ליעזר לאו שמותי הוא. בתוס' נדה הנ"ל ורבי אליעזר לאו שמותי הוה בתמיה עכ"ל ובתוס' הרא"ש נדה שם ונראה כפי' הערוך (ערך שמת) דשמותי מתלמידי ב"ש כדאיתא בירושלמי פ"ה דמס' תרומה וכו' דמוכח התם דהודו ב"ש לב"ה משום דר"א שמותי הוא וקתני דר"א אומר תירום ותשרף כדברי ב"ה והכי איתא נמי במס' יו"ט דירושלמי פ"ב (צ"ל פ"ד ה"ו ונשנה בביצה פ"א ה"ה. והירושלמי ביצה הנ"ל מובא בתוס' ביצה ל"ד ע"ב ד"ה ואומר) עכ"ל וברש"י שבת ק"ל ע"ב ובהלמוד ירושלמי מפרש שמותי הוא מתלמידי שמאי היה עכ"ל ובתוס' שבת שם ד"ה דר"א א"ר אסי (יוסי) וכו' ר"א לאו שמותי הוא וכו' עכ"ל ובפי' רבינו חננאל בשבת שם ועוד דר"א שמותי הוא כלומר מתלמידי שמאי הוא עכ"ל וכן בר"ש כאן. ועי' בס' כריתות סי' מ"א. ובמחזור ויטרי צד 498 ולכך פריך בתרומות וביצה ולא שמתי הוא בתמיה עכ"ל ועי' ירושלמי נזיר ספ"ו ור' אליעזר שמותי הוא. ובס' כבוד חכמים צד 133 דהכי מוכח מההיא דירושלמי פ"ק (פ"ה) דתרומה דקאמר וכו' ור"א לאו שמותי הוא בתמיה אחר שהזכיר דעת ב"ש וג"כ הכי משמע בירושלמי דשביעית פ"ט ובירושלמי דביצה עכ"ל. ובשו"ת בנימין זאב סי' רמ"ו אמנם במס' תרומות משמע שהיה מתלמידי שמאי וכו' ורבי אליעזר (ליעזר) לאו שמותי הוא כלומר כיון דב"ה מתירין וב"ש הודו להם אם כן למה אמר רבי ליעזר שהוא מתלמידי שמאי תירום ותשרף הא שמותי הוא כלומר מתלמידי שמאי הוא ולמה חולק בדברי ב"ה כיון דהודו להם ב"ש עכ"ל. התואר שמותי לר"א נמצא בבבלי רק בשני מקומות.

פ"ה ה"ד לאו שמותי הוא. עי' מה שפי' הראשונים הנ"ל אבל בבכורים פ"ב ה"ד ורבן גמליאל ור' אליעזר לא מן דבית הלל אינון הווי. וברה"ש פ"א ה"ב הגי' ר"ג ור"ל על דבית הלל אינון הווי. ובפי' רבינו חננאל ברה"ש (י"ד ע"ב) מובא הירושלמי וגורס ור"ג ור"א לא על דב"ה אינון היו עכ"ל. ובאמת נמצאו במקומות הרבה שר"א פליג על ב"ש.

פ"ה ה"ד אמר רבי חיננא מתני' אמרה כן אחר שהורו אילו לאילו תעלה. י"א מלות אלו לא היו בהירושלמי לפני הר"ש וכן הנכון.

פ"ה ה"ר ב"ש מסלקין לון. בר"ש כלומר היאך הודו ב"ש לב"ה והלא במשנתנו ב"ה מוקשין. ובס' כריתות הנ"ל ומקשינן על זה בירושלמי ב"ש מסלקין ליה וכו' כלומר היאך מודו ב"ש לב"ה והלא מסולקין מן קושיין לב"ה ומשני א"ר בון (אבין) יש כאן תשובה אחרת וכו' ע"ש. ובפי' הרא"ש ופריך ב"ש מסלקין להון (לון) ואינון מודין להון (לון) בתמיה וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"ר כהדא דתני רב הושעיה. בפי' הרא"ש בהדה דתני וכו'.

פ"ה ה"ר ומה טהורה שהיא בעון מיתה וכו'. עי' חולין קי"ג ע"ב וברש"י גיטין נ"ר ע"א ד"ה דאכל. ועי' לעיל פ"ב ה"ב.

פ"ה

פ"ה ה"ה במשנה סאה תרומה שנפלה למאה. במרדכי חולין סי' תש"ן ז"ל המשנה סאה תרומה שנפלה לק' סאין חולין (ב' מלות ליתא) והגביהה דקיי"ל דתעלה ונפלה הסאה (ליתא) למקום אחר וכו' פירוש דבאותו סאה וכו' ע"ש ובפי' הרא"ש (תרומות פ"ה מ"ב) מדמעת כתרומה ודאי שאני רואה באלו העלה סאה של תרומה (ז' מלות אחרונות ליתא לפנינו).

פ"ה ה"ה אמר רבי יוחנן סאה תרומה. כל המאמר מפורש בטוב טעם במרכבת המשנה ה' מקואות ד' קכ"ה ע"ג ע"ש.

פ"ה ה"ה ר' יוסי בשם ר' יוחנן לא תני בשם ר' יוחנן. נראה שצ"ל רבי יוסי בשם רבי לא ר' יוחנן תני וכו' פי' שר' יוסי אמר בשם רבי לא שר' יוחנן תני המשנה כן. ולעיל פ"א ה"א מצינו ג"כ רבי יוסי בשם רבי לא אין כתוב בהן מחשבה וכו' ובשקלים פ"ד ה"א רבי יוסי בשם רבי אילא וכן בכ"מ. רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן (תמורה י"ב ע"א) מביא המשנה כנוסחתנו ולא כנוסחת ר' יוסי בשם ר' יוחנן.

פ"ה ה"ה לא תני בשם ר' יוחנן. בחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות פי"ג ה"ג גם מצאתי בירושלמי וכו' ואמרו דרבי יוחנן גריס בההיא מתני' אינה מדמעת כל עיקר עכ"ל ודברי מהרי"ק מחזקים הגהתי הנ"ל.

פ"ה ה"ו במשנה שנפלה לפחות ממאה. בתמורה י"ב ע"א שנפלה לפחות ממאה חולין וכן הוא בערוך ערך דמע ועי' בתשב"ץ ח"א סי' י"ט.

פ"ה ה"ו במשנה רבי ליעזר אומר מדמעת. בשבת קמ"ב ע"א רבי אליעזר אומר מדומע (כן בפי' רבינו חננאל שם ובערוך ערך דמע מדמע וכו') ובתמורה י"ב ע"א מובאה המשנה בהוספה: שאני אומר סאה שנפלה היא שעלתה וע"ש.

פ"ה ה"ו במשנה וחכ"א אין המדומע מדמע. בתמורה הגי' אינה מדמעת אלא לפי חשבון שבה. ואם היתה הגי' בהמשנה שם כפי גירסתנו אז קשה מה שאמרו שם מאן תנא וכו' דלא כרבי אליעזר וכו' הלא מפורש זה במשנה וחכ"א?.

פ"ה ה"ו במשנה אין המדומע מדמע. בחי' הריטב"א ע"ז ד' ע"ג ע"א ד"ה ומתני' מובאה המשנה בשנויים. ועי' בערוך ערך דמע.

פ"ה ה"ו חולין שלמטן נעשו חרשין. בעיטור (הכשר הבשר ד' י"א) כדגרסינן בירושלמי חולין התחתונים נעשים כחדשים עכ"ל וגי' ישרה היא.

פ"ה ה"ז במשנה תרומה שנפלה למאה. במתניתא דב"מ סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק הגביה ונפלה אחרת (ה' מלות אחרונות לפנינו ליתא) הגביה ונפלה וכו' ובאשכול ח"ג צד 101 דתנן סאה תרומה שנפלה לק' הגביהה ונפלה אחרת הגביהה ונפלה אחרת (ג' מלות ליתא) מותר עד שהרבה התרומה על החולין פי' שאם וכו' וכן הגי' באגודה ע"ש. ובמרדכי חולין סי' תש"ן תנן התם בפ"ה דמס' תרומות סאה תרומה שנפלה לק' ועתה בטלה הגביהה ונפלה אחרת הגביהה ונפלה אחרת הרי אלו מותרים עד שתרבה תרומה לחולין עד נ' סאין של תרומה פי' אם נפלו וכו' וגירסתו קרובה לגי' המתניתא דב"מ הנ"ל. ובאור זרוע חלק ד' (ירושלים תר"ן) סי' רע"ח תנן במתני' סאה תרומה שנפלה למאה הגביה ונפלה אחרת הגביה ונפלה אחרת הרי זו מותרת עד שתרבה תרומה לחולין עכ"ל ועי' בכפו"פ פכ"א.

פ"ה ה"ז במשנה שנפלה למאה. בערוך ערך קף ד' שתפול שם תרומה יותר ממאה וכו' ע"ש.

פ"ה

פ״ה ה״ז רבי איסי בשם רבי מנא בר תנחום, בסדר הדורות צד 49 מביא מכאן ר׳ איסי בשם ר׳ מנחם בר׳ תנחום.

פ״ה ה״ז זאת אומרת דבר. בחי׳ הרמב״ן ע״ז ע״ג ע״א סאה תרומה שנפלה וכו׳ ואיתמר עלה בירושלמי זאת אומרת דבר שהוא בטל דבר תורה מעורר את מינו ליאסר וכו׳ עכ״ל.

פ״ה ה״ח במשנה סאה תרומה שנפלה למאה. בפי׳ רבינו חננאל בשבת קמ״ב ע״ב מובאה המשנה בשנויים וז״ל דתנן סאה של תרומה שנפלה לסאה חולין ונדמעו ולא הספיק וכו׳ ע״ש ובתורת הבית להרשב״א (בית ד׳ שער שני) והנן בתרומות סאה וכו׳ עד שנפלה סאה (ליתא) אחרת וכן בר״ן ע״ז סי׳ אלף רס״ג ובהג׳ מרדכי חולין סי׳ תש״ן ועוד תנן סאה תרומה שנפלה לק׳ חולין (ליתא) ולא הספיק להעלותה (להגביהה) עד וכו׳ ולעיל שם סי׳ תשמ״ה ונראה ראיה מדתנן פרק ה׳ דתרומות סאה תרומה שנפלה למאה חולין ולא הספיק להעלותה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה עכ״ל. ובמרדכי ע״ז סי׳ תתנ״ח דתנן פ״ה דתרומות סאה של (ליתא) תרומה שנפלה לקדרה של חולין (לפנינו: למאה) ולא הספיק וכו׳. ובתוס׳ בבא קמא ק׳ ע״ב ד״ה אומר ואין להקשות מהא דאמר בפרק נוטל סאה תרומה שנפלה למאה של חולין ולא הספיק להעלותה עד שנפלה אחרת לא תעלה וכו׳ ולפנינו בשבת הגי׳ משונה.

פ״ה ה״ח במשנה הרי זו אסורה. בחי׳ הרמב״ן לע״ז ד׳ ע״ג ע״א הרי זו אסורה לפי שכבר נצטרפו בנותן טעם דהא איכא ששים ור״ש מתיר מפני שהוא רואה אותה כאלו הגביהה מאחר שידע בה שכבר היתה ראויה לעלות והכי מפרש בתוספתא טעמיה דר״ש עכ״ל ובאשכול ח״ג צד 100 מדתנן סאה וכו׳ עד שנפלה אחרת אסורות כאלו נפלה ב׳ סאין תרומה בפ״א וצריך ר׳ מחולין לבטלן ור״ש מתיר עכ״ל.

פ״ה ה״ח רבי שמעון אומר ידיעתה מקדשתה. באשכול ח״ג צד 100 מדתנן סאה תרומה שנפלה לק׳ ולא הספיק וכו׳ דהכין אתמר עלה בירושלמי ר״ש אומר ידיעתו מקדשה (ידיעתה מקדשתה) ורבנן ס״ל הרמתה מקדשה (מקדשתה) פי׳ לר׳ שמעון דמתיר תלוי בידיעה אם ידע שנפלה סאה תרומה לתוך ק׳ חולין אף שעדיין לא הרים סאה דס״ל כל העומד להרים כמורם דמי וכו׳ ורבנן אזלי בתר הרמתה כל זמן שלא הרים התרומה שצריך לתן לכהן לא מקרי בטל וכו׳ עכ״ל ובשו״ת המיוחסות במעות להרמב״ן סי׳ קפ״ב דתנן סאה של תרומה וכו׳ ואמרינן עלה בירושלמי ר״ש אומר ידיעתה מקדשתה ורבנן אמרי הרמתה מקדשתה פי׳ לר״ש אם לא נודע הראשונה וכו׳ ע״ש שהאריך בזה. ובהרא״ש חולין פ״ז סי׳ ל״ז וקאמר עלה בירושלמי ר״ש אומר ידיעתה וכו׳ פי׳ לר״ש וכו׳ ע״ש ובמרדכי חולין סי׳ תש״ן ובירושלמי אומר ר״ש אומר ידיעה מקדשת פי׳ אילו וכו׳ ובאור זרוע חלק ד׳ סי׳ רע״ח מאריך בזה ע״ש.

פ״ה ה״ח ורבנין אמרין הרמתה מקדשתה. באור זרוע ח״ד סי׳ רע״ח וכן פי׳ ר״ש בר אברהם ז״ל וכו׳ וחכמים אומרים הרמתה מקדשתה עכ״ל משמע שהיה בתוספתא שלפניו בפירוש וחכמים אומרים הרמתה מקדשתה דהיינו משמע להדיא וכו׳ ע״ש.

פ״ה ה״ח והשאר יחלוקו. עי׳ ירושלמי בבא בתרא פ״ו ה״א.

פ״ה ה״ט במשנה וטחנן ופחתו. בחי׳ מהר״י קורקוס בה׳ תרומות פי״ג ה״ז הגי׳ וטחנן ואפאן ובאו״ז ח״א סי׳ ש״כ טחנן ופחתו וכו׳ וע״ש. ובהג׳

מרדכי

מרדכי חולין סי' תש"ן ועוד תנן סאה תרומה שנפלה לק' סאין חולין (ב מלות ליתא) ופחתו וכו'.

פ״ה ה"ט במשנה שפחתו החולין כך פחתה תרומה מותר. בתורת הבית להרשב"א (בית ד' שער א') כשם שפחתו חולין כך פחתה תרומה ומותר.

פ״ה ה"ט במשנה לפחות ממאה. בשו"ת המיוחסות להרמב"ן סי' קפ"ב הגי' לפחות ממאה של חולין (ב' מלות ליתא) וכן הוא בתשובות הרא"ש כלל ב' סי' י"ד ובהגהות מרדכי הנ"ל עוד תנן סאה תרומה שנפלה לפחות כמאה סאין חולין (ב' מלות ליהא) וכו' ועי' ברא"ש חולין פ"ז סי' ל"ז.

פ״ה ה"ט במשנה סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה וכו'. בסמ"ג לווין ע"ט דתנן במס' תרומה סאה של תרומה שנפלה לתוך מאה סאין חסר אחת של חולין ואחר כך נפלה שם כאה של חולין אם בשוגג נפלה תעלה במזיד הפילה לא תעלה. וכן הוא בשו"ת בנימין זאב סי' שי"ט. ובעיטור (הכשר הבשר ד' י"א) סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין (ליתא) ונפל עליה סאה בשוגג יעלה במזיד לא יעלה. ועי' ברא"ש חולין פ"ז סי' ל"ז.

פ״ה ה"ט אפילו פחתו חולין. במלאכת שלמה כאן: פיחתו החולין ובפיהמ"ש להרמב"ם כאן: בארו בגמרא כי אפילו פחתו החולין ולא פחתה התרומה וכו' ע"ש.

פ״ה ה"ט תני אין טנופת וכו'. ערלה פ"א ה"ד ונזיר פ"ו ה"י וע"ש. ובחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות פי"ג ה"ז ותניא טנופת תרומה מצטרפת עם התרומה וכו' ועל סוגיא זו וברייתא זו סמך רבינו כאן עכ"ל ולפנינו הגי' אין מצטרפין.

פ״ה ה"ט לאסור על החולין. ברבה נשא פ"י סי' כ"ב הגי' להעלות את החולין ובאור זרוע ח"ד סי' קפ"ג בשם ר' אפרים ברבי יצחק הגי' למכור את החולין עכ"ל אבל באו"ז שם סי' קע"ח ובח"א סי' תשע"ט היתה הגי' לפני בעל האו"ז בעצמו כמו שהוא לפנינו בדפוס. ובשו"ת מהר"ם מרוטענבורג (הוצאת רנ"ר ז"ל) סי' קס"ה בירושלמי אין טינופת תרומה מצטרפת עם התרומה לאסור על החולין לעלות לתרומה (ב' מלות ליתא) וכו'.

פ״ה ה"ט רבי ביבי בעי טינופת וכו'. ברמב"ם ה' תרומות פי"ג ה"ז אין פסולת של תרומה מצטרפת וכו' ובהשגות הראב"ד שם יותר טיכן אמרו בירושלמי שהפסולת של תרומה מצטרפות עם החולין לבטל התרומה עכ"ל וברדב"ז שם בעיא היא בירושלמי ונפשטה מהא דאמר רב הונא קליפי (קילפי) איסור מצטרף (מעלין) להיתר עכ"ל ובכפתור ופרח (פרק כ"א ד' ע"ג ד. ברלין) מובא כל המאמר בשנויים קלים. ובעיטור (הכשר הבשר ד' י"א) וגרסינן התם (בירושלמי) אין נוטפות (טנופת) של תרומה מצטרפות וכו' אבל נוטפות (טנופת) של חולין וכו' מ"ד ר"ה קליפה (קילפי) אסור (איסור) מצרפן להתיר הדא (צ"ל הד"א) נוטפות (טנופת) וכו' ע"ש ובאו"ז ח"א סי' תשנ"ה והכי אמרינן בירושלמי בתרומות ר"ב בעי טנופת של תרומות מהו שתצטרף עם החולין להעלות את התרומה ופשוט מן מה דאמר רב הונא קליפי (קילפי) איסור מעלין וכו' ועי' ברא"ש חולין פ"ז סי' ל' ובערוך ערך קף ד'.

פ״ה ה"ט הדא אמר טנופת של תרומה. בעיטור (הכשר הבשר ד' י"א) כדגרסינן בירושלמי לקמן נוטפות של תרומה מצטרפין עם החולין להעלות את התרומה וקליפי איסור מעלין את ההיתר וכו' ולפנינו הגירסא משונה. וברא"ש חולין פ"ז סי' ל' מביא הירושלמי וע"ש ובתורת הבית להרשב"א (בית רביעי שער ראשון) מובא ג"כ הירושלמי.

פ"ה ה"ט קילפי איסור וכו'. עי' לעיל ובתמים דעים סי' ו' ועוד דגרסי' בגמרא דבני מערבא בתרומה קלפי אסור מעלין את ההיתר כ"ש קלפי היתר וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"ט אין אתה מוציא זונין טנופת. המלה טנופת ליתא בתוספתא תרומות פ"ו ונראה שנוספה בירושלמי לבאר את המלה זונין.

פ"ה ה"ט וכן לוג יין צלול. בתוס' זבחים ד' ע"ג ע"א ד"ה רבי ועוד תניא במס' תרומה בתוספתא לוג יין צלול וכו' ע"ש ובתוס' מנחות כ"ב ע"ב ד"ה מכאן ועוד במס' תרומות פרק סאה תרומה בתוספתא לוג יין צלול וכו' וכן הוא ברמב"ם ה' תרומות פי"ג ה"ח. ובאור זרוע ח"ר סי' קפ"ג והתם (בירושלמי) נמי גרסינן וכן לוג יין צלול שנפל לתוך מאה לוגין (לוג יין) עכור אין אתה (את) מוציא שמרים שבו כלומר שהשמרים מצטרפים להעלות עכ"ל וזה הביא האו"ז בשם ר' אפרים ברבי יצחק ז"ל אבל בכה"י מהירושלמי שהיה לבעל האו"ז בעצמו בסי' קע"ז (חלק הנ"ל) וכן בח"א סי' תשע"ט כתוב בגי' אחרת: לוג יין צלול שנפל למאה לוג יין עכור אתה מוציא (לפנינו אין את מוציא) שמרים שבו פי' שאינו מצרף לאיסור שאינו כי אם טנופת בעלמא עכ"ל וכגי' האו"ז בעצמו כן הוא ג"כ בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (הוצאת רנ"ר ז"ל) סי' קס"ה שאתה מוציא שמרים שבו וכו'.

פ"ה ה"ט לוג יין עכור וכו' את מוצא שמרין שבו. בתוספתא תרומות פ"ו הגי' אין את מוצא וכו' וכן ברמב"ם שם הגי' אין מוציאים שמרים שבו וע"ש בכ"מ וברדב"ז שלא זכרו הירושלמי. ובאו"ז שם אבל לוג יין עכור שנפל לפחות ממאה (שנפל למאה לוג) יין צלול אתה מוציא שמרים שבו כלומר אין שמרים מצטרפים עם תרומה לאסור וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"ט אף טוחן הוא בתחלה ומתיר. בשו"ת הרשב"א סי' תס"ג וכדאיתא בירושלמי אף טוחן לכתחלה ומותר שכן דרך כהנים טוחנין מדומע בבתיהם (ו' מלות אחרונות ליתא) עכ"ל וע"ש ובפסקי חלה להרשב"א ובתשובות הרא"ש כלל ב' סי' י"ד כדאיתא בירושלמי תניא אף טוחן לכתחלה ומותר עכ"ל.

פ"ה ה"ט אר"ז שכן דרך כהנים. בפי' מהר"י בן מלכי צדק כאן א"ר זעירא אפילו תימא דברי הכל שאני הכא (ו' מלות ליתא לפנינו ובערלה פ"א ה"ו הגי' אמר ר"ז ד"ה היא) שכן דרך וכו' ובאו"ז ח"א סי' ש"כ מובא הירושלמי דערלה בשנויים. ובשו"ת הרא"ש הנ"ל אמר ר"ז שכך דרך כהנים שטוחנין מדומעות בבתיהם כדי לאכלו (ב' מלות ליתא) כלומר כיון שהכהנים טוחנים המדומע בבתיהם וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"ט כלאי הכרם. בר"ש תרומות כאן: כל כלאי הכרם.

פ"ה ה"ט ר' אבהו בשם ר' יוחנן. בסמ"ג לווין ע"ט אמר רבי אבהו בשם ר' אחא (יוחנן) דהוא הדין לכל איסורים שבתורה. ובשו"ת בנימין זאב סי' שי"ט והתם אמרינן אמר רבי אבהו בשם רבי אחא דהוא הדין וכו'.

פ"ה ה"ט כל האיסורין וכו'. בתורת הבית להרשב"א (בית ד' שער ג) ובאור זרוע ח"א סי' תנ"ח ובאו"ז ח"ד (ירושלים תר"ן) סי' רע"א מובא הירושלמי בשנויים, ובאשכול חלק ג' צד 96 ואי' עלה בירושלמי דלאו דוקא בתרומה אלא כל אסורים שרבה עליהן בשוגג מותרים וכו' עכ"ל ובמרדכי בבא קמא סי' ק"כ ואשכחן דרבי יוחנן גופיה שאמר בפ"ק דחגיגה בירושלמי כל אסורין שבתורה שריבה עליהן אם בשוגג מותר וכו' וכן מובא הירושלמי במרדכי חולין סי' תש"ן ובתוס' גיטין נ"ד ע"א ד"ה נפלו ובשו"ת המיוחסות להרמב"ן סי'

קפ"ב

קפ"ב סאה של תרומה וכו' ואמרינן עלה בירושלמי ר"א בשם ר' יוחנן כל אסורים שריבה עליהן שוגג מותר במזיד אסור וכו' ובךא"ש חולין פ"ז סי' ל"ז ואמרינן עלה בירושלמי ר"א בשם ר"י כל האסורין וכו' וכן מובא בפי' הרא"ש בע"ז פ"ה סי' י"ח ובראב"ן סי' שי"א וגרסינן בירושלמי בגמרא ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל אסורין שבתורה (ליתא) ריבה (שריבה) עליהן שוגג מותר במזיד אסור וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"ט ולאו כתני' היא. בשו"ת הרשב"א סי' תש"ל הגי' ולאו מתני' היא אם שוגג (בשוגג) אם (ליתא) מזיד אסור עכ"ל ובשו"ת המיוחסות להרמב"ן הנ"ל ולאו מתני' היא אם שוגג מותר אם מזיד אסור ובשו"ת בנימין זאב סי' שכ"ב ותדע דבירושלמי דמס' תרומות פ"ה אמר ר"א אמר רבי יוחנן כל איסורים וכו'.

פ"ה ה"ט מתניתא בתרומה. בחגיגה פ"א ה"ז הגי' מתני' בתרומה דרובה (ליתא) אתא מימור לך ואפי' בשאר כל הדברים, ולפני האו"ז ח"א סי' תנ"ח לא היה המלה דרובה בירושלמי חגיגה הנ"ל. ובעיטור (הכשר הבשר ד' י"א) מתניתין בתרומות אתא מימר לך אפילו שאר כל הדברים עכ"ל ובשו"ת הרשב"א סי' תש"ל מתני' בתרומה ר' אבהו בשם ר' יוחנן (ה' מלות אחרונות ליתא) אתא למימר לך אפילו בשאר אסורין עכ"ל ובשו"ת המיוחסות הנ"ל מתני' בתרומה אית לך למימר אפילו בשאר אסורים (כל הדברים) עכ"ל ובראב"ן סי' שי"א ומקשי ולא כן תני בשוגג מותר במזיד אסור ומשני מתני' לתרומה אתא הוא למימר לשאר איסור פי' רבי יוחנן אשמועינן וכו' ולפנינו בשנויים.

פ"ה ה"ט רבי אחא בשם רבי יונתן. (בד' אמשטרדם יוחנן) כשם שמצוה לומר וכו' בבבלי יבמות ס"ה ע"ב בשנוי. ובאור זרוע ח"ב סי' פ"ד אות ט"ז ואמרינן בירושלמי א"ר אלעזר כשם שמצוה לומר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שלא נשמע עכ"ל. ובראבי"ה סי' קנ"א עוד שם (בירושלמי) ר"א בשם ר"י כשם שמצוה לומר על דבר שהוא נעשה וכו'.

פ"ה ה"ט כשם שאסור לטהר את הטמא. בתשובות השייכות לה' מאכלות אסורות סי' ט"ו לפי שיש בירושלמי כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר ותשובות הרבה יש בדבר מן הירושלמי ע"כ מצאתי עכ"ל ובר"ש התרומות כאן א"ר אליעזר (ר' ליעזר) כשם וכו' ובראבי"ה סי' קנ"א ירושלמי תרומות אמר ר' אלעזר כשם וכו' ע"ש ובכפו"פ פ"ה שהרי ירושלמי אומר שם כשם שאסור וכו'. ובהגהות מימוני (ה' ממרים פ"א ה"ד) וגרסינן בירושלמי דהתרומות ודפרק משוח מלחמה כשם שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את הטהור עכ"ל ובתשב"ץ ח"ב סי' י' ובירושלמי דתרומות וכן בסוטה ובחגיגה אמרו כשם שאסור לטהר הטמא וכו' עכ"ל ובשו"ת זקן אהרן סי' קמ"ד בירושלמי אמר ר' אליעזר כשם שאסור להתיר את האיסור ולטהר את הטמאה וכו' ובש"ת בנימין זאב סי' שכ"ו בירושלמי דתרומות שלהי פרק סאה תרומה תניין כשם שאסור להתיר האיסור כך אסור לאסור המותר.

פ"ה ה"ט אמר ר' אבא בר יעקב בשם ר"י. כעין זה בכלאים פ"ז ה"ה.

פ"ו ה"א במשנה האוכל תרומה שוגג. בס' יראים (הנרפס מכבר) סי' קע"א ובמסכת תרומה תנן האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש ואשם (ליתא) עכ"ל.

פ"ו ה"א במשנה משלם חומש. במתניתא דב"מ משלם קרן חומשה וחומש חומשה אינו משלם. ועי' בחי' רדב"ז ה' תרומות פ"י הט"ו.

פ"ו ה"א במשנה והן נעשין תרומה. בס' יראים שם ואין (אולי צ"ל והן) נענשין תרומה ובתשלומין.

פ"ו ה"א במשנה והתשלומין תרומה. ב' מלות אלו ליתא ברדב"ז הנ"ל..

פ"ו ה"א שיהא הוא וחומשו חמשה. בפי' ר"ח פסחים ל"ב ע"א כדקתני בהדיא שיהא הוא וחומשו חמשה שנאמר יוסיף חמישיתו עליו דברי ר' יאשיה. עכ"ל וכוון להספרי נשא ג' וע"ש.

פ"ו ה"א ולא כן אמר ר' אבהו בשם ר"י. המלות ולא כן הן שטפא דלשנא מלקמן פ"ז ה"א. ובילקוט שמעוני בקונטרס אחרון הנספח בסוף ח"א שאלוניקא רפ"א סי' פ"ו מובא הירושלמי כגירסת הדפוס.

פ"ו ה"א שוגג בחלב מזיד בקרבן. לקמן בפרק ז' ה"א הגי' במזיד בחלב ובשוגג בקרבן ועי' מה שכתבתי באהבת ציון בשבת צד 126 ובר"ש כאן הגי' מזיד בחלב ושוגג בקרבן.

פ"ו ה"א אמר רבי זעירא. בר"ש הגי' אמר ר' אבהו.

פ"ו ה"א שתהא כל אכילתו בשגגה. ברמב"ם ה' תרומות פ"י ה"א אעפ"י שהוא יודע שהיא תרומה. ובכ"מ שם קצה משמע כן בירושלמי רפ"ו דתרומות וכו'.

פ"ו ה"א הכוסס חטה של תרומה. ברדב"ז ה' תרומות פ"י ה"ז הכוסס את החטה של הרומה לוקה.

פ"ו ה"א של תרומה לוקה. בשבת פי"ד ה"ד וביומא פ"ח ה"ג בד"וו מוסיף: המגמא חומץ של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש וכו' וגי' מיושרת היא וע"ז אמרו בסמוך מודים חכמים לרבי במגמא וכו'.

פ"ו ה"א תני הכוסס את החיטה. בכסף משנה ה' תרומות פ"י ה"ז בירושלמי פרק יוהכ"פ ופ"ו דתרומות (ושבת פי"ד ה"ד ועי' מ"ש שם באהבת ציון) תני הכוסס את החיטים וכו' רבי ירמיה בשם רבי אמי (איסי) וכו' ויש לתמוה על רבינו למה פסק כרבי דיחידאה הוא וכו' עכ"ל.

פ"ו ה"א מודין חכמים. בפי' ר"ח בשבת קי"א ע"א ובערוך ערך טבל א' ומפורש בתלמוד א"י מודים חכמים לרבי במגמע (במגמא) חומץ וכו'.

פ"ו ה"א ואם שילם חולין טמאים יצא. בתוספתא פ"ז דתרומות הגי' שילם מן הטמאים מהו. וגי' התוספתא שווה לגי' הבבלי יבמות צ' ע"א ולא לגי' הירושלמי.

פ"ו ה"א מה שעשה עשוי. בתוספתא תרומות פ"ג תרומתו תרומה.

פ"ו ה"א אתיא דיחידאי דהכא כסתמא דתמן. עי' באהבת ציון בשבת צד 153. המעיין בסוגיא בגמ' בבלי גיטין נ"ד ע"א יראה עד כמה נאמן הדבר שהבבלי לא ראה את הירושלמי.

פ"ו ה"א ר"ז בשם ר"ח. גי' משונה בחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות פרק י' הט"ו רבי זירא בשם בר חנינא תשלומי תרומה הרומה לכל דבר אלא שאם נזרעו גידוליהן חולין פירוש שלא גזרו לגידולי תרומה ליאסר לזרים אלא משום תרומה טמאה ביד כהן עכ"ל וברדב"ז ה' תרומות פ"י הי"ד ואמרינן עלה בירושלמי אמר ר' זירא בשם ר' חנינא תשלומין הרי הם כתרומה לכל דבר אלא שגידוליהן חולין עכ"ל.

פ"ו ה"א גידולי תרומה הרי הן כחולין. בתוס' פסחים ד' ל"ד ע"א ד"ה טהרו הקשה רבינו נסים גאון דתניא בתוספתא גדולי תרומה ומעשר שני הרי הן כחולין ומצא תירוץ בירושלמי דמס' תרומות דהרי הן כחולין היינו להתחייב בלקט ושכחה ופאה ועניי ישראל ועניי כהנים מלקטין אותן אלא שאסורין לזרים והיינו דתניא עניי ישראל מוכרין את שלהן לכהנים וכו' ע"ש ובסמ"ג לווין רנ"ח ומפרש רבינו נסים גאון על פי הירושלמי שהיא כחולין להתחייב עליהם

בלקט

בלקט שכחה ופאה ומעשרות וכו' עכ"ל. ובר"ש ורא"ש פ"ט דתרומות משנה ד' והקשה במגילת סתרים וכו' ולעיל פרק ששי בירושלמי משמע כפירושו דאמר ר' זירא וכו' ע"ש. וברמב"ם ה' תרומות פי"א הכ"א גידולי תרומה הרי הן כחולין וכו'. ובהשגות הראב"ד שם וז"ל כל זה שבוש וכו' ובחי' הרדב"ז שם והכי איתא בירושלמי גידולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר אלא שהן אסורין לזרים ומותר לטבול יום כחולין והכי איתא בירושלמי דתרומות פ"ו עכ"ל.

פ"ו ה"א אמר רבי יוסי ואנן תנינן. בחי' מהר"ם חלאוה בפסחים ל"ד ע"א ד"ה הכא דגרסינן התם במס' תרומות וכו' ואנן תנינן תרווייהו (הרתיהון) תשלומי תרומה הרי הן כתרומה לכל דבר דתניא (דתנינן) אינו משלם וכו' עכ"ל ועי' בר"ש ובתא"ש תרומות פ"ט משנה ד'.

פ"ו ה"א אלא שגידוליהן חולין. בחי' מהר"ם הנ"ל אלא שגדוליהן חולין וחייבין בשכחה ופאה ועניי ישראל ועניי הכהנים מלקטין עכ"ל.

פ"ו ה"א דתנינן גידולי תרומה. בר"ש תרומות פרק ט' משנה ד' הגי' דתנן גידולי תרומה תרומה (ליתא) הא גידולי תשלומי (השלומין) הרומה (ליתא וכד"א איתא) חולין וכו' וע"ש. וכן הוא כפי' הרא"ש תרומות פ"ט משנה ב'.

פ"ו ה"א דתנינן וחייבת בלקט. בפי' הרא"ש (בתרומות פ"ט משנה ד' בס' פי שנים) שם ותמיה לי אהך ירושלמי היכי מוכח דהוו כחולין מדחייבינן בלקט שכחה ופאה וכו' וייש לומר דהירושלמי הביא רישא דמתניתין ואסיפא קא סמיך וחייבת במעשרות וכו' ע"ש.

פ"ו ה"א ואין חייבין בחלה. בתוספתא תרומות פ"ח וחייבין בחלה.

פ"ו ה"א ואין הידים פוסלות בטבול יום. בר"ש כאן דהוה ליה למתני אין ידים וטבול יום פוסל בהן ומיהו יכול לומר דגרסינן כטבול יום וכו' אבל בפי' הרא"ש מביא הירושלמי וגורס ואין ידים וטבול יום פוסלין בהם. ולפני הר"ש היתה גי' מוטעת.

פ"ו ה"א כדרך שפוסלות בחולין. בכתב יד מהירושלמי שהיה לפני הרא"ש בפי' היה כתוב לנכון: שאין פוסלין בחולין. אבל לפנינו בירושלמי כתוב: כדרך שפוסלות בחולין. וזה תמוה. וכגי' הדפוס היה בהכתב יד לפני הר"ש בפי' ועל כן תמה דתני כדרך שפוסל בחולין הא בחולין לא פסלי וכדרך שאין פוסלין מיבעי ליה וכו' עכ"ל. וכעין זה הראיתי לעיל פ"ג ה"ה צד 28 שלפני הרא"ש היה כת"י מתוקן ולהר"ש היה כגירסת הדפוס.

פ"ו ה"א פלוגתא דרבי ודר"ל בי ר' שמעון. בחי' מהרי"ט אלגאזי בה' חלה להרמב"ן (ד' מ"ז ע"א) דתניא בתו"כ פ' אמור ומייתי לה בירושלמי ברפ"ז (צ"ל רפ"ו) דתרומות גבי מתני' דאם רצה הכהן למחול וכו' כשלא הפריש אבל אם הפריש ואחרי כן אכל פלוגתא דרבי ור"א בר' שמעון דתני' (דתני) ונתן לכהן את הקדש יכול תהא הפרשתו מקדשתו ומחייב עליו קרן וחומש תלמוד לומר (י"ג מלות אחרונות חסרות בכל ההוצאות בירושלמי) ונתן לכהן את הקדש מתנהו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש (לפנינו משובש: מתנתו מקדשתו מלוכל בתרומה ואף הפרשתו וכו') דברי רבי (כ' מלות אחרונות חסרות לפנינו ובתו"כ עם פי' הראב"ד הגי' דברי ר' מאיר) ר"א ברבי שמעון אומר (ליתא) אף (ואף) הפרשתו וכו' עכ"ל ובתו"כ אמור פ"ו עם פי' ר"ש משאנץ הגי' משונה וע"ש. ובתו"כ עם פי' הראב"ד שם הגי' יכול תהא הפרשתו מקדשתו וכו' כפשטיה דקרא מה שיתן יהיה קודש וקא בעי השתא יכול הפרשת התשלומין

יהיו

יהיו קרושים שאם אכלה זר יהיה משלם עליהם קרן וחומש וכו' ומאן דמפרש לה מילתא על תרומה עצמה דעלה קאמר רבי שלא תהא הפרשתה מקדשתה לחייב עליה קרן וחומש עד שיתננה לכהן טועה הוא שהרי מפורש במשנת תרומות פ"ו שמשלם עליה קרן וחומש עד שלא זכה בה כהן עכ"ל הראב"ר. ובפי' הרא"ש כאן וז"ל ופליגי בת"כ ובירושלמי אם משעת הפרשה וכו' והכי תניא ונהן לכהן את הקדש מתנתו מקדשתו לחייב עליו חומש דברי ר' ר' אלעזר בר"ש אומר אף הפרשתו מקדשתו לחייב עליו חומש (קרן וחומש) וכו' עכ"ל.

פ"ו ה"א גזל תרומה משל אבי אמו. ברמב"ם ה' תרומות פ"י הכ"ב גזל תרומה מאבי אמו כהן וכו' ובהשגות הראב"ד שם גזל תרומה וכו' בירושלמי פרק האוכל תרומה בשוגג עכ"ל.

פ"ו ה"א גנב תרומת וכו'. בהשגות הראב"ד ה' תרומות פ"י הכ"ו נראה לי שיש כאן שבוש ומה בין גזלן וגנב וכו' והסוגיא שבירושלמי הטעתו שראה גזל תרומה משל אבי אמו כהן ואחר כך ראה גנב תרומת הקדש ואכלה וכו' ודומה שלא ראה הסוגיא וכו' א"ר יסא (איסי) אמר ר"י התורה אמרה יצא ידי גזילן (גזילה) פי' בקרן אחד יצא וכו' ע"ש וברדב"ז ובכ"מ. ובחי' מהרי"י קורקוס בה' תרומה שם מובא השגת הראב"ד הנ"ל בשנויים וע"ש שמאריך בזה.

פ"ו ה"א יצא בו ידי גזילה. בכ"מ שם ידי גזילו.

פ"ו ה"א תרתין מילין אמרין. בחי' הרדב"ז פ"י דתרומות הכ"ב תרתין מילין אתון (ליתא) אמרין משמיה (בשם) רר"י ולית אתון אמרין מאי כדון (מהן אמר) וע"ש.

פ"ו ה"א מכיון שנתנו לו. ברדב"ז שם מכיון שנהן לו יצא ידי גזילו.

פ"ו ה"א אוף ר' מודה דהיא. בחי' מהרי"ט אלגאזי בה' חלה להרמב"ן (ד' מ"ו ע"א) הגי' אף רבי מודה בה כהדא (דהיא) מתני' הפריש פדיון פטר חמור ומת ר"א אומר חייבים באחריותו (בחמש סלעים של בן) וכו' ומודה ר"א בפטרי חמורים (חמורות) שנפלו לו מבית אבי אמו הכהן מכיון שהפרישם (שהפרישו) קדשו ע"כ עכ"ל.

פ"ו ה"א רבי בון בר חייה אמר קומי ר"ש בן לקיש. עפ"י רוב בירושלמי שר' בון בר חייה בעי קומי ר' זעירא. אבל שר' בון אמר קומי ר"ש ב"ל זה לא נמצא במקום אחר. ובירושלמי גיטין פ"ד ה"ב רבי אבון בר חייה בעי קומי רבי ופירושו לפני הרב. ובנזיר פ"ד ה"ג רבי בון בר חייה בריה דר' שמעון בעי. ובד"ו שם הגי' משובש קצת ואולי שהיה כתוב כאן כמו כן. ויותר קרוב בעיני שהגי' הנכונה כאן ר' בון בר חייה אמר בעון קומי ר"ש בן לקיש וכו' אמר להן במזבח וכו'. והנה ראיתי בס' אחד המלא השגות על הגרז"ף ז"ל שהשיב את הארי לאחר מותו בר' קנ"ז ע"א שכ' ועל ר' בון בר חייא כתב עליו הרב פראנקעל בערכו בדור הרביעי תלמידו של ר' זעירא ור' הילא אבל עי' בירושלמי תרומות פ"ו סה"א ר' בון בר חייא אמר קומי ר"ש בן לקיש וכו' ומבואר כי ישב עוד לפני ר' שמעון בן לקיש וכו' עכ"ל והאם צדק בהשגתו? האם נוכל להשיג ממקום אחד בהירושלמי. הלא מאמרים שר' בון בר חייא בעי קומי ר' זעירא נמצאו בהירושלמי למאות ושאמר קומי ר"ש ב"ל נמצא רק במקום אחד, והמקום הזה הלא מוכח ממ"ש שהוא בספק גדול והאם אפשר להשיג מזה? ואח"כ ראיתי בסדר הדורות (צד 27) שכתב אצל ר' אבין ב"ר חייא קומי ר"ל וכיון לירושלמי דילן, והמגיה שם לא ידע מקורם.

פ"ו

פ"ן ה"ב במשנה משלם קרן לבעלים וחומש לעצמה. במתניתא דב"מ וחומש למי שירצה.

פ"ן ה"ב במשנה קרן לבעלים וחומש למי שירצה. בס' יראים (שיצא לאור מכת"י סי' קע"א) ותנן בפס' תרומות קרן לבעלים וחומש לכל מי שירצה פי' לכל כהן שירצה עכ"ל.

פ"ן ה"ב לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה. ברמב"ם ה' תרומות פ"י הי"ז ובכ"מ: שם בירושלמי עכ"ל.

פ"ן ה"ב איתא חמי אלו היה לה כמה מעשרות. ברדב"ז ה' תרומות פ"י הט"ז ובירושלמי מקשי עלה אילו היה לה כמה מעשרות שמא אינה שלה תמן מעשרות מסויימים ברם הכא תרומה אינה מסויימת עכ"ל.

פ"ן ה"ב מה דם לה. בחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות שם מה דמי לה.

פ"ן ה"ג למה זה דומה למוכר חפץ וכו'. בשטה מקובצת בבבא בתרא ד' ס"ט ע"ב ד"ה הא וכ"כ גם משמו של רבינו נסים גאון וכו' וכן כתב הר"ן ז"ל בחידושיו בתוספתא דתרומה בפרק האומר (צ"ל בפרק האוכל) תרומה הא למה זה דומה למוכר חפץ לחבירו בחזקת שיש לו (ג' מלות אחרונות ליתא) ונמצא שאין לו חייב להעמיד לו מקחו וכו' אלא שבדקתי אחר הנוסחאות שבתוספת' ירושלמי היא בפרק האוכל תרומה שוגג עיין שם ולא מצאתי כן עכ"ל ואח"כ ראיתי במרדכי בב"ב סי' תק"ס ובתשובת רבינו נסים גאון נמצא וכו' וגם בירושלמי בתרומות פרק האוכל בשוגג ר"א בשם ריש לקיש אמר הא למה זה דומה למוכר חפץ להבירו ונמצא שאינו שלו שהוא חייב להעמיד לו מקחו עכ"ל ובעיטור (ה' מכירת קרקעות ד' ס"ז) ורבינו נסים מייתי ראיה דמחייב למיזבן ליה מהא דגרסינן בתוספתא דתרומות בפרק האומר תרומה הם למה זה דומה למוכר חפץ לחבירו בחזקת שיש לו וכו' וע"ש ובר"ש תרומות כאן.

פ"ן ה"ג אילו כרשב"ל. בחי' מהר"י קורקוס הנ"ל ואלו דרשב"ל איתאמרת ניחא.

פ"ן ה"ג ואין כר' יוחנן. בר"ש: ואי כר' יוחנן.

פ"ן ה"ג את אמר א"ר אבהו בשם ר' יוסי בן חנינא. בחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות פ"י ה"י מאריך בזה וכתב וממה שכתבתי אתה למד שלא היה (הרא"ש) גורס תירוצא דר' אבהו בשם ר' יוסי בר חנינא גם לא היה גורס כר' מאיר את אמר האמור בספרים שלנו וכו' ומ"מ בסוף הלשון הדבר ברור שאין גירסת רבינו (הרמב"ם) כגירסתם ונוסחא חסרה נזדמנה להם וממלת ביניהם למלת ביניהם אשתמט בספריהם שלהם דוק ותשכח עכ"ל וכן נראה כדברי מהרי"ק מפורש בפי' הרא"ש (בס' פי שנים) וז"ל ופריך לר' יוחנן אליבא דר' מאיר דאמר עיקר סעודה לבעל הבית ומשום הכי משלם כל הקרן ואמאי והרי כבר טרח וכו' ומשני דההוא טורח לא חשיב טורח שנפשו של אדם קצה באכילת איסור וכו' עכ"ל והמעיין בר"ש כאן יראה שגם גירסתו כגירסת הרא"ש וממלת ביניהון עד בניהון י"ח מלות חסרות בנוסחאותיהן. והמדפיסים הגיהו בדברי הר"ש להשוות לגי' הדפוס.

פ"ן ה"ג להאכילן דבשני חולין. בר"ש תרומות כאן להאכילן כרשני חולין והאכילן כרשני (דבשני) תרומה וע"ש.

פ"ן ה"ג ולא כבר אכלו. ברדב"ז ה' תרומות פ"י ה"י ובירושלמי פריך עלה והלא כבר אכלו ולמה ישלם כו' אלא דמים ומשני מחמת שנפש אדם חתה

בטבלין

בטבלין ובתרומה אין נחשבת להם אכילה ע"כ עכ"ל ובנוסחתנו אינו מבואר יפה ועי' בתוי"ט כאן.

פ"ו ה"ד לצדדין היא מתני'. ברמב"ם ה' תרומות פ"י הכ"ד ולמי משלם אם היה בה כזית ואין בה שוה פרוטה משלם לכהנים וכו' ובכסף משנה שם: שם בירושלמי, אלא שנוסחת רבינו בירושלמי מהופכת מנוסחתינו ונוסחתו מיושרת בעיני וכו' עכ"ל ובחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות שם: שם בירושלמי אמר ר' ינאי וכו' ובחלוקה זו האחרונה פסק רבינו כר' שמעון בשם ר' יוחנן. אבל בשתי חלוקות הראשונות כתב בהפך מהספרים שלנו (בירושלמי) דביש בו כזית ואין בו שוה פרוטה וכו' ולפי זה הגירסא בירושלמי לדעת רבינו צריך להיות בשתי חלוקות הראשונות הפך מהספרים שלנו והדבר נראה מוכרח עכ"ל.

פ"ו ה"ה במשנה ולא ממעשר ראשון שניטלה תרומתו וכו'. במתניהא דבני מערבא הגי' שלא ניטלה תרומתו. ובכסף משנה ה' תרומות פ"י הי"ח וגירסת רבינו (הרמב"ם) כגירסת הירושלמי דגרים ממעשר ראשון שנטלה תרומתו ומפרש לה וכו' וברדב"ז שם דתנן איפכא אין משלמין וכו' ולא ממעשר ראשון שלא ניטלה (שניטלה) תרומתו וכו' ע"ש ובפי' ר"ש משאנץ בתו"כ פ' אמור פ"ו ויש משניות שכתוב בהן מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו וכו' ואין נראה הגירסא עכ"ל ועי' במשנה ברכות פ"ז משנה א' ומעשר ראשון שנטלה תרומתו ובגמ' שם. ובחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות שם אין משלמים לא (מן) הלקט ולא (ומן) מן השכחה ולא (ליתא) מן ההפקר וכו' כך הגרסא בספרים שלנו וכו' עכ"ל.

פ"ו ה"ה במשנה ולא ממעשר שני והקדש שנפדו. במתניתא דבני מערבא הגי' שלא נפדו. ובתו"כ אמור פ"ו סי' ה' הגי' ג"כ שלא נפדו. אבל בתו"כ עם פי' הר"ש משאנץ ועם פי' הראב"ד הגירסא שנפדו. ובפי' הר"ש משאנץ כתב ויש משניות שכתוב וכו' ומעשר שני והקדש שלא נפדו ואין נראה וכו' עכ"ל ובכסף משנה הנ"ל וכן גורס (הרמב"ם) מעשר שני והקדש שנפדו וכו' עכ"ל וברדב"ז שם ולא ממעשר שני והקדש שלא נפדו ובפי' הרא"ש כאן כתוב וז"ל ובת"כ תני מניין שאין משלמין לא מהלקט ולא מן השכחה ולא מן הפיאה אלא (צ"ל ולא) ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתה ולא ממעשר שני והקדש שלא נפדו וכו' ויש דוחקין ליישב גירסת ת"כ אף במתניתין וכו' עכ"ל ועי' במשנה ברכות הנ"ל.

פ"ו ה"ה במשנה וחכמים מתירין באלו. בתו"כ הנ"ל וחכמים א' משלמים מכולם ועי' בקרבן אהרן שם ובגי' התו"כ נראה שגרס הרמב"ם בפיהמ"ש כאן.

פ"ו ה"ה ר"ש בן לקיש אמר להן. בפי' ר"ש משאנץ בתו"כ הנ"ל ומפרש בגמרא ריש לקיש אמר על הרתיהון דאחרנייתא (תרתין אחרייתא) למה מפני שיש בהן זיקת תרומה פי' מפרש מילתייהו דרבנן דמשלמין באלו היינו בשתים אחרונות אם שלם ממעשר שנטלה תרומתו וכו' עכ"ל.

פ"ו ה"ה ר"י א"ל על כולהן. בכ"מ ה' תרומות פ"י הי"ח ובירושלמי אמר רבי יוחנן דחכמים אכולהו קיימי ור"ל פליג וידוע דהלכה כר"י עכ"ל.

פ"ו ה"ו ר' אבין בשם רבנין דתמן. ר' אבין רגיל לאמר בשם רבנן דתמן. ובירושלמי נמצא מאמרים רבים שאמר ר"א בשם רבנן דתמן ולדוגמא שבת פ"ו ה"ד גיטין פ"ה ה"ב.

פ"ו ה"ו בשם רבנן דתמן וכו'. עי' בתוי"ט מה שהביא בשם הר"ש.

פ"ו ה"ו לא נמצא לוקח לו קורדום. בפי' מהר"י בן מ"צ נמצא לוקח לו קרדום מדמי שביעית כיצד וכו' ובר"ש הגי' שאם כן לא נמצא לו קרדום מדמי שביעית.

פ"ו

פ"ו ה"ז במשנה ימתין לקישואין וכו' קודש שאכל. במתניתא דב"מ ימתין לקשיין וכו' הקדש שאכל. ובפי' הראב"ד לתו"כ אמור פ"ו הא מילתא מיפרש' לה במשנת תרומות פי' ממקום שר' אליעזר מקל ר"ע מחמיר שנאמר ונתן לכהן את הקדש כל שהוא ראוי לעשות (לעשות לעשות) קדש דברי ר"א ר"ע אומר ונתן לכהן את הקדש מה שאכל מהקדש, מתחזי לה דר"ע ור"א לא פליגי אלא במין על שאינו מינו וכו' ע"ש.

פ"ז ה"א אמר רבי יוחנן וכו'. בכ"מ ה' תרומות פ"ו ה"ו ומוקי לה התם ר' יוחנן בירושלמי בשלא (אם לא) התרו בו אבל אם התרו בו לוקה ואינו משלם עכ"ל ועי' מכות פ"א ה"א.

פ"ז ה"א במקום מכות ותשלומין משלם ואינו לוקה. וכן הוא בד"וו בכתובות פ"ג ה"א וזה תמוה. אבל בד' קושטנטינא בכתובות שם לוקה ואינו משלם. ומ"ש ברמב"ם ה' מעילה פ"א ה"ב כל המועל בזדון לוקה ומשלם זה תמוה ואולי צ"ל לוקה ואינו משלם.

פ"ז ה"א לחידושו יצא המוציא שם רע. בתוס' כתובות ד' ל"ב ע"א ד"ה דאין כדמפרש בירושלמי שם רע חידוש הוא דבדיבור גרידא מחייב וכו' עכ"ל ובתוס' מכות ד' ע"ב ד"ה אלא דהכי נמי פריך בירושלמי לעיל גבי ההיא דגמרינן ממוציא שם רע ופריך מה למוציא שם רע שכן דבור הוא וכו' ע"ש.

פ"ז ה"א אמר ר' אבהו בשם ר' שמעון בן לקיש. לעיל בפ"ו ה"א אמר רבי אבהו בשם ר' יוחנן וכן הוא עוד במקומות רבים, ועי' מה שכתבנו באהבת ציון בשבת צד 126.

פ"ז ה"א רבי בון בר חייא בשם ר"ש בר רב יצחק. בסדר הדורות צד 27 אות ר' אבין בר חייא כתב: בש"ר ברב יצחק תרומות פ"ו עכ"ל והמגיה כתב שם שלא ידע להולמם ונראה שכיון לירושלמי דילן.

פ"ז ה"א שני דברים מסורין. בכתובות פ"ג ה"א הגי' כדי רשעהו שני דברים וכו' ועי' מכות פ"א ה"א ריב"ל אמר ועשיתם לו שני דברים מסורין וכו'.

פ"ז ה"א רבי אימי בבליא. בכתובות שם ר' אמי בבלייה ובד' קושט' שם ר' אמי בבלאה.

פ"ז ה"א בשם רבנן דתמן. זה נאמר בבבלי כתובות ל"ה ע"ב בשם אביי ועי' מכות שם.

פ"ז ה"א נערה יש לה קנס ואין לה מכר. בכתובות שם בד"וו ובד' קושט' נערה יש לה קנס ואין לה מכות. בוגרת יש לה מכות ואין לה קנס וע"ש בבבלי כתובות.

פ"ז ה"א וילקה ולא ישלם, צ"ל וישלם ולא ילקה.

פ"ז ה"א אמר רבי נתן טעמא דנתן בר הושעיה. בכתובות פ"ג ה"א בד"וו ובד' קושט' אמר רבי יונה טעמא דרבי נתן בר הושעיה. ועי' כתובות פי"ג ה"ג דנתן בר הושעיה בעי קומי דר' יוחנן.

פ"ז ה"א מתניתין פליגי על רשב"ל. באור זרוע חלק ג' (ב"ק) סי' תכ"א והירושלמי דפרק אלו נערות ובירושלמי דתרומות וכו' וזה לשון הירושלמי מתני' פליגא על רשב"ל דאמר חייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר פטורין מלשלם (ח' מלות אחרונות ליתא לפנינו) והא תנן (תנינן) האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש (ג' מלות אחרונות ליתא) פתר לה כרבי מאיר דאמר (דר"מ אמר) לוקה ומשלם עכ"ל.

פ"ז ה"א והא תנינן האוכל. באו"ז הנ"ל והא תנן האוכל תרומה (מזיד) משלם את הקרן ואינו משלם את החומש (ז' מלות אחרונות ליתא לפנינו אבל בכתובות

שם

שם בד"ו ובד' קושט' איתא) ע"ד דנתן בר אושעיא (הושעיה) דאמר (דו אמר) משלם ואינו לוקה ניחא ע"ד דר"י דאמר (דו אמר) אם התרו בו לוקה ואם לאו (לא התרו בו) משלם פתר לה מזיד בלא התראה (מזיד בהתרייה. ואח"כ כשבא לידי ירושלמי ד' קושט' ראיתי כי בכתובות שם הגי' בלא התראה) עכ"ל.

פ"ז ה"א ע"ד דרשב"ל. באו"ז הנ"ל על דעתיה דרשב"ל כר' מאיר דאמר לוקה ומשלם (לפנינו בשנויים) אמר ר' חנינא (חיננא) קומי ר' מנא ואין יסבור רשב"ל כר' מאיר (ב' מלות אחרונות ליתא) כל מתני' ר' (דרבי) מאיר קראי (קרייא) ר' (דר') מאיר והכתיב איש כי יאכל קדש וגו' עכ"ל.

פ"ז ה"א אלא מיסבר סבר. באו"ז הנ"ל אלמא מיסבר סבר.

פ"ז ה"א חומש קרבן קרן קרבן. בר"ש כאן: והדר פריך אטו קרן מי הוי קרבן עכ"ל ובאו"ז הנ"ל הגי' ואפילו יסבור שהחומש אינו קרבן (חומש קרבן) קרן קרבן עכ"ל.

פ"ז ה"א והן נעשין תרומה. באו"ז הנ"ל והן עושין תרומה אלו מן מה (ממה) שאכל.

פ"ז ה"א אלו ממה שאכל. בכת"י ליידען אילו ממה שאכל.

פ"ז ה"א ותני כן אכל תרומה טמאה וכו' ולא דמי עצים הוא חייב לו. באו"ז הנ"ל ותני כן האוכל תרומה טמאה וכו' ואם שלם טמאים (חולין טמאין) יצא וכו'. ובר"ש ובמלאכת שלמה בפי' כאן: ותנן נמי (ותני כן) אכל תרומה וכו'. בבבלי גיטין נ"ד ע"א מובא הברייתא ואמרו שם חסורי מחסרא והכי קתני אכל תרומה טמאה משלם כל דהוא אכל תרומה טהורה וכו' ובירושלמי כאן אוקמי' בפשיטות.

פ"ז ה"א הדא אמרה שהקרן. באו"ז הנ"ל הדא אמר ר' (ליתא) שהקרן קנס וכמה דאת אמר (דתימר) קרן קנס עכ"ל.

פ"ז ה"א ודכוותה חומש קנס. בר"ש תרומות כאן מביא כל המאמר ומסיים ופריך וכמא דתימא קרן קנס ודכוותה חומש קנס בתמיהא עכ"ל ובאו"ז הנ"ל הגי' רבותי' חומש קנס.

פ"ז ה"א אלא אמר רשב"ל כדעתיה. בפי' הרא"ש וז"ל ובירושלמי פריך מטתניתין לר"ל דאמר בפרק אלו נערות חייבי מלקות שוגגין פטורין מהתשלומין ומשני ר"ל כדעתיה כמה דאמר תמן הכל היו בכלל לא תענה יצא ועשיתם לו כאשר זמם לחייבו ממון עכ"ל ובאו"ז הנ"ל אלא רשב"ל אדעתיה רואה תמן (כמה דו רשב"ל אמר תמן) וכו'.

פ"ז ה"א לחייבו ממון. באו"ז הנ"ל לאתיו ממון ובה (והבא) הכל היה וכו'.

פ"ז ה"א מודין חכמים לר"מ בחוסם. בבבלי ב"מ צ"א ע"א הא מני ר"מ, ולא נזכר שהודו חכמים לר"מ.

פ"ז ה"א ששת קבין לפרה וכו'. בב"מ שם ד' קבין לפרה וג' קבין לחמור.

פ"ז ה"א מעתה הבא על אחותו בוגרת ילקה וישלם. צ"ל מעתה הבא על אחותו קטנה ילקה וישלם שכן אחותו בוגרת לוקה. וכן הוא בד"ו ובד' קושט' בכתובות שם.

פ"ז ה"א ור"ש בן מנסיא אומר. במגילה ובכתובות הנ"ל הגי' על דעתיה דר"ש בן מנסיא מה שבת יש בה וכו'.

פ"ז ה"א כמחוייבי כריתות כך חייבי מיתות ב"ד. בירושלמי מגילה פ"א ה"ח ובכתובות פ"ג ה"א בד' וויניציא מחויבי כריתות כמחוייבי מיתות ב"ד

פ"ז ה"א מה ביניהון וכו' נערה נדה ביניהון. בבבלי כתובות ל' ע"א אמר רב חסדא הכל מודים בבא על הנדה שמשלם קנס. ולא נזכר החילוק בין ר"ש בן מנסיא ובין ר' נחוניה הנאמר בירושלמי כאן?.

פ"ז ה"א אמר רבי יוסי צריכה לרבנין. פי' שיש לשאול לחכמים. וכעין זה ביומא פ"ב ה"ג מילין דצריכין לרבנן. ובבכורים פ"א ה"ו מילין דצריכין לרבנן בביה ועדא את שאל. וכעין זה הלשון על דרבנין צריכה קרושין פ"ד ה"ה.

פ"ז ה"א א"ר יונה ולמה וכו' דתנא ר"ש בן יוחי. כעין זה בחלה פ"ב ה"ג.

פ"ז ה"א מה כרת האמור בשבת אין ממון אצל מיתה. במגילה ובכתובות שם מה כרת שנאמר בשבת אין מכות אצל כרת אף כרת שנאמר ביום הכפורים אין מכות אצל כרת.

פ"ז ה"א לא כ"ש ממון אצל מכות. במגילה שם לא כ"ש מכות אצל כרת.

פ"ז ה"א הכא שני דברים. בד' קושט' בכתובות שם א"ל אפי' כר' יוחנן צריכא ליה (ז' מלות אחרונות חסרות כאן לפנינו) וכו'.

פ"ז ה"א מעתה אלו נערות דלא כרבנין. במגילה ובכתובות שם מעתה אלו נערות שיש להן קנס לא כרבנן.

פ"ז ה"א אמר ר"מ בבא על הממזרת ביניהון. במגילה ובכתובות שם תפתר דברי הכל בממזר שבא על הממזרת.

פ"ז ה"א תפתר שמת אחיו. במגילה שם אמר רבי מתניה (ג' מלות אלו חסרות לפנינו) תפתר שהיו לאחיו בנים וכו' ובתוס' כתובות כ"ט ע"א ד"ה ועל פיר"ח דפריך בירושלמי אשת אחיו ולא יבמה היא לו וזקוקה לו ומה קנס וכרת שייך בה ומשני כשיש לו בנים מאשה אחרת ואיירי במת מן האירוסין והוא הדין דהוי מצי לאוקמה כשגירשה עכ"ל.

פ"ז ה"ב במשנה משלמת את הקרן ואינה משלמת את החומש. בפי' רבינו חננאל בסנהדרין נ"א ע"א הגי' דתניא (גם בגוף הגמ' שם ובכריתות ז' דתניא) בת כהן שנשאת לישראל או אפילו לכותי ולחלל ולנתין (לפנינו בשנוי) ואכלה בתרומה משלמת קרן וחומש (לפנינו ואינה משלמת) וכו' עכ"ל.

פ"ז ה"ב במשנה משלמת קרן וחומש. בכריתות ז' ע"א בגיליון שטה מקובצת וחומש ס"א ואשם ורש"י ז"ל לא גרים עכ"ל אבל ברש"י סנהדרין שם לא הביא הגי' הנ"ל.

פ"ז ה"ב כך היא מתניתא זינתה מיתתה בשריפה. פי' כך היא מתניתא באופן זה נוכל להבין המשנה ומיתתה בשריפה. אבל אין כוונת הגמרא להגיה במשנה.

פ"ז ה"ב מ"ט דרבי מאיר. בר"ש תרומות כאן מובא בשנויים קטנים.

פ"ז ה"ב את שאינה ראויה לחזור. בפי' הרא"ש בירושלמי מפרש טעמא דרבי מאיר ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה מי שראויה (שאינה ראויה) לחזור לבית אביה וכו' יצא מבעלה לפסול לה דאינה ראויה (שהיא ראויה) לחזור לבית אביה עכ"ל וכצ"ל. ובר"ש כאן הגי' כגירסת הדפוס. וכבר העירותי לעיל צד 28 וצד 48 שלהרא"ש היה כת"י מהירושלמי מתוקן ולהר"ש הי' כת"י משובש.

פ"ז ה"ב נישאת לכשר. בר"ש ופריך נשאת לכשר וזנתה הרי ראויה לחזור לבית אביה בתמיהא.

פ"ז ה"ב ואפילו חללה מבנה. בירושלמי קדושין פ"ד ה"ו פתר לה חללה מבנה. ועי' בבבלי יבמות ע"ו ע"ב.

פ"ז ה"ב מה פליגין בחומש אבל בקרן רבי יושוע מודי. מכאן המקור לס"ש

למ"ש הרמב"ם בה' תרומות פ"י הי"ב האשה שהיתה אוכלת בתרומה וכו' הרי אלו משלמין הקרן לבד.

פ"ז ה"ב אכל לבא. פי' להבא שאחר שנשאת ויודעת שנשאת אכלה.

פ"ז משנה ג' משלם את הקרן ואינו משלם את החומש. כן גרס הרמב"ם ה' תרומות פ"י הי"א אבל הראב"ד בהשגות שם א"א התוספתא אמרה משלם קרן וחומש. ובכסף משנה שם ובנוסחא דידן בתוספתא כתוב משלם את הקרן ואינו משלם את החומש.

פ"ז ה"ג לא הספיק לשלם. עי' בתוי"ט כאן. וברדב"ז ה' תרומות פ"י הי"א וגרסינן בירושלמי לא הספיק וכו' ותמהתי על רבינו למה לא כתבו עכ"ל.

פ"ז ה"ד במשנה קרן וחומש ותשלומין תרומה. בכפו"פ פרק י"ט וברדב"ז ה' תרומות פ"י הי"ד התשלומין (ותשלומין) תרומה ואם (אם) וכו' התשלומין (והתשלומי') חולין ואם (אם) וכו'.

פ"ז ה"ד ואחת אין בה כדי לעלות אני אומר לאותה שאין בה כדי לעלות נפלה. בחי' מהר"י קורקוס ה' תרומות פי"ד הט"ו הגי' אחת יש בה כדי לעלות ואחת אין בה כדי לעלות תולין באותה שאין בה וכו' והרא"ש נראה שהיה גורס בירושלמי תולין באותה שיש בה כדי לעלית והוי לקולא וכו' עכ"ל. ובפי' הרא"ש תרומות פ"ז משנה ה' (בס' פי שנים) וכן טמאה וטהורה תלינן בטמאה וכו' או אחת יש בה כדי להעלות ואחת אין בה כדי להעלות וכו' עכ"ל.

פ"ז ה"ה במשנה הרי אני אומר לתוך של תרומה נפלה ואין ידוע אי זו היא של תרומה ואי זו היא של חולין. במתניתא דב"מ הרי אני אומר בתוך של תרומה ואי זו היא של חולים. ועי' בבלי פסחים ט' סע"ב שהגי' משונה ובגליון בגמ' שם הגיה לחנם דתניא ובפי' רבינו חננאל שם גרסתו לנכון דתנן. ובתורת הבית להרשב"א (בית רביעי שער שני) וא"ת אם כן למה הביאו ביבמות ובפסחים ברייתא דשתי קופות ולא הביאו הא מתני' דתרומות י"ל דניחא ליה טפי וכו' ע"ש. ובתוס' הרא"ש ביבמות פ"ב ע"א ד"ה והתניא הקשה הר' שמואל וכו' ולא איפליגו אמתני' דתרומות שתי קופות וכו' ע"ש. ובמרדכי חולין סי' תש"ן ועוד שנינו שם פ"ז דתרומות ב' קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ויש בכל קופה וקופה כמו נ' סאין (ז' מלות מהמרדכי עצמו) ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואיני יודע לאי זו מהן נפלה הריני אומר לתוך תרומה נפלה והחולין מותרין (ב' מלות מהמרדכי בעצמו) אימתי בזמן שיודע (לפנינו במשנה הגי' ואין ידוע וזה תמוה. וברמב"ם ה' תרומות פ"י הי"ד אין ידוע איזו היא של תרומה אכל זר וכו', וגירסתו כגי' ירושלמי ד"ו. ובד' אמשטרדם במשנה כאן הגי' אבל אם ידוע איזה היא של תרומה ואיזה היא של חולין אכל את אחד וכו' וגם זה תמוה. ולפי גי' המרדכי הנ"ל לא קאי זה על הסיפא אכל א' מהן וכו') אי זו של תרומה ואי זו של חולין אבל אם אינו יודע אסורין (ה' מלות אחרונות מהמרדכי בעצמו) עכ"ל, וכגי' המרדכי כן גרס הר"י בן מלכי צדק בפי' כאן והמגיהים לא התעוררו על זה.

פ"ז ה"ו במשנה אכל אחד מן השנייה פטור. במתניתא דב"מ אכל אחד את השניה פטור אכל אחד את שתיהן (מן שניהן) משלם בקטנה (כקטנה) שבשתיהן. ובהגהת מרדכי חולין סי' תש"ן אבל אחד את שתיהן משלם כקטנה פירש לקולא שאם היתה בקופה אחת נ' סאין ובאחרת ל' ואינו יודע אי זו של תרומה ואכל אחת משלם ל' עכ"ל. וזה נובע מפי' מהר"י בן מ"צ בפי'.

פ"ז

פ"ז ה"ו שתי קופות אחת של תרומה טמאה וכו'. בכ"מ ה' תרומות פי"ד הי"ז בירושלמי דפ"ז אלא שבבא ראשונה במקום תרומה טהורה כתוב שם תרומה טמאה ובמקום חולין טמאים כתוב שם חולין טהורים וכך היא גירסת התוספתא והיא נוסחא מיושרת בעיני וכו' עכ"ל.

פ"ז ה"ו והחולין יאכלו בטהרה. בכ"מ הנ"ל ודע שעוד יש חילוף בנוסחת הירושלמי דגבי נפלה סאה תרומה טהורה קתני החולין יאכלו נקודין וגבי נפלה סאה תרומה טמאה קתני החולין יאכלו בטהרה ובזה אין נוסחת הירושלמי מיושרת וגירסת רבינו בזה היא נכונה עכ"ל.

פ"ז ה"ו אני אומר להוך של תרומה טמאה נפלה וחולין וכו'. בחי' מהר"י קודקוס בה' תרומות פי"ד הי"ט הגי' אני אומר לתוך תרומה נפלה והחולין יאכלו נקודים.

פ"ז ה"ו ואחת של חולין טמאה. בחי' מהר"י קורקוס שם הגי' אחת של תרומה (טהורה) ואחת של חולין טמאין (טמאה) ונפלה סאה של (ליתא) תרומה וכו' ואחר שבארתי טעם לדברי הירושלמי כפי הנוסחא שהיא בידינו אבאר דברי רבינו וכו' ומכל מקום הדבר נראה שיש שנוי נוסחאות : ־ושלמי שהרי אני רואה הר"א לא השיגו אלא באחת מהם וגם באותה שהשיגו כתב שלא מצא אותה הלוקה בירושלמי נראה שלא מצאה כלל ואלו בספרים שלנו איתא אלא שאינו מסכים בדינה עם רבינו וכו' ולפי זה צריך לתקן בירושלמי הנושא הראשון נפלה טהורה במקום נפלה טמאה ונפלה טמאה במקום נפלה טהורה וכו' עכ"ל ובכ"מ ה' תרומות פי"ד ה"כ בירושלמי דתרומות אלא ששם כתוב אחת של תרומה טהורה ואחת של חולין טמאים וכתוב ברישא החולין יאכלו נקודים והיא נוסחא מיושרת בעיני וכו' עכ"ל. ובפי' על הרמב"ם ה' התרומות פי"ד מר' דוד עראמה (אמשטרדם הס"ו) נפלה סאה תרומה וכו' אבל הגי' שמצא היה כתובה בה נפלה סאה תרומה טמאה וכו' עכ"ל.

פ"ז ה"ו ספק דימוע. ב' מלות אלו לא היו בהירושלמי כאן לפני הר"י בן מ"צ בתרומות פ"ז משנה ה' וע"ש שמפרש המאמר ועי' מה שכתבתי בחלה פ"א ה"ו.

פ"ז ה"ו דתנינן תמן אם נשאלו. בכ"י ר' שלמה סיריליו ז"ל הגי' דתנינן תמן ר' יהודה אומר אם נשאלו. וכהגהתו כן בכתובות כ"ז ע"א וש"נ ועי' מה שהאריך בזה במשנה למלך ה' אבות הטומאה פי"ט ה"א ובר"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ כאן.

פ"ז ה"ו רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין. הרב המגיד בה' חמץ ומצה פ"ב הי"א כתב שכך גורסין רש"י ורבינו (הרמב"ם) בדברי ר' יוסי טמאין עכ"ל ועי' במאור פסחים פ"א.

פ"ז ה"ו במה נן קיימין אם בשנשאלו. בר"ש כאן : ואסיק בירושלמי דמתני' דברי הכל דבזה אחר זה אפילו ר' יוסי מודה וכו' ע"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ. ובפי' הרא"ש ומפרש בירושלמי אם באו לשאל בבת אחת מחייבים בין שניהם לשלם וכו' ע"ש שגירסתו משונה משלפנינו. בבבלי פסחים ד' י' ע"א אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן (בפי' הרא"ש טהרות פ"ה משנה ה' הגי' אמר רבה בר בר חנא א"ר יוחנן, ובמרדכי חולין סי' תש"ן הגי' אמר רבה אמר ר' יוחנן ובפי מהר"י בן מ"צ כאן. אמר רבה ואיתימא ר' יוחנן. ובדקדוקי סופרים בפסחים שם לא התעורר ע"ז) בבת אחת דברי הכל טמאין וכו' וזה כהירושלמי כאן.

פ"ז ה"ו והכא לא כמי שנשאלו. בהגהת מרדכי חולין הנ"ל הכי נמי לאו כמי שנשאל בבת אחת דמי עכ"ל.

פ"ז ה"ז ר"ז בשם ר"ח בר ווא. ברדב"ז ה' תרומות פי"ג הי"ג וגרסי' בירושלמי

עלה,

עלה דמתני׳ ר״ז בשם ר״ח בר ווא והוא שזרע את השניה עד שלא קצר את (ליתא) הראשונה ואם (אם) זרע את השניה אחר שקצר (עד שלא קצר) את הראשונה אין תלוש ומחובר נעשו הוכח (הוכיח) עכ״ל ובכ״מ שם ומ״ש בד״א בזורע את השניה וכו׳ ירושלמי שם אלא שיש בו טעות סופר עכ״ל וכוונתו שמ״ש לפנינו אם זרע את השנייה עד שלא קצר את הראשונה שזה ט״ס ושצ״ל אם זרע השניה אחר שקצר וכו׳. ובחי׳ מהר״י קורקוס שם ירושלמי ספ״ז מימרא דרבי זעירא בשם ר׳ ייסא (חייא) בר ווא וכו׳.

פ״ז ה״ז אם זרע את השניה. בכ״י ר״ש סיריליו ז״ל הגי׳ ואם קצר את הראשונה עד שלא זרע את השניה. ועי׳ לעיל.

פ״ז ה״ז אין תלוש ומחובר נעשו הוכיח. ברמב״ם הנ״ל שאין תלוש ומחוברין נעשין חובה זה לזה עכ״ל.

פ״ז ה״ז ר׳ חנניה תירתייה בשם רבי ינאי. בבלי נדרים נ״ז ע״ב: אתא לקמיה דר׳ יצחק נפחא פשט לה מן הדא דאמר רבי חנינא תריתאה אמר רבי ינאי בצל וכו׳. וביוחסין (ד׳ לונדון צד 142) אמר ר׳ חנינא שירטאה (תריתאה) אמר ר׳ ינאי ור׳ יצחק נפחא פשט דין מר חנינא טורשאה עכ״ל וכיון להבבלי נדרים הנ״ל. ושם ביוחסין תני ר׳ חנינא שירטאה קמיה דר׳ יוחנן. ובסדר הדורות צד 149 העתיק: ר׳ חנינא טרטאה קמיה דר׳ יוחנן. ולא התעורר הסה״ד לירושלמי דילן וכן בבבלי נדרים הנ״ל שאמר ר׳ חנינא זה בשם ר׳ ינאי.

פ״ז ה״ז מכיון שרבה עליו החרש מותר. בבבלי נדרים נ״ט. סע״ב. למימרא: דגידולי היתר מעלין את האיסור. וזה קשה הלא הגידולין אסורין ואיך נוכל לקראותם גדולי היתר? ובירושלמי ליתא זה.

פ״ז ה״ז דאמר רבי זעירא בשם ר׳ יונתן. בבבלי נדרים. נ״ז ע״ב וארשב״נ. בשם ר׳ יונתן.

פ״ח ה״א ניחא מת בעליך. בתוס׳ קדושין י׳ ע״א ד״ה ומקבל ומביא ראיה דתנן בירושלמי במס׳ תרומה פ״ח דהכי תנן התם האשה שהיתה אוכלת בתרומה וכו׳ וקאמר עלה בגמרא ניחא מת בעלך גירשך מי לא ידעה (ג׳ מלות ליתא לפנינו) רבנן אמרין במשנה (כמשנה) ראשונה שכן ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה ואביה מקבל גיטה ור״א אומר אפילו תימא כמשנה אחרונה תפתר שאמרה לו התקבל (הבא) לי גיטי במקום פלוני והיה לו (דרכו) להביאו וכו׳ עכ״ל ובחי׳ מהר״י קורקוס בה׳ תרומות פ״ו הי״ב והקשו עלה בירושלמי מת בעלך ניחא אלא גרשך היכא משכחת לה פי׳ שהרי אין האשה מתגרשת עד שיגיע גט לידה וכו׳ עכ״ל.

פ״ח ה״א ולא רבי ליעזר כר׳ לעזר. במלאכת שלמה כאן בשם הירושלמי ואפילו ר״א בן שמוע דפליג התם וכו׳ ואתי ר׳ אליעזר דמחייב קרן. והומש הכא אפילו כר״א בן שמוע דבהא מודה עכ״ל.

פ״ח ה״א ולא מורי ר׳ לעזר. בתוי״ט כאן גורס כגי׳ הדפוס ועי׳ בתוס׳ חדשים שם שמביא הגירסא מודה ר״א שאם אמרה לא תתקבל לי (הבא לי, ועי׳ גי׳ התוס׳ קרושין) וכו׳ וכן הגי׳ במלאכת שלמה כאן ועי׳ בתוי״ט כאן.

פ״ח ה״א רבי חגיי שאל לחבריה. כעין זה במעשרות פ״ג ה״ג.

פ״ח ה״א שאל לחבריה. כל המאמר מובא בשנויים בר״ש תרומות פ״ח משנה א׳.

פ״ח ה״א סבר שהוא ישראל ונמצא כהן. בהוריות פ״א ה״א הגי׳ המחווק

בעצמו

בעצמו שהוא כהן ונמצא ישראל. ובבב"י רש"ם מה בין סבור שהוא כהן ונמצא ישראל שהוא פטור.

פ"ח ה"א מה בין סבור שהוא שומן ונמצא חלב. בהוריות שם מה בין סבור שהוא מותר ונמצא אסור שהוא חייב מה בין סבור שהוא חלב ונמצא שומן שהוא פטור.

פ"ח ה"א חייב על שגגתו. בב"י רש"ם מביא קרבן על שגגתו.

פ"ח ה"א אמרין ליה הוא (ר' חגיי) קשיתה והוא קיימה. בהוריות שם הגי' אמרין ליה חגיי קשיתה חגי קיימתה. וכלשון הזה על רבי חגיי נמצא בערלה פ"א ה"ב חגיי קשיתה ר' חגי קיימה. ובע"ז פ"ג הט"ו חגיי קשיתא חגיי קיימה. וכן מובא הירושלמי במשמרת הבית להרשב"א (בית רביעי שער שני) ובתמים דעים להראב"ד סי' רמ"ה ובר"ן ע"ז סי' אלף רכ"ט ובמלחמות ה' להרמב"ן פסחים פ"ב סי' ה' חגאי קשיתי' חגאי קיימה, אבל באור זרוע ח"ד סי' קכ"ז (ירושלמי הר"ן) אני (צ"ל חגי) קשיתה חגי קיימה ס"פ כל הצלמים עכ"ל.

פ"ח ה"ב במשנה וכלם שהיה הרומה. בחי' הרשב"א גיטין י"ג ע"א הגי' וכולן שהיתה (שהיה) תרומה בתוך (לתוך) פיהם ר"א אומר יבלעו ורבי יהושע אומר יפלטו (יפלוטו) עכ"ל.

פ"ח ה"ב על דעתיהו דרבנין ובלבד. צ"ל על דעתיהו דרב. כי רבנין לא נזכרו כאן. בבבלי קדושין ס"ו ע"ב לא נזכר מאמר רב שנשנה בירושלמי כאן. ועי' בכ"מ ה' ביאת המקדש פ"ו ה"י שהביא גי' הגמרא קדושין בגי' משונה משלפנינו.

פ"ח ה"ב רבי ירמיה בעי. בהוריות פ"ג ה"ה בטעות ר' יצחק בעי.

פ"ח ה"ב ר' יעקב בר זבדי בשם ר' יצחק. זה נשמט מהסדר הדורות צד 236 בערך ר"י בר זבדי. ובהוריות שם הגי' בטעות ר' יעקב בר אידי בשם ר"י.

פ"ח ה"ב שורף ואח"כ מזה. בב"י רש"ם מזה ואח"כ שורף, וע"ש בהוריות.

פ"ח ה"ב או כמי שנגמר דינו בלא כה"ג. ברמב"ם ה' רוצח פ"ז הי"ב פסק בטלה כהונה. ובכ"מ שם ועוד דהכי משתמע בירושלמי בפ"ה (בפ"ח) דתרומות עכ"ל ולפנינו לא משתמע הכי.

פ"ח ה"ב ואל יוכיח בן גרושה שפסולו בב"ד. וכן הגי' בתוספתא מקואות פ"א ובבלי קדושין ס"ו ע"ב הגי' שפסולו בשנים וע"ש.

פ"ח ה"ב אר"ט לר"ע הפורש מסך כפורש מחייו. הלשון הזה שגור בפי ר' טרפון שאמר כן לר"ע.

פ"ח ה"ג במשנה היה אוכל באשכול. כגירסתנו במשנה כן גם בבבלי ביצה ל"ה ע"א וע"ש בפיר"ח ובפירש"י. וכן הוא במאור פ"י בפסחים ובפי' מהר"ם חלאוה שם אבל בחי' הר"י קורקוס על הרמב"ם ה' מעשר פ"ב וגירסת רבינו במשנה היא היה אוכל באשכול וכו' חשכה לילי שבת ר' יהושע (ר' אליעזר) אומר יגמור רבי אליעזר (ורבי יהושע) או' לא יגמור ע"כ ובתוספתא בפרק המביא הכי גרסינן לדעת רבינו וכו' ע"ש ובפיהמ"ש להרמב"ם וברמב"ם פ"ה מה' מעשר הכ"ב: היה אוכל באשכול וחשכה עליו לילי שבת לא יגמור אכילתו וכו' וברדב"ז שם גירסת הספרים שלנו בפ"ח דתרומות חשכה ליל שבת ר' יהושע (ר' אליעזר) אומר יגמור ורבי אליעזר (ר' יהושע) אומר לא יגמור וקשה חדא וכו' אלא הנוסחא בתרוייהו ר' אליעזר אומר יגמור ור"י אומר לא יגמור עכ"ל וע"ש בכ"מ.

פ"ח ה"ג תני ר' נתן אומר וכו'. בתוס' רי"ד בנדה י"ג ע"א אמרינן בירושלמי מ"ט דר' אליעזר (ליעזר) משום שהתחיל בהיתר תני ר' נתן אומר לא שהיה ר' אליעזר (ליעזר) אומר משום שהתחיל (בו) בהיתר אלא שהיה ר"א אומר

הלעוס

הלעוס כבלוע פי' פשטא דמתני' משמע דטעמא דר"א משום שהתחיל בהיתר הוא דהא ברישא פליג וכו' ע"ש שמפרש המאמר. ובר"ש כאן מובא ג"כ המאמר בשנוים קלים.

פ"ח ה"ג בהמה בבהמה תאכלו. בתורת הבית להרשב"א (בית ב' שער ה) ירושלמי בהמה בבהמה ולא שקץ בבהמה תאכלו ולא עוף עכ"ל וכן בעיטור ה' שחיטה צד 56.

פ"ח ה"ג ליתושים שבכליסים. עי' תוספתא חולין פ"ז ותרומות פ"ח. ובספר אדם וחוה לר"י (נתיב ט"ו חלק חמישי) ירושלמי דתרומות בתרא (צ"ל פ"ח) לתולעים שבפירות (שבתמרים) או ליתושים שבכלים (שבכליסים) עכ"ל ובשו"ת מהר"ם ברבי ברוך סי' קי"ב ירושלמי אמר (ליתא) ר"א בשם ר"י השוחט וכו' ר' יהושעי' (ר' יונה ר' הושעיה) בעי מה בין זה לבין זיזין שבעדשים ויתושין שבכלים ושבתמרים ושבגרוגרות וכו' עכ"ל ובתורת הבית להרשב"א (בית שני שער חמישי) מובא הירושלמי כגירסת הדפוס. ומובא ג"כ בעיטור (הכשר הבשר צד 24) וע"ש ובעיטור ה' שחיטה צד 56 ליתושין שבכליכן לתולעים שבתמרה וכו'.

פ"ח ה"ג שקץ שבזיזין. בעיטור (הכשר הבשר צד 24) ירושלמי. שקץ בזיזין וברמשים יכול בזמן שהן בפרי ת"ל טמאים בזמן שהן בפ"ע ולא בזמן שהן בפרי יכול וכו' ע"ש ובכת"י רש"ס תני הזיזין ובזבוזין והגזין וכו' ובמלואים להמשביר ערך הגזין מביא הירושלמי שקץ כו' שבהגזין (ובהגזין) מין שרץ ורומש עכ"ל.

פ"ח ה"ג השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה רבי יונה אמר אסור באכילה. בחולין ס"ט ע"א רבי יוחנן אמר השוחט בהמה ומצא דמות יונה אסור באכילה. וברוקח סי' תס"ד במס' תרומות ירושלמי אבא בר הונא (רב הונא) בשם ר' יונתן (יוחנן) השוחט את (ליתא) הבהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה יונה (רבי יונה אמר) אסורה (אסור) באכילה מ"ט בהמה בבהמה וכו' עכ"ל ובשו"ת מהר"ם ברבי ברוך סי' קי"ב בירושלמי וכו' רב הונא (אבא בר ר"ה) בשם ר"י השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה יונה אסור באכילה מ"ט וכו' ובספר אדם וחוה לרבינו ירוחם (נתיב ט"ו חלק חמישי ד' צ"ב ע"ד) ירושלמי דתרומות וכו' והשוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה יונה אסור באכילה וכו' עכ"ל הרי שלהרוקח ולמהר"ם בר"ב והר"י היה כתוב כאן בירושלמי לא רבי יונה אמר רק יונה אסור וכו'.

פ"ח ה"ד אומר ר' טרפון כר"א אמר ר"ט עושה וכו'. במעשרות פ"ג ה"ט הגי' או דרבי טרפון כרבי ליעזר או ר' טרפון עבד עוקצת האוכל מתחילתו וכצ"ל.

פ"ח ה"ד תני ר' נתן אומר. תוספתא תרומות פ"ז. ובפי' רבינו חננאל בביצה ל"ה ע"א כדתני ר' נתן בירושלמי דתני ר' נתן לא שאמר ר' אליעזר משום שהתחיל באשכול בהיתר יגמור אלא שר' אליעזר אומר ימתין עד מוצ"ש ויגמור עכ"ל. וברדב"ז (ה' מעשר פ"ד הט"ו) והכי אמרינן בהדיא בירושלמי א"ר נתן לא כשאמר ר' אליעזר (ליעזר) יגמור בחצר יגמור אלא חוץ לחצר ולא בשבת יגמור אלא במוצאי שבת (לפנינו הגי' משונה) וכו' עכ"ל ועי' בכ"מ שם.

פ"ח ה"ה באתריה דר"ח רובה. צ"ל ברתיה דר"ח רובה. וזה מוכרח ממ"ש בסמוך והוה רבי חייה אבוי אכל מינהון. וכעין זה בביצה פ"ד ה"ד ברתיה דר"ח רובה וכו' ידעה הות אלא דהוות בעיא משמע מן אבוה. ובבבא מציעא פ"ד ה"א ברת ר"ח רובה איזפת לרב דינרין אתת שאלת לאבוה וכו'. ואגב אעיר שמ"ש בירושלמי ב"מ פרק ח' הי"א אמרי ברתיה הות ממשכנה גבי חד רומי

שצ"ל

שצ"ל ביתיה הוות ממשכנה כמו שהוא בשם הירושלמי בשו"ת רדב"ז סי' אלף רי"ד ובמרדכי בבא מציעא סי' שפ"ג. ובהגהת מימוני ה' שכירות פ"ו ה"ט מובא הירושלמי בשם הראבי"ה ביתר תיקון וז"ל פי' רבינו יואל הלוי דהיינו דוקא בסתם וכו' והא לך גירסת הירושלמי המשכיר בית לחבירו ורוצה למכרו אמר רבי יוסי (אמי) לא עלתה על דעתו (לא על דעת שוזה) שימות ברעב רבי זירא ורבי אילא (הילא) אמרו מכרו (מכל) קנוי לו אלא כדו (דו) א"ל שיבקיה עד דימלא אנקלווסים דידיה פירוש משלים זימניה (בערוך השלם ערך אנקלווסים לא זכר את הג"מ והרא"ש הנ"ל, ובנמוקי יוסף בבא מציעא פ"ח סי' תק"ל הגי' עד דימלא אטולמום דידיה פירוש זמנו עכ"ל. ובהגהות לערוך מר"ש גמא (עטרת צבי צד 26) הגי' עד דימלא אנקלופים דידיה ומסתבר פירושו זמן שחרות שלו וע"ש בהערות מאת ידידי הרב הגדול ר' שלמה באבער הי"ו) אתא עובדא קומי ר' יוסי (ניסי) ולא קביל מאי (מה) פליגי (פליג) ביתיה דמשכיר (אמרי ברתיה) הוה ממושכן גבי חד רומי ולא הוה ליה למיפרקה (ד' מלות אחרונות ליתא) והורה כרבי אמי שימכור (ליתא) אביאסף ע"כ עכ"ל ובגרא"ש בבא מציעא פ"ח סי' כ"ד מובא הירושלמי וגורס ג"כ כמו שהוא בהג"מ הנ"ל ורק נפלא מ"ש שם ומה פליג בתמיה וכו' רבי אסא פליג עלייהו וסבר כרבי אמי דיצא לאלתר ומשני דלא פליג אלא מעשה שהיה כך היה שהיה ביתו של אחד ממושכן אצל יהודי אחד במשכנתא דסורא (והלא מפורש גבי חד רומי?) או כל ימיו בכך לשנה וכו' ובזה הורה כרבי אמי שיצא מיד עכ"ל ועי' בפלפולא חריפתא שם. ודברי הרא"ש מובאים בב"י (טור חו"מ סי' שי"ב) וע"ש. ובעין זה בירושלמי פסחים פ"ד ה"ט ביומוי דרבי מנא הוות נימורה (בערוך השלם ערך נימורת מביא בשם הירושלמי נימורת ולא העיר מכל מה שהבאנו) בציפורין והוון בניהון מושכנינן גבין מדאתאי מיזל לון אפיק רבי מנא כדון כהיא דרבי אמי אמר לא דאנא סבר כדעתיה אלא בגין ציפרייא דלא יחלטון בניהון (כן הגי' בד' וויניציא) והמאמר קשה להבין אבל בעיטור (ה' שכירות ד' נ') הגי' ביומוי דרבי מנא הוה כומריא בציפורין והוה בניהון דציפורא משכינין גביה מדאתי מיזל לון אפיק ר' מנא בריה כההוא דרבי אמי אמר לא דאנא סבר כוותי' אלא בגין דציפוראי דלא יחלטון בניהון. ולפי גירסת העיטור היו כומרים בצפורי שלקחו במשכון את בניהם של אנשי צפורי. שוב ראיתי בתשובות מהר"ם ברבי ברוך (הוצאת מקיצי נרדמים) סי' רמ"א וז"ל וכך מפורש בירושלמי דמקום שנהגו וכו' ביומי דר' מנא הוה טמירא בצפורי כך יש בירושלמי ונראה שיש לו להיות הות שמדא ואי גרסינן טמירא היינו הך שגזרו שמד והיו נחבאים במערות והיו צריכים למעות והוי בניהן רצפורי ממשכנו בתיהן (נראה מזה שגירסתו בירושלמי בתיהן ולא בניהון) מדאתי מיזל לון אפיק ר' מנא כרוז כההוא דר' אמי אמר לא דאנא סבר כותי' אלא בגין דצפוראי דלא יחלטון בתיהון ע"כ כלומר בני צפורי היו ממשכנים בתיהם ולא היה להם לפדותם והי' ירא פן ישתקעו בתיהם ביד המלוה וכו' ע"ש.

פ"ח ה"ה ר"י בר נחמן בשם ריב"ל. בחי' הרמב"ן בע"ז ד' ל' ע"א וכן מצאתי בירושלמי ר"י ב"נ בשם ריב"ל החד וכו' ולא משום יין נסך (ד' מלות אחרונות ליתא בדברי ריב"נ). ועי' בר"ן ע"ז סי' אלף רל"א.

פ"ה ה"ה רבי סימון מפרש החד קונדיטון וכו'. בב"י יו"ד סי' קכ"ג הגי' ר' שמעון מפרש וכו'. וברוקח סי' תפ"ט מביא הירושלמי ומוסיף פי' שיש

בו

בו פלפל ודבש וכו' והמר פיסתיטיון (פסתינון) פירוש שורין בו שרשין מרים לרפואה כמו לענה והמתוק מבושל (חמרא מבשלא) פי' כשמבשלין אותו מתמתק וכו' עכ"ל וכן מובא בתורת הבית להרשב"א (בית ה' שער ג') וע"ש ובפי' רבינו חננאל בע"ז ד' ל' סע"א ירושלמי ר' סימון מפרש חד קונדיטון שיש בו דבש ופלפלין מר אפסינתינון פי' לענה בלשון יון אפסינתין כלומר מר כלענה מתוק חמר מבושל עכ"ל ובחי' הרמב"ן בע"ז הנ"ל מובא הירושלמי ג"כ בשנויים. ובתשובות הגאונים (זכרון לראשונים סי' מ"ז) יון אפסנתין עשב הוא שבא מיון ועד עכשיו נודע כן עכ"ל ובאו"ז ח"ד סי' קנ"ח דאמר בירושלמי וכו' ר' סימון מפרש החד קונדיטון והמר אפסינתין והמתוק חמרא מבשלא עכ"ל.

פ"ח ה"ה ר' יהושע בר זידל וכו'. בכ"י ליידען ר' ישוע בר זידל. ובאו"ז ח"ד סי' קנ"ה ירושלמי ר' יהושע בן לוי (זידל) הוה ליה וכו'.

פ"ח ה"ה ר' יניי בר"י איבאש. באו"ז חלק ב' סי' ל"ג ר' ינאי בר"י איתיה באיש סליקין (סלקון) ר' הושעיא בר בון (לפנינו ור' הושעיא ור' בון בר כהנא ובע"ז פ"ב ה"ג הגי' ור' יהושע ור"ב ב"כ) ור' זעירי (זירא) ור' חנינא (חנניה) חברייא (חברהון) דרבנן מבקרתיה עכ"ל.

פ"ח ה"ה חמון לר' יהושע בר זידל. באו"ז הנ"ל אשכחן (חמון) לר' יהושע בר וידל (זידל) יתיב מן (ליתא) אמרין הא מרי דעובדא האמורה בשמעתא (הא מרי שמועתא והא מרי עובדא) עכ"ל ובתמים דעים סי' ק"א הגי' ר' יהושע בר זירל. ובבבלי ע"ז ל' ע"א ר' ישמעאל בן זירוד. ובפי' רבינו חננאל שם ר"ש בן זירוד.

פ"ח ה"ה אתון ושאלון ליה. באו"ז הנ"ל בעין משאל מוניה אמר לון (פי' ר' יהושע בר וידל, ולפנינו הגי' אמר לון רבי ינאי בי רבי ישמעאל וגי' האו"ז יותר נוח) כן אמר רשב"ל מתוק אין בו משום (לא משום) גלוי ולא משום יין נסך. וכן הגי' בע"ז פ"ב ה"ג.

פ"ח ה"ה אמר ליה רבי זעירא דדילמא. באו"ז הנ"ל אמרין ליה (א"ל ר"ז, וגי' האו"ז אמיתית) דלמא מן אילן דרשב"ל דומן אכין (דדילמא מה אילין דרשב"ל דהכן אכין. ועי' באהבת ציון בשבת צד 102) אמר לון (ליה) לא לעובדא פי' שאלו לו שמא לדמיון בעלמא אמר שכן דרכו מחמת חריפותו אמר לון לא לעובדא הלכה למעשה הא למדת שלא רצו לסמוך עד שהעיד בפירוש שהורה הלכה למעשה והדבר ידוע גודל לבו של רבינו תם שהיה בידו להתיר השרץ ושמא לא דבר בדבר זה אלא לפלפול בעלמא ואיני סומך על הוראה זו עכ"ל.

פ"ח ה"ה לא לעובדא. בע"ז שם ליתא המלה לא.

פ"ח ה"ה ולא מתניתא היא דתני ר' חייא. בבבלי ע"ז ל' ע"א הכי אמר רשב"ל משום גברא רבא ומנו ר' חייא יין מבושל וכו' אולם בפי' רבינו חננאל שם הגי' דריש לקיש דאמר משום דר' חנינא.

פ"ח ה"ה רבי אימי הוה ליה אורחין. בשו"ת מהר"ם בר"ב סי' ס"ו (הוצאת מק"נ) הגי' ר' אמי הוה ליה וכו' וע"ש איזה שנויים.

פ"ח ה"ה בר יודני איגלי. בתורת הבית להרשב"א הנ"ל ובחי' הרמב"ן לע"ז ד' ל' ע"א הגי' בר יודנא. וכן במשמרת הבית שם ובב"י יו"ד סי' קב"ג. אבל בר"ן ע"ז פ"ב סי' אלף רל"א הגי' בר מרנא. ובתמים דעים סי' ק"א

הגי'

הגי' רב יודא. ואגב אעיר שמ"ש בשקלים פ"ד ה"ד בד"ו כהדא בר זמינא. באור זרוע חלק ג' (בבא מציעא) סי' ר"ו הגי' בר יודא בר זמינא.

פ"ח ה"ה רבנן דקסרין בשם ר' חייה בר טיטס. בע"ז פ"ב ה"ג נשנה המאמר ושם הגי' רבנן דקסרין בשם ר' יודה בן טיטס. וכעין זה בשביעית פ"ה ה"ט וגיטין פ"ה הי"א רבנן דקסרין בשם ר' יודה בן טיטס. ובתורת הבית להרשב"א הנ"ל הגי' רבי יודא בר טיטוס. ובחי' הרמב"ן בע"ז הנ"ל ר' יהודה בר טוטוס. ובב"י יו"ד סי' קכ"ג ר' יהודה בר טיטוס. ובתמים דעים הנ"ל מביא הירושלמי דילן וגורס ר' יהודה בן אנטיגנוס. ובר"ן ע"ז סי אלף רל"א רבנן אמרין (דקסרין) בשם רבי יורא בר טיטוס וכו'. הסדר הדורות צד 136 מביא ר' חייא בר טיטס ומראה מקורו מירושלמי דילן.

פ"ח ה"ה בההוא דשחיק חד לתלתא. בתמים דעים שם בהוא דשתיק חד לתלתא. ובריטב"א ע"ז ד' כ"ט ע"ב ד"ה אר"ח אבל יין קונדיטון והיא שיש בו דבש יין ופלפלין נראה מן הירושלמי שאין בו משום יין נסך והוא שיש בו על חד תלתא כלומר השליש דבש ופלפלין עכ"ל ועי' בחי' רמב"ן הנ"ל ובשו"ת חוות יאיר סי' קי"א אבל בירושלמי לא מיכח מ"ש דשחיק לתלתא שהוא קונדיטון וכו' ע"ש.

פ"ח ה"ה קרינה צריכה לר"י. בע"ז הנ"ל קרינא. ובבבלי ע"ז ד' ל' סע"א מאי קרינא חמרא דאתי מעסיא ובפי' רבינו חננאל קרינא יין מתוק הבא מעסיא עכ"ל.

פ"ח ה"ה לא כל שכן יין מבושל. ה' מלות אלו ליתא בירו' בע"ז הנ"ל וכן הנכון.

פ"ח ה"ה דבכל אתר רבי ליעזר סמיך לרבי חנינה. בנדה פ"ב ה"ו דמר ר' ליעזר בשם ר' חנינה. ובקדושין פ"א ה"א ר' לעזר בשם ר' חנינה, וכן שם פ"ב סה"ד ובמגילה פ"ב ה"ד וביבמות פ"ח ה"ג אתייא דר' ליעזר כרבי חנינה ועוד בב"מ.

פ"ח ה"ה מצוותא סגי. בכת"י ר' שלמה סיריליו ז"ל מוסיף: ובעלה סגי מצוותא וכן הוא בע"ז פ"ב ה"ג.

פ"ח ה"ה אמרה ישן מותר בריר הוה. בע"ז פ"ב ה"ג הגי' לנכון הדא אמרה ישן מותר כריך הוה. ובהגהות הרב ר' מנחם לונזאנו ז"ל בס' ככר לאדן כתוב פי' כרוך בסדינו היה ולא היה ניכר שהוא אדם ולכן לא נמנע הנחש מלאכול עכ"ל ובכת"י רש"ס גורס הדא אמרה ישן אסור וקשיא למ"ד ישן מותר בריר הוה.

פ"ח ה"ה מעשה בטבח בצפורי. באור זרוע ח"א סי' תמ"ח כההיא דמס' תרומות ירושלמי מעשה בטבח בצפורי וכו' והיו הכלבים מלקקין את דמו (בדמו) אתון שאלון (ושאלון) לר"ח מהו מרמיתי' (בירו' בע"ז שם הגי' מעבריתה) מן קדמיהון (קומיהון) אמר לון וכו' וזה היה גוזל כלבים (הכלבים) ומאכיל לישראל ארפינון (אמר לון ארפינון. וזה ט"ס ועי' להלן) דמן דירהון (דמדירדהון) אכלין עכ"ל וכן מובא הירושלמי בשנויים באור זרוע ח"ב סי' תכ"ב ע"ש ובהגהות אשרי חולין פ"ז אות ט"ז והמוכר טריפות בחזקת כשרות וכו' ע"ש שכיוון להירושלמי דילן.

פ"ח ה"ה שתה יין בערב שבת. בכת"י רש"ס בערב י"ה עם חשיכה. וכן הגי' בירו' בע"ז שם.

פ"ח ה"ה מירמיתיה מן קמיהון. המלה מן ליתא בילקוט בקונטרס אחרון סי' פ"ח (שאלוניקי רפ"א).

פ"ח

פ"ח ה"ה ארפונון דמידידהון וכו' בילקוט הנ"ל אכפינון.

פ"ח ה"ה שהיה מגלגל בגילויי יין. כלשון הזה מצינו בירושלמי בכמה מקומות ובאורו לעג ושחק כמו בנזיר פ"ה ה"ד אם בשגלגל בנזרו וכו' מכיון שעתיד לישאל מגלגל הוא וכו' ומעניין זה בשביעית פ"ח ה"ה אדם מגלגל ברחיצה ואין אדם מגלגל בכביסה. ושם פ"ט ה"א מגלגלין בהדין חרדלא. ובמעשרות פ"ב ה"ג אדם מגלגל בלינה וכו'.

פ"ח ה"ה ר' ירמיה שאל לר' זעירא מרי שמועתא. נראה שהוא תואר לר' זעירא וכן בירושלמי דברכות פ"א סה"א ר' זעירא תנאי.

פ"ח ה"ה ר' זעירא הוה יתיב אייכל. בגי' מדוייקת מובא בתוס' רי"ד בע"ז ד ל' ע"א וז"ל ירושלמי ר"ז הוה יתיב אכיל ברמשא אטפי בוצינא יהב ידי' על תימנתא אדלקין בוצינא אשכחין להון שפיפנא שהוא דומה לשערה כריך על המנתא א"ל רשיעיא לא הוינא זהיר בך עכ"ל.

פ"ח ה"ה אמר רבי אמי צריכין וכו'. בתורת הבית להרשב"א (בית ג' שער ה') ובחי' הר"ן בחולין ד' מ"ט ע"ב ד"ה שלשה ירושלמי אמר ר' מונא (אמי) צריכין וכו' ועי' בשו"ת מהר"ם בר"ב סי' ס"ו.

פ"ח ה"ה דלא למיתן בר נש פריטין. בסמ"ג עשין ע"ט בירושלמי אסור לאדם ליתן מעות או דנרים לתוך פיו שמא יש עליהם רוק יבש של מוכה שחין או מצורעין או זיעות וכו' עכ"ל.

פ"ח ה"ה ותבשילא לא תותי ערסא וכו'. ברמב"ם ה' רוצח פי"ג ה"ה וכן לא יתן אדם פס ידו תחת שחיו שמא נגע בידו וכו' ולא יתן התבשיל תחת המטה וכו' ובהשגות הראב"ד שם וז"ל בירושלמי אסור למיתן פיסתא (פיתא) תותי (תחות) בי (ליתא) שחיא ומפרשין חתיכה של בשר או של לחם מפני הזיעה עכ"ל ובכ"מ שם בירושלמי פ"ח דתרומות א"ר אמי צריכין למיחש למה דברייתא חששין אסור למיתן (דלא מיתן) פריטין גו פומא, תבשילא תותי ערסא פיסתא תחות שיחיא מיצנע (מיצע) סכינא גו פוגלא סכינא גו אתרוגא וכו' עכ"ל ובהגהת מימוני שם סי' ד' דגרסינן בירושלמי אסיר למיתן פיסת ידיה (פיתא) תחות בי שוחית (שיחיא) וכו' עכ"ל ובהשגת הראב"ד שם להלן ולא יתן התבשיל וכו' א"א גם זה בירושלמי ומפרשים משום רוח רעה עכ"ל ועי' במגדל עז שם ומה שהערותי בע"ז פ"ב ה"ב. ובסמ"ג עשין ע"ט גרסינן בירושלמי אסור למיתן פסתא תחותי בי שיחיא ויש לפרש חתיכת של בשר או לחם מפני הזיעה ורבינו משה פי' לא יתן אדם פס ידו תחת שיחו שמא נגע בידו במצורע או בסם רע שהידים עסקניות עכ"ל ובספר אדם וחוה נתיב ט"ו ח"ה אסור לתן מעות לתוך פיו ירושלמי דתרומות דיש דברים אחרים כיוצא בזה כגון תבשילא תותי ערסא וסכינא גו אתרוגא או פוגלא וכל זיעת אדם סם המות וכו' כל זה פשוט (הלשון כל זה פשוט הוא שאול מפי' רבינו חננאל בכמה מקומות) בירושלמי עכ"ל ובטור יו"ד סי' קט"ז וצריך ליזהר שלא יתן מעות בפיו וכו' ובב"י שם מביא הירושלמי ומאריך בזה.

פ"ח ה"ה מיצע סכינא גו פוגלא סכינא גו אתרוגא. בתורת הבית להרשב"א הנ"ל הגי' ממצע סכינא גו אתרוגא או גו פוגלא עכ"ל ועי' לעיל ובפי' רבינו חננאל בע"ז ל"ג ע"א ירושלמי א"ר מנא (אמי, ועי' לעיל) צריכין אנו למיחש מה דברייתא חששין אסור למיתן פריטי גו פומא פיתתא תותי בי שחיא תבשילא תותי ערסא ממצע סכינא גו אתרוגא או גו פוגלא עכ"ל (ובפי"ף ע"ז סי' אלף

רל"ב

דל"ב מובא הירושלמי כגירסת רבינו חננאל וגם מכאן ראיה למ"ש באהבת ציון בשבת צד 113 שהרי"ף לקח מאמרי הירושלמי מפי' הר"ח) ובמנהיג (צד 40 ד' ברלין) הגי' אסור למיתן פריטי וכו' ולמיצע סדינא (מיצע סכינא) גו אתרוגא או גו פולגא (פוגלא) עכ"ל ונראה שהיה כתוב בהירושלמי לפני המנהיג ולמיצע סכינא (לא סכינא במו שהוא לפנינו) שפירושו סדין (הגהה מימוני ה' גזילה ואבדה פ"ד הי"א) ושפי' שאסור להצעת הסדין בשדה אתרוגים או של ירק משום סכנה. וגי' המנהיג ישרה מאד. ובטור יו"ד סי' קט"ז ושלא לנעוץ סכין באתרוג או בצנון. ובב"י שם מביא את הירושלמי.

פ"ח ה"ה אמר ר"י בי רבי בון כל זיעא. בפי' ר"ח בע"ז שם א"ר יוסי בר אבין כל זיעת האדם סם המות חוץ מזיעת הפנים עכ"ל.

פ"ח ה"ה כד שאלון לר' יונתן. בהג"מ הנ"ל ר"י כי הוה בר נש שאיל ליה א"ל ערבא דנפשך אנא.

פ"ח ה"ה אין קטא קטא שיחור. בירו' ע"ז פ"ב ה"ב הגי' אין קטה קטה שיחור. ובכת"י רש"ס אין זיטא זיטא שחור ובפירושו מבאר כלומר כשאדם חי אין מחשיב עצמו אלא כמו שחור וכושי וכשמת מקוננין עליו בני ביתו שנאבדה מרגליות כלומר כשהטוב והחיים בידן אינן שומרין אותו וכו' עכ"ל.

פ"ח ה"ה אמר ר"ש בן לקיש אלו זבנת גרמך ללודגין. בע"ז שם אלו ללודין וכו'. ובשו"ת מהר"ם בר"ב (הוצאת מק"נ סי' ס"ו) אר"ש בן אלעזר אלו זבנת גרמך ללוד אתה (הוה) מזבן וכו' ועי' בבלי גיטין מ"ז ע"א מעשה דר"ש בן לקיש זבן נפשיה ללודאי.

פ"ח ה"ה אלו זבנת גרמך ללודגין. בהגהת מימוני ה' רוצח הנ"ל אלו ללודין זבינת גרמך בדמין יתירין וכא בדמין קלילין עכ"ל.

פ"ח ה"ה מים שנתגלו לא יגבל. עי' בשו"ת מהר"ם בר"ב סי' ס"ו וברמב"ם ה' רוצח פי"א הט"ז עיסה שנילושה במים מגולין וכו' ובכ"מ שם בירושלמי פ"ח דתרומות מתיר רבי נחמיה ומשמע דת"ק אוסר עכ"ל.

פ"ח ה"ה כל זמן שמעלין הבל. ברמב"ם ה' רוצח פי"א ה"ח ובכ"מ שם: ירושלמי בפ"ח דתרומות עכ"ל.

פ"ח ה"ה מים שהדיח בהן כבשין. ברמב"ם ה' רוצח פי"א ה"ט ובכ"מ שם ירושלמי וכו'.

פ"ח ה"ה המשמרת של יין. במלאכת שלמה בפי' ירושלמי המשמרת של יין וכו' ר' יהודה (ר' נחמיה) אומר וכו' אין בו משום גלוי (ג' מלות ליתא) וכו' ר' נחמיה אומר (רבי יודה אומרת) וכו' מפני שארס נחש עומד בסבכה ועומד מלמעלה ואינו עובר (לפנינו משובש כל המאמר) עכ"ל. ועי' בבלי בבא קמא קט"ו ע"ב וסוכה נ' ע"ב ובפי' רבינו חננאל שם. ואחרי כן ראיתי בכת"י רש"ס ז"ל שגרס כגי' המלאכת שלמה. ונראה שר' שלמה עדני השתמש גם כאן בהכת"י של רש"ס.

פ"ח ה"ה אמר ר' לעזר בשלא טרף. בב"ק שם א"ר סימון בשם ריב"ל בשלא טרקו וכו'.

פ"ח ה"ה לגין שהניחו בשידה וכו'. ברמב"ם ה' רוצח פי"א הי"ג ובכ"מ שם ירושלמי שם לגין וכו' ע"ש.

פ"ח ה"ה עומד הוא גוי וחולב. בפי' רבינו חננאל בע"ז ל"ה סע"ב ירושלמי וכו' ישראל יושב בצד העדר וגוי חולב ומביא לו ואינו חושש משום תערובת

בהמה

בהמה טמאה עכ"ל ועי' ירושלמי שבת פ"א ה"ד ובע"ז פ"ב ה"ג.

פ"ח ה"ה רבא בשם ר"י. צ"ל ר' בא בשם ר"י כמו שהוא בשבת ובע"ז הנ"ל. ובתוס' רי"ד בע"ז ל"ד ע"א ירושלמי חלב למה וכו' ר' בא ר' יהודה וכו'.

פ"ח ה"ה חלב של גוי למה אסור. בפי' רבינו חננאל בע"ז הנ"ל חלב הגוי למה הוא אסור מפני תערובת חלב (ליתא) בהמה טמאה. ובשו"ת הרשב"ש סי' תקנ"ד דחלב של גוי אינו אסור אלא משום תערובות כדאיתא בירושלמי וכן כתב הרמב"ם ז"ל וכו' ע"ש. ובמרדכי ע"ז סי' התכ"ו כדאיתא בירושלמי דתרומות ובירושלמי פ"ק דשבת חלב של גוי וכו' ע"ש ובשלטי הגבורים סביב המרדכי שם.

פ"ח ה"ה למה אסור מפני הגילוי. במנהיג (צד 101 ד. ברלין) וכן הוא בירושלמי בתרומות פרק האשה אוכלת שאוסרת חלב גוי משום גלוי דפריך ויקדיש (ליתא) ויעמיד משום אדם (ארס) העומד בין הנקבים נמצינו למדין שמשום חלב טמא משום גלוי יש לחוש באההיא דתרומות כשדבר ידוע שאי' בריר בהמה טמאה ואפילו הכי יש לחוש עליו עכ"ל ובתשב"ץ ח"ג סי' י' ואמרו כי יש ספרים בירושלמי שגורסין חמאותיהן ומלוחיהן וגבניהן מי"ח דברים וזה הירושלמי ודאי שבוש וכו' עכ"ל ועי' אהבת ציון בשבת צד 17.

פ"ח ה"ה ויעמיד. בסמ"ג לווין קל"ב שאומר בירושלמי מפני הגלוי גרסינן בירושלמי ויעמיד פי' ויבשנה אר"ש בר רב יצחק מפני ארס הנתון בין הנקבים פי' ואין מניח ליבש כן כתב מורי עכ"ל ועי' בתוס' ע"ז ל"ה ע"א ד"ה לפי שהביאו הירושלמי ומפרשים כל המאמר. ובחי' הרמב"ן בע"ז ד' ל"ב ע"א ובירושלמי אשכחן הכי למה הוא אסור משום גלוי ויניח אותו לישן ויציר (ויעמיד) ופריקא אר"ש בר יצחק מפני שהארס נתון בין הנקבים כלומר מפני שלא נתערב הארס עצמו כגבינה אלא בין הנקבים שיש לה וכו' עכ"ל. ובהג"מ ה' מאכלות אסורות פ"ג הי"ב כרבי ירמיה דאמר בירושלמי דהיינו טעמא דאיסור חלב שחלבו נכרים וכו' אבל ר"ח הפיש שיטתו כריב"ל ופי' ביני אטפי עומד שם הארס בין הנקבים וכו' ובמרדכי ע"ז סי' תתכ"ו ובשו"ת בנימין זאב סי' שכ"ו בספר האגודה וכו' שהרי אין אנו חוששין בגבינות הגוים אלא לזיהרא דקאי ביני איטפי (בבבלי ע"ז ל"ה ע"ב דקאי ביני איטפי ובכפתור ופרח פ"ה (צד ס"ח הוצאת לונץ) דביני אטפא קאי ביה זיהרא) כדאיתא בירושלמי דתרומות פרק האשה ובירושלמי דפ"ק דשבת איטפי פירוש בפילות וכו' ולפנינו ליתא זה.

פ"ח ה"ה פעלייא הוון בחלא. בע"ז פ"ב ה"ג הגי' לנכון: הוון בחקלא.

פ"ח ה"ה רבי חיננא בר פפא הות בידיה. מובא בילקוט המכירי תהילים קט"ז ט"ז וע"ש.

פ"ח ה"ה הוון יתבין בחד בית אזלו מרמרין. בכת"י ליידען מר מרין (שתי מלות) ובילקוט המכירי תהלים (שם) מובא כל המאמר ושם הגי' בחד הולו מרמין וע"ש.

פ"ח ה"ה רבי ינאי הוה מידחל מיניה. בתורת הבית להרשב"א (בית ג' שער ד') ר' ינאי מדחל סגין וכו' ע"ש.

פ"ח ה"ה אמר ארימון מיניה. בתורת הבית שם אמר ארימון מן הכא.

פ"ח ה"ה עד כדי שלא תכנס. בכ"מ ה' רוצח פי"א הי"ג ובירושלמי ומסיים בה עד שלא הכנס ראש אצבע קטנה של תינוק בן יומו ואיני יודע למה השמיטו רבינו עכ"ל.

פ"ח ה"ה איזהו מקום קרוב אמר ר"ש מאוזן וכו'. בסמ"ג עשין ע"ט כדי שיצא הנחש ממקום קרוב ומפרש בירושלמי מתחת אזן הכלי וישתה ויחזור

לתורו עכ"ל ועי' בטור יו"ד סי' קמ"ז ובב"י שם ובירושלמי דמס' תרומות בעי אי זהו מקום קרוב וכו'. ועי' ברמב"ם ה' רוצח פי"א הי"א ובכ"מ שם.

פ"ח ה"ה ושפיפון שמו. בפי' הרמב"ן עה"ת (ויחי פסוק י"ז) ואמרו בירושלמי במס' תרומות מין קטן הוא ושפיפון שמו ודומה לשערה ונתנה רשות לבקע מפניו (ה' מלות אחרונות ליתא כאן ועי' לעיל) וכו' עכ"ל ובתוס' חולין ד' י' ע"א ד"ה ויישתה בירושלמי מתרץ כחוט השערה ושפיפון שמו ורשות נתנה לקרקע להיבקע לפניו ולא נתנה רשות לכלי להבקע מפניו עכ"ל.

פ"ח ה"ו במשנה אפילו הן ככר, במתניתא דב"מ אפילו הם ככר וכן בכ"י רש"ס.

פ"ח ה"ו שתהא חבית שיחין. בכ"י רש"ס חבית של שייטין. ובתוספתא תרומות פ"ז בכת"י אחד של שיחין ובכ"י שני שיטין ע"ש.

פ"ח ה"ו ומעשה שנמצא נחש. בתוספתא שם נחש מת וע"ש.

פ"ח ה"ו מעיין כל זמן שהוא מושך. בסמ"ג עשין ע"ט ומעין המושך כל שהוא אין בו משום גילוי כדאיתא בירושלמי דתרומות עכ"ל ועי' ברמב"ם ה' רוצח פי"א הי"ג ובכ"מ שם: ירושלמי פ"ח דתרומות עכ"ל.

פ"ח ה"ו מעשה שירד ר' יוחנן בן נורי אצל ר"י בן ברוקא אבא לבית שריי. בתוספתא תרומות פ"ז הגי' מעשה שהלך ר' יוחנן בן ברוקה אצל ר' יוחנן בן נורי לבית שערים. וכן מובא התוספתא ביוחסין (ד' ס"א, קראקא שמ"א). ובתוספתא סוכה פ"ב אצל ר' יוחנן בן נורי בבית שערים והתוספתא מובא במרדכי סוכה סי' תשמ"א ובירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ב הגי' מבית שיריין ובכלאים פ"ט ה"ד ואחתוניה לבית שריי ובמו"ק פ"ג ה"ה אילין דקברין בבית שריי. ובירושלמי שם בד' קושטאנטינא הגי' בבית ביריי. וברא"ש מו"ק פ"ג סי' ל"ט הגי' כגון אלין דקסרין דקברין בבית בירי. וניבויער בגעאגראפיא התלמודית צד 200 וצד 264 לא התעורר על כל מה שכתבנו ועי' מה שהעיר בהירוש' סנהדרין הנ"ל הגאון ר' יוסף צבי דר. דיננער נ"י בהגהותיו לירושלמי (פראנקפורט תרס"ב) ועי' כלאים פ"ד ה"ד אצל ר' יוחנן בן נורי לגניגר וכן שם פ"ו ה"ה ועוד בכ"מ.

פ"ח ה"ו רבי לעזר בר' יוסי בשם רב עד כדי שיעשו כרגלי האווז. כעין זה במו"ק פ"א ה"א ר' לעזר בר ר' יוסי בשם ר"ת בר חייה עד כדי שיעשו כרגלי האווז.

פ"ח ה"ז במשנה אם היתה מונחת. המלה מונחת ליתא בבכורות ל"ג ע"ב וע"ש בשטה מקובצת.

פ"ח ה"ז מאן הנא ניקורין. במלאכת שלמה בפיהמ"ש כאן: ובירושלמי אר"י בן פזי מאן תנא ניקורין ר"ג היא (ליתא) דהנן בפ"ט דמס' פרה ר"ג אומר אף הנחש מפני (ליתא) שהוא מקיא עכ"ל.

פ"ח ה"ז אמר רבי יונה מה אפכלן מצות גבי ניקורין. ולקמן בסמוך אר"י מה אפכיי להן למצות וכו' ובשביעית פ"ט ה"א א"ר יודן קומי רבי מנא מפכא לה גבי ביצה וכו' אמר ר' מנא קומי ר' יודן מה אפכה לה פתילה גבי ביצה. ובביצה פ"א ה"א אמר ר' מנא קומי ר' יודן מה אפכן לה וכו' (ובאור זרוע ח"ב סי' קל"ט מובא הירושלמי ביצה וגורס מה אפכי לה פתילה וכו' ובפראגמענט מירושלמי ביצה הנדפס מכ"י מאת מרת לעווים (לונדון 1900) הגי' מה פתילה וכו') ובערובין פ"ג ה"ח מכפלה פתילה גבי ביצה (ובשבלי הלקט השלם סי' רמ"ז ובעיטור ה' יו"ט ד' קל"ח מובא הירושלמי וגורס מה איכפת לן, ובמרדכי ביצה סי' תרמ"ז הגי' מאי איכפת ליה וכו' ונראה לראבי"ה דהכי

פי'

פי׳ מאי איכפת וכו׳ מה ענין פתילה אצל ביצה וכו׳) ובמעשרות פ״ה ה״ב אמר ר׳ זעירא לר׳ אבהו וכו׳ אלא מאי איכפלה שבת גבי מעשרות וכו׳ וביבמות פ״ג סה״ד אמר רבי מתנייה מה איכפלין אחיות גבי נכריות וכו׳ ובסוטה פ״א ה״א א״ל רבי אילא מה איכפת ליה מטוז גבי קנוי וכו׳ ונראה בעיני ברור שמ״ש בירושלמי בבא בתרא פ״ו ה״ג אמר רבי אבהו מפכליה דביר וכו׳ שצ״ל מה אפכליה ופי׳ מה ענין דביר לזה. וכן בסוטה פ״ה ה״ד וביתא מה אכפה לה וכו׳.

פ״ח ה״ז דהוא אמר. בכת״י רש״ס וא״ר בא רבן גמליאל היא דוא אמר.

פ״ח ה״ז שחטה וחטפו זאבים. ראה באהבת ציון בברכות צד 212 מה שהבאתי בשם הקדמונים שהביאו המאמר בשנויים. ובמאירי ביצה ד׳ ל״ג ע״ב מדאמרינן בירושלמי וכו׳ משיבקר הסמנין וכו׳ בניחותא כלומר שלא יברך עד שיבדוק בסמנין שחזקת בני מעים כושר כלומר שאין ממתין מלברך עד שיבדוק בריאה שחזקת בני מעין כושר וכו׳ עכ״ל.

פ״ח ה״ז וחש לומר שמא ניקבו. באשכול (ח״ג צד 2) והכין בירושלמי בא זאב ונטל ב״מ חש לומר שמא נקבה ריאה (ליתא מלה אחרונה) חזקת בני מעיים כשר עכ״ל ובתשב״ץ ח״א סי׳ ס״ז והכי איתא בירושלמי וכו׳ באו זאבים ונטלו בני מעיה ואכלום כשרה וחיש לומר שמא ניקבו חזקת בני מעים כושר ויש מחמירים ואומרים שהירושלמי אינו אלא בשאר בני מעים אבל בריאה לא וכו׳ ע״ש.

פ״ח ה״ז ר׳ יונה בשם רב. כעין זה בברכות פ״ד ה״ג.

פ״ח ה״ז הוה טעין מלפפון. במעריך ערך מלפפון מדאמרינן מתרומות ד׳ מ״ו (היה לפניו ר״וו) שאיש אחד האכיל לעשרה אנשים מין מלפפון אחד וכו׳ וע״ש ובפי׳ מהר״י בן מלכי צדק בתרומות כאן.

פ״ח ה״ז דאימר הוא ואיתבלעס ומית. בדפוסי אמשטרדם וזיטאמיר ופיטר׳ בטעות: ואיתכלעס. ובעל ערוך השלם ז״ל (ערך בלס) לא ראה ד׳ וויניציא וע״כ הגיה מדעתו. ואח״כ ראיתי במעריך ערך בלעס שכתב ואתבלעס ומית פי׳ נמאס עכ״ל ובמלואים למשביר ערך בלעס כתב נראה שצ״ל ואהבלעס פי׳ שעמדה לו בבית הבליעה עכ״ל ולא דק.

פ״ח ה״ז זה הכלב. מובא בתורת הבית להרשב״א (בית ג׳ שער ה׳).

פ״ח ה״ז ואתא חוויא ואכל. בתורת הבית להרשב״א הנ״ל. אתא חוויא דטורא (ליתא) ואכל וכו׳ אתון בעו מיכל (ייכלון) ושרי (מישרי) מנבח להון (נבח בהון). וברבה בראשית פ׳ נ״ד מובאה המעשה ונעתקה לעברית בשנויים. וע״ש ברש״י שהביא מפסיקתא ולא זכר מהירושלמי.

פ״ח ה״ז חד בר נש עבד תום. בתורת הבית שם בשנויים.

פ״ח ה״ז וקלק גרמיה גוויה. בתורת הבית הנ״ל קליק גרמיה בגביה.

פ״ח סה״ז בעי מינסב איתתי. בכ״י רש״ס מינס אתתי.

פ״ח ה״ח במשנה חבית שנשברה בגת העליונה. בפסחים ט״ו ע״א וש״נ הגי׳ חבית של תרומה שנשברה בגת העליונה והתחתונה חולין (ליתא) מטאין וכו׳ ועי׳ בר״ש בתרומות כאן ובגליון בשטה מקובצת במנחות מ״ח ע״א. וברדב״ז ה׳ תרומות פי״ב ה״ד חבית שנשברה בגת העליונה פי׳ טהורה והתחתונה טמאה מודים (מודי) ר״א וכו׳.

פ״ח ה״ח במשנה ר״א אמר תרד ותיטמא ואל יטמאנה. במתניתא דב״מ

ר׳

ר׳ ליעזר אומר תרד ותבלע ואל יבלעינה בידיו ונראה שט״ס נפל בגי׳ המתניתא דב״מ.

פ״ה ה״ח במשנה ואל יטמאנה בידיו. בפסחים ט״ו ע״א וש״נ הגי׳ ר׳ יהושע אומר אף יטמאנה ביד ועי׳ בר״ש כאן. ובפי׳ מהר״י בן מ״צ נראה שהיה לפניו הגירסא כן בגוף המשנה. ובפי׳ הרא״ש כתוב ובפ״ק דפסחים מייתי וכו׳ וכדי לקצר שלא להביא כל המשנה תקן לו לשון שאינו שנוי במשנה.

פ״ה ה״ט ואנא חמי רבנן אתא וכו׳ איזול. בכ״י רש״ס דאנא חמי רבנן כי אתא עובדא קומיהון אמרין זיל תלוי.

פ״ה ה״ט הא תני תרומה תלויה וטמאה וכו׳. בתוספתא פסחים פ״ג (ווילנא תרכ״ג) תרומה טהורה וטמאה מבערין אותן מלפני השבת דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בזמנן. ובתוספתא הוצאת צוקערמאנדל הגי׳ תרומה טמאה מבערה במוצאי שבת דברי רבי מאיר וחכ״א בזמנו.

פ״ה ה״ט תפתר בתלויה שדעתו להישאל עליה. בירושלמי פסחים פ״א ה״ח בד״וו הגי׳ בתלויה שאין דעתו להשאיל עליה והגירסא בתרומות כאן אמיתית ושם ט״ס.

פ״ה ה״ט כן אמר ר׳ יוסי רבו. בד״א במעות רבן.

פ״ה ה״ט עליה טהורה. בכ״י רש״ס עליה טהורה מאי כדון וכו׳ וכן בפסחים שם.

פ״ה ה״ט תלויה שאמר טהורה היא טמאה היא. בתוספתא תרומות פ״ז (הוצאת צוקערמאנדל) הגי׳ אמרו לו על תרומה תלויה שהיא טהורה הרי זה טהור (הרי זו טמאה, והגר״א בתוספתא הגיה עפ״י הירושלמי) אם אמר הרי מניחה עד שאשאל עליה הרי זו טמיאה (טהורה, ובהגר״א טמאה כמו שהוא בירושלמי).

פ״ה ה״ט בד״א בבור שיש בהן. בכ״י רש״ס והא תני בבור שאין בה כדי להעלות אבל בבור שיש בה כדי להעלות אפילו כל שהיא אסור לטמות ואי כרבי מאיר היא יש בה כדי להעלות היא אין בה כדי להעלות ועוד מן הדא דתנינן א״ר יוסי אינה היא המדה. והגהתו נובעת מהבבלי פסחים כ׳ ע״א ע״ש.

פ״ה ה״ט הא אין בה להעלות. בכ״י ליידען הא אין בה כדי להעלות.

פ״ה ה״ט ר׳ יוסי בי ר׳ יהודה אומר שורפין. בתוספתא אהלות פי״ח (הוצאת צ״מ) אף שורפין.

פ״ה ה״ט תדע לך שהוא כן דלא תנינן שהרית. בפסחים שם תדע לך שהוא כן דתני טמאה לא משנתעצל ולא שרף וכצ״ל.

פ״ה ה״ט לא כן א״ר יוחנן היסח הדעת דבר תורה. זה סותר למ״ש בבבלי פסחים ל״ד ע״א היסח הדעת רבי יוחנן אמר פסול טומאה הוי וע״ש.

פ״ה ה״ט א״ל שהוא משמרה. בכ״י רש״ס אינה כן אלא שהוא משמרה.

פ״ה ה״ט התיב רבי יצחק בריה דר׳ חייה כתורה. ובד׳ אמשטרדם ר״י בריה ר״ח ברובה. ובפסחים פ״א ה״ח נשנה המאמר ושם הגי׳ רבי יצחק בריה דר״ח כתובה וכצ״ל ובסוטה פ״ד ה״ד רבי יצחק בריה דר׳ חייה רובה צ״ל ג״כ בריה דר״ח כתובה ובתוס׳ בכורות י״ט ע״ב ד״ה איש הביאו הירושלמי בגי׳ רבי יצחק בריה דרבי חייא כהנא וצ״ל כתובה וכן הוא ביבמות פי״ג הי״ג ועי׳ באהבת ציון בברכות צד 69.

פ״ה ה״ט יודי ר׳ ליעזר לר׳ יהושע. בכ״י רש״ס יודי ר׳ שמעון לר׳ יהושע וכן הוא בפסחים שם.

פ״ה ה״ט תמן ר״מ בשם ר׳ יהושע. בכ״י רש״ס תמן ר׳ שמעון בשם ר׳ יהושע הכא ר׳ יוסי בשם ר׳ יהושע.

פ״ה

פ"ח ה"ט וחכמים אומרים יקיז ואע"פ שעשה בו מום. במלאכת שלמה בפי': ועוד גרסינן בירושלמי תמן תנינן בפרק ה' דבכורות (ד' ל"ג ע"ב וע"ש) וכו' וחכ"א יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום וכו' וכן בכ"י רש"ס וכן בירושלמי פסחים שם.

פ"ח ה"ט אתיא דרבי יודה כחכמים כר"ג. במלאכת שלמה שם אתיא דר' יהודה כר"ג פי' ר' יהודה דאמר אע"ג דמית וכו' כר"ג דאמר אל יחדש בה כל דבר. וכן בכ"י רש"ס. וכן הוא בפסחים שם ועי' בכורות ל"ג ע"א.

פ"ח ה"ט כר' יהושע אחרייא א"ר בון בר חייא קומי ר' זעירא תפתר בקדשים שהוא חייב באחריותן כר' שמעון, כן הגי' בפסחים פ"א ה"ח וט"ו מלות האחרונות ליתא בתרומות כאן.

פ"ח ה"ט א"ר שמואל בר ברכיה. בסדר הדורות צד 357 מגיה שצ"ל אחוה דרב ברכיה. והמגיה שם כתב שלא מצא המאמר בירושלמי כאן.

פ"ח ה"י במשנה היה עובר ממקום וכו'. בשו"ת בנימין זאב סי' ת"ג הגי' כיצד (ליתא) היה עובר ממקום למקום וככרות של (ליתא) תרומה בידו וכו' ואטמאנה (ואטמאה) ואם לאו אני מטמא את כולו (כולה) ר' אליעזר (אלעזר) אומר יטמא את כולן (כולה) ואל יתן א' מהן ויטמא (ליתא).

פ"ח ה"י במשנה יניח לפניו על הסלע. במתניתא דב"מ יניח אחת לפניו על הסלע. ובשו"ת בנימין זאב הנ"ל יניח לפניו אחד מהן על הסלע.

פ"ח ה"י לא מסתברא אם היתה ככר טמאה. נראה שצ"ל אם היתה ככר טמאה, וקאי על מ"ש במשנתנו משנה י' אמר לו נכרי תן לי אחת מהן (מככרות תרומה) וכו' ובכסף משנה הביא זה בה' יסודי התורה פ"ה ה"ה בשם תשובות הרשב"א ונראה שכן גרס כאן הרשב"א אם היתה ככר טמאה. והודיעוני שבכת"י ליידען הגי' אם היתה ככר.

פ"ח ה"י אם היתה שפחה אחת. בכת"י ליידען ליתא מלת שפחה. ובין השורות כתוב ביד אחרת המלה שפחה. וגי' ישרה היא כי במשנתנו לא נזכרת כלל שפחה.

פ"ח ה"י תני סיעות בני אדם. בהגהת מרדכי סנהדרין סי' תשי"ט הגי' דת"ר בני אדם וכו' ובשו"ת בנימין זאב סי' ת"ג מאריך בזה ע"ש.

פ"ח ה"י סיעות בני אדם. באשכול חלק שלישי צד 120 ובירושלמי תני' עלה ב"א מהלכים ופגעו בהן וכו' ע"ש ובבראשית רבה פ' צ"ד מובא זה בשנויים.

פ"ח ה"י אמר ר"ש בן לקיש והוא. בסמ"ג לווין קס"ה וגרסינן עלה בירושלמי יחדו להם אחד אמר ריש לקיש והוא שחייב מיתה כשבע בן בכרי ואמר ר' יוחנן אע"פ שאינו חייב מיתה עכ"ל וכן מובא באשכול הנ"ל ובכ"מ הנ"ל ובב"י יו"ד סי' קנ"ז ועי' ברד"ק ורידב"א שמואל ב' כ' כ"ב. ובחי' אנשי שם סביב המרדכי סוף סנהדרין וגרסינן בירושלמי יחדו וכו' ע"ש שהאריך בזה. ובאגודה (תרומה פ"ח) ומסיק בירושלמי והוא שחייב מיתה כשבע בן בכרי עכ"ל.

פ"ח ה"י עולא בר קושב וכו'. בחי' מהר"ם חלאוה בפסחים כ"ה ע"ב ומביאין ראיה מדגרסינן בירושלמי עולא בר קושר (קושב) הוי תבעת ליה מלכותה (תבעתיה מלכיתא) ערק ללוד לגבי (גבי) ר"י בן לוי אתו וקא מקפץ מדינאתה (אתון ואקפון מדינתא) אמרין אי לא יהביתון ליה קא מחרבינן כולה מדינתא על ריב"ל פייסיה ויהב לון אליהו הוה רגיל דמתגלי ליה לא אתגלי לו צם כמה צומין לסוף אתגלי ליה אמר ליה אמאי לא אתגלי לי מר א"ל ולמסור אנא אתגלי א"ל ולא משנה עשיתי יחדו להם כעין שבע בן בכרי (שש מלות

אחרונות

אחרונות ליתא לפנינו והכוונה להתוספתא תרומות פ"ז המובאה בירושלמי דלעיל) א"ל ולא משנת חסידים היא וכו' עכ"ל ונוסחתו נוטה הרבה מנוסחתנו. ובבראשית רבה פ' צ"ד מובא כל המאמר בשנויים. ובהגהות מימוני ה' יסודי התורה פ"ה ה"ה גרסינן בירושלמי עולא בר קושב תבעתיה מלכותא ערק ואזל ללוד וכו' עכ"ל ובשו"ת ריב"ש סי' קע"א ומה שאמר כבודך וכו' כדאיתא בירושלמי לא מצאתי זה בירושלמי בתרומות פרק האשה אבל מצאתי שם עובדא עולא בר קושב תבעתיה מלכותא ערק ללוד וכו' ע"ש ובראש ספר רוקח ה' חסידות מובא ג"כ הירושלמי בשנויים. ובהגהת מרדכי סנהדרין סי' תשי"ט מס' ערוגת הבושם עולא תבעתיה מלכותא וכו' ע"ש הרבה שנויים. ובשו"ת זקן אהרן (קושטנטינא תצ"ד) סי' ג' כתב וז"ל והכי נמי משמע בירושלמי והביאו הגמי"י בפ"ה מה' יסודי התורה עולא בר קיסר תבעתיה מלכתא להתשמיש (ליתא) אזל וערק ללוד עכ"ל ולפנינו הגי' תבעתי' מלכותא והכוונה שנתחייב למלכות. אבל בב"ר הנ"ל בד' קושטנטינא רע"ב הגי' תבעתיה מלכתא. ועכשיו ראיתי בכת"י בפי' רש"ס שכתב וראיתי מי שכתב תבעתי' מלכתא להתשמיש ותמהתי וכו' וכנראה שכוונתו על שו"ת זקן אהרן הנ"ל. וביוחסין (ד' לונדון צד 149) ירושלמי בפ"ח דתרומות עובדא בחד דתבעתיה מלכותא וכו' עכ"ל ובב"י יו"ד סי' קנ"ז וגרסינן תו בירושלמי עולא בר קסרי תבעתיה מלכותא ערק ואזל ליה ללוד גבי ריב"ל אתון ואקפון מדינתא אמרו להן אין לית אתון יהבין ליה לן אנן מחרבין מדינתא וכו' וגם זה בשנוי נגד נוסחתנו.

פ"ח ה"י וזו משנת החסידים. במגן אבות להרשב"ץ פ"ב משנה ח' ובירושלמי אמרו וכי משנת חסידים היא זו עכ"ל.

פ"ח ה"י איתציד בספסופה. ברבה קהלת פי"א (קושטנטינא רע"ב) פסוק שלח לחמך אתצידון יהודאי בהדין ספפאסא. ובהגרד"ל ברבה שם כ' שצ"ל ספסיפא כמו שהוא בירושלמי כאן, והכוונה נראה בימי השמד.

פ"ח ה"י לא מטון אפיפסרום. בכ"י רש"ס לאפיוסרום. ופי' רש"ס שוק שיוצאין אליה שווקים אחרים.

פ"ח ה"י רבי אימי ור' שמואל. הוא ר' שמואל בר נחמני כמו ששער בצדק הרב הגדול ר' בנימין זאב פראפעססאר באכער נ"י באגדת אמוראי ח"א צד 478 הערה 5.

פ"ח ה"י אמרה להון זנביה מלכותא. בבבלי שבת ס"ג ע"א ומשתכח בגזאי דצמצמאי מלכתא.

פ"ח ה"י קטיל בר ניצור. בחי' הרמב"ן כתובות ד' נ"א ע"ב כגון בן נצר ובגליוני הראשונים ראיתי פי' מחוור משניהם וכו' ולזה הפי' בן נצר היינו נבוכדנצר וכו' וקשה עלי לומר כן לפי שראיתי בבראשית רבה שרורש ואדיקרן אחר זעירא סלקת ביניהן זה בן נצר וכו' וע"ש.

פ"ח ה"י רבי יוחנן אמר איקפח בעלי קנייה סליק לבית ווערא. בס' כבוד חכמים (האמבורג תס"ג) הגי' רבי יוחנן אקפח סלק לבית ווערה.

פ"ח ה"י א"ל כל האיברין תלוין בלב והלב תלוי בכים. בשו"ת בדבר למוד החכמות (בס' דברי חכמים ד' ס"ט) כדאמרינן בירושלמי דיומא פרק בא לו בזה"ל ר"ש אזל לקרייתא נפקו עליה לסטיא בזון מדוליה בעון מיניה תלת מלי ולא אגיב לון אמרו ליה בדיל דאפסדת ממונך אפסדת לבך אמר לון כל האברים תלוים בלב וליבא קילעא דחכמתא וליבא תלי בכיסא עכ"ל

ולפנינו

לפנינו ביומא שם ליתא כל זה. ואין לומר שהמחבר בעל השו"ת הנ"ל בדה מלבו מאמרי הירושלמי שהביא כי יש זכרונות למאמריו בספרים אחרים אף כי לא נמצא בדיוק מאמריו לפנינו בירושלמי והנה הוא מביא שם ירושלמי מנוסחת דמשק. ואולי בהמשך הזמן ימצא הנוסח הזה.

פ"ח ה"י ומהו כן. בכ"י רש"ס מוסיף: א"ל דאבדית כיסי.

פ"ח ה"י אתא אנגיטרים גבהון. בערוך ערך איגנטין בבראשית רבה פס"ד ויצא הראשון אתא הדין ארגנטין מגחוך ומרקד קומוי וכו' פי' שר של מרחץ עכ"ל ועי' במוסף הערוך. ובב"ר פ' ס"ג לפנינו בשנויים הרבה וע"ש במתנות כהונה ובאגדת אמוראי א"י להרב רב"ז פראפעססאר באכער נ"י ח"א צד 479 הערה 2.

פ"ח ה"י ואעיל יתהון. בכ"י רש"ס מוסיף: קומי פילי דפמיים, וכן בבראשית רבה הנ"ל.

פ"ח ה"י ההיא ביבני. צ"ל ההיא בי בני.

פ"ח ה"י נפק ואנצח קדמיהון. בכ"י רש"ס נפק ומזגא קומיהון.

פ"ח ה"י לא מכסי. בכ"י רש"ס לא תבסרון. וגב"ר הגי' לא תבזון.

פ"ח ה"י ולא בחבר זעיר. בפירש"י בב"ר פ' ס"ג ולא בגולייר זעיר ובירושלמי כתוב בחבר זעיר בפרסי קטן עכ"ל.

פ"ח הי"א במשנה תנו לנו אחת מכם ונטמא'. וכן בב"י יו"ד סי' קנ"ז ובמתניתא דב"מ תנו לנו אחת מכם ונטמא. ובהג' מרדכי סוף סנהדרין גרסינן שלהי פ"ק דמס' מעשרות (פ"ח דמס' תרומות) וכן נשים שאמרו להם נכרים תנו לנו אחת מכם ונבעול אותה (ונטמא') ואם לאו נבעול כולכם יבעלו (ליתא) ויטמאו כלם ואל ימסרו נפש אחת בידים (מישראל) עכ"ל המשנה עכ"ל.

פ"ט ה"א לא מסתברא דלא חילופי' קנסו. בר"ש ובחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות פי"א ה"כ ואמרו בירושלמי יופך דלא חליפי' קנסו בו שהבטל שדהו על גבי תרומה ופי' ר"ש שלא יחליף וכו' עכ"ל. ונראה שהמלות לא מסתברא לא היו לפניהם.

פ"ט ה"א מהו שיהא נאמן. עי' בחי' מהר"י קורקוס שם.

פ"ט ה"א אמר ליה. חסר שם המשיב. ועי' בר"ש ובר"אש כאן שהביאו המאמר.

פ"ט ה"א הדא אמרה הפריש מפירות. עי' בכ"מ ה' תרומות פ"ה ה"ט.

פ"ט ה"א שלא ייהנה בקיסמין. בחי' מהר"י קורקוס הנ"ל שלא יהנה בקסמים ופירושו כי יטעה האדם ויחשוב שהעצים אינם חשובים וכו' ולכן קנסו בו עכ"ל.

פ"ט ה"ב במשנה ועניי ישראל מוכרים. בתוס' פסחים ל"ד ע"א ד"ה טהרו דתניא (צ"ל דתנן) עניי ישראל מוכרים את שלהן לכהנים (לעניים לכהנים) וכו'.

פ"ט ה"ב במשנה והדמין שלהם. ברדב"ז ה' תרומות פי"א הכ"ז והדמים שלהם.

פ"ט ה"ב תני אשתו של ע"ה. כגירסתנו כן הוא בתוספתא טהרות פ"ח אבל בחולין ז' ע"ב מובא בשנויים.

פ"ט ה"ב אבל בזמן שהיא טהורה. בחי' הר"ן בחולין ד' ו' ע"ב ד"ה השתא ולשון הירושלמי מוכיח כפי' זה דקתני אבל בזמן שהיא טהורה לא תטחון עמה מפני שמחזקת עצמה בטהורה ממנה עכ"ל ולפנינו בשנויים. ובר"ש טהרות פ"ז משנה ד' ועוד בפ"ט דתרומות בירושלמי קתני אבל בזמן שהיא טהורה לא תטחון וכו' משמע דקאי אאשת עם הארץ וכו' עכ"ל. ועי' בתוס' גיטין ס"א ע"ב ד"ה אשת ובתוספתא דקתני אשתו של ע"ה טוחנת וכו' ע"ש.

פ"ט

פ״ט ה״ב שהיא מחזקת עצמה טהורה ממנה. ה׳ מלות אלו ליתא בתוספתא הנ״ל ולא בחולין שם.

פ״ט ה״ג כן היא מתניתה א״כ לא ילקטו אלא טהורים. תמוה הלא כל זה מפורש במשנתנו? ונראה שהגי׳ הישנה במשנתנו היתה א״ר עקיבא לא ילקטו אלא טהורים.

פ״ט ה״ד במשנה גידולי תרומה וכו׳. בפסחים ל״ד ע״א בפי׳ רבינו חננאל הא נמי תנינא דתנן גידולי תרומה תרומה וכו׳ ולפנינו בגמ׳ שם הגי׳ משונה.

פ״ט ה״ד במשנה אבל הטבל. ברמב״ם ה׳ תרומות פי״א הכ״ב הגי׳ וכן תרומת וכו׳.

פ״ט ה״ד במשנה וספיחי שביעית. ברדב״ז ה׳ הרומות פי״א הכ״ב ונראה שלא היו גורסין במשנה ספיחי שביעית שהרי רבינו לא הזכיר אותם וכו׳ עכ״ל ובחי׳ מהר״י קורקוס בה׳ תרומות פי״א הכ״ב ומה שכתב עוד שבירושלמי הוסיפו ספיחי שביעית בספרים שלנו במשנה הוא שנוי ואינו תוספת מהירושלמי וכו׳ עכ״ל ובהשגות הראב״ד שם ועוד מוסיף בירושלמי ספיחי שביעית שגידוליהן מותרין עכ״ל.

פ״ט ה״ד במשנה והבכורים גידולי חולין גידולי הקדש. בירושלמי נדרים פ״ו ה״ח מובאה המשנה ושם הגי׳ גידוליהן חולין (וכן הגי׳ ברדב״ז ה׳ תרומות הנ״ל) וגידולי גידולין (בד״א ליתא מלה אחרונה) הקדש ומעשר שני חולין יפדה (ופודה) אותן בזמן זרעם וע״ש ובשביעית פ״ו ה״ג שמובא ג״כ בשנויים אחרים ובבכורים פ״ב ה״ב.

פ״ט ה״ד במשנה גידולי הקדש ומעשר שני. ברדב״ז ה׳ מעשר שני פ״ו הט״ו גידולי הקדש ומעשר.

פ״ט ה״ד במשנה ופורה אותן בזמן זרעם. באגודה (תרומה פ״ט) ופודה אותן בדמן של זרעים פירש בדמי אותו שזורע עכ״ל. וברמב״ם ה׳ מעילה פ״ה הי״א פודה אותן בשעת זרען ועי׳ בכ״מ שם.

פ״ט ה״ד שהוא מפריש עליה תרומת מעשר. בתוספתא תרומות פ״ח (הוצאת צוקערמאנדל) עושה אותה תרומה ומעשר על מעשר ראשון שניטע. אבל בבבלי נדרים נ״ח ע״ב מעשר עליה ממקום אחר וע״ש.

פ״ט ה״ד א״ר בא בר ממל מתניתא בשנתנו. בכ״י רש״ם א״ר בא בר ממל מתני׳ כמ״ד אף בדייש שהוא אסור לך דהנינן תולה כפיפות וכו׳ וכל מה שכתיב לפנינו עד א״ר אבון וכו׳ ליתא בכ״י רש״ם.

פ״ט ה״ד בדישו ולא בדרכו. במגיד משנה ה׳ שבירות פי״ג ה״ו והרמב״ן ז״ל מסייעו מדגרסינן בירושלמי פ״ט דתרומות תני (ליתא) בדישו ולא בדרכו וכו׳ עכ״ל ובחי׳ הר״ן בב״מ ד׳ פ״ט בירושלמי דתרומות דתני התם בדישו ולא בדרכו ר״א בר״י אומר אפילו (אף) בדרכו ובשטה מקובצת שם תניא בדישו וכו׳ אפילו בדרכו עכ״ל.

פ״ט ה״ד רבי עקיבה שאל רשב״י. בבבלי בבא מציעא ד׳ צ׳ ע״א הגי׳ בעא מיניה ר׳ יונתן מרבי סמאי. ובדקדוקי סופרים שם מביא נוסחאות שונות בזה. ובירושלמי הוריות פ״ב ה״ז ר׳ יונתן שלח לר״ש בי ר״י וכו׳ ע״ש.

פ״ט ה״ה ותני עלה בד״א בדבר שזרעו כלה. בפי׳ רבינו חננאל בפסחים ל״ב ע״א דתנן גדולי התרומה וכו׳ ואוקימנא בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גדולין אסורין ע״כ וכיון לירושלמי דילן. ועי׳ בבכורים פרק ב׳ וברדב״ז וכ״מ בה׳ תרומות פי״א הכ״ב.

פ״ט ה״ה שאין מצויין. בהשגות הראב״ד פי״א מה׳ תרומות הכ״ב ובירושלמי

נותן

נותן טעם לכולן לפי שאינן מצויין וכו' עכ"ל ובחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות פי"א הכ"ב והנה מה שכתב (הראב"ד) שבירושלמי נתנו טעם לכלן לפי שאינן מצויים אינו כן בירושלמי שלנו וכו' עכ"ל.

פ"ט ה"ה הפריש הקדש למע"ש. בפי' הרא"ש והפרש יש בין הקדש וכו'. ובכ"מ ה' מעשר שני פ"ו ה"ט ובירושלמי מה (ליתא) הפרש (הפריש) בין הקדש.

פ"ט ה"ה נפדה בשער הראשון. בפי' הרא"ש בשער הזול הראשון.

פ"ט ה"ה ובדבר שאין זרעו כלה וכו'. מזה המקור למ"ש הרמב"ם בה' מעשר שני פ"ו הט"ו וע"ש ברדב"ז וגרסינן עלה בירושלמי אמר ר' אבהו וכו' ע"ש.

פ"ט ה"ו במשנה גידולי גידולין. בכפו"פ פל"ד גדולי גדוליו.

פ"ט ה"ו במשנה בדבר שאין זרעו כלה גידולי וכו'. בהוס' רי"ד נדרים בפ' הנודר מן הירק אפילו (ליתא) גידולי וכו' וכן הוא בפסחים ל"ד ע"א.

פ"ט ה"ו תמן אמר ר' יוחנן סאה תרומה שעלת מתוך מאה חולין. בד' אמשטרדם מתוך מאה סאה חולין. ולעיל פ"ה ה"ה הגי' סאה תרומה שנפלה למאה חולין וכו'.

פ"ט ה"ו כמו דרבי יוחנן אמר תמן. בכ"י רש"ס כמא דר' יוסי אמר תמן טוחן ומתיר ואוף הכא אמר כן וכו'. ועי' ערלה פ"א ה"ה.

פ"ט ה"ז במשנה שתלי תרומה שנטמאו. בכ"מ ה' טומאת אוכלין הי"ט ובתרומות פ"ט תנן שתילי התרומה שנטמאו ושתלן (שתלן) טהרו מלטמא ומייתי לה בפרק כל שעה (ד' ל"ד ע"א וע"ש בפי' ר"ח) בלשון קצר ופירש"י וכו' עכ"ל ועי' בכ"מ ה' תרומות פי"א הכ"ג וברדב"ז שם ובאגודה (פ"ט דתרומה) ושתלן טהור הוא מלטמא.

פ"ט ה"ז עד היכן וכו'. עי' ירושלמי נדרים פ"ז ה"ח ששם הגירסא משונה. ובחי' מהר"ם חלאוה בפסחים ל"ד ע"א עד היכן אסורין גידולי גידולין (ג' מלות ליתא) עד שלש גרנות אסורין (אסורות) גורן הרביעי מותר (עד גורן דרביעית אסיר) ובפי' מהר"י בן מלכי צדק כאן: גרסינן בירושלמי עד כמה אר"י ב"א בשר"י עד ג' גרנות אסורות גורן הרביעי מותרת עכ"ל וכן הוא בכפו"פ פל"ד וע"ש ובתוס' פסחים ל"ד ע"א ד"ה גידולי ומביא ראיה מירושלמי דמסיק התם אגידולי גדולין משיעשו שני (שלש) גורנות וכו' עכ"ל ובסמ"ג עשין קל"ה אפילו גדולי גדולין אסורין עד שלש גרנות והרביעי מותר כדמפרש בירושלמי עכ"ל.

פ"ט ה"ז ר"ש בר אבודמא בעי' קומי ר' מנא. בפי' מהר"י בן מ"צ ר"ש בר אבדימי שאל לפני ר' אילא (מנא) בתרומה שנינו גידולי גידולין אסורין פי' בדבר שאין זרעו כלה וכו'.

פ"ט ה"ח ר' אבהו בשם ר' יוחנן וכו'. בכ"י רש"ס ר"א בשם ר' יוחנן מודה ר' שמעון שתילי תרומה וכו'.

פ"ט ה"ח מודה ר"ש שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה. בס' התרומה סי' רי"ג וכן פ"ג דדמאי (ה"ד) בירושלמי קאמר ר' יהודה ור"ש סברי יש קנין ומודים (לפנינו שם הגי' כמו שהוא כאן: מודי ר' שמעון) שמפריש מעשרותיו מהלכה פי' מדרבנן וכו' ובכפתור ופרח פרק ד' ומודין שמפריש מעשרותיו מדרבנן עכ"ל.

פ"ט ה"ח שיתלי תרומה שנטמאת. בחי' מהר"י קורקוס ה' תרומה פי"א הכ"ה ירושלמי שתילי חולין שנטמאו וכו' ובספרים שלנו שתילי תרומה שנטמאו וכו' ונראה שטעות סופר הוא וכו' ע"ש. ובכ"מ ה' תרומות פי"א הכ"ג ובירושלמי ספ"ט דתרומות שתילי תרומה שנטמאו וכו'.

פ"ט ה"ח עד שינום בעלים וישנה. מובא בכ"מ שם וע"ש ובחי' מהר"י קורקוס

שם ואמרו בירושלמי אר"י ביני (כיני) מתניתא עד שינום בעלין (בעלים) וישנה וכו'.

פ"י ה"א ר"ח רב אחא בשם ר' בא בר ממל. בחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות פט"ז ה"ת ואמרו בירושלמי רבא בשם ר' יוחנן וכו' ע"ש ובפי' הרא"ש דעוד קאמר התם (בירושלמי) ר' יוחנן בשם ר' אבא בר ממל.

פ"י ה"א מתני' בשהוציאו עדשים. בבת"י רש"ס מתני' משהוציאו עדשים מימיהן שעדשים צופדות אותן שלא יבלע אבל אם נתנו עד שלא הוציאו עדשים מימיהם לא בדא וכמא דאת אמר עדשים צופדות שלא יבלע ודדכוותה עדשים צופדות אותו שלא יתן היאך עבידא מתני' בבצל של חולין שנתנו לתוך עדשים של תרומה ואפילו כן עדשים צופדות אותו שלא יבלע.

פ"י ה"א שלא יתן. בפי' הרא"ש שלא יתן טעם.

פ"י ה"א מתני' בת בבצל של חולין. בכ"י ליידען מתני' בבצל של חולין.

פ"י ה"א לא בדא. בכ"מ ה' תרומות פט"ו ה"ח לא בד"א. (ר"ת במה דברים אמורים) וכו'.

פ"י ה"א העביר פטומתו. בחי' מהר"י קורקוס הנ"ל העביר פטימתו. ובפי' הרא"ש ועוד קאמר בירושלמי שאם היו שני בצלים או שלשה דינן כמחותך או אפילו אחד ונטלה פטמתו או קלפתו החצונה וכו'.

פ"י ה"א היו שנים שלשה קטנים. בחי' מהר"י קורקוס שם ורבינו שמשון ז"ל נראה שאינו גורס בירושלמי קטנים וכו' עכ"ל וברמב"ם ה' תרומות פט"ו ה"ח הגי' ואם היו בצלים רכים וכו'.

פ"י ה"א הדא דתימר בשאין קליפתו החיצונה. בחי' מהר"י קורקוס הנ"ל עוד שם בירושלמי הרא דתימא בשאין שם (ליתא) בקליפתו (קליפתו) החיצונה כדי לנותן (ליתן) טעם אסור (ליתא) ע"כ וכן כתבה רבינו שמשון ונראה שרבינו (הרמב"ם) לא היה גורס כן אלא גריס הדא דתימא בשלא ניטלה קליפתו החיצונה אבל נטלה קליפתו החיצונה אסור וכו' עכ"ל מהרי"ק וברדב"ז ה' תרומות פט"ו ה"ח מובא ג"כ בשנויים.

פ"י ה"א משערין אותן כילו בצל כילו קפלוט. באו"ז ח"ד סי' רע"ו ואמר בירושלמי פ"ק דערלה ובנזיר ספ"ג מינין ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל האיסורין משערין אותן כאילו הן בצל וקפלוט (לפנינו בערלה פ"א ה"ד הגי' כל האיסורין משערין אותן כילו כן) וכו' ע"ש.

פ"י ה"ב במשנה תפוח שריסקו. בתשובות מהר"ח או"ז סי' ע"ה דתנן תפוח שריסקן (שריסקו) ונתן להוך העיסה (עיסה) וכו'.

פ"י ה"ב תפוח שריסקו. בתוס' מנחות נ"ד ע"א ד"ה תפוח שריסקו וכו' משנה היא במס' תרומות ואמרינן עלה בגמרא ירושלמי תני ר' יוסי מתיר וכו' רבי יוסי כרעתיה (ג' מלות ליתא) כמה דו (ליתא) תמן (לפנינו הכא, וזה ט"ס, כי המאמר אין תבשילו וכו' מקורו בשבת פ"ג) אין תבשילו ברור כן אומר אין חימוצו חימוץ ברור פירוש דשרי גבי שבת בישול שאינו ברור וכו' וכולה סוגיא. איתא נמי התם (בירושלמי) בפרק כירה ובריש מס' חלה ובפסחים בפרק כל שעה בסופו עכ"ל (ומזה ישפוט הלומד עד כמה היו בקיאים בעלי התוס' בהירושלמי, ובסמ"ג ה' מזווה יש אומרים שיש בירושלמי וכו' ואומר רבינו יצחק ברבי אברהם נשתקע הדבר ולא נאמר כי בדק בכולן ולא מצאו עכ"ל) ובשו"ת מהר"ח או"ז סי' ע"ה ובירושלמי תני ר' יוסי מתיר ר' אחא זיר' (ר') אבהו בשם ר"י בר"ח אוסר (ליתא) וכו' ע"ש. ובסמ"ג לווין ע"ט

וחא

זהא דתנן במס' תרומות תפוח שרסקו וכו' וגרסי' בירושלמי הדא דאת אמר' דמחמיץ בגופו של תפוח כלומר שכבר נילושה במים ומשים גוף התפוח בתוכו לחמצו אבל במחמיץ במימיו כלומר שכל העיסה נילושה במי התפוח מותר אמנם בירושלמי במקום אחר משמע וכו' עכ"ל ובפי' הרא"ש ומפרש בירושלמי דאם נתן התפוח שלם לתוכה והחמיצה מותרת וכו' עכ"ל.

פ"י ה"ב בשהשביח ואחר כך פגם. באו"ז ח"ד (ירושלים תר"ן) סי' רס"ח ובדקתי פ"י דתרומות דתנן שעורים וכו' ואמרי' בירושלמי כל נותני טעם בין לפגם וכו' אמר רשב"ל מה פליגין בשהשביח ולבסוף (ואח"כ) פגם אבל פגם ולבסוף (ואח"כ) השביח אף ר"מ מודה ור' (ר') יוחנן אמר לא שנא (שנייה) הוא (היא) פגם ולבסוף (היא) השביח הוא (היא) השביח ולבסוף (היא) פגם מחלוקת (היא המחלוקת) תמן תנינן שעורים וכו' ר' יוחנן אמר כמחלוקת (במחלוקת) פי' כר' שמעון אתיא רשב"ל אמר דברי הכל היא (ליתא) פי' דפוגם מעיקרו אפילו ר' מאיר מודה דמותר והנך מי בור פגומין מעיקרא וכו' עכ"ל. ודברי האו"ז מאירים כשמש. והמפרשים לא ידעו מזה וע"כ דחקו בזה.

פ"י ה"ב היא פגם היא השביח וכו' היא המחלוקת. אבל בבבלי ע"ז ס"ח ע"א איבעיא להו בפוגם מעיקרא מחלוקת וכו' או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת תיקו. ולפנינו בירושלמי מבואר שבין בזו ובין בזו המחלוקת.

פ"י ה"ב תמן תנינן שעורים שנפלו. היא משנה בפרקין במשנה ב'. ומדוע נאמר תמן תנינן? אבל המאמר מקורו בערלה פ"ב ה"ה ובע"ז פ"ה ה"ג וכאן נשנה משם בדרך אגב.

פ"י ה"ב ריב"ב אמר אילין שמועתא הכא. כעין זה בשביעית פ"ג ה"ב ר' יוסי בי רבי בון אמר אילין שמועתא דהכא. ובערלה שם הגי' רבי יוסי בי רבי בון אמר אילין שמועתא הדא דר' יוחנן אמר במחלוקת וכו'. ובע"ז שם הגי' מתוקנת.

פ"י ה"ד במשנה שאין טעם כמון. בשו"ת מהר"ח או"ז סי' ע"ה הגי' לפי שאין בה טעם כמון.

פ"י ה"ד מהו לצלות שני שפודין. ברוקח סי' תנ"ד בירושלמי דתרומות מהו לצלות שני שפודים וכו' ע"ש שנויים קלים. ובתורת הבית להרשב"א (בית רביעי שער א') אבל הרמב"ן ז"ל כתב וכו' והכין איתא בגמרא דבני מערבא דגרסינן התם מהו לצלות שני שפודין אחד של שחוטה (בשר שחוטה) ואחד של נבילה בתנור אחד וכו' ע"ש ובחי' הרמב"ן בע"ז ס"ו ע"ב ושוב מצאתי במסכת תרומות מהו לצלות שני שפודין אחד של שחוטה ואחד של נבילה בתנור אחד וכו' משמע מהכא דלכתחילה נמי שרי לוי שלא כדברי רבינו וכו' עכ"ל ובמלחמות ה' להרמב"ן בפסחים פ"ה סי' כ' ושוב ראיתי לרב ר' אברהם ז"ל (בעל האשכול) שפי' דללוי כיון דלא מתסר אלא לכתחילה ליכא למיסר וכו' אבל אני איני מודה בזה מפני שזו השמועה בגמרא ירושלמית אמורה בלכתחילה וכך היא בלשונה מהו לצלות שני שפודין אחת של שחוטה וכו' ע"ש ובעיטור (הכשר הבשר ד' י"ז) וה"ג התם מהו לצלות ב' שפודין א' של נבילה וא' של בשר שחוטה רב"א (ר"י בשם רב) אסור ושמואל (בשם ר') אמר מותר וכו' עכ"ל ובשו"ת רדב"ז סי' התקס"ב והכי איתא בירושלמי בהדיא דמס' תרומות מהו לצלות וכו' ע"ש.

פ"י ה"ד רב ירמיה אמר בשם רב. בריטב"א ע"ז ס"ז ע"א ותו דבירושלמי מס' תרומות אמרו וכו' דבי ירמיה בשם רב אמי (ליתא) אסור ושמואל בשם

לוי

לוי אמר מותר וכו' עכ"ל ובאשכול ח"ג צד 9 ובירושלמי דתרומות למ"כ דאי' לצלות ב' שפודים א' שחוטה וא' נבילה רב אסור לוי שרי עכ"ל ובחי' מהר"ם חלאוה בפסחים כ"ה ע"ב ובירושלמי דמס' תרומות גרסינן מהו לצלות וכו' אלמא לכתחלה שרי וכו' עכ"ל.

פ"י ה"ד ושמואל אמר בשם לוי. בבבלי פסחים ד' ע"ו ע"ב לא נזכר שמואל.

פ"י ה"ד פליגא מתניתין על רב. באשכול הנ"ל הגי' פליגא מתניתא אין צולין ב' פסחים כאחד מפני התערובת פי' שיתחלפו הא שלא מפני התערובת לא ולשון לצלות להבא משמע ולכתחלה עכ"ל. ובמלחמות להרמב"ן הנ"ל מתניתא פליגא על רב וכו' וגי' האשכול והרמב"ן מתניתא פליגא יותר נוח כי הכוונה לה תוספתא פסחים פ"ה.

פ"י ה"ד הא שלא מפני התערובות לא. באו"ז חלק ד' (ירושלים תר"ן) סי' רנ"ז וכן מוכיח בירושלמי בתרומות פ' בצל דהלכה כלוי דאמרינן התם מהו וכו' מתניתא פליגא על רב אין צולין שני פסחים וכו' וכך נשאר לשם ורוצה לפרש מפני תערובות גופים הא לתערובת טעמא לא חייש (ח' מלות אחרונות לפנינו ליתא) ולא ניחא ליה לשנויי כרשני תלמודא דידן בכיצד צולין אלא סבירא ליה דהלכה כשמואל וכו' עכ"ל.

פ"י ה"ד מי צתרי רב אמר. באו"ז הנ"ל ושוב מסיים התם (בירושלמי) אלא (ליתא) מיצתרי (מי צתרי) רב אמר אסור ושמואל אמר מותר אכל (אייכל) שמואל לרב מיצתרי (מי צתרי) פי' אלא מאחר דפליגי דרב ושמואל בהא דרב אסר ושמואל שרי א"כ דהוא מאכל ששמו מיצתרי שהיה בכי האי גוונא שהיה בו ריחא דאיסורא לרב אסור ושמואל שרי ומסיק שהאכילו שמואל לרב מההוא מאכל עכ"ל.

פ"י ה"ד הדין טוויה. באו"ז הנ"ל ושוב מסיק הדין טווייה רב חייא בר אשי בשם רב משגר ליה בחרותיה (בחרותה) פי' אותם צליות שאמרנו למעלה שנחלקו רב ושמואל הוא היה משגר אותם דורן בשעת שמחה שהיה נוהג בהם היתר עכ"ל האו"ז. ואולי הכוונה במה שאמר משגר ליה בחרותה. שבדין טוויה רב חייא בר אשי בשם רב פסק כשמואל כי שמואל כתב שמו הרותא (ירושלמי גיטין פ"ט סה"ט).

פ"י ה"ה במשנה לתוך הבור של מים. במתניתא דב"מ לתוך הבור של יין. ובאגודה (תרומה פ"י) לתוך הבור של יין של תרומה ושל מעשר שני (בתרומה ובמע"ש) אם יש (ליתא) בזרע וכו' ע"ש וברדב"ז ה' תרומה פט"ו הט"ז לתוך בור של יין וכו'.

פ"י ה"ה כל דבר שנפלה לתוכו. בר"ש תרומות פ"י משנה ד' כל שעלה לתוכו תלתן הוא משביח.

פ"י ה"ה וכמה היא חבילה. בירושלמי ע"ז פ"א ה"ה וכמה היא חבילה ר"י בן בתירה אומר חבילה של לבונה אין פחות מחמשה ועי' בתוספתא ע"ז ובבלי שם ד' י"ד ע"א.

פ"י ה"ה עשרים וחמשה זירין. במאור סוכה פ"א סי' ט' ירושלמי אין חבילה פחות מכ"ה זירין. אבל בחי' הרשב"א ביצה ג' ע"ב וז"ל מפורש בירושלמי כמה היא חבילה כ"ה זרדים (זירין) עכ"ל ובה' סוכה להרי"ץ אבן גיאת ד' ד' ע"ב ובירושלמי אין חבילה פחותה מכ"ה זרדין וכו' עכ"ל וכן הוא בעיטור ה' סוכה צד 160 ובתניא (מאנטוא ורחמ"ך) סי' פ"ב הגי' נ"ב זרדים. וברמב"ם ה' סוכה פ"ה ה"י ואין חבילה פחותה מכ"ה בדים ובהשגות הראב"ד שם בירושלמי

מצא

מצא אותה ולא ידעתי וכו' עכ"ל ובפי' רבינו חננאל סוכה י"ג ע"א ובאור זרוע ח"ב סי' רפ"ט ירושלמי אין חבילה פחות מכ"ה עכ"ל ובמאירי ביצה ג' ע"ב דתנן ומפרש בירושלמי כמה היא חבילה כ"ה עירין עכ"ל ואולי ט"ס היא ועי' ירושלמי סוכה פ"א ה"ו וערלה פ"ג ה"ג. ובתוס' סוכה י"ב ע"א ד"ה חבילי מפרש בירושלמי דאין חבילה פחותה מכ"ה קנים.

פ"י ה"ה עשרים וחמשה זירין. בכ"י ליידען עשרים וארבעה. ומכותב אחר נתקן חמשה.

פ"י ה"ה אמר רבי יוחנן וארבעה. בערלה פ"ג ה"ד אמר רבי יונה.

פ"י ה"ה והלא חביות מכנסן. בכ"י רש"ס והלא חבילין מכנסן.

פ"י משנה ו' ואינו צריך להפריש את העץ. בבבלי ביצה י"ג ע"א הגי' ואינו מפריש על העץ ופירש"י אין צריך להפריש וכו' ע"ש.

פ"י ה"ו זאת אומרת פצועין בולעין. בחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות פט"ו מובא בשנויים. ובאור זרוע ח"ד סי' רנ"ח ואמר בירושלמי אמר ר' יונה זאת אומרת וכו' ע"ש ובאגודה (תרומה פ"י) ומפרש בירושלמי שאינן בולעין עכ"ל.

פ"י ה"ו שלימין ובולעין, בכ"י ליידען שלימין בולעין.

פ"י ה"ו מתני' דרבי שמעון. באו"ז הנ"ל מתני' כר' שמעון דר"ש נותן טעם וכו' כהדא דר"ש אומר כרוב של שקי (לפנינו ששלקו, אבל במשנה י"א בפרקין ליתא המלה ששלקו) עם כרוב של בעל אסור מפני שהוא בולע פי' הא דאמינא מתני' דרבי שמעון דאמר נותן טעם לפגם אסור לא שהוא פוגם דאם כן שרי לר' שמעון אלא שאינו לא פוגם ולא משביח כהדא דתנן וכו' כרוב של שקי כלומר שמשקין השדות ביד כדכתיב והשקית ברגלך עם כרוב בעל דתרומה אסור דשל שקי בולע והיינו לא לשבח ולא לפגם וכו' עכ"ל. והמפרשים כאן יגעו בבאור הירושלמי לחנם.

פ"י ה"ז במשנה פצועי חולין עם שלימי תרומה וכו' אבל שלימי חולין וכו'. בשו"ת מהר"י קולין סי' קנ"ב וז"ל המשנה בתרומות וכו' פצועי חולין עם שלמי תרומה וכו' אבל שלמי חולין עם פצועי תרומה מותר עכ"ל. ובאגודה (פ"י דתרומה) פציעי חולין עם פציעי תרומה או עם שלימי תרומה וכו' ע"ש.

פ"י ה"ז תני ר' יודה בר פזי. בתורת הבית להרשב"א (בית ד' שער א') בשם הר"ש ובירושלמי תני ר' יהודה (יודה) בן פזי (דבר דליה, ובר"ש בפי' ר"י בן פזי בשם בר דלייה. ומ"ש במגילה פ"א ה"ח בד"ו תני ר' יודה בר פזי דבר זילה צ"ל דבר דליה) דג טהור תפל (טפל) שכבשו עם דג טמא מלוח אסור תני (והתני, וגי' הרשב"א אמיתית) ר' חייא מדית (מדיחו) ומותר אמר ר' מונא (מנא) וכו' ע"ש ובר"ש כאן. וכן הגירסא בשם הירושלמי בס' בריתות סי' מ"ו. ובראב"ן סי' רע"ה גירסת ירושלמי תנא ר' יודא בן פזי דברדלייה דג טהור וטפל שכבשו עם דג טמא מלוח אסור תני (כגי' הקדמונים הנ"ל ובר"ש תניא ר' חייא אומר) ר' חייא מדיחו ומותר וכו' ע"ש. וברדב"ז בה' מאכלות אסורות פט"ו הל"ד ירושלמי וכו' והא תני ר"ח וכו'. ובשו"ת מהר"י קולין סי' קנ"א ועל ששנינו בפ"י דמס' תרומה דג טמא וכו' ומחלק עלה בירושלמי בין כבשו זה עם זה וכו' ודע לך ידידי כי שלשה המה נפלאו מרבינו שמשון משאנץ בפי' משנת זרעים שלו וז"ל ובירושלמי תני ר' יודה בן פזי וכו' תני ר' חייא מדיחו ומותר וכו' עכ"ל. ולפנינו בפי' הר"ש הגי' משונה מעט.

פ"י ה"ז והתני רבי חייא. תוספתא תרומות פ"ט וע"ש.

פ״י ה״ז אמר רבי מנא. בס׳ כריתות הנ״ל אמר רבי זירא.

פ״י ה״ז בשכבשן שתיהן כאחת. בס׳ כריתות הנ״ל בשכבשן שניהם כאחד ומ״ד אסור בשכבשן בזה אחר זה ותדע לך שהוא כן דתניא או במי תרומה אסור לא בשכבשן בזה אחר זה דאי תרומה קרי משום שכבש זית תרומה וכו׳ עכ״ל ולפנינו בשנויים.

פ״י ה״ז וכמה לוגא עביד תרתין לטרין. בפירש״י עירובין כ״ט ע״א עוכלא שמינית שבליטרא וליטרא היא לוג עכ״ל ובס׳ העתים צד 91 והקב יש בו ארבע מאות זוז וכו׳ ושם צד 187 רביעית הלוג וכו׳ דהוי משקל כ״ה זוז.

פ״י ה״ז וכמה ליטרא עבדא מאה זונין. בשו״ת הרשב״א סי׳ רפ״א הגי׳ ולטרא עבדא מאה זוז הרי כל זוז עבדא תשע מאות ושיתין עכ״ל וכן הוא שם בסי׳ שצ״ג וביוחסין השלם צד 147 אבל בעל הערוך פי׳ בערך לטר בתרומות ירושלמי וכמה לטרא עבדא מאה זונין פי׳ הוא זין הוא דינר הוא זוז עכ״ל וכן הוא לפנינו בערוך הנ״ל. ובאור זרוע ח״ד סי׳ רס״ד ומפרש בירושלמי שהוא אחד מתשע מאות וששים כיצד סאה עבדא כ״ד לוגין ולוגא עביד שני לטרות ולטרא עבידא מאה זוזי נמצא דמאתים עולין לתשעים ושש מאות זוז וכו׳ עכ״ל. ובתוס׳ על התורה מריב״א פ׳ משפטים בזה הלשון ובירושלמי פרק י״ו (צ״ל פ״י) תרומות גבי דג טמא שכבשו עם דגים טהורים (דג טהור) איתא כמה לוג (לוגא) מחזיק (עביד) שני ליטריאות (ליטרין) כמה ליטרא עבדא ק׳ זוזי (זונין) וכו׳ עכ״ל ובמוסף הערוך ערך זין מביא הירושלמי וגורס וכמה לטרא עבדא מאה זינין פי׳ כמו זוז עכ״ל ובפי׳ הראב״ד בתו״כ פ׳ שמיני ומפרש לה בגמרא דתרומות ירושלמי כמה סאהה עבדא כ״ד לוגין וכו׳ ע״ש וברא״ש חולין פ״ז סי׳ ל״ג וקאמר עלה בירושלמי וכו׳ כיצד סאה עבדת כ״ד לוגין ולוג עבד שתי לטרין ולטרא עבד ק׳ זוזי עכ״ל. ובשלטי הגבורים סביב המרדכי סי׳ רל״ו ובירושלמי וכו׳ כמה לוג מחזיק ב׳ ליטראות כמה ליטרא עבדא ק׳ זוז וכו׳. ובשו״ת חוט השני סי׳ צ״ז העיר דברים נכונים בענין משקל הליטרא.

פ״י ה״ז הורי ר׳ יוסי בי רבי בון בעכברא חד לאלף. בשו״ת הרשב״א סי׳ שצ״ד עוד על ירושלמי שכתבתי שם דגרסינן רבי יוסה (יוסי) בר בון הורה בהדין (מלה אחרונה ליתא) עכברא הד לאלף ואמרת היכי דמי וכו׳ ע״ש. ושם לעיל סי׳ רע״א דאמרינן התם ר״י ברבי בון התיר עכברא באלף. ובתורת הבית להרשב״א (בית רביעי שער א׳) וקאמר בירושלמי הורי ר׳ יוסי בעכברא אחד לאלף כלומר מצא אחד לאלף והתיר וכו׳ עכ״ל. ובבדק הבית שם ואמרינן הורי ר׳ יוסי בר בון בהדין עכברא חד לאלף וכו׳. ובהלכות גדולות ה׳ יין נסך (הוצאת מקיצי נרדמים צד 583) חבית שיש בתוכה משקין בין יין ובין שמן בין כל משקה ונפל לתוכה עכבר או שרץ שיעורו אחד מאלף החבית והמשקה מותרין פחות מאלף אסורין עכ״ל וכן הוא בשו״ת לאחר מן הגאונים (בית נכות ההלכות ח״ב צד 20) ובארחות חיים (ה׳ מאכלות אסורות צד 291) בשם גאון. ובמנהיג (צד 101 ד׳ ברלין) וז״ל בהלכות גדולות בה׳ יין נסך חבית שיש בתוכה יין או שמן ודבש ונפל שרץ לתוכו שיעורו אחד באלף והכל מותר ואם לאו אסור ולהתיר הכלי ילבנו בכבשן ובירושלמי דתרומות פ״י ר״י בר בון הורה בהדין עכברא אחד לאלף עכ״ל ובספר המכריע לריד״א סי׳ ל״ו וז״ל ומצאתי תשובה לרב האי גאון זצוק״ל על ענין זה שרצים שנפל אחד מהם באחד מן המשקין דבר זה כתוב בהלכות דר׳ שמעון קוארא חבית

שיש

שיש בה משקין בין יין ובין שמן ונפל להוכה שרץ או עכבר שעורו אחד מאלף ואין אנו יודעים מאין נסח רב שמעון הדברים הללו אלא ששמענו כי המעשים לבני ארץ ישראל שנמצאו כהם הדברים הללו ומשם נסחם וכו׳ עד כאן התשובה ומצאתי כתוב בס׳ (במס׳) תרומות פ״י בגמרא דבני מערבא ר׳ יוסי בר אבין הורה בהדין עכברא חד לאלף עכ״ל המכריע. ותשובת רב האי גאון הנ״ל מובא מהריד״א ביתר דיוק בתוספותיו בע״ז ד׳ ס״ז ע״א יעו״ש (ומתוך דברי רב האי גאון אלה ילמוד הקורא המבין כי בעת שכתב רה״ג התשובה לא היה אז הירושלמי לעיניו ורק שמועה שמע כי נמצא כן במעשים לבני ארץ ישראל), ובהשובות רבינו תם סי׳ מ״ה אות ו׳ ודברים כאלו עפ״י מדרשים ותלמוד ירושלמי כי האי דשרץ דמשערין באלף עכ״ל ושם סי׳ ק״א אות ג׳ אך ידוע תדע כי יש בהלכות גדולות הרבה מתלמוד ירושלמי ומברייתות במקום שאינו סותר תלמוד שלנו כי ההיא לפיכך שיעורו באלף עכ״ל וע״ש בהערות. ובאור זרוע חלק ד׳ (ירושלים הר״ן) סי׳ רס״ד ובמגלת סתרים בשער ק״א (באור זרוע חלק ב׳ סי׳ תמ״ח וכתוב במגלת סתרים שער קכ״ה, ומזה נראה שהספר מגלת סתרים היה מחולק בשערים ועל כל דיני השנה שלא כדעת הגרשי״ר ז״ל בתולדת הר״ן גאון. והספר מגלת סתרים הנאבד מאתנו היה עוד לפני המהרש״ל בפירושו לסמ״ג כמו שכתב (שם ד׳ ט׳ סע״ד דפוס קאפוסט) ואח״כ עיינתי במגילת סתרים דר׳ ניסין גאון וכתב במצוה וז״ל אמר ר״ל שאול לא זכה למלוכה אלא ע״י זקנו וכו׳ (מקורו מירושלמי דשביעית ספ״ג) ובידי ר׳ שמואל שלום המו״ל ס׳ היוחסין וז״ל (ד׳ 151 בד׳ לונדון) ואני ש״ש ראיתי במגלת סתרים למר נסים גאון כי היו לר׳ יוחנן וכו׳) ראיתי כתוב וזה לשונו כתוב בה״ג בה׳ יין נסך חבית שיש בה משקין יין או שמן או שאר משקין ונפל לתוכה שרץ או עכבר שיעורו אחד מאלף וכו׳ מצאתי עיקר דבר זה בגמרא מערבאי במס׳ תרומות פ״י והכי גרסינן ר״י בר בון הורה בהדין עכברא חד מאלף עד כאן לשון רב נסים גאון ז״ל ודבר תמוה הוא זה וכו׳ עכ״ל האו״ז. ובאגודה ה׳ ע״ז סי׳ ס״ב אבל במגילת סתרים כתב דאמרו בירושלמי דתרומות אורי ר״י בר בון בעכברא אחד לאלף ופר״י דהלמוד דידן עיקר ורבינו אבי״ה כתב ירושלמי בציר דג טמא קאי ועכברא שם מקומו של רבי יוסי הוא עכ״ל ובמרדכי ע״ז סי׳ התנ״ד במגילת סתרים ובדברי שאר גאונים כתוב דלא סמכינן אהא פסקא דגמרא דידן אלא סמכינן אמעשה רב דגרסינן בירושלמי דתרומות הורה רבי יוסי ב״ב דעכברא חד לאלף ור״י פי׳ דתלמודא דידן עיקר ורבינו אבי העזרי קבל מאביו דהירושלמי אציר דג טמא קאי ועכברא שם מקומו של רבי יוסי הוא עכ״ל ובסמ״ג לווין קל״ח פסק בה״ג דשרץ אין טעמו בטל אלא באלף ואין זה אמת שהרי פוסק התלמוד בע״ז ד׳ ס״ח גבי עכברא בשכרי שהוא בששים ומה שיש בירושלמי בתרומות הורי ר״י ב״ר בון בעכברא אחד באלף עכברא שם מקום הוא ועומד שם על דג טמא שכבשו עם דג טהור עכ״ל ובתוס׳ ע״ז ס״ט ע״א ד״ה אידי ובירושלמי קאמר דשרץ לא בטיל כי אם באלף ותלמודינו עיקר דבטל בששים כשאר איסורים עכ״ל. ובפסקי תוס׳ ע״ז סי׳ קל״ח בירושלמי קאמר דבאלף לא בטל שרצים ואין לסמוך עליו במקום שחולק על הלמוד שלנו עכ״ל ועי׳ בהגהות שם. ובר״ש ובהרא״ש תרומות פ״י משנה ח׳ אמרינן בירושלמי הורי ר״י בר בון בעכברא אחד לאלף והוא הדין אחד להתק״ס וכו׳ ובפי׳ הרא״ש שם וז״ל בעכבורה שם מקום כדאמרי׳ בפרק

השוכר

השוכר את הפועלים הנהו דבי עכברה עכ"ל ובהגהת מימוני פרק ט"ו מה' מאכלות אסורות ה' ל"א ומה שפסק בה"ג דשרין אין טעמו בטל אלא באלף אינו אמת כדמשמע הכא פרק בתרא דע"ז והא דאיתא בירושלמי דתרומות הורי ר' יוסי בר בון בעכברא אחד לאלף עכברא שם מקום הוא דהתם קאי על דג טמא שכבשו עם דג טהור ס"ה וכן ראבי"ה שקבל מאביו עכ"ל וכן מובא הירושלמי והבה"ג הנ"ל בכפתור ופרח פרק כ"א (ד' ע"ד דפוס ברלין ובהוצאת לונץ פכ"ב ד' ת"ס) ושם צד 46 לדרום זאת העיר ביושר כמו חצי שעה היא עכברא הנזכרה בירושלמי הורה רבי (צ"ל רב"י ר"ת ר' יוסי) בעכברא באלף עכ"ל. ובר"ן חולין פ"ז סי' תת"ם והכי אמרינן בירושלמי הורה ר' בון (ר' יוסי בר בון) בהדין עכברא חד באלף (לאלף) עכ"ל וברוקח סי' ת"ס ירושלמי ר"י ב"ב הורה בהדין עכברא חד לאלף וכן פסק במגילת סתרים עכ"ל ובטור י"ד סי' ק' יש אומרים דבריה בטלה בתתק"ס ולא נהירא לאדוני אבי הרא"ש ז"ל ובב"י שם כן כתב הרא"ש. בפרק גיד הנשה שי"א כן וראיתם מדתנן בתרומה וכו' וקאמר עלה בירושלמי שהוא אחד מתתק"ס וכו' ע"ש ובריטב"א חולין צ"ט ע"ב ד"ה אבל כתב ר"ן ז"ל אף על גב דבריה לא בטלה ה"מ בפחות מאלף אבל באלף בטלה והביא ראיה מירושלמי ממס' תרומות פ' בצל הורה ר' אבין בהדין עכבר חד באלף בטלה ואינו נכון דבכל התלמוד אמרינן סתמא בריה לא בטלה וכו'. ובהג' אשרי ע"ז פ"ה סי' י"א פי' בה"ג דשרין לא בטיל בי אם באלף והכי אתמר בירושלמי וכו' עכ"ל. ובתשובות מהר"י בן חביב סי' פ"ת וכן פסקו בירושלמי וכו' וכן נראה שפסק הרמב"ם בפירושו למשנה בבחרותו ואחר כך חזר בו ותקן הלשון וכו' והנראה שסמך על מה שאמר בתלמוד שלנו וכו' ע"ש. ובתשב"ץ חלק ב' סי' ז' וכן כתבו המפרשים ז"ל בפי' הירושלמי שבמס' תרומות הורה ר' בון (כגי' הר"ן הנ"ל) בהדין עכברא חד לאלף ששם פירשו שא"א שיהא בטול זה בגופו של עכבר וכו' עכ"ל ובשו"ת הרשב"ש (בנו של התשב"ץ) סי' תרי"ג ולענין מה שכתבו קצת רבוותא ז"ל שבריה בטלה באלף והוכיחו כן מהירושלמי וכן היא בהלכות גדולות וכתב רבינו שמשון ז"ל בפי' המשנה דמס' תרומות דלאו דוקא אלף אלא תתק"ס וכן כתב הרשב"א ז"ל דע שרבינו נסים גאון ז"ל חלק על בעל הלכות גדולות בזה וכתב שאין לסמוך על אותו ירושלמי מפי (לפי) שהוא חולק על גמרתינו שהרי בפירוש אמרו בגמרא בפרק גיד הנשה דבריה לא בטלה (דברי הרשב"ש שר"נ גאון חולק על בה"ג סותר למ"ש המנהיג והמרדכי ושארי קדמונים הנ"ל בשם רנ"ג שהראה מקור הבה"ג בהירושלמי דילן) ומשמע דלא בטלה אפילו ברבוא וא"ז הרמב"ן ז"ל כסברת הר"ן גאון ז"ל וגם הר"ן גירונדי ז"ל כתב שמה שאסרו בירושלמי הורה רבין (ר' בון כגי' אביו התשב"ץ והר"ן הנ"ל) בהדין עכברא חד לאלף וכו' ע"ש שמאריך בזה. ובשו"ת רדב"ז סי' רי"ט ואיכא מ"ד דבריה בטלה באלף ולמדוה מהירושלמי דגרסינן התם הורה ר' בן בהדין עכברא חד באלף ויש אומרים דלא הורה ר' בון בעכבר עצמו דכמה לא בטיל וכו' דלאו בעכבר הורה אלא עכברא שם מקום הוא עכ"ל. והנה מהדברים שהבאתי ניכל ללמוד דברים הרבה כפי שיבין הלומד, ורק אעיר שרוב הגאונים סמכו בזה על הירושלמי לדינא נגד גמרתנו (ע"ז ס"ח ע"ב). ושהראשון שפי' הירושלמי הורה ר"י בר' בון בעכברא שהוא שם מקום היה הראבי"ה בשם אביו ז"ל.

פי' ה"ז רובע ציר בסאתים ציר. בשו"ת הרשב"א סי' שצ"ב אבל נראה

שהרב

שהרב (הרמב"ם) ז"ל סמך על דברי ר' אבהו דבירושלמי שאמר כן דגרסינן בירושלמי תרומות פרק בצל רבי אבהו בשם ר' יוסי בר חמא (חנינה) רביעית (רובע) ציר בסאתים והלא אין ציר דג טמא מצוי (לפנינו מציר, ובד' אמשטרדם מציל) א"ר אבהו חשיבתיה קרוב לסאתים (למאתים) ומפני שר' אבהו אמורא ואמר כרבי אולי פוסק הרב כן עכ"ל.

פ"י ה"ז בסאתים ציר. בפי' מהר"י בן מלכי צדק בפי' כאן ופירשו בגמרא א"ר אבהו רובע ציר בסאתים ציר טהור מותר (ב' מלות אחרונות ליתא) ור' אילא בשר"ש ברבי חייא רביעית ציר בסאתים מדגים ומציר אסור ואם לאו מותר ר' יוסי אומר אם יש בסאתים ציר וכו' עכ"ל וגירסתו משונה מגרסתנו.

פ"י ה"ז ותני כן בד"א. בתוספ' תרומות פ"ט הגי' ר' יוסי ברבי יהודה או' בד"א וכו'.

פ"י ה"ז גבונתה איקלקלת. בע"ז פ"ב ה"י זבינתא איתקלקלת.

פ"י ה"ז דבר של רבים. בכת"י ליידען דבר של כבוס אינו נאפר. ומכותב אחר נתקן כבדפוס.

פ"י ה"ז ואלין אגרתא לא גיים לוקס כתוב בהן. בע"ז פ"ב ה"י הגי' ואילין אגרתא לא גוים לוקין כתוב בהן ואת אמר ע"י עילה והכא ע"י עילא (ד' מלות אחרונות לפנינו ליתא) ועי' בפ"ק דגיטין בירושלמי ובבלי שם ד' ט' ע"ב.

פ"י ה"ז מהו טהור. בפי הראב"ד בעדיות פ"ח מ"ז מפרש בירושלמי מהו טהור טהור מלהכשיר הא לטמא טמא (ליתא) בכל (כל) שהוא וכו' ע"ש ובפי' הראב"ד בתו"כ פ' שמיני אבל במשנת תרומות לא אמרי' שהוא כשר אלא שהוא טהור וכן במשנת עדיות ובגמרא תרומות דבני מערבא מפרשי עלה מהו טהור טהור מלהכשיר אבל לטמא טמא בכל שהוא עכ"ל ולפלא מ"ש הראב"ד בהשגות בה' טומאת אוכלין פט"ז ה"ד ומה שכתב על ציר חגבים טמאים שאין מכשיר אבל מתטמא טומאת משקין בתרומות ירושלמי מצא זה ואני סבור שהוא לשון בעיא וכך היא שנויה שם מאי טהור טהור מלהכשיר הא לטמא מטמא ולא עלתה הבעיא וכו' עכ"ל ועי' בכ"מ שם. ובשו"ת הרשב"א סי' רפ"ו עוד לפרש לך כמה משניות מזרעים ראשונה מה ששנינו בתרומות פרק ששי (צ"ל פרק עשירי) חגבים טמאים וכו' ע"ש.

פ"י ה"ח במשנה וכל גרב שהוא מחזיק סאתים. באור זרוע ח"ד סי' רס"ד דתנן בפ"י דתרומות דג וכו' כל גרב שהוא מחזיק מאתים (סאתים) אם יש בו משקל עשרה זוז (זוזי) וכו'.

פ"י ה"ח במשנה וכל גרב שהוא מחזיק וכו'. בפי' הראב"ד בתו"כ שמיני פ"ד וז"ל סדר הלשון כך הוא שנוי במשנת תרומות דג טמא שכבשו עם דג טהור כל (וכל) גרב שמחזיק (שהוא מחזיק) סאתים אם יש בו (משקל) עשרה זוזין (זוזי) משקל ביהודא שהם (שהן) חמש סלעים בגליל דג טמא צירו אסור וכאן אין שנוי בסדר הזה וכו' ע"ש. וברדב"ז ה' מאכלות אסורות פט"ו הל"ד הגי' במשנה כל (וכל, ובמתניתא דב"מ כל) גרב שהוא מחזיק וכו' עשרה זוזים (זוזי) ביהודה וכו' ר' יוסי (יסא) וכו' ובלחם משנה שם ועוד נראה מדבריו ז"ל דמתני' הם שני חלוקות מפני שהוא גורס וכל גרב שהוא מחזיק וכו' בוי"ו ולכך קאמר וכו' אבל רבינו גרס כל גרב בלא וי"ו וכו' עכ"ל והמעיין נם בפיהמ"ש להרמב"ם כאן יראה שמפרש המשנה שאם נכבש דג טמא בגרב שהיו בו דגים טהורים רבים והכלי הזה מחזיק סאתים אם יש בו מדג טמא משקל עשר זוזים מיהודה שהם חמש סלעים בגליל דג טמא צירו אסור ומפרש כל

המשנה בחדא מחתא אבל הר"ש כאן כתב דג טמא שכבשו עם דג טהור משנה חסירה דלא פירשה אם מותר אם אסור עכ"ל וזה שגרס במשנה וכל גרב וכו' וכן בפי' הרא"ש. אבל בפי' הרא"ש חולין פ"ז סי' ל"ג הגי' כל גרב. ובכללי התלמוד הנדפסים בסוף גמרא ברכות כתוב: משנה שמדברת בדבר אחד ואין בה לא איסור ולא היתר דג טמא שכבשו עם דג טהור ואין בו לא איסור ולא היתר עכ"ל וזה מספר כריתות סי' מ"ו. ואולי מ"ש בירושלמי רה"ש פ"א ה"י אמר רבי יצחק דיברה התורה (בשו"ת הרשב"א סי' תקכ"ג הגי' דבר תורה) בכל לשון האיש (כן הוא בד"וו) משתאה לה, כל גרב שהוא מחזיק סאתים, אם צודה להם וכו' פי' שלפני ר"י היה כתוב בתורה (בראשית כ"ד כ"א) האיש משתאה לה. וכן במשנה שלנו כל גרב וכו' וכן שם במשנה רה"ש אם צודה (כגירסתנו) ולכן אמר שגם בתורה נמצאים חסר ו' כבהמשניות. ועי' אגדת אמוראי א"י ח"ב צד 233.

פ"י ה"ח במשנה עשרה זוזי ביהודה. בפי' הראב"ד בתו"כ פ' שמיני זין גרסינן ולא גרסינן זוזי והכי איתא בירושלמי ובמשנת תרומות עכ"ל וכן במתניתא דבני מערבא בתרומות כאן ובכריתות פ"ו משנה ח' הגי' זין.* ובירושלמי יומא פ"ד ה"ב בד"וו בעשרה זין אבל בד' החדשים הגי' שם זוז.

פ"י ה"ח במשנה שהן חמש סלעים. במתניתא דב"מ מוסיף: או משקל חמש סלעין ביהודה שהן עשרים סלעין בגליל. ובפי' ר"י בן מלכי צדק הגי' משקל עשרה זוז ביהודה שהן ט"ו בגליל. ובשו"ת הרשב"א תרע"ח משקל זוז. ובתוס' חולין צ"ט ע"ב ד"ה והאמר אם יש בו משקל עשרה זוזים ביהודה שהוא חמש זוזים בגליל ובתוס' בכורות מ"ט ע"ב ד"ה אמר דהוא דינר מדינה ובלשון משנה רגיל לקרותו זוז וכו' עכ"ל.

פ"י ה"ח במשנה ורבי יהודה אומר רביעית בסאתים. בתוס' זבחים ע"ג ע"ב ד"ה ר"י וגבי ציר דקאמר רבי יהודה שעורו במאתים וכו' עכ"ל ובתוס' מנחות כ"ב ע"ב ד"ה מכאן וגבי ציר דקא"ר יהודה שיעורה במאתים עכ"ל.

פ"י ה"ח במשנה רבי יסא אומר. באגודה (תרומה פ"י) ר' יוסי אומר.

פ"י ה"ח אמר רבי יוחנן לית כאן נכבשין. ברשב"א ובשטה מקובצת נדרים ד' מ"ט ע"א ד"ה הנודר דבמס' תרומות תנן חגבים טמאים שנכבשו וכו' וגרסינן עלה בירושלמי אמר ר' יוחנן לית בה (כאן) נכבשין אלא נשלקין דכבוש הרי הוא כמבושל (לפנינו הגי' כבוש ברותה היא, ובדפוס אמשטרדם כבוש כרותח הוא, ובר"ש כאן גרסינן בירושלמי א"ר יוחנן לית כאן נכבשין אלא נשלקין דכבוש הרי הוא כרותח (כגי' דפוס אמשטרדם) משמע דאכולה מתני' קאי דכל היכא דתנן כבושה תנינן שלוקה במקומה וכו' עכ"ל וכפי' הרא"ש גרסינן בירושלמי אמר ר' יוחנן לית כאן נכבשים אלא נשלקים דכבוש הרי הוא כרותח משמע דאכולה מתניתין קאי דכל היכא דקתני כבישה בעי למימר שליקה וכו' עכ"ל. ובס' הון עשיר לר"ע חי ריקי כתב בפי' למשנה כאן וז"ל וכבר אמר (בירושלמי) כבוש ברותה היא הכי כתוב בנוסחא שלפני (היה לפניו ד' וויניציא) והר"ש ז"ל סבור כי טעות הוא ושם נאמר כרותח ולא ברותה וכו' אבל לע"ד הגירסא ברותה נכונה הוא ופי' כמו הא דרבי פלוני ברותא היא (כן גי' הערוך ערך בר אבל לפנינו בדותא) וכו' עכ"ל ובעיני דוחק גדול הוא זה שכתב הרב שהגי' כבוש ברותה היא. ומי לא יראה שט"ס היא בנוסחתנו וצ"ל כבוש כרותח היא? ושכן גרסו הר"ש והרא"ש) אלמא שלוק בציר ממבושל ואפילו מכבוש וכו' עכ"ל. ובמאירי לנדרים (ליוורנא תקנ"ה) ד' נ"א ע"א וכמו שאמרו במס'

תרומות

תרומות פרק בצל חגבים טמאים שנכבשו עם חגבים טהורים לא פסלו את צירן כלומר שאין הכבישה נקראת בשול גמור ושנוי עליה בתלמוד המערב לית כאן נכבשין ולא (צ״ל אלא) נשלקין שהכבוש כמבושל הוא וכו׳ עכ״ל ומדברי המאירי והשטה מקובצת הנ״ל נראה שמקום מאמר ר׳ יוחנן על מתניתין דתנינן לעיל חגבים טמאים שנכבשו וכו׳ ולא על מתני׳ דילן. ועי׳ נו״ב יו״ד סי׳ כ״ז ובתשובות ח״צ סי׳ כ״א.

פ״י ה״ח ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן וכו׳ שהיא מותר. בחולין קי״א ע״ב כי אתא רבין א״ר יוחנן מליח אינו כרותח וכבוש הרי הוא כמבושל אמר אביי הא דרבין ליתא וכו׳ ע״ש ולא נזכר שם ממאמר ר׳ יוחנן כאן שכבוש כרותח וגם לא נזכר ממחלוקת האמוראים הנזכרים כאן בדעת ר׳ יוחנן?

פ״י ה״ח מודין חכמים לר״ע בבשר בבשר שהוא אסור. במלאכת שלמה בפי׳ כאן: ובירושלמי ר״א בשם ר׳ יוחנן מודה ר׳ עקיבא לחכמים (חכמים לר״ע) בבשר (בבשר בבשר) שהוא אסור פי׳ הר״ש שירילייו (כן מכנה תמיד ר״ש עדני את ר״ש סירילייו) ז״ל כגון בשר שנתבשל בירק הסית וכו׳ ע״ש.

פ״י ה״ט רבי ירמיה בעי שלקה בחולב מהו. ובד׳ אמשטרדם זיטאמיר ופיטר׳ הגי׳ שלקה בחלב מהו וכן בכת״י רש״ס. וכן בכת״י ליידען והכותב הראשון (ר׳ יחיאל בר יקותיאל הרופא) כתב ו׳ על אות ח׳. והמאמר תמוה. אבל בעיטור (הכשר הבשר צד 2) והכי גרסינן בירושלמי בתרומות ר״י בן נורי אומר כבד אוסרת ואינה נאסרת (ט׳ מלות אחרונות חסרות כאן לפנינו וקאי על מתניתין) ר׳ ירמיה שלקו בחלמא (עי׳ ערוך ערך הלם) מהו ר׳ זעירא לא אכיל (כבד) מימיו רב אמי שלקה ואכלי ליה וא״ד מלחה רב אמי ואכלי ליה עכ״ל ולפנינו משובש. ועי׳ ברי״ף חולין פ״ח סי׳ תתנ״ד ובר״ש ובריטב״א שם ובפי׳ מהר״י בן מלכי צדק בתרומות כאן כתוב ואפילו שלק (הכבד) בחלב מותר הכבד ואסור החלב עכ״ל והיה לפניו גי׳ מוטעת הנ״ל בירושלמי דילן.

פ״י ה״ט שלקה רבי בא. ברוקח סי׳ תל״ח ירושלמי בפ״י דתרומות רבא (צ״ל ר׳ בא) שלק כבדא ואכל בשניהו עכ״ל וברוקח סי׳ תמ״ה ר׳ זעירא לא אכל כבד מימיו ר׳ אבא שלקה ואכל עכ״ל ועי׳ לעיל בשם העיטור. ושם בעיטור ר״ז החמיר בדם הכבד ולא אכיל מימיו עכ״ל.

פ״י ה״י במשנה אלא עם החיסית. במתניתא דבני מערבא אלא עם החיסית של תרומה (ב׳ מלות אחרונות ליתא). וכן הוא בר״ש בפי׳ כאן אלא עם חחסית של תרומה כדמפרש דהיכא דחסית תרומה בין ירק וכו׳ ע״ש ובפי׳ הרע״ב.

פ״י ה״י הלמון אסור מפני שהוא בולע. במתניתין הגי׳ אפילו חלמון שלה אסור מפני שהוא בולע ע״כ.

פ״י ה״י הלמון (בר״ש חלמון) אסור וכל שכן חלב ביצים. בר״ש וברדב״ז ה׳ תרומות פט״ו ה״ה לובן הביצים קרי חלב בצים וכו׳ עכ״ל. ובשו״ת מהקדמונים (גנזי ירושלים תרס״א) חלמון של ביצה הוא לובן של ביצה וכו׳ עכ״ל ועי׳ לקמן בהלכה זו בלובן חלמון. ובערוך ובפי׳ מהר״י בן מ״צ הלמון.

פ״י ה״י יצחק רבה. בשו״ת בדבר למוד החכמות (דברי חכמים ד׳ ס״ה) מצאתי בפסיקתא וכו׳ ר׳ ירמיה רובא וכש״כ שזה ירמיה היה בחור כמו שקראו הירושלמי הלז רובה וכו׳ עכ״ל ובירושלמי רה״ש פ״א ה״ג רבי יצחק רבה בשם רבי מלך וצבור וכו׳ אבל בסנהדרין פ״ב ה״ג הגי׳ רבי יצחק בשם רבי. ועי׳

ירושלמי

ירושלמי ברכות פ"ב ה"ב ר' יצחק רבא בשם רבי ובשבת פ"ג ה"ב ובהכרח בעל המאמר כאן יצחק רבה הוא אחר.

פ"י ה"י בשם רשב"ל בצים ששלקן. כל זה מפורש בתוספתא תרומות פ"ט וע"ש ובסמ"ג לווין קל"ב.

פ"י ה"י ר"ז רבי שמעון בר אבא. בעיטור (הכשר הבשר צד 22) ר"ז ושמואל בר אבא.

פ"י ה"י רבי ביריי. בחולין צ"ח ע"א ר' ביריים ועי' בד"ס שם ובפסחים ספ"ב חד מן אילין דרבי ביריי. אבל בהג"מ ה' חמץ ומצה פ"ה ה"ז הגי' חד מן אלין דבי ביראה וע"ש גי' מתוקנת ובתוס' מנחות ד' נ"ד ע"א ד"ה אין הגי' דבית ביירי ועי' ברא"ש פסחים שם. ובבבלי ב"ק פ"א ע"א רבי ביריים בשם זקן אחד.

פ"י ה"י רבי לוי בר פלטא זקן אחד בשם רבי. בחולין שם אמר לוי בר פרטא אמר ר"נ אמר רב משום זקן אחד ורבי יעקב שמיה וכו' ואולי מ"ש בירושלמי כאן בשם רבי צ"ל רב"י ראשי תיבות: ר' יעקב.

פ"י ה"י העיד אדא חבירנו לפנינו בששים. באור זרוע ח"א סי' תנ"ד ובמס' תרומות פ' בצל בירושלמי וכו' בששים ואחד עכ"ל ובר"ש תרומות פ"ה משנה ט' אמרינן בירושלמי דבצים בששים עכ"ל.

פ"י ה"י שמעון בר ווא וכו'. בתוס' חולין ס"ד ע"ב ד"ה גיעולי ובירושלמי דמס' תרומות וכו' שמעון בר אבא אמר קומי ר"ח מעשה בא לפני רבן גמליאל ברבי (גמליאל בר, ובד"א גמליאל בר'. ובחולין צ"ח ע"א הגי' בר רבי ובספר המלא השגות שזכרתיו לעיל צד 49 בח"ב ד' י"ב ע"א כתוב וז"ל: הגי' הנכונה בירושלמי כמו שהוא בתוס' חולין וכו' מעשה בא לפני רבן גמליאל בר רבי וכו' עכ"ל ולפנינו בתוס' הגי' רבן גמליאל ברבי) ואמר אבא הורה (א"ל אנא לא מודי) בארבעים ושבע ואנא מורינא (מודה) במ"ה ואמר (ליתא) רבי חייא בר חנינא (בשם רבי חנינא) מעשה בא לפני רב הונא (לפני רבי, ונראה שבתוס' ט"ס) וכו' עכ"ל ובאור זרוע הנ"ל שמעון בר בא אמר קומי ר' חנינא בששים אמר נוזמא (י' מלות אחרונות ליתא בכל הוצאת הירושלמי) שמעון בר בא בשם (אמר קומי) ר' חנינא מעשה לפני ר"ג ברבי ואמר אבא לא מודה במ"ז ואנא מודה במ"ה עכ"ל.

פ"י ה"י רבי חייא בשם ר' חנינה. עי' לעיל, ובחי' רמב"ן לחולין (בספר מזבח כפרה, ליוורנו תק"ע) ד' צ"ז ע"ב ובירושלמי וכו' ר' חייא בשם ר' יוחנן (חנינה) הירק והקליפין וכו' עכ"ל ובן בעיטור (הכשר הבשר) ר"ח בשם ר"י.

פ"י ה"י והירק והקליפין. בעיטור (הכשר הבשר ד' י"א ע"ב) ובירושלמי וכו' הירק (והירק) והקליפין והמים מצטרפין ואמר (אמר) ר"ז ואסור (ואיסור) מתוכן ר"ה אמר קליפה (קליפי) אסור מעלין את ההיתר עכ"ל ובר"ש תרומות פ"ה משנה ט' ומסיק עלה בשם ר"ח הירק והקליפה מצטרפין אר"ז ואיסור מתוכן כלומר דאין משערין ביצה האסורה אלא לפי האוכלין שבתוך הקליפה רב הונא אמר קליפי איסור מעלין את ההיתר שאף הקליפה של ביצה האסורה מסייעת לבטל מה שבתוכה עכ"ל וברמב"ן הנ"ל הירק והקליפין מצטרפין וא"ר זעירא קליפי איסור מתירין (ואיסור מתוכן) עכ"ל ועי' ברא"ש חולין פ"ז סי' ל'. ובאור זרוע ח"ד סי' רע"ז (ירושלים תר"ן) בתרומות בירושלמי ביצה בששים (עי' לעיל בשם הר"ש) ומסיק עלה בשם ר' חנינא (חנינה) הירק והקליפה (והקליפין)

והמים

והמים מצטרפין אמר ר' זעירא ואיסור מתוכו (מתוכן) כלומר דאין משערין ביצה האסורה אלא לפי האוכל שבתוך הקליפה עכ"ל ועי' באו"ז ח"א סי' תנ"ד.

פ"י ה"י אמר רב הונא קליפי איסור וכו'. ברוקח סי' תמ"ה רב הונא אמר קליפי איסור מעלין את ההיתר מצטרפין להעלות האיסור ולהתיר בששים אם אין בהיתר ששים וקליפת של ביצת האיסור משלמת הששים (ט"ו מלות אחרונות מדברי הרוקח בעצמו ונובעות מהירושלמי כאן) עכ"ל ובסמ"ג לוין קל"ב ובירושלמי דתרומה אומר מעשה בא לפני רב הונא (ה' מלות אחרונות ליתא לפנינו) ואמר קליפי איסור מעלין את ההיתר עכ"ל ובר"אש חולין פ"ז סי' ל ובירושלמי וכו' רב הונא אמר קליפי איסור מעלים את ההיתר כלומר שאף הקליפה של ביצה האסורה מסייעת לבטל מה שבתוכה עכ"ל ובאור זרוע הנ"ל רב הונא אמר (אמר ר"ה) קליפי איסור מעלין את ההיתר כלומר שאף הקליפה של ביצה האסורה מסייעת לבטל מה שבתוכה וכו' עכ"ל.

פ"י ה"י רבי זעירא הדא דתימר והוא ששלקן וכו'. בתוס' חולין ס"ד ע"ב ד"ה גיעולי ובירושלמי וכו' מעלין את ההיתר הדא דתימא (המלות רבי זעירא לא היו לפני התוס') הוא ששלקן בקליפיהן או קלופות בקלופות אבל אי שלק בצים קלופות בשאינן קלופות או שאינן קלופות בקלופות צריך שיעור אחר עכ"ל. ולפנינו הגי' משובשת והוא ששלקן בקליפיהן שלוקות בשלוקות וכו' ע"ש. ובס' התרומה סי' ל' מיהו בירושלמי משמע קצת כפי' רש"י דברייתא דגיעולי ביצים מיירי בבצים טמאים שנתבשלו עם בצים טהורים דאמרינן במס' תרומות פרק בצל אמר רבי זעירא הדא דאת אמר דמותרות הוא ששלקן בקליפיהן אבל קלופות עם שאינן קלופות צריכות שיעור אחר אלמא מיירי בנתינת טעם של טמאה בטהורה עכ"ל ובתורת הבית להרשב"א (בית ד' שער א') גיעולי בצים מותרות ופירש"י ז"ל גיעולי ביצים טמאים מותרות וכו' וכן משמע בירושלמי דמס' תרומות פרק בצל דגרסי' התם גיעולי ביצים מותרות (לפנינו ליתא כאן ג' מלות האחרונות והרואה יראה שגי' הרשב"א משונה משלפנינו וכגי' הס' התרומה אבל לא כגי' התוס' חולין הנ"ל) אמר רבי זירא הא דאתמר מותרות הוא (לפנינו רבי זעירא הדא דתימר והוא) ששלקן בקליפהן אבל קלופות עם אינן קלופות צריכות שיעור אחר וכו' עכ"ל ובשו"ת הרשב"א סי' מ"ו וכדגרסינן בירושלמי דמס' תרומות בפרק בצל געולי בצים מותרות אמר רבי זירא הא דאתמר מותרות הוא בששלקן בקליפיהן אבל קלופות עם שאינן קלופות צריכות שיעור אחד וכו' עכ"ל והיא גי' ישרה אבל נוטה מעט מגי' הרשב"א בתורת הבית הנ"ל. ובשו"ת הרשב"א תקכ"ח צריכות שיעור אחר. ובחי' הרשב"א בחולין ס"ד ע"ב ד"ה תנו ומיהו בירוש' דמס' תרומות פרק בצל משמע כפי' רש"י ז"ל דגרסינן התם גיעולי ביצים מותרות אמר רבי זירא הא דאתמר מותרות הוא ששלקן בקלפיהן אבל קלופות עם אינן קלופות צריכות שיעור אחר אלמא בנתינת טעם של טמאה בטהורה מיירי עכ"ל וע"ש. ובהגהת מימוני ה' מאכלות אסורות פט"ו ה"כ ירושלמי וכו' א"ר זעירא הדא דאתמר דמותרות הוא ששלקן בקליפיהן אבל קלופות עם שאינן קלופות צריכות שיעור (שיעור אחר) עכ"ל וע"ש ברדב"ז ובכ"מ שם. ובעיטור (הכשר הבשר צד 22) ירושלמי וכו' ואר"ז הד"ד (ר"ת: הדא דתימא) והוא ששלקן וכו' ע"ש ובחי' הרמב"ן בחולין הנ"ל הגי' משונה וז"ל א"ר זירא הדא דתנינן והוא ששלקן בקליפיהן שלוקין בשלוקין אבל שלק ביצים קלופין בשאינן קלופין או שאינן קלופין בקלופין (י' מלות אחרונות ליתא לפנינו) שלוקין בשאינן שלוקין

שלוקין צריכות שיעור אחר עכ"ל ובאור זרוע ח"ד סי' רע"ז אמר ר"ז הדא דתימא ששלקן בקליפיהן שלוקות בשאינן שלוקות אבל שולקן ביצים קלופות בשאינן קלופות או שאינן קלופות בקלופות שלוקות בשלוקות אבל שלוקות בשאינן שלוקות צריכות שיעור אחר עד כאן לשון הירושלמי עכ"ל האו"ז וכן באו"ז ח"א סי' תנ"ד. ובהרא"ש חולין פ"ז סי' כ"ח בירושלמי דמס' תרומות קאמר דוקא בשאינם קלופות וכו' ע"ש והלומד המעיין יראה איך רבותינו מביאים את הירושלמי בנוסחאות שונות והתוס' בחולין הנ"ל משבש את הירושלמי לפי שהיה לפניהם נוסח מוטעה.

פ"י ה"י ניעולי ביצים מותרין. תוספתא תרומות פרק ט' וע"ש.

פ"י ה"י געולי ביצים מותרין וכו'. בסמ"ג לווין קל"ב גי' משונה וז"ל אמר ר"ז הדא דאת אמר ששלקן וכו' צריכות שיעור אחר מפני גיעולי ביצים (ג' מלות אחרונות ליתא וזהו כגי' התוס' חולין הנ"ל) משמע שגעולי בצים וכו' ונראה שמפני געולי בצים אינה מן הגירסא (בירושלמי) ושום תלמיד הגיהו שהרי כתוב וכו' עכ"ל וע"ש. ובמגיד משנה ה' מאכלות אסורות פ"ג ה"ט יש במקצת הנוסחאות (בבבלי) ניעולי בצים מותרות וכו' עכ"ל ועי' בחי' הרשב"א בחולין הנ"ל.

פ"י ה"י שורו עבר ולא יגעיל. ברוקח סי' תמ"ו גיעולי ביצים מותרין כד"א שורו עבר ולא יגעיל פי' שנדחקו מן התרנגולת בעל כרחן עכ"ל ובתוס' חולין ס"ד ע"ב ד"ה גיעולי מפני גיעולי ביצים שורו עיבר ולא יגעיל וכו' אבל תימא דמייתי התם (בירושלמי) קרא דשורו עובר ולא יגעיל ודומה שאינו מסוגיית הירושלמי ושום תלמיד הגיהו עכ"ל ובס' התרומה סי' ל' מיהו יש אח"כ בירושלמי שורו עובר ולא יגעיל וכו' שמא שום אדם כתבו בירושלמי עפ"י התשובות הגאונים עכ"ל ובהגהות מימוני ה' מאכלות אסורות פט"ו ה"כ אות ט' וכן בירושלמי מייתי אחר כך שורו עיבר ולא יגעיל מיהו שמא שום אדם כתבו שם עפ"י תשובת הגאון עכ"ל (והנה אנחנו רגילים לחשוב שהגאונים לא ראו הירושלמי וכאן נראה שרבותינו הנ"ל חשבו שהגיהו בירושלמי עפ"י התשובות הג') ובחי' הרמב"ן בחולין ד' ס"ד ע"א ושמעתי שנמצא בתשובה להגאונים ז"ל גיעולי ביצים כגון שהכה את התרנגולת וכו' והוא מלשון שורו עבר ולא יגעיל וכו' ובירושלמי גיעולי ביצים מותר (מותרין) שורו עבר ולא יגעיל עכ"ל ובתורת הבית להרשב"א (בית ד' שער א') וכן פירשו בתשובות הגאונים ז"ל געולי ביצים מלשון שורו וגו' עכ"ל ובר"ן פ"ג בחולין סי' תשפ"ו לפיכך נראין דברי בעל הלכוה ז"ל שפי' געולי ביצים מלשון שורו עבר וגו' והם ביצים שהתרנגולת וכו' וכך הוא בירושלמי במס' תרומות וכו' עכ"ל ועי' בבה"ג (הוצאת מק"נ צד 543) ובאשכול חלק ג' צד 66 ואיכא דמפרש געולי מלשון שורו עבר ולא יגעיל פי' הכה תרנגולת וכו' והכין בירושלמי הרומות עכ"ל.

פ"י ה"י שורו עבר ולא יגעיל. מדרך הירושלמי לפרש המלות המובאות מהתוספתא ומהמשנה וכן בשבת פ"א סה"א ובביצה פרק ה' ה"ב ועי' לעיל פ"א ה"א צד 4.

פ"י ה"י בצים שהקרימו הרי אלו אסירות. ברוקח סי' המ"ו בצים שהקרימו מותרות פי' שנולדו בקרום בעלמא וכו' ע"ש. ובתוס' הולין הנ"ל בצים שהרקימו (שהקרימו) וכו'. ובחי' הרמב"ן הנ"ל בצים שהקרימו הרי אלו אסורות ע"ב בירושלמי ואינו מתברר עלי כהוגן אלא שאנו למדין ממנו וכו' ע"ש.

פ"י

פ"י ה"י ר"ז סלק מבקרה לר"ת בריה דר"י עטושייה. בסדר הדורות (צד 136) ר' חייא בריה דרב יצחק בזמן רבינא ירושלמי תרומות עכ"ל ולא ראה במח"כ כי כאן כתוב בריה דר"ז עטושייה. והסדר הדורות כתב לר"ח בריה דר"י עטושייה מדור בפני עצמו והראה המקור מכאן. ועי' ירוש' גיטין פ"ו ה"ה אייתי דר"ז לרבי יצחק עטושייה ותנון ליה וכן בסוטה פ"ג ה"א וזה נעלם סהמו"ל את הסה"ד שם.

פ"י ה"י סלק למבקרה וכו'. בתוס' חולין ס"ד ע"ב ד"ה והוא ובירושלמי אינו מזכיר כלל וכו' כדפי' בשמעתין ר' זירא סלק למבקרא לר' חייא בריה דר' יצחק אשכחיה דיתיב וקאמר לא שנו אלא חלמון (כלובן חלמון) אבל חלבון (בלובן חלבון) מותר והוא סבר דהוא גמיר (דהוא גביה) מן דאבהתיה אתא ר' אבהו בשם ר' יוחנן בין בהלבון (חלבון) בין בחלמון אסור תני ר"ח בן שאול חלמון מותר (אסור) אמר ר"ז הא דאמר חלמון אסור בשנמצא במקום זכרותו וכו' של מוחו (מח) שממנו נולד (אפרוח נוצר) עכ"ל הירושלמי ובתר הכי מייתי דר' יוחנן דאמר בין חלבון ובין חלמון אסור ובתר הכי מייתי ברייתא דר' חלפתא בן שאול דאמר חלמון מותר ודומה בזה שהוא טעות סופר ויש לגרום חלמון אסור וחלבון מותר וכו' ע"ש וכן מובא בשנויים בר"ן פ"ג דחולין.

פ"י ה"י תני ר"ח בן שאול חלמון אסור. עי' לעיל וברוקח סי' תמ"ו תניא ר"ח חלבון אסור (מותר) כך היא הגירסא בגמרא זו ומחמיר טפי בדם הנמצא על חלבון מעל חלמון וכן גרסי בספר ישן מאד בסוף אלו טריפות וכו' עכ"ל ובסמ"ג לווין קל"ב וכן אמר ר' זעירא בירושלמי בחלמון אסור ודוא שנמצא על (במקום) זכרותו של חלמון וכו' ע"ש.

פ"י ה"י ואפילו חלמון וכו'. בעיטור (הכשר הבשר צד 14) ירושלמי אר"ז וכו' ואפילו חלבון וכו' ע"ש ולעיל.

פ"י ה"י נותנים טעמים בתרומה. בר"ש מקוואות פ"ז משנה ב' בירושלמי פריך עלה ממתני' דהבא את עביד ליה אוכל וכו' נותנין טעם (טעמים) לתרומה זאין נותנין טעם (טעמים) במקוה כלומר קשין שנתערבו וכו' עכ"ל וע"ש ובר"ש כאן.

פ"י הי"א במשנה ר' עקיבה אומר. בר"ש ר' יהודה אומר. וכן במשנה שבמשניות.

פ"י הי"א במשנה אלא עם הבשר. בר"ש ורא"ש חוץ מן הבשר וכן לעיל בהלכה ח' שמע לה מן דבהרה וכו' חוץ מן הבשר וכן בפי' ר"י בן מ"צ.

פי"א ה"א במשנה מפני שהוא ממעיטו. במנהיג צד 81 ותנן בתרומות פ' (צ"ל פי"א) אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו וכו' ולת"ק מפני שממעיטו קאמר ולא מפני שפוגמו אלמא לדברי כלם משביחו עכ"ל ולא זכר סוגיית הגמרא כאן לקמן.

פי"א ה"א שכך הוא מלאכתן. בפי' הרא"ש בירושלמי וכו' שכן הוא מלאכתו.

פי"א ה"א צרור תבלין שנתנו להוך קדירה. בהוספתא תרומות פ"ט הגי' צורר את התבלין ונתן לתוך התבשיל וכו'.

פי"א ה"א יין למורייס רבי מתיר. בר"ש הגי' דברי רבי מאיר. ובפי' הרא"ש ופליגא תנאי בירושלמי יין למורייס רבי מתיר. ר"א בר"ש מתיר לזרים ובהא פליגי מר סבר להעביר זוהמה לכך אסור להתו להוכו ואם נתנו מותר לזרים ומר סבר למתוקי טעמא וכו' וגירסתו משונה משלפנינו.

פי"א ה"א והתני המין מותר ושאינו המין אסור. בירושלמי ע"ז פ"ב ה"ו

הגי'

הגי׳ והתני אומן מותר שאינו אומן אסור אומן מותר לא בשאינו מבושל וכו׳ ושם הגי׳ מתוקנת ועי׳ בתוספתא ע״ז שם.

פי״א ה״א רבי לעזר ור״י חד אמר מפני שממעטו וכו׳ ולא ידעין מאן אמר דא. ברוקח סי׳ שס״ח ירושלמי ר׳ אלעזר אומר מפני שממעיטו ממדתו ר׳ יוחנן אמר מפני שממעיטו משותיו פי׳ אין אדם יכול לשתותו כמו שאר יין עכ״ל ועי׳ מה שהבאתי לעיל פ״ב ה״ב בשם האו״ז. ובפי׳ מהר״י בן מלכי צדק בתרומות כאן גרסינן ר׳ יוחנן ור׳ אלעזר ר׳ יוחנן אמר מפני שממעיטו משותיו פי׳ לפי שיין המבושל אין שותין אותו כל בני אדם כיין חי ור׳ אלעזר אמר מפני שממעיטו ממדתו וכו׳ עכ״ל וגירסתו משונה.

פי״א ה״א תמן בכהן. צ״ל הכא בכהן ותמן בבעלים ויותר קרוב שזה שיטפא דלישנא מלעיל פ״ב ה״ה וע״ז פ״ב ה״ו.

פי״א סה״א יהודה בן ביני רבי אימי וכו׳. צ״ל ר׳ יהודה בן ר׳ אמי כמו שהוא לעיל פרק ב׳ ה״ה. ואח״ז ראיתי בסדר הדורות צד 184 שהביא אמורא ר׳ יהודה בן ביני ומראה לירושלמי ר״פ השוכר את הפועלים, ושם באמת הגי׳ יהודה בן בוני רבי אמי רב יהודה. אבל בהגהות אשרי בבבא מציעא פ״ז סי׳ א׳ מובא הירושלמי וגורס אמר ר׳ אמי בשם ר׳ יהודה כך תנאי ב״ד וכו׳ ומקור הגהות אשרי הנ״ל באור זרוע חלק ג׳ (ב״מ) סי׳ רע״ט ושם הגי׳ ובירושלמי דשמעתין ר׳ אמי בשם ר׳ יהודה בר׳ תנאי ב״ד שתהא וכו׳ ערבי שבתות (לפנינו בכל ההוצאות שם הגי׳ ערבית) בין בהשכמה בין בהערבה (הערבה) משל וכו׳ ועי׳ אגדת אמוראי א״י ח״ג צד 568 וכן כתב הסדר הדורות שם ר׳ יהודה בר בון ירושלמי פ׳ אע״פ ה״ו ולפנינו שם בד״ו הגי׳ אמר רבי יודה בי רבי בון ונראה שצ״ל רבי יוסה בי רבי בון. וכן אעיר שבירושלמי קדושין פ״א ה״ב דרש ר׳ יהודה בי רבי בון המלת הזה וכו׳ וצ״ל ר׳ יודה ברבי עי׳ בבלי קדושין כ״א ע״ב אר״א יודן ברבי ובבכורות ל״ז ע״ב הגי׳ א״ר יודן ברבי. ומקור המאמר ממכילתא.

פי״א ה״ב במשנה אר״י לא מנו חכמים. בס׳ כריתות סי׳ צ״ד והיכי דתניא מניינא איכא למ״ד דלא נחת לשיורא פי״א דתרומות גבי ושאר כל מי פירות של תרומה רבי אליעזר (ליעזר) מטמא משום משקה אר״י לא מנו חכמים ז׳ משקין כמוני (במיני) פטמים (פטמין) אלא אמרו משקין (שבעה משקין) טמאין ושאר כל המשקין טהורין עכ״ל.

פי״א ה״ב הוון בעי מימר מה פליגין בחומש. בכ״מ ה׳ תרומות פי״א ה״ה ובירושלמי הוון בעי מימר מה פליגין וכו׳ ולכאורה משמע דהוו בעיין מימר הכי ולא קמה הכי אבל א״א לומר כן וכו׳ ולפיכך יש לפרש הירושלמי הזה הוון בעי מימר פירושו אנו צריכים לומר א״נ אפשר דהוון בעי מימר הוי כמו סברוה וכו׳ עכ״ל ובחי׳ מהר״י קורקוס בה׳ תרומה שם ה״ב ואעפ״י שאמר הוו בעי מימר קושטא הכי הוא דהא לא אדחי וליכא מאן דפליג התם וכן דרך לשון הירושלמי וגם בתלמוד שלנו נמצא שאומר סברוה וכולי עכ״ל ועי׳ במלאכת שלמה בפי׳ כאן.

פי״א ה״ב שאם עשר על החמרים אפילו באיספמיא דבשן מותר. בתוספתא תרומות פ״ט מודה ר׳ אליעזר שאם תקן התמרים ודובשן באספמיא שמותר.

פי״א ה״ב מן התמרים על הדבש. המלות על הדבש ליתא במלאכת שלמה בפי׳ כאן.

פי״א ה״ב שרבי ליעזר מחייב במעשרות. במלאכת שלמה בפי׳ אבל בפי׳

הר״ש

הר"ש ז"ל הלשון כך תניא דבש תמרים ר"א מחייב במעשרות אר"נ מודה היה שזה פטור מן המעשר אבל היה אומר ר"א לא יאכל מן הדבש עד שיתקן התמרים עכ"ל וכ"ה ג"כ בתוספתא פ"ח דתרומות ומובאה התוספתא בשנויים בכפו"פ פכ"ו. ולפנינו בירושלמי בט"ס שלא יאכל מן התמרים עד שיעשר על הדבש.

פי"א ה"ב רבי מאיר דו אמר אין מי פירות בטילין לעולם. בהשגות הראב"ד ה' טומאת אוכלין פט"ז ה"ד ור' מאיר הוא שהיה מחלק ואין הלכה כמותו בתרומות ירושלמי עכ"ל ועי' בשנו"א כאן. ולפי"ז צ"ל כאן אין מי פירות מבטלין לעולם.

פי"א ה"ב דו אמר אפילו כלל ופרט. בנזיר פ"ו ה"ב הגי' משובשת.

פי"א ח"ב ר' פריגורי דקיסרין אמר רבי ליעזר בי ר' ישמעאל. צ"ל אמר רבי ליעזר כר' ישמעאל. ופי' שדעת ר"ל כר"א וחולק על סתמא דגמרא כמו שאמרו בסמוך מה רבי ליעזר כר' ישמעאל וכן הגי' בנזיר פ"ו ה"ב. וכן היתה הגי' כאן לפני הקרבן עדה בנזיר שם עי' בפי' ש"ק. ובכת"י רש"ס הגי' מה ר' אליעזר כר' עקיבא דר' עקיבא אמר כלל ופרט וחזר וכלל הכל בכלל ורבא מדר' עקיבא דו אמר אפילו כלל ופרט הכל בכלל רבי פריגורי דקסרין אמר ר' אליעזר כר' ישמעאל וכו'. בסדר הדורות צד 318 מביא מירושלמי דילן ר' פרגורי דקסרין א"ר אלעזר בר' ישמעאל ולפלא שבעל סדר הדורות בעצמו (בצד 70) כתב שטעות הוא בירושלמי וצ"ל ר"א כר' ישמעאל עכ"ל! השם ר' פריגורי נמצא בימי בעלי התוס' עי' סמ"ג עשין נ' כך כתוב בספר ר' פריגרוס. ובהג"מ ה' גירושין פי"א הי"ט ולא כאשר כתוב בס' ר' פריגרוס.

פי"א ה"ב אשר ישתה פרט למשקה סרוח. בהשגות הראב"ד ה' טומאת אוכלין פ"ב הי"ד וכן הוא שנוי בטדריש ספרא אשר ישתה פרט למשקה סרוח דברי ר"א וכו' ע"ש. ובבבלי ע"ז ס"ח ע"א סרוחה מעיקרא ל"צ קרא.

פי"א ה"ב אמור לו הרי טל ומים. בר"ש ובגרא"ש תרומות כאן הג' הרי טל ומטר מין אחד הוא.

פי"א ה"ב אילו הוה לן חורן. בר"ש הנ"ל אי הווייא חורן לא הוי מתנינה (מניניה).

פי"א ה"ג במשנה ולא סיתווניות וכו' בתרומה ומעשר שני. ברדב"ז ה' תרומות פי"א ה"ב ולא סתוניות וכו' בתרומה ובמעשר שני ובברכות ל"ח ע"א הגי' ספוניות אבל בכ"י בגמ' שם סתוניות עי' דקדוקי סופרים שם.

פי"א ה"ג במשנה ושאר כל הפירות. בחולין ק"כ ע"ב ושאר מיני פירות. ובכת"י בברכות שם ושאר כל מיני פירות עי' ד"ס שם.

פי"א ה"ג במשנה ואינו מטמא משום משקה אלא וכו'. במתניתא דב"מ ליתא זה.

פי"א ה"ג כיני מתניתא אין מביאין בכורים משקין. הגי' הנכונה בחלה פ"ד הי"ב כיני מתניתא אין עושין בכורים משקין אפילו משובו בהן בעלים. ובמלאכת שלמה בפי' וז"ל בירושלמי מפרש דה"ק אין עושים בכורים משקין ומיירי בכהן שניתנו לו עכ"ל.

פי"א ה"ג משקה להביאן. צ"ל להביאן משקה.

פי"א ה"ג א"ר יוחנן מודה. במלאכת שלמה בפי' ובירושלמי בפרקין וכו' תניא (ליתא, והכוונה לתוספתא תרומות פ"ט) זיתים של תרומה וכו' אמר רבי, (לפנינו ר' יוחנן, וזה ט"ס כי הגירסא אמר רבי מוכרחת ממ"ש בסמיך רבי ור"מ חד וכו') מודים (מודה) ר"א ור' יהושע בזיתים טהורים שיעשו וענבים טמאות וזתים טמאות (ב' מלות אחרונות ליתא) שלא יעשו ועל מה נחלקו על ענבים טהורות (זתים טמאים ועל ענבים טהורות) וכו' עכ"ל.

פי"א.

פי"א ה"ג ר"ז בשם ר"ל אם מתניתא במובלעות באוכל. וכן בכ"י ליידען אם מתנית' וכו' וצ"ל ר"ז בשם ר"ל אמר מתניתא במובלעות באוכל. וכן הגי' בר"ש בתרומות פרק י"א משנה ב' ובס' יקר תפארת להרדב"ז בה' תרומות פי"א ה"י דאמרי' בירושלמי ר' חנינא (זעירא) בשם ר"א אומר מתני' במובלעין (במובלעות) באוכל ע"כ וכיון שהן מובלעין באוכל חשיבי כאוכל עכ"ל והמפרשים שגו כאן בפי' המלה אם.

פי"א ה"ג, במובלעות באוכל. בפי' מהר"י בן מ"צ אמר ר"ז בש"ר אליעזר בעוקצין מובלעות באוכל אבל בעוקצין שמחוץ לאוכל מותרין לזרים עכ"ל.

פי"א ה"ג ר' זעירא כל דתרומות. צ"ל כל ר"ז דתרומות וכו'. ועי' אגדת אמוראי א"י ח"ג צד 8 הערה 5.

פי"א ה"ד במשנה וגרוגרות והכלסים. ברדב"ז ה' תרומות פי"א ה"י הכליסין והחרובין. ובערוך ערך כלס בסוף תרוסות ובריש עוקצים האנים וגרוגרות הכליסין והחרובין. ועי' במוסף הערוך שם ובמלאכת שלמה כאן וכתב הר"ש שיריליו ז"ל ובערוך גרים כאן בליסין בבי"ת עכ"ל ועי' ערך בלפסין.

פי"א ה"ד א"ר יוחנן בגלעיני אנסים וקרוסטומולין. כלאים פ"א משנה ד' ובחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות פי"א הי"א ובירושלמי א"ר יוחנן בגרעיני אנסים וקרוסטומלין היא מתניתין א"ר ואין תימא בגרעיני הרוטב במחוסרין למצמץ ע"כ פי' גרעיני הרוטב כתב בערוך תמרים שאין מבושלות קורין בלשון ישמעאל רוטב ע"כ עכ"ל מהרי"ק ועי' בערוך ערך רטב ג'. ובפי' מהר"י בן מ"צ א"ר יוחנן בגרעיני קריסטומולין כאגסין הן עכ"ל וגירסתו משונה.

פי"א ה"ד אתא ר' אבהו בשם ר"י בר אשי. בר"ש תרומות פ"ה משנה ט' דתנן לקמן בפ' בתרא עצמות קדשים וכו' הא אמרינן בירושלמי עלה ר' אבהו בשם ר"י בראשי (בר אשי) כנפים והסחוסין (הסחוסין) הוא מתני' עכ"ל וכן בפי' מהר"י בן מ"צ ובר"אש חולין פ"ז סי' ל' אמרינן עלה בירושלמי בראשי כנפים וחסחוסין היא מתניתין עכ"ל ובאור זרוע ח"ד סי' רע"ז הא אמר בירושלמי בראשי כנפים היא וכו' ושם סי' רצ"ז דמוקי לה בירושלמי ר"א בשם ר"י בראשי הכנפים והיא מפני שהם ראויים על ידי הדחק לאכילה אבל שאר עצמות שאינן ראוין לאכילה וכו' עכ"ל ובמשנה פסחים ד' פ"ד ע"א בראשי כנפים הסחוסין ועי' בדקדוקי סופרים שם.

פי"א ה"ד רגילין לחבוט. בתוספתא תרומות פ"י לחבט מן הגרנות.

פי"א ה"ד כן היא שיעורה. בר"ש וברדב"ז הנ"ל כן הוא שיעורא.

פי"א ה"ד כל שהוא רוצה ומנקב בירק. בר"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ כאן כל שהוא רוצה מקנב בירק.

פי"א ה"ד וקנובת ירק של תרומה. ברדב"ז ה' תרומה פי"א ה"י גרסינן בירושלמי תמן תנינן מעי אבטיח וכו' אף רבנן מודין ע"כ והיא הפך מה שכתב רבינו ולא היתה גירסתו כגירסת הספרים שלנו וגירסת רבינו היא נכונה שהגננין אין משליכין אלא העלין המעופשות לגמרי וכו' עכ"ל ובכסף משנה שם ורבינו נראה דגרים איפכא וטעם הדבר וכו' עכ"ל ובתוספתא דדמאי פ"ג קניבת ירק שבגינה ה"ז מותרת של בע"ב ושבתוך ביתו אסורה וזה כגי' הרמב"ם בהירושלמי.

פי"א ה"ד ר"ד מתיר לזרים. בב"מ הנ"ל רבי דוסא מתיר של תרומה. ועי' עדיות פ"ג משנה ג' ובתוס' שאנץ שם. ובכפו"פ פ"ה.

פי"א ה"ד לא שנו אלא בקניבת ירק של גננין. בפי' הראב"ד בעדיות

פ"ג

פ"ג משנה ג' וגרסינן עלה בני מערבא אמר ר"א בשם ר"י לא שנו אלא בקניבת ירק של גנים (גננין) אבל בקניבת ירק של בעלי בתים אף רבנן מודין דמותר (ליתא) עכ"ל ובפי' הראב"ד בתו"כ שמיני פ"ה וכן קניבת ירק של בעלי בתים לדברי הכל מוהרות ועד כאן לא פליגי התם ר' דוסא וחכמים אלא בקניבת ירק של גננים והכי איתא בתרומות ירושלמי וכו' עכ"ל ובחי' מהר"י קורקוס בה' תרומה שם ובירושלמי ה"ג לה קניבת ירק ר' דוסא מתיר אר"א בשם ר"י לא שנו אלא של גננים אבל קנובת ירק של בעלי בתים אפילו רבנן מודים ע"כ ויש להת טעם לגי' זו שהגננים וכו' אבל נוסחת רבינו נראה שהיא בהפך זכו' ע"ש ובכת"י רש"ם הגי' כאן כגי' הרמב"ם.

פי"א משנה ה' בזמן שהן מכנסן הן אסורות. בפי' הראב"ד בתו"כ שמיני פ"ה כדתנן בתרומות גרעיני תרומה בזמן שמכנסן אסורות וכו' ובפי' הראב"ד בעדיות פ"ג משנה ג' גלעיני תרומה בזמן שהוא מכנסן אסורות וכו'. ועי' בתוס' שאנץ שם. ובאו"ז ח"ד סי' רצ"ז ותנן בפרק דתרומות גרעיני תרומה בזמן שהוא מכנסן וכו' וכן הוא ברדב"ז ה' תרומות פי"א הי"א.

פי"א ה"ה במשנה וכן החביות של שמן שנשפכה. בכפו"פ פר"ג חבית של שמן שנשרפה וכו' ע"ש.

פי"א ה"ה במשנה המערה מכד לכד וכו'. בכסף משנה ה' תרומות פט"ו הי"ט ובחי' מהר"י קורקוס שם מצאתי ששאל רבינו מחכמי לוניל על זה והשיב שסמך בזה על המשנה השנוי בסוף תרומות המערה מכד לכד ונוטף (וניטף) ג' טיפין נותן (ונותן) לתוכה חולין (לתוך החולין) הרכינה ומיצה (ומיצת) הרי זו תרומה וזהו פירושה וכו' וכן הגי' בחי' רמב"ן בבבא בתרא ד' פ"ז ע"א. ובתשובות להרמב"ם (בס' פאר הדור) סי' ל"ז אלא על המשנה השנויה בתרומות סמכתי דהכי תנן המערה מכד לכד והטיף (ונימף) ג' טיפין נותן לתוכה חולין (החולין) הרכינה וכו' וזהו פירושה המערה וכו' ע"ש. וכן הוא בכפו"פ פכ"נ.

פי"א ה"ה תמן תנינן הרכינה. בבבלי בבא בתרא פ"ז ע"א כי סליק ר"א וכו' א"ל מי כאן תנא דאתנייה רב מדות אחויה ר' יצחק בר אבדימי. ונראה שצ"ל דאתניה רבי מדות, פי' מי כאן שיודע לדייק במשנתו של רבי והראהו על ר' יצחק בר אבדימי שהגיה המשניות (וכעין זה בחולין ק"י ע"א איכא תנא דאיתנייה לרב כחל אחוייה לרב יצחק בר אבודימי וצ"ל גם כאן דאיתנייה לרבי כחל) של רבי כמו שנאמר בירושלמי מעשר שני פרק ה' ה"א שאלון לר' יצחק רובא וכו' והוא ר"י ב"א.

פי"א ה"ה תמן תנינן הרכינה. בתוס' רי"ד בבבא בתרא ד' פ"ז ע"ב הגי' מתוקנת וז"ל ומקשה התם בירושלמי תמן הנינן הרכינה ומיצת הרי הוא של מוכר וכה אתמר הכין (ג' מלות אחרונות אינן כתובות לפנינו במקום הראוי ורק לקמן) אמר ר"י לית כן למוכר אלא ללוקח (של לוקח) אמר ריב"א משום יאוש עכ"ל.

פי"א ה"ה אמר רבי יצחק בר אלעזר משום יאוש. בבבלי ב"ב פ"ז ע"ב הא אתמר עלה אמר רבי אבהו אמר ר' יוחנן (כן בדקדוקי סופרים שם ובתוס' ב"ב שם ע"א ד"ה מי וכחי' רבינו מאיר הלוי שם בס' יד רמה) משום יאוש בעלים נגעו בה. והנה בבבל ידעו מה שנאמר ע"ז בא"י שמשום זה הוא ללוקח משום יאוש בעלים. אולם לפי נרסתינו כאן בירושלמי אמר ר' יוחנן שבמשנה בב"ב צ"ל לוקח ולא מוכר ורק ר' יצחק בן אלעזר אמר משום יאוש בעלים

פי"א

פי"א ה"ה רבי חלפתא בן שאול. בשטה מקובצת ב"ב פ"ז ע"א רבי תחליפא בן שאול.

פי"א ה"ה קדירה שבישל בה תרומה. בירושלמי פסחים פ"ג ה"א קדירה שבישל בה חמיעא (כן הגי' בעיטור ה' בע"ר חמץ צד 244 וברוקח סי' רצ"א הגי' קדירה שבישל בה רותח ולפנינו בירושלמי שם בשיבוש: מודה) לא יבשל בה וכו' ובלבד לאחר ג' תבשילין וע"ש שסותר לירושלמי דילן.

פי"א ה"ה קדירה שבשל בה תרומה. בשו"ת מהר"ם אל אשקר סי' ס"ד (ד' סביוניטה שי"ד) וז"ל עוד כתב שם אמנם ר' חיים כהן ז"ל היה מוכיח מן הירושלמי דאיסור נבלה חמור מאיסור תרומה דאמרינן התם גבי תרומה תניא כלי שבישל בו תרומה מגעילו ג' פעמים בחמין פי' בכלי שני וגבי נבילה תניא דמגעילו באור כלומר בכלי ראשון ואיכא נוסחא אחריני בירושלמי (זה נוסח שלנו) כלי שבישל בו תרומה מגעילו ג' פעמים בחמין ואין למדין ממנו לענין נבלה והיא גירסת רבינו שמשון ז"ל וכו' ופרכינן התם תרומה בעון מיתה התרת כלומר בכלי שני נבילה דבלאו לא כ"ש ומשני תרומות ומעשרות קבלו עליהן מעצמן כלומר בבית שני ולית בהו איסור תורה אלא איסורא דרבנן וכו' וע"ש שהאריך בזה. ומהר"ם אל אלשקר במה שהביא בשם ר' חיים כהן כיון למ"ש בסמ"ג לווין ע"ט וז"ל אמנם אומר אבי אמי רבינו חיים ברבי חננאל הכהן כי איסור תרומה קל מאיסור נבילה כדמוכח בירושלמי דתרומות דפריך דתני גבי תרומות כלי (קדירה) שבישל בו תרומה מגעילו ג"פ בחמין פי' בכלי שני וגבי נבילה תניא כלי שבישל בו נבילה מגעילו באור פי' בכלי ראשון כעין שאנו עושין ובירושלמי שלפנינו אין כתוב כי אם מגעילו שלשה פעמים בחמין וכו' עכ"ל וע"ש והירושלמי מובא גם בשו"ת ר' דוד הכהן מקורפו (קונשטנדינה, בעזר"ך) בית י"ח וע"ש שהאריך בזה בדברים נכוחים. ובשלטי הגבורים סביב הרי"ף בסוף מס' ע"ז צ"ע על סמ"ג דבדין הגעלה שהביא דברי רבינו חיים וכו' מההיא דירושלמי דתרומות וכו' ע"ש.

פי"א ה"ה מגעילה בחמין. מלה בחמין ליתא בעיטור (הכשר הבשר צד 28) וברמב"ם ה' תרומות פט"ו הי"ט קדרה שבישל בה תרומה וכו' ואם שטף הקדרה במים או ביין ה"ז מותר לבשל בה. ובהשגות הראב"ד שם הפליג ושטף שלא מצינו שטיפה אלא בצונן וכו'. ואפשר שלפני הרמב"ם היה כתוב בירושלמי כגי' העיטור שלא גרס מלת בחמין. ועי' בכפו"פ (פ"ה ד' מ"א הוצאת לונץ) ועי' בב"י יו"ד סי' קכ"א.

פי"א ה"ה בחמין שלשה פעמים ודיו. באור זרוע ח"א סי' תש"ס ליתא המלות שלשה פעמים. אבל בעת שכתב האו"ז החלק ד' סי' רצ"ח היה לפניו כתב יד אחר מהירושלמי שכתוב בו המלות שלשה פעמים וז"ל לכאורה יש ללמוד מיכן קדירה של חרס שבישלה בה איסורא דרבנן מגעילה ודיו אלא שמשמע שלשה פעמים צריך להגעילה כך כתוב בירושלמי שלפני מגעילה שלשה פעמים עכ"ל.

פי"א ה"ה אמר רבי בא ואין למידין. באו"ז שם א"ר יוסי אין למדין וכו' ובחי' ר"י קורקוס ה' מעשר פ"א הי"ט הגי' אמר רב ביבון.

פי"א ה"ה ואין למדין ממנה לענין נבילה. בהוס' רי"ד בב"ב פ"ז ע"ב ואין למדין מינה בנבילה. וברוקח סי' תפ"ו פי' לענין נבילה אינו יוצא מידי דופיו לעולם ומסיק א"ר יוסי קשיתא קמי ר' אבא (בא) תרומה בעון מיתה ונבילה בלאו (בלא תעשה) וכו' ע"ש וברוקח סי' תפ"ד מובא הירושלמי בשתי נוסחאות נוסחא אחת כנוסחתינו ונוסחא השניה תניא חלפתא (ר' חלפתא) בן

שאול

שאול קדירה שבשל בה תרומה מגעילה ברותחין (כחמין ג׳ פעמים, וזה נוסחת האו״ז בח״א הנ״ל) ודיו א״ל ר׳ יוסי (רבי בא) ואין למדין מסנה לענין נבילה אמר ר״י קשיתה קומי ר׳ אמי (בא) תרומה בעון מיתה ונבילה בלאו ואתמר (ואת אמר) היכן א״ל כגון דא (כמ״ד) מאליהן קבלו המעשרות פי׳ בקדירה של חרס מיירי וכו׳ ע״ש וברוקח סי׳ רצ״א ובשלהי תרומות ירושלמי וכו׳. ובאו״ז הנ״ל וכן השבתי למורי הר׳ אליעזר הלוי שנתאכסן (כצ״ל) עמי ואמר לי אני מתיר להגעיל קדירות חרס במקום שבלעו איסור דרבנן דגרסי׳ פ׳ בתרא דתרומות בגמרא תני ר׳ חלפתא בן שאול וכו׳ ע״ש.

פי״א ה״ה אמר רבי יוסי קשייתה וכו׳. יומא פ״ח ה״ד. ובחי׳ ר״י קורקוס הנ״ל הגי׳ א״ר יוסי קשיתה קומי רבה (ר׳ בא). ובבדק הבית (בית רביעי שער ד׳) א״ר אשי קשיתה קומי ר׳ בא. ובתורת הבית להרשב״א (בית ה׳ שער ו) קומי ר׳ באן.

פי״א ה״ה תרומה בעון מיתה. בכפתור ופרח פרק ה׳ צד 8 הגי׳ תרומה בעון מיתה ובמאה (ליתא) ונבילה בל״ת ובששים (ליתא) ואתמר (ואת אמר) הכין עכ״ל ובשו״ת ר׳ בצלאל אשכנזי (סי׳ א׳ ד׳ י״ד ע״ב) והלא הוא (בעל כפתור ופרח) עצמו כתב דגרסינן בירושלמי תרומה בעון מיתה ובמאה ונבלה בל״ת ובששים ואת מר הכין וכו׳ עכ״ל. ובתוס׳ רי״ד הנ״ל תרומה הוא ובעון מיתה וכו׳ והאיך הקלו בתרומה יותר מנבילה?

פי״א ה״ה מאליהן קבלו עליהן את המעשרות. בתורת הבית להרשב״א (בית ה׳ שער ו׳ ושם בית חמישי שער ו׳) אמר רבי (ר׳ בא) מאליהן וכו׳ ובחי׳ מהר״י קורקוס הנ״ל כמ״ד קבלו עליהן את התרומה וכו׳. ובר״ש שביעית פ״ו משנה א׳ כלומר ולכך מיקל בתרומה משום דלאו דאורייתא ובתשב״ץ חלק ג׳ סי׳ קצ״ט וכן בירושלמי פ׳ בתרא דתרומות דמקל בבטול תרומה יותר מנבילה אע״ג דתרומה במיתה ונבלה בלאו גרידא משום דתרומה מדרבנן עכ״ל ועי׳ בתוס׳ רי״ד בב״ב הנ״ל.

פי״א ה״ה ר׳ יוסטי בר שונם. בתורת הבית להרשב״א (בית ד׳ שער ד׳) ר׳ יוסתא בר שגוב בעי קומי ר׳ יונה (מנא). אבל שם (בית ה׳ שער ו׳) ר׳ יוסטא בר שונם בעי קומי ר׳ מנא. ובר״ש בפי׳ כאן רבי יוסט׳ בשם רבי בעא קומי ר׳ מנא ובשטה מקובצת בב״ב פ״ז ע״א ובנמוקי יוסף בב״ב פ״ה סי׳ תשצ״ה הגי׳ ר׳ יוסי בר שונם אבל גירסתנו יותר נוח כי במקומות רבים מצינו בירושלמי שר׳ יוסטי בר שונם בעי קומי ר׳ מנא.

פי״א ה״ה הרכינה ומיצת. בכפתור ופרח הנ״ל ופריך הרכינה ומיצת הרי זה (זו) תרומה ואת אמרת (אמר) הכין ומשני כמ״ד על ידי האור נגעל וכו׳. ובתורת הבית להרשב״א (בית רביעי שער ד׳) הגירסא כגירסת הדפוס. אבל בבדק הבית שם גורס ר׳ יוסטא בר שונם בעי קומי ר׳ מנה (מנא) תנן ג׳ טיפין ודיו (הרכינה ומיצת הרי זו תרומה) וכה את אמר הכין כלומר במתני׳ תנן נותן לתוכה וכו׳ ובמשמרת הבית שם כתב על זה וזה לשונו: ועוד ששיבש גירסת הירושלמי מדעתו שרא ליה מרי׳ שהוא מהפך את הנוסחאות מבלי הדעת כדי לחלוק על האמת ונוסחא הירושלמי האמיתית והכתובה בכמה ספרים ובמפרשי משניות כך היא ר׳ יוסטא בר שונם בעא קומי ר׳ מנא תנן הרכינה ומיצת הרי זו תרומה ואת מר הכין והוא שבש מעצמו והכנים בה מה שאינו וכו׳ וכתב וזו גרסה נכונה בעיניו ופירושה תנן הרכינה ומיצת שלושה טיפין

ודיו

ודיו וכו׳ ע״ש ובחי׳ הרמב״ן לבבא בתרא ד׳ פ״ז ע״ב ד״ה ורמינהו ומצאתי בירושלמי שם וכו׳ ר׳ יוסטא בר שונם בעי קומי ר׳ מנא תמן אתמר ונטף שלש טיפין נותן לתוכה חולין (ו׳ מלות אחרונות לפנינו ליתא והכוונה להמשנה בפרקין משנה ט׳, והיא גירסת בעל בדק הבית הנ״ל) והכא אתמר הכן וכו׳ עכ״ל וע״ש ובשטה מקובצת בב״ב הנ״ל המן אתמר ונטף ג׳ טיפין ונותן להוכה חולין והכא אתמר הכין כלומר שצריך להגעיל ג׳ פעמים עכ״ל וכן הוא בנמוקי יוסף הנ״ל באיזה שנויים קלים.

פי״א ה״ה א״ל כאן ע״י האור נגעל ויוצא. בשטה מקובצת בב״ב הנ״ל הגי׳ א״ל התם בצונן הכא (ג׳ מלות אחרונות ליתא לפנינו) ע״י האור הוא נגעל הרי למדנו דבצונן אפילו בתרומה דאורייתא מכיון שהטיף ג׳ טיפין ונותן לתוכה חולין וכו׳ עכ״ל.

פי״א ה״ה אפילו שלישי אסור. בבבלי בבא בתרא צ״ז ע״א מובאה התוספתא והגי׳ ר׳ מאיר אומר אף שלישי בנותן טעם.

פי״א ה״ה שמרים של מע״ש. בבבלי שם הגירסא ושל מעשר. והרשב״ם שם כתב הכי גרסינן של מעשר ראשון אסור כלומר של מעשר שני וכו׳ ובפי׳ רבינו מאיר הלוי (בס׳ יד רמה) שם והאי מעשרי דקאמרי ראשון אסור ושני מותר דוקא במעשר שני אי נמי במעשר עני וכו׳ עכ״ל ולא זכרו גי׳ הירושלמי כאן.

פי״א ה״ה הקודש כמי נוי׳. ובד׳ אמשטרדם וכל הד׳ הנמשכים אחריו הגי׳ הקודש כמי מנן. וצ״ל הקדש כמניניו.

פי״א ה״ה הרוסן של זב ראשון טמא ושני טהור. בזבחים ע״ט ע״ב מובא התוספתא דתרומות כאן והגירסא חרסן של זב וזבה פעם ראשון ושני טמא שלישי טהור ועי׳ בתוס׳ ע״ז ל״ג ע״ב ד״ה כסי. ובאור זרוע חלק ד׳ סי׳ רס״ו ותו הביא ראיה ר״ת מפרק התערובות דמסיק התם תנן חרסו של זב וזבה פעם ראשון ושני טמא שלישי טהור בד״א בזמן שנתן לתוכו מים וכו׳ ע״ש. ובראב״ש ע״ז פ״ב סי׳ כ״ג חרסן של זב וזבה פעם ראשונה ושניה טמא שלישית טהור פי׳ דצריך הדחה ג׳ פעמים מפני מי רגלים שבו.

פי״א ה״ה רבי יורן בר אחתיה דרבי יוסי בר חנינה. בירושלמי מגילה פ״ד ה״ה יהודה בר תמוזה קריביה דרבי יוסי בן חנינה. ואולי אחד הוא.

פי״א ה״ה פחות מיכן נותנו בנירו. בהשגות הראב״ד ה׳ תרומות פ״נ הט״ז ולשון הירושלמי ר״י בר חנינא אומר פחות מכאן נותנה בנרו ש״מ שהמשנה בלח עכ״ל. ובכ״מ שם ונראה שרבינו מפרש מ״ש בירושלמי פחות מכאן נותנה בנרו הכי קאמר לא אמרו דאחד משמונה בשמינית אלא באוכל אבל במשקה אם הוא שמן אפילו פחות משמנה לשמינית ראוי ליתנה בנרו וכו׳ עכ״ל אבל כפי׳ מהר״י בן מ״צ בתרומות פי״א משנה ח׳ הגי׳ פחות מכן נותנו בכרי (בנירו) וכו׳ עכ״ל.

פי״א ה״ה באוכל כדי לבשל ביצה קלה. בהשגות הראב״ד הנ״ל באוכל כדי ביצה קלה.

פי״א ה״ה הדא דתימר בטמא וכו׳. עי׳ בתוספתא סוף תרומות. ובחי׳ הרדב״ז בה׳ תרומות הנ״ל וז״ל וזהו לפי גרסתו בתוספתא אע״פ שאין נראה כן מהירושלמי סמך על התוספתא וע״ש שמאריך בזה. ובכ״מ שם כתב הראב״ד א״א לא מצאתי בירושלמי וכו׳ ואם תאמר שסמך על הירושלמי והתוספתא קשה היאך הניח המשנה והא אמרינן בעלמא סתם בברייתא וכו׳ עכ״ל ובחי׳ מהר״י קורקוס בה׳ תרומות ד׳ כ״ז ע״ב הכי איתא בירושלמי אחר דברי ר׳

ינאי

ינאי הדא דתימא (בטמא) הך בביצה בטמא אבל בטהור (טהור) אפילו כל שהוא (צריך להחזיר) בדמאי אבל בודאי וכו' צריך לחזור (להחזיר) אחריו (ליתא) ע"כ והרי זה כדברי הר"א וכו' ע"ש.

פי"א ה"ה הך כביצה בטמא. ג' מלות אלו ליתא בפי' הרא"ש.

פי"א ה"ה בין טמא בין טהור בין רוב בין מועט. בפי' הרא"ש בין טמא בין טהור בין רכיכין מעט צריך לחזור.

פי"א ה"ו במשנה ישראל ששם פרה מכהן לא יאכילנה כרשיני תרומה. במתניתא דבני מערבא ליתא כ"ז. ועי' יבמות ס"ג ע"ב.

פי"א ה"ו במשנה וכהן ששם פרה מישראל. ביבמות שם אבל כהן וכו'.

פי"א ה"ו מניין לפרתו של כהן. הגי' משונה בילקוט בקונטרס אחרון הנספח לחלק א' (שאלוניקא רפ"א) וז"ל מניין לפרתו של ישראל (כהן) שהיתה שומא (שומה) אצל כהן (ישראל) שהוא מאכילה (שאינה מאכילה) בתרומה ת"ל וכהן כי יקנה נפש (ליתא) קנין עכ"ל.

פי"א ה"ו יכול לא יאכילנה בכרשינין. בחי' מהר"י קורקוס ה' תרומות פ"ט ה"ו ומכל מקום בירושלמי אמרו תניא הם יאכלו ואין בהמה אוכלת (שש מלות אחרונות ליתא לפנינו) יכול לא יאכילנה כרשינים ת"ל נפש (הם) והיא בתו"כ וכו' עכ"ל וזה בתו"כ אמור פ"ה וע"ש בר"ש משאנץ שם. ובכפו"פ פכ"ג מביא התו"כ בנוס' אחר יכול אפילו כרשינין לא ת"ל בלחמו וכן הוא בס' השלמה בב"מ ד' צ'. וכאשר השגתי אחרי כן מהרב החכם הגדול ר' דוד גינצבורג מפ"ב הכת"י מר"ש סיריליו ז"ל ראיתי כי שם איתא כמו שהביא מהר"י קורקוס הנ"ל.

פי"א ה"ו לית כאן תלהן. לפנינו בתו"כ לא נזכר תלהן.

פי"א ה"ו מנין לכהן שקנה עבד. בחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות פ"ז הי"ז מנין לכהן שקנה עבד ולישראל שיש (ליתא) בו שותפות אפילו אחד ממאה בו שאינו מאכיל (מאכילו) בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה נפש (ליתא מלה אחרונה) ע"כ (בירושלמי) ובוודאי שגם כהן וכו' ואעפ"י שהלשון הכתוב בספרים אינו מתוקן הכוונה מבוארת עכ"ל. ולפני הרדב"ז (ה' תרומות שם) היה הגי' כמו שהוא בדפוס.

פי"א ה"ו שאינו מאכילו בתרומה. במלאכת שלמה בפי' כאן ובירושלמי פריך אסיפא דמתני' דקתני וכהן ששם פרה מישראל מאכילה כרשיני תרומה דאמאי מאכילה בתרומה הא אילו רצה שואל לתת לו דמיה וכו' (לפנינו כל זה ליתא) ותני מנין לכהן שקנה עבד וכו' ומסיק דבר קפרא תני לא שנא שם לא שנא שכר כהן מישראל אין מאכילו בתרומה ומגיה בר קפרא למתני' וכו' עכ"ל והנה נראה ממה שהבאתי למעלה וכן כאן שבהלכה זו הברייתות קטיעות בירושלמי וחסרונות גדולות נמצאו כאן.

פי"א ה"ז במשנה מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות. גי' משונה בהגהת דשייכי לסדר זרעים ובמסכת תרומות מדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בשמן של תרומה (שמן שריפה) שנטמא ברשות כהן פי' אם יש שם כהן דנר לאחד נר למאה עכ"ל וכן הוא בתוס' פסחים ל"ד ע"א ד"ה מחמין.

פי"א ה"ז במשנה מדליקין שמן שריפה בבתי כניסיות ובבתי מדרשות. בר"ש כתוב ותימא דבמס' שביעית בירושלמי אמר הכי אין סכין וכו' ולא מדליקין (לפנינו בשביעית פ"ח סה"ב ליתא המלה: מדליקין) בשמן שרפה לא בבתי כנסיות ובתי מדרשות ושמא פליגי אמתני' עכ"ל ונראה שבשביעית הי'

כתוב

כתוב בירושלמי ולא בשמן ש' שפי' בשמן שביעית ובא מעתיק והעתיק ולא בשמן שריפה. ועי' לעיל.

פי"א ה"ז במשנה שמן שריפה. בתוס' יבמות ס"ו ע"ב ד"ה לא כדתנן במס' תרומות מדליקין בשמן של תרומה (עי' לעיל) במבואות האפלות ע"ג כהן (ג' מלות ליתא) ברשות כהן פי' כשיש שם כהן שצריך לאותה אורה וכו' ע"ש.

פי"א ה"ז שמעון בר בא בשם ר"י כן היא מתניתא. בר"ש תרומות כאן ובפי' מהר"י בן מ"צ כדאיתא בירושלמי ר"ש (שמעון) בר אבא (ווא) בשם ר"י ביני (כן היא) מתניתא על גבי חולין (ועל גבי החולים) ברשות כהן הא קמייתא (מתניתא קדמייתא) אפילו שלא ברשות כהן עכ"ל וכן הוא בס' יקר תפארת להרדב"ז בה' תרומות פי"א הי"ח ובפי' הרא"ש ובירושלמי משמע דברשות כהן דוקא אחולין קאי דקאמר ביני מתניתין ע"ג חולין ברשות כהן הא קמייתא וכו' עכ"ל. ובתוס' הרא"ש יבמות ס"ו ע"ב (ליוורנא תקל"ו) ומיהו בירושלמי קאמר דיני (כן היא) מתני' ע"ג חולים ברשות כהן הא קדמיתא שלא ברשות כהן וכו'.

פי"א ה"ז בתרומת גרנו נחלק. בב"י רש"ס בתרומת גרנו נדלק ואתי ובפי' רש"ס נדלק ואתי בתמיה.

פי"א ה"ז דלא כן בשאינו צריך זכייה. בב"י רש"ס אינו צריך זכייה. ובלשון הזה לעיל פ"ו סה"א.

פי"א ה"ז ישראל וכהן שהיו שותפין. הברייתא קטיעא. ובשלימות בתוספתא תרומות פ"י ועי' ברדב"ז ה' תרומות פי"א הט"ז.

פי"א ה"ז כהן שבא אצל ישראל. הברייתא ג"כ קטיעה ובשלימות בתוספתא תרומות פ"י. וברדב"ז שם הי"ז ירושלמי כהן שבא לעשות חשבון עם ישראל וכו' נראה לי שגרסת רבינו ישראל שבא לעשות חשבון עם הכהן וכו' ובחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות שם ובירושלמי אמרו כהן שבא לעשות חשבון עם ישראל וכו' הפך רבינו הלשון מפני שאנו צריכין וכו' וכן בארו בירושלמי דההיא הכהן שבא לעשות חשבון מיירי במזכה ע"י אחר עכ"ל.

פי"א ה"ז טובלת פתילה שמן שריפה. בפי' הרא"ש ועוד קאמר בירושלמי בת ישראל שנכנסה להדליק מכהנת טובלת פתילה בשמן שריפה ומדלקת וכו'. ובתוס' הרא"ש יבמות שם דקאמר בירושלמי בת ישראל וכו'.

פי"א ה"ז בשם דבי ר' ינאי. בתוס' הרא"ש יבמות שם כדקאמר בירושלמי ר' הונא בשם ר' ינאי אמר.

פי"א ה"ז כמה דתימר תמן לא עמד ב"ד. בפי' רש"ס לא גרסי' ליה הכא אלא במסכת שביעית פרק בראשונה והסופרים העתיקו כאן.

פי"א ה"ז בקרו של כהן שהיה מאכיל. בתוספתא תרומות פרק י' בקרו של כהן שהיה עומד אצל בקרו של ישראל וכו'.

פי"א ה"ז ולא כן שבקנן מימר. בשבת פ"ב ה"א לנכון: סברין מימר.

פי"א ה"ז אדא שמשא שאל לר' אימי. ברדב"ז ה' תרומות פי"ז הי"ז לר' אמי. וגירסתינו לכאורה מוכר' הלא ר' אמי כהן היה ואיך אפשר לומר שאסור לו משום גזל?

פי"א ה"ז באילין דבר נחמיה כן. עי' באהבת ציון בשבת צד 34

פי"א ה"ז קומי רב ומניתיה חכים. בשבת פ"ב ה"א קומי רבי וכצ"ל.

פי"א ה"ז מ"ט דר"ש וכו'. בסמ"ג לווין רנ"ח וטעמא של ר' שמעון מפרש בירושלמי שאין חוששין שמא יסתפקו ממנו בבית המשתה מפני נקיון כליהם איז נוגעין בו ובבית האבל מפני שאין להם פנאי מפני האיבול ובירושלמי פוסק כר"ש עכ"ל.

פי"א

פי״א ה״ז על ידי דמניהון נקיים לא מתעסקין. בפי׳ הרא״ש מפרש בירושלמי מ״ט דר׳ יהודה בית המשתה על ידי דמניהון נקיים לא מתעסקין ביה (ליתא) כלומר לא חיישינן וכו׳ ע״ש.

פי״א ה״ז אמרין דבי ר׳ ינאי הלכה כר״ש. בחי׳ מהר״י קורקוס בה׳ תרומה פי״א הי״ט ובירושלמי א״ר ינאי הלכה כר״ש. וכר״ש בפי׳ ופוסק שמואל (ליתא) בירושלמי הלכה כר״ש.

פי״א ה״ז ר׳ יוסי צירניא בעי קומי ר׳ ירמיה. בנזיר פ״ז ה״ג רבי ציידנייה קומי רבי ירמיה. וצ״ל רב״י ראשי תיבות רבי יוסי. וגם כאן צ״ל ר׳ יוסי צידניא. וביבמות פי״ב ה״ג תני רבי יוסי ציידנייה קומי ר׳ ירמיה. ובכתובות פי״א ה״ז תני ר׳ יוסי צידוניא קומי ר׳ ירמיה, ואולי מ״ש בברכות פ״ד ה״ב רבי יוסי ציידניא בשם ר׳ יוחנן צ״ל בשם ר׳ ירמיה.

פי״א ה״ז דלא כן מה נן אמרין. בחי׳ הרמב״ן בבבא בתרא ד׳ נ״ח ע״א ד״ה ונמצא בירושלמי במס׳ יבמות ר׳ אבא בעי קמי רבי אמי וכו׳ א״ל כי כן אמרין (לפנינו ביבמות פרק י״ב בד״ו ד׳ י״ב ע״ד שורה ל״ז הגי׳ כן אנן אמרין, וכן נראה שצ״ל בהרמב״ן) וסתיתם אויר וכו׳ ובכל מקום שנאמר כי כן אמרין (צ״ל כן אנן אמרין) בירושלמי בלשון אתמהא נאמר עכ״ל הרמב״ן.

פי״א. ה״ז ר״מ ור״ש אין הלכה כר״ש. עי׳ לעיל פ״ג ה״א צד 24.

פי״א ה״ז מהו להדליק שמן שריפה בחנוכה. באו״ז ח״ב סי׳ שכ״ב ירושלמי סוף מכות מהו להדליק שמן שריפה לחנוכה וכו׳ ע״ש ולפנינו הירושלמי חסר בסוף מכות. ואפשר שצ״ל באו״ז ירושלמי סוף תרומות. ועי׳ מ״ש בזה במשנה למלך ה׳ תרומות פ״ב הי״ד.

פי״א ה״ז א״ר ניסא אנא לא אנא חכים לאבא. בברכות פ״ז ה״א אמר רבי נסא כמה זימני׳ אבלית עם רבי תחליפא אבא וכו׳ וע״ש באהבת ציון צד 168.

חלה

פ״א ה״א במשנה החיטים והשעורין והכוסמין. בעיטור ה׳ מצה ומרור חיטה והשעורה והכוסמת.

פ״א ה״א במשנה ומצטרפין זה עם זה. בעיטור הנ״ל ומצטרפין זב״ז.

פ״א ה״א במשנה ואסורין בחדש מלפני הפסח עי׳ מנחות ע׳ ע״א.

פ״א ה״א במשנה ואם השרישו קודם. במתניתא דב״מ אם השרישו.

פ״א ה״א יכול יהו כל הדברים חייבים בחלה. באור זרוע ח״א סי׳ רי״ד מביא כל המאמר בשנויים. ובפסקי חלה להרשב״א וגרסינן עלה בירושלמי אי (ליתא) כתב והיה באכלכם לחם הארץ הייתי אומר (ב׳ מלות ליתא) כל הדברים וגו׳.

פ״א ה״א יכול יהו. באו״ז הנ״ל הייתי אומר כל הדברים יהא חייבים בחלה ת״ל מלחם הארץ (ליתא) ולא כל לחם ואי (אם) מלחם וכו׳ אין לי אלא חטים ושעורים בלבד שאר מינים מנין (כוסמין ש״ש ושיפון מנין) עכ״ל ובילקוט בקונטרס אחרון הנספח להלק א׳ (שאלוניקי רפ״א) כתיב והיה באכלכם וגו׳ הייתי אומר כל הדברים יהו חייבים בחלה ת״ל מלחם ולא כל לחם אין לי אלא חטין ושעורין בלבד עכ״ל.

פ״א ה״א אם מלחם. ובפסקי חלה להרשב״א אי מלחם אין לך אלא כל חטים ושעורין בלבד ולפנינו הגי׳ משונה.

פ"א ה"א אין לי אלא חיטין ושעורין בלבד. כוונו בזה כנגד דעת פילא (צד 114) שחלה רק מחיטים ושעורים אבל לא מתבואות אחרות.

פ"א ה"א ריבה וריבה הכל. כעין זה בכורים פ"א ה"ג. ובר"ש חלה פ"א משנה א' ת"ל ראשית עריסותיכם ריבה הכל עכ"ל ובשו"ת מהר"ח או"ז סי' רי"ח וז"ל ולעיל בתחילת הפרק הביא רבינו שמשון (הר"ש הנ"ל) ירושלמי אי כתיב והיה באכלכם לחם הארץ הייתי אומר כל הדברים חייבים בחלה ת"ל מלחם ולא כל לחם אי מלחם ולא כל לחם אין לי אלא חטין ושעורין בלבד ת"ל ראשית עריסותיכם ריבה הכל עכ"ל ובילקוט בקונטרס אחרון הנ"ל ת"ל ראשית עריסותיכם ריבה את הכל עכ"ל ובפסקי חלה להרשב"א הגי' ריבה וריבה את הכל. ובחי' מהר"י קורקוס ה' בכורים פ"ו ה"ב הגי' רבה ורבה הכל.

פ"א ה"א ר' יוסי בשם ר' שמעון תני ר' ישמעאל כן. (בד' אמשטרדם ופיטרקוב וזיטאמיר הגי' בטעות: בן) וכן הודיעוני שבכ"י ליידען מפורש תני ר' ישמעל כן.

פ"א ה"א תני ר' ישמעאל כן ר' יונה רבי זעירא רבי שמעון. עשר מלות אחרונות ליתא באור זרוע הנ"ל. ובפסקי חלה להרשב"א הגי' רבי יוסי בשם ר"ש בן לקיש בשם ר' ישמעאל אומר. ובר"ש חלה הנ"ל ובשם ר' שמעון נאמר וכו' וכן ברדב"ז ה' בכורים פ"ו ה"ב (בס' יקר תפארת אזמיר, בשיר"ה) ובחי' מהר"י קורקוס הנ"ל ובשם ר' ישמעאל אמרו. ועי' מכילתא בא פ"ח וספרי שלח פ' ק"י וע"ש.

פ"א ה"א בשם ר' ישמעאל אמר רבי מנא. בד' קושטנטינא הגי' בשם ר' ישמעאל לחם לחם. (ב' מלות אחרונות חסרות לפנינו) ופי' שלמד זה מגז"ש. ור' יוסי בשם ר"ש סובר לעיל שר' ישמעאל למד מלחם ור' יונה ר"ז בשם רשב"ל אמרו שר' ישמעאל למד זה מגז"ש. ובראבי"ה סי' ק"ד ואע"ג דגמרי להו לחם לחם מהדדי בריש מס' חלה בירושלמי וכו' עכ"ל.

פ"א ה"א א"ר מנא אזלית לקסרין וכו'. באור זרוע הנ"ל רבי יוסי בשם רשב"ל (ז' מלות אחרונות ליתא) אזלית לקסרין ושמעית ר' אחא בר' זעירא אמר אבא הוה אמר (לפנינו ושמעית רבי אחווה רבי זעירא ואבא הוה אמר ליה, וגי' האו"ז הנכונה כי ר' אחא בר' זעירא נזכר בירושלמי בכמה מקומות, ובפסחים פ"ב ה"ד נשנה המאמר ושם באמת הגי' ר' אחווא בר' זעירא רק שם כתוב ואנא הוה אמר וצ"ל ואבא אמר. וביוחסין (קראקא שמ"א ד' ע"ו ע"ב) ובירושלמי רבי אחווא בריה דרבי זעירא עכ"ל ובד' קושטנטינא בירושלמי כאן ראיתי אח"כ שהגי' ושמעית רבי אחוא בשם ר"ז אמר אבא הוא אמר כן (לפנינו בטעות אמר ליה) בשם ר' ישמעאל.

פ"א ה"א א"ר יוחנן בן נורי קרמית חייבת בחלה. באו"ז סי' רט"ו ירושלמי תני ר' יוחנן בן נורי אומר קרומית (קרמית) חייבת היא (ליתא) בחלה שהיא באה לידי מצה וחמץ (לפנינו הגי' משונה) וכו' וניבדקה (ויבדקוה) וכו' ע"ש ובעיטור ה' בעור חמץ (ד' קכ"ז) ירושלמי קרמית ר"י ב"נ אמר באה היא לידי חימוץ ומצה ורבנן אמרו באה (אינה באה) היא לידי חימוץ ומצה ויבדקוה (ויבדוקה) על עיקר בדיקתה פליגין וכו' עכ"ל.

פ"א ה"א תפוח שריסקו. בתוס' מנחות ע"ד ע"א ד"ה תפוח ואמרינן עלה בגמרא ירושלמי תני ר' יוסי מתיר וכו' וכולה סוגיא איתא נמי התם (בירושלמי) בפרק כירה ובריש מסכת חלה וכו' עכ"ל ועי' מ"ש בתרומות פ"י ה"ב צד 74.

פ"א ה"א וכמא דאת אמר אין לך. בה' חלה להרמב"ן ד' מ"ט ע"ב (ומובא

בה'

בה׳ חלה להרא״ש סי׳ ט״ו בשנויים) ואשכחן בתלמודא ארץ ישראל פירושא דמילתא ופירוקא דקא פרישו טעמא דמתני׳ משום גרירה והכי גרסינן התם בפ״ק דמכילתין כמה דאת אמר תמן אין לך בא לירי מצה וחמץ אלא חמשת המינים בלבד ודכוותה אין לך נגרר (מגרר) עם כולם אלא חיטין ושעורין בלבד רבי אילא (הילא) בשם רשב״ל לא שנינו אלא העושה עיסה מן החיטין ומן האורז אין (ואינו וכן ברא״ש) נגרר אלא עם החיטין בלבד וכו׳ עכ״ל.

פ״א ה״א עירב ארבעת קבין וכו׳. בכת״י רש״ס ובד׳ קושטנטינא עירם ד׳ רובעין בפני עצמן וחימצן ד׳ רובעין בפני עצמן ועירבן מהו (ליתא) הרי בשעת חיובן ראוין (ליתא) וכו׳.

פ״א ה״א אתייא דרבי יונה כרבי ירמיה. בכ״י רש״ס אתיא דר׳ יוסי כר׳ ירמיה ודר׳ יונה כר׳ זעירא וכצ״ל וכן הוא בד׳ קושטנטינא.

פ״א ה״א ר׳ שמואל בר נחמן שמע כולהן מן אהן קרייא. כן דרך רשב״נ ע׳ התרומות פ״א ה״א רשב״נ שמע לכולהון מן דכא. וכן בכ״ם.

פ״א ה״א ר״ש בר נחמן שמע כולהן וכו׳. בפי׳ רבינו הננאל בפסחים ל״ח סע״א ירושלמי בתחלת חלה רשב״נ שמע להון וכו׳ ע״ש וכן מובא בערוך ערך חט ה׳ (פיזרו רל״ז) ירושלמי בריש חלה כולהן מן הדין קריא וכו׳ ע״ש איזה שנוים קלים. וברוקח סי׳ שנ״ז ובירושלמי דמס׳ חלה מפיק מהדין קרא וכו׳ ובאו״ז ח״א סי׳ רי״ד הגי׳ ר׳ ישמעאל (שמואל) בר נחמני שמע כולהון מן הדין קריא וכו׳ וכן מובא בשנויים בעיטור ה׳ בעור חמץ ד׳ קכ״ז. ובחי׳ מהר״ם חלאוה פסחים ל״ד ע״ב ירושלמי שמואל (ר׳ שמואל) בר נחמן שמע לה מן הדין (אהן) קרא ושם חטה וגו׳ חטה אלו החיטים שורה זו ש״ש וכו׳ גבולתו (גבולתו לחם. וזה ט״ס וכן ליתא מלת לחם בכל ספרי הראשונים הנ״ל) עד כאן גבולהו של לחם מצה (ליתא) וכו׳ ע״ש. ובר״ש חלה פ״א משנה א׳ רבי שמעון (שמואל) בר נחמן שמע וכו׳ ובפיהמ״ש להרמב״ם שם אמרו בגמרא רבי שמואל בר נחמן שמע וכו׳ עכ״ל. ובשכל טוב (שמות י״ב פ״א) מפרשא בני מערבא רשב״נ שמע כולהון מן הדין קריא.

פ״א ה״א ושעורה נסמן. בשכל טוב ושעורה כסמן וע״ש בהערות מ״ש ידידי הרב הגדול ר״ש באבער נ״י.

פ״א ה״א ע״ב גבולו של לחם. בילקוט ישעיה ר׳ תל״ו (וויניצא רצ״ו וקושטאנטינא רפ״א). ע״ב גבולתו של לחם לחלה (ליתא). וברוקח שם גבולתו עד כאן גבול חלה.

פ״א ה״א ולמידין מן הקבלה. בר״ן פסחים פ״א סי׳ תשכ״ה מביא הירושלמי ומסיים ולמדין מן הקבלה כלומר בתמיה עכ״ל ובפסקי חלה להרשב״א והקשו שם על הא דרשב״נ ולמדין מן הקבלה והשיבו אמר ר׳ סימון וכו׳ עכ״ל ובערוך הנ״ל וכי למדים מן הקבלה. אבל בשכל טוב שם וקא משמע לן דלמדין מדברי קבלה.

פ״א ה״א במי שהוא דבר תורה. בילקוט שם במי שהוא מואס בדברי תורה.

פ״א ה״א אין חמי ליה מילף. בילקוט אלא אי חמי למילף.

פ״א ה״א דתני רבי יוחנן ישמעאל בנו וכו׳. המלה יוחנן ליתא בכ״י רש״ס ובד׳ קושטאנטינא וכצ״ל.

פ״א ה״א וכשרו למנחת העומר. בד׳ קושט׳ מוסיף: אף אני את אלו כו׳ (ה׳ מלות אלו חסרות).

פ״א ה״א כרם כרבנין. בד׳ קושטנטינא ברם כרבנין לא אתיא (ב׳ מלות חסרות).

פ״א

פ"א ה"א תמן תנינן איזהו מין במינו. בתוס' מנחות ע' ע"ב ד"ה תנא בריש חלה ופריך בגמרא ירושלמי תמן תנינן איזהו וכו' וההיא דמייתי בירושלמי היא משנה בפרק בתרא דחלה עכ"ל ובפסקי חלה להרשב"א דגרסינן התם (בירושלמי) תמן תנינן אי זהו (וכן במתניתא דבני מערבא ולפנינו איזהו) וכו' עכ"ל ובעיטור ה' מצה ומקשינן בירושלמי מהא דתנן התם החטים וכו' ע"ש.

פ"א ה"א חוץ מן החטים. בכת"י רש"ס מוסיף: תמן את אמר אין מצטרפין כולן וכא את אמר מצטרפין כולן. וכן בדפוס קושטנטינא.

פ"א ה"א אמר ליה סתם. צ"ל אמר לה סתם. וכן ברמב"ן ה' חלה ובס' הראשונים הנ"ל.

פ"א ה"א תמן בנשוך וכאן בבלול. בספר יראים מצוה קפ"ב פי' בירושלמי שלש וערב הקמחין ביחד ועשה מהן עיסה אבל בנשוך לא פי' בנשוך ככרות הנושכות שעשה עיסה מכל מין לבדו ואח"כ עירב את העיסה והנשיכו זו בזו אין מצטרפות עם הכל אלא עם הכוסמין וכו' ושמעתי תירוץ אחר באלו שתי המשניות ואי אפשר לכתבו כי עיקר אותה בירושלמי עכ"ל ובשנויים בס' יראים שיצא לאור מכתב יד סי' קמ"ח. וברוקח סי' שנ"ז מפרש ג"ב הירושלמי וכן בסמ"ג עשין קמ"א. ובס' הישר לר"ת סי' תי"ט ושמעתא דבתלמוד ירושלמי פריך להו ומשני לא קשיא כאן בבלול כאן בנשוך וכו' ובחי' מהר"ם חלאוה בפסחים ל"ר ע"א ובירושלמי מקשה ומתרץ לה לא קשיא כאן בנשוך כאן בבלול פי' בנישוך שהככרות נושכות זו את זו אין מצטרפין אבל בבלול שעשה העיסה אחת מצטרפין זה עם זה עכ"ל ובתוס' פסחים ל"ה ד"ה כוסמין אומר ר"י דמשני בירושלמי כאן (תמן) בנשוך וכאן בבלול וכו' ע"ש. ועי' מ"ש בזה הב"י ביו"ד סי' שכ"ד ובעיטור הנ"ל. ובפי' הרא"ש (בס' פי שנים) ובירושלמי בריש מכלתין פריך מהא מתניתין אמתניתין דריש פרק בתרא דמכילתין מין במינו חייב וכו' ומשני כאן בבלול כאן בנשוך אם עירב וכו' ובפי' הרע"ב כאן ובירושלמי משמע דאם נלושו יחד מצטרפין אפילו מין בשאינו מינו עכ"ל ולפנינו אינו מבואר.

פ"א ה"א תני ר' חייה כן וכולן שבללן תבואה. באו"ז ח"א סי' רי"ר והתם אמרו בירושלמי תמן תנינן וכו' תני ר' חייא וכן כולן (כן וכולן, וגירסתינו מוטעה), ובה' חלה להרמב"ן (ד' נ"ב ע"א) ובגמרא דא"י וכו' תני ר' חייא וכולן שבללן וכו' עכ"ל ובמנחות ע' ע"ב תנא התבואה והקמחים והבציקות מצטרפין זה עם זה והיא הברייתא המובאה כאן בשם ר' חייה. ולפלא גדולה בעיני על מה שאמרו במנחות שם למאי הלכתא אמר רב כהנא לענין חדש רב יוסף אמר לענין חמץ בפסח רב פפא אמר וכו' רבא אמר וכו' ע"ש הלא כאן מפורש שלענין חלה אמר ר' חייא?

פ"א ה"א קמחים ובציקות מצטרפות עירס ראשי עיסיות. וכן בד' אמשטרדם זיטאמיר ופטרקוב. אבל באור זרוע שם הגי' משונה וז"ל קמחין ובציקות מצטרפין (מצטרפות) עם ראשי עסיות (לפנינו בטעות: עירס ראשי עיסיות) פי' ר' חייא היה שונה שאם לש בצק ואין בו שיעור חלה ולקח קמח או תבואה בעין כמו שהם, ובללן עם הבצק מצטרפין עם הבצק לשיעור חלה ולחייבו בחלה וקא מהדר לו ר' יוסי שאין זה אלא כמו נשוך וכו' עכ"ל ואחרי כן מצאתי לשמחת לבבי גם בפסקי חלה להרשב"א הנ"ל בגי' וכולן שבללן תבואת קמחים ובצקות מצטרפין עם ראשי עסיות עכ"ל וכמה טרחו המפרשים לפרש המאמר כאן.

כאן ולא ראו הגי' הנכונה של הרשב"א והאו"ז הנ"ל. וכה' חלה להרמב"ן (ד' נ"ב) ובגמרא דא"י פרישו בפ"ק וכו' וכולן שבללו תבואה קמחין בציקות מצטרפין וס"ל לבני מערבא דר' חייא הכין קתני וכו' ע"ש.

פ"א ה"א קמחים ובציקות מצטרפות עירס ראשי עסיות. מזה שכתבתי למעלה מוכח שהגי' משובשת כאן והגי' הנכונה שהיתה לפני הרשב"א והאו"ז היא כך: תבואת קמחים ובצקות מצטרפין עם ראשי עסיות, אם עירס ראשי עסיות אמר ר' יוסי וכו'. וז"ל הרשב"א בפסקי חלה הנ"ל ושאלו אם עירם יפה ראשי העיסה זה עם זה מהו מי הוי כבלול או לא והדר ר' יוסה דלא אף שנושכין בצקן זה את זה עד שאם יפריד זה מזה ישאר בזה ואפילו הכי אמרו שאינן עכ"ל.

פ"א ה"א אמר ר' יוסי וההן נשיך לאו כמעורם הוא. באור זרוע שם סי' רי"ד מביא הירושלמי וגורס אמר ר' אסי וההן נשוך לאו כמעורב הוא ואת אמרת אינו מצטרף אף הכא אינו מצטרף וכו' עכ"ל וגם לפני הרש"ס ז"ל היה הגי' משובשת כמו שהוא לפנינו בדפוס. ובפסקי חלה להרשב"א שם הגי' אמר ר' יוסי וההן נשוך לא הוא אינן מצטרף.

פ"א ה"א את אמר אינו מצטרף. בכ"י רש"ס ואת אמר אינו מצטרף והכא נמי אינו מצטרף. ובד' קושט' וכא נמי וכו'.

פ"א ה"א מהו שילקו על חלתן. גי' חדשה בעיטור (הכשר הבשר צד 20) דא"ר יעקב לוקין על חלתן דבר תורה וכו' ולפנינו ליתא זה.

פ"א ה"א חלתן דבר תורה. באו"ז ח"א סי' רי"ד ירושלמי מהו שילקו על חלתו (חלתן) דבר תורה ר' יונה בשם ר' יוסי (שמואל) ר"א בשם רשב"ל אין לוקין על חלתו (חלתן) דבר תורה אמר ר"י וכו' עכ"ל ובעיטור ה' בעור חמץ ודכוותיה גרסינן בירושלמי בריש גמרא דחלה מהו שילקה וכו'.

פ"א ה"א ר' יעקב בר אחא. בעיטור (הכשר הבשר) א"ר אחא. ובחי' מהרי"ם אלגאזי בה' חלה (ד' מ"ט ע"ב) אמ"ר יעקב.

פ"א ה"א הפיגול והנותר ששחקן. בזבחים ע"ח ע"א אמר ר' לעזר הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה. וגם בכ"י רש"ס הגי' הפיגול והנותר והטמא (ליתא) ששחקן וכו' וכן בד' קושט'. וכן בחי' מהרי"ם אלגאזי שם ועי' בגליון הגרי"ב בזבחים שם ובד"ס.

פ"א ה"א ר' יוחנן אמר לא בימלו זה את זה. באו"ז הנ"ל הגי' ר' יונה ור' (ב' מלות ליתא) יוחנן וכו' עכ"ל ובמהרי"ם אלגאזי שם הגי' רבי יונה בשם רבי (ליתא) שמואל וכו' ר' יוחנן ור' אלעזר (ב' מלוה אחרונות ליתא) אמרי (אמר) וכן בכ"י של רש"ס הגי' ר' יוחנן ור' אלעזר וכו' ואח"כ ראיתי שכן הגי' בד' קושטנטינא. ובכ"מ ה' פסולי המוקדשין פי"ח הלכה ח' ועוד הבירושלמי פ"ק דחלה איפלגו ר"י ור"ל במילתא ור"י סבר כר"א עכ"ל.

פ"א ה"א לא ביטלו זה את זה. באו"ז ח"ד (ירושלים הר"ן) סי' קע"ו דאמר רשב"ג (רשב"ל) הפיגול והנותר וכו' אע"ג דבירושלמי רחלה מוכח לכאורה דר' יוחנן פליג אדרשב"ל ליכא למיחש הואיל ולא הוזכר בגמרא דידן עכ"ל.

פ"א ה"א אמר ר' יוסי ולא דמיין. באו"ז ח"א הנ"ל אמר ר' יוסי המן (אמר ובד' קושט' אמרת) זה אסור וזה אסור ברם הכא שני דברים רבים על אחד מבטלין (ומבטלין) אותו וכבר בטלו (ביטלו) עד שלא נעשו (נעשה) איסור אילו עשה (אמר עשה) המש עיסות (עיסיות) מחמשת המינין (מינין) ועירבן (ועירבו)

(ועירבו) ואמר רשב"ל אין לוקין על חלתו (הלתן) דבר תורה יאות פי' קא מיבעי' ליה היכא שלש עיסה מהמשת המינין אי לקי על חלתו אי לא ופשוט ליה דחייב בחלה דאורייתא כדתנן במתניתין דמצטרפין אלא הא מספקא ששני מינין מבטלין האחד והוי ליה התראת ספק דלא ידענא איזה בטל את חבירו ולא לקי וכו' ע"ש ובמהרי"ט אלגאזי שם אמר ר' יוסי ולא דמיין תמן אמרת וכו' ב' דברים רבין (רבים) וכו' וכבר בטלו (ביטלו) עד וכו' עכ"ל. ושם בה' חלה להרמב"ן ד' נ"א ע"א מביא מהרי"ט אלגאזי כל המאמר מירושלמי דילן בנוסח אחר קרוב לנוסח ד' וויניציא, ונראה שהנוסח הראשון הוא מכ"י של ר' שלמה סיריליו ז"ל. ובעיטור הנ"ל אמר ר' יוסי תמן זה אסיר וזה אסור.

פ"א ה"א ברם הכא שני דברים רבים. (בכ"י רש"ם רבין) על אחד ומבטלין אותו. ני' חדשה ואמיתית בעיטור (ה' בעור חמץ ד' קכ"ג) ברם הכא שניא דברים רבים ומבטלים זא"ז וכבר בטלו וכו'. ובעיטור ה' הכשר הבשר צד 20 ברם הכא דברים רבים הם ומבטלים זא"ז וכבר בטלו וכו'.

פ"א ה"א אילו אמר עשה. במהרי"ט אלגאזי הנ"ל אלו אחד (אמר, ובד' קושט' אמרינן) עשה חמש עיסות מה' המינין ועירבן (כן בד' קושט ולפנינו ועירבו) דאמר (ואמר) רשב"ל וכו' ובכ"י רש"ם אילו אמרינן עשה וכו'.

פ"א ה"א אמר רבי יוחנן חלוקין על הלל הזקן והא רבי יוחנן. בזבחים ע"ט סע"א לא נזכר מדעת ר' יוחנן בזה. ובד' קושט' חלוקין על הלל חביריו.

פ"א ה"א ר' יוסי בשם ר"א כשם שאין האיסורין וכו'. בזבחים ע"ט ע"א דאמר רבי אלעזר כשם שאין מצוות מבטלות זו את זו כך אין איסורין מבטלין זו את זו וע"ש ובבת"י רש"ם הגי' כמו שהוא בזבחים.

פ"א ה"א אין המצוות מבטלות זו את זו, ברוקח סי' רפ"ג (פאנוי רס"ה) בפ"א דחלה ירושלמי כשם שאין האיסורין מבטלין זה את זה כך אין המבטלת (המצוות) מבטלה זו את זו עכ"ל.

פ"א ה"א ועירבו חטין שבו, בכת"י רש"ם ועירבן חיטין שבכאן מהו שיבטלו חטין שכאן ושעורים שכאן מהו שיבטלו שעורים שכאן וכן בד' קושט'.

פ"א ה"א לא צורכה דלא עשה. בכ"י רש"ם לא צורכא ר"א (מוסב על מה שאמר לעיל ר' אלעזר כשם שאין המצוות וכו') אלא עשה חמש עיסיות וכו' וחזר ועשה ה' עסיות מהן ולא עירבן עכ"ל וכן בהי' מהרי"ט אלגאזי לה' חלה להרמב"ן ד' נ"א ע"ב וחזר ועשה חמש עיסיות (לפנינו בטעות מוסיף: מחמשה) וכו' ע"ש.

פ"א ה"א רבי יוחנן אמר בין בשעת הקרבן. במנחות ס"ח ע"א ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו אפילו בזמן שבית המקדש קיים האיר מזרח מתיר וע"ש.

פ"א ה"א ע"י דרב ברבי דעתהן דבנוי דר' חייה בר רבה הוא סבר דבוותהון אין תימר איסירו דבר תורה רב בר דעתיה דר' יוחנן. בד' אמשטרדם דאר"ז עלה דרב (עי' מנחות ס"ח ע"א שרב סובר שאסור) בר דעתון דבנוי דר"ח רבא הוא סבר כוותהון אין תיכר איסורו ד"ת רב בר דעתיה דר"י. ובכ"י רש"ם דאר"ז ע"י דרב ברבי מודעהון דבנוי דר"ח רבא הוא סבר דכוותהון ואין תימר איסור ד"ת רב ברבי דעתיה דר' יוחנן היא. וכן בד' קושטאנטינא וגי' ד' אמשטרדם עיקרית.

פ"א ה"א מתניתא דחזקיה. בבבלי לא נמצא הלשון מתניתא דחזקיה.

פ"א ה"א והלא מן התורה אסור. בכת"י רש"ם מוסיף: ומפני מה רחוקין מותרין מחצות היום ולהלן מפני שהן יודעין שאין ב"ד מתעצלין בו עכ"ל וכן בד'

בר' קושטאנטינא. והוא הסיפא במשנה מנחות ס"ח ע"ב וע"ש.

פ"א ה"א המן חשין לצומא רבא. באו"ז ח"ב סי' רפ"א בירושלמי רחלה פרק קמא תמן חששין לצומא רבא תרי יומין א"ל רב חסדא למה אתם מכניסים עצמיכם לספק נפשות גדול זה (מספק הזה המרובה) חזקה שאין ב"ד מתעצלין בו אבוי (לפנינו ובד' קושט' בר אבוי ומהמלה בו נדפס בטעות: בר) דרב שמואל בר רב יצחק חש על גרמיה וצם תרי צומין (יומין) ופסק כריבה (ואיפסק כרובה) ודמך פי' א"ל ר"ח למה אתם וכו' ע"ש ובפסקי הלכות מרקאנטי סי' קס"ח מובא הירושלמי בשנויים אחרים. ובהגהת מימוני (סוף ה' שביתת עשור) כדאמר בירושלמי דמס' חלה תמן חשין דצומא רבא תרין יומין אמר להן רב חסדא למה אתם מכניסין עצמיכם לספק הזה המרובה חזקה שאין ב"ד מתעצלין בר אבוי דשמואל בר ר"י חש על גרמיה וצם תרין יומין ואפסיק חד (ליתא) כרוכא ודמך פי' מעי אחד נפסק ומת וכו' אבל בב"י (טור או"ח סי' תרכ"ד) מובא הג"מ בנוסחא אחרת וז"ל הב"י וכתב עוד ההגהות וכו' כדאמרי' בירושלמי במס' חלה פ"ק תמן חשון דצומא רבא תרין יומין אר"ח אתם מכניסין עצמיכם בספק סכנה אבויה דשמואל הוה חש על גרמיה וצם תרי יומין ואיפסיק ליה חד מעי ומית עכ"ל.

פ"א ה"א למה אתם מכניסין עצמיכם למספק הזה. מזה המקור למ"ש בשאלתות סי' מ"ו ויומא דכיפורי משום דלא אפשר למינקט תרי יומי דתדין יומי והרין לילותא בדלא אכל איכא דאתי לידי סכנה נקיטנא חד יומא וכו' עכ"ל. והנה באהבת ציון בברכות ושבת הראיתי באיזה מקומות שר"א בעל השאלתות השתמש הרבה בהירושלמי וכבר העירו ע"ז הקדמונים כמו באשכול ח"א צד 117 ואסור למזוג לה הכוס וכו' וכן כתב רב אחא משבחא ומייתי לה מירושלמי עכ"ל ובשכל טוב (מקץ צד 277) ופי' רב אחא דמן שבחא והוא שנכנס בי"ג שנה וכו' וזה נובע מהירושלמי ברכות פ"ז ה"ב. ובחי' הרמב"ן כתובות ד' כ' ע"א אבל רב אחא משבחא גאון ז"ל לא כתב בשאלתות מעצמו לא בדברי רב הונא ולא בדברי ר' יוחנן כגירסת הירושלמי עכ"ל ובשו"ת הרשב"ש (בן התשב"ץ) סי' תקכ"ו וז"ל ודע כי רב אחא משבחא גאון ז"ל והראב"ד ז"ל כתבו שעד אחד בשטר אינו כלום ואינו זוקק לשבועה מן התורה וכן הוא בירושלמי דמס' כתובות (כנראה שהכוונה למ"ש בירושלמי כתובות פ"ב ה"ד עד אחד בכתב כלום הוא וע"ש במפרשים) אבל הרשב"א ז"ל כתב שהוא חולק על תלמודינו וכו' עכ"ל ושם סי' רכ"ה ורב אחא משבחא פסק בירושלמי וכו' עכ"ל ויש לי הרבה דברים נכוחים בזה ואין כאן המקום.

פ"א ה"א למספק הזה המרובה. כעין זה בגיטין פ"ח ה"ח להכנים עצמך למספק הזה מרובה. ובסוטה פ"ד ה"א למה הכניסה עצמה למספק המרובה הזה.

פ"א ה"א איפסק ברובה. צ"ל כרובה. וכן ברה"ש פ"א ה"ד ועי' לעיל כאו"ז. ופי' נפסק המעיים שלו עי' ערוך ערך כרובה א'. וכגי' האו"ז כן הוא גם בב"י רש"ס באיזה שנויים קלים. ובפרדס סי' קפ"ב הגאונים ר' יהודה בר' ברוך ור' יצחק ברבי לוי מתענין ממחרת יום הכפורים ובניהם ותלמידיהם נוהגין עדיין כן וכו' עכ"ל.

פ"א ה"א ר' יוסי אומר קודם לקצירה. במנחות ד' ע' ע"ב הגי' רבי יוסי בר זבדא. ובפי' הרא"ש בחלה פ"א משנה א' מובא הגמ' דמנחות וגורס ר' יוסי בר זעירא וע"ש ובר"ש שם מביא הגמ' מנחות וגורס ר' יוסי בר' חנינא ובפתיחה

להירושלמי

להירושלמי לר' שלמה סירילִיו ז"ל (מגנצא תרל"ח) כתב וז"ל ומשמע בפ"ר ישמעאל דמנחות שהוא ר' יוסי בר זבדא דגרסינן בפ"ק דחלה אם השרישו קודם לעומר העומר מתירן (מתיר) ר' יונה וכו' ובגמרא דילן פר"י במנחות גרסינן הכי וכי' וע"ש שהרש"ס מגיה הגמרא דמנחות בכדי להשוות את הבבלי עם הירושלמי..

פ"א ה"א רבי יוסי חווי בה קצר לרבים וכו' רבי יונה אמר קודם לקצירה. בכת"י ריש"ם ובד' קושט' לפום כן ר' יוסי חוי בה (בד' קושט' חזי) וכו' אלא ר' יונה אמר קודם לקצירה ור' יוסי אמר קודם להבאה ופי' איפוך ממה שכתוב לעיל. ובמנחות ע' ע"ב ר' יונה אמר קודם קצירת העומר וכו' ע"ש ובשטה מקובצת ובהגהת מהרש"ק שם בגליון.

פ"א ה"א דתני המנכש בי"ג. בכ"י רש"ס דתני' ר' יהודה אומר המנכש בי"ג ונהלש הקלח בידו ה"ז שותלן (שותלו) וכו' וזה לקח הרש"ס מבבלי פסחים נ"ה ע"א וע"ש.

פ"א ה"ב במשנה הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בהן וכו'. וכן הוא במתניתא דבני מערבא אבל בפי' מהר"י בן מלכי צדק גי' משונה וז"ל הנידר מן הפת וכו' אבל הנודר מן הדגן אסור בכל המינין חוץ מפירות האילן (י' מלות אחרונות ליתא לפנינו) וכו' וחכמים אומרים גם (ליתא) הנודר וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ב שני דברים רבין על אחד. בחי' מהרי"ט אלגאזי בה' חלה להרמב"ן ד' נ"א ע"ב הגי' ב' דברים מרבין על אחד וכו' ע"ש.

פ"א ה"ב כיני מתניתא אי כזיה וכו'. צ"ל כיני מתניהא כזית וכו'. ובמהרי"ט אלגאזי הגי' כיני מתניתין (מתניתא) או (אי) כזית וכו'.

פ"א ה"ג במשנה וההבקר. ובד' אמשטרדם וההפקר, ובס' תמים דעים סי' קע"ז ולרבותינו ז"ל הבקר לעניים הבקר כמו הפקר עכ"ל וכן כתב הרמב"ן ז"ל בפי' עה"ת בב"מ ובתוס' חולין נ"ט ע"ב ד"ה והרי ובמשניות יש בכמה מקומות הבקר במקום הפקר עכ"ל.

פ"א ה"ג במשנה והבואה שלא הביאה שליש. במתניתא דב"מ שלא הובאה שליש. ועי' באו"ז ח"א סי' רמ"ו ובכפו"פ פנ"ב.

פ"א ה"ג ר"ח בשם ר"י כיני מתניתא דנודר וכו'. בנדרים פ"ט ה"ב בד"וו הגי' הנכונה ר"ח בשם ר"י מתניתא אמרה כן שהנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהן עכ"ל ובד' קישטאנטינא בירוש' כאן הגי' אף הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהם. ולפי גירסתינו תמוה הלא כל זה מפורש במשנתנו?

פ"א ה"ג מה נן קיימין אם באומר פת תורה. המאמר משובש והגי' הנכונה בנדרים שם בד"וו מה אנן קיימין אם באומר פת סתם מעתה אף האומר תבואת הורה סתם יהא אסיר בכל דכתיב ותבואת הכרם אם באומר וכו' ובדפוסי זיטאמיר ופיטר' שם הגירסא משובשת. וברא"ש ובשטה מקובצת נדרים (נ"ה ע"א) ואתמר עלה בירושלמי מה אנן קיימין אם באומר פת סתם אין קרוי פת סתם אלא חיטים ושעורים בלבד עכ"ל וכן הגי' בריטב"א שם.

פ"א ה"ג מעתה אף האומר תבואה. בבבלי נדרים נ"ה ע"א אמר ר' יוחנן הכל מודים בנודר מן התבואה שאין אסור אלא מחמשת המינין וע"ש.

פ"א ה"ג אר"י קיימתיה במקום שאוכלין פת כל. בנדרים שם במקום שאוכלין כל פת אין קרוי פת סתם (המלה סתם חסרה כאן בדפוסי זיט' ופטר') אלא חמשה המינין בלבד. וברא"ש ובשטה מקובצת נדרים שם א"ד יוסי (יוסה) קיימת במקום שאוכלין פת כל דבר (מלה אחרונה ליתא) אין לך (ליתא) קרוי פת סתם אלא של (ליתא) חמשת המינין בלבד עב"ל ובריטב"א נדרים שם א"ד יוסי קמייתא:

קמייתא (קיימתיה, וני׳ הריטב״א אמיתית) במקום שאוכלין פת כל דבר איך לך קרוי פת סתם אלא של חמשת המינים בלבד ע״כ (ירושלמי) עכ״ל.

פ״א ה״ד במשנה ופחות מחמשת רבעים בתבואה. בבבלי פסחים מ״ח ע״ב והא תנן חמשת רבעים קמח ועוד (ליתא) חייבין בחלה. ובתוס׳ שם ד״ה חמשת רש״י לא גרס ועוד משום וכו׳ ובעירובין ד׳ פ״ג ע״ב מכאן אמרו ז׳ רבעים. קמח ועוד חייבת בחלה וע״ש בתוס׳ ד״ה שבעה. ובשבת ד׳ ע״ו ע״ב והתנן חמשת רבעים קמח ועוד חייבין בחלה ובעדיות פ״א משנה ב׳ רי״א חמשה פטורין חמשה ועוד חייבים.

פ״א ה״ד במשנה והפרגין. ברא״ש ה׳ חלה סי׳ ב׳ והפרגים פרגין פי׳ בערוך בערך מק״ל בלשון כנען וכו׳ ובערוך שלפנינו ערך פרגין בשביעית הפרגין והשומשמין פי׳ מקו בלשון כנען.

פ״א ה״ד במשנה וחלת המשרת והמדומע. בפסקי חלה להרשב״א (ד׳ א׳ ע״ב) וחלת המסרת והמודמע.

פ״א ה״ד רבי הושעיה שאל לכהנא. זה רב כהנא הראשון.

פ״א ה״ד רבי הושעיה שאל לכהנא. בר״ש חלה פ״א משנה ג׳ ירושלמי רב הושעיא שאל לכהנא מניין שחייבין בחלה וכו׳ פי׳ רב אושעיא היה תמוה לכל הני דתנן אמאי לא פטירי מן החלה כמו מן המעשרות והשיב לו כהנא לא תימא לי כלומר לא תקשי לי ממה רכתיב כתרומת גורן כן תרימו אותה חזר ואמר דיש ללמוד מז׳ שכבשו וכו׳ עכ״ל ובחי׳ מהר״י קורקוס (ה׳ בכורים פ״ו ה״ג) עוד שם (בירושלמי) שרב אושעיא (הושעיה) היה תמוה עם כל הני דתנן במתני׳ שפטורין מן החלה וחייבים במעשרות דקרא כתיב כן תרימו וגו׳ דמשמע דכל מה שפטור מן התרומה ראוי לפטורה בחלה וכו׳.

פ״א ה״ד וזה אחד משלושה וכו׳. בפסקי חלה להרשב״א דגרסינן התם מניין וכו׳ זה אחד משלושה מקריות שהן מחוברין (מחוורין) בתורה וכו׳ יצא הפקר (הבקר) וכו׳ ע״ש. ובכפו״פ פנ״ב ירושלמי אמר ר״י בשם ר׳ ינאי זה אחד משלשה מקראות (מקרויות) וכו׳ ובפי׳ הרא״ש דריש לה בירושלמי מדכתיב ובא הלוי וגו׳.

פ״א ה״ד ומכיון שניטלה תרומתו. בחי׳ מהר״י קורקוס בה׳ בכורים פ״ו ה״ג ואמרו בירוש׳ וכיון שנטלה תרומתו לאו כחולין הוא פי׳ ומה שייך לומר פטורין מן המעשרות והרצו בשהקדימו בשבלים (בשיבלין) שפטור מהרומה גדולה עכ״ל.

פ״א ה״ד תפתר שהקדימו בשבולין. בס׳ יקר תפארת להרדב״ז (בכורים פ״ו) וכן מעשר ראשון שהקדימו בשבולים וכו׳ שם במשנה וכו׳ ומפרש בירושלמי כגון שהקדימו בשבולים דפטור מתרומה גדולה כדר׳ אבהו בפרק כל שעה וחייב בחלה עכ״ל ובפי׳ הרא״ש מפרש בירושלמי שהקדימו בשבלים דפטור מתרומה גדולה וכו׳.

פ״א ה״ד א״ר יוסי כתיב. בחי׳ מהרי״ט אלגאזי ברישה׳ חלה א״ר יונה וכצ״ל.

פ״א ה״ד ולא תרומה ומעשר. בפי׳ מהר״י בן מ״צ ולא תרומה גדולה והרומת מעשר מן המעשר עכ״ל.

פ״א ה״ד בשמירח ואח״כ הפריש. במשנה למלך ה׳ תרומות פ״ג ה״ו כשמירח והפריש אח״כ תרומת מעשר שבו.

פ״א ה״ד אם הפריש ממקים אחר עליו לא ברא. במשנה למלך שם הני׳ בד״א (במה דברים אמורים) כשהפריש וכו׳ ובפי׳ הרא״ש ירושלמי בד״א שמירה ופדה אבל אם פדה ואח״כ מירח חייב וכו׳.

פ״א ה״ד ר״ז רבי יוסי רבי חמא בר עוקבא. בר׳ קושמנטינא ר׳ זעירא

בשם

בשם רבי יודה. ובפי' מהר"י בן מ"צ בפי' לחלה דא"ד זירא (זעירא) ור' (ר') יוסי ור' (ר') חמא בר' (בר) עוקבא ור' (ר') הלל בר' (בן הלים) מעשר שני שהקדימו בשבלין פטור מן המעשר (ב' מלות אחרונות ליתא) ומתרומה גדולה וכו'. ובר"ש שם מפרש בירושלמי מעשר שני שהקדימו בשבלין פטור מתרומה גדולה ומן המעשרות וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ד מעשר שני שהקדימו בשבלין. ברדב"ז ה' בכורים פ"ו ה"ג בירושלמי מוקי למעשר שני נמי כגון שהקדימו בשבולים ורבינו השמיט זה וכו' ע"ש ובר"ש כאן.

פ"א ה"ד הוי מעשר שני וכו'. בחי' מהרי"ט אלגאזי בה' חלה להרמב"ן (ד' ל"ט) נראה דעיקר הגרסא היא כגי' מהרש"ס שהביא הרב שדה יהושע משמיה דגרים מעשר עני (שני) הואיל וכל עמא מודי וכו' דגירסת מהר"ר אליהו דגרים הוי מעשר שני ופירושו הוא דחוק מאד וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ד מ"ד חייב עשאו תרומת מעשר. בחי' מהרי"ט אלגאזי הנ"ל ד' ל"ח ע"ב מ"ד פטור אפילו הולין שבו פטורין (לפנינו הגי' משונה) עשאו תרומת מעשר על מקום אחר מה את עביד ליה (לה) כגדיש (בגדיש) שנדמע או (ליתא ובד' קושט' איתא) כעיסה (בעיסה) שנדמע וכו' ע"כ וכתב הר"ש במתני' וז"ל מפרש בירושלמי וכו'.

פ"א ה"ד עבר והפריש ממנו תרומה אינה תרומה. בד' קושט' הויא תרומה וכצ"ל.

פ"א ה"ד מה לחם שנאמר בפסח. באו"ז ח"א סי' רט"ו מה לחם האמור (שנאמר) בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ אף לחם שנאמר בחלה דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ מ"ט דר' אליעזר (ליעזר) וכו' ע"ש ובר"ש בחלה שם וטעמא דר' אליעזר דפטור מן החלה מפרש בירושלמי וכו' ובפסקי חלה להרשב"א (ד' א') מובא ג"כ בשנויים קלים.

פ"א ה"ד אף לחם שנאמר בחלה. בר"ש ובהרא"ש חלה (פ"א מ"ג) מפרש בירושלמי מ"ט דרבנן וכו' אף לחם שנאמר בחלה דבר הבא לידי חימוץ ומצה (מצה וחמץ) כלומר תבואה שלא הביאה שליש נמי באה לידי חמץ ומצה.

פ"א ה"ד אף זו מפירות. בפ"י ר"י בן מ"צ אף חלה מפירות.

פ"א ה"ד בשם רבי לעזר. בפסקי חלה להרשב"א בשם ר' אליעזר.

פ"א ה"ד דבר שהוא נזרע ומצמיח. מובא בתוס' רה"ש ד' י"ב ע"ב ד"ה התבואה. והתוס' נעלם מהתוי"ט בתרומות פ"א משנה ה' ד"ה ולא.

פ"א ה"ד בההן פחות משליש. בפראגמענט מכת"י ירושלמי בעקד הספרים הקסרי בפטרבורג הגי' על דרבנין מהו (דרבנן בההן) פחות משליש שאינו נגרר לענין המעשרות (מעשרות).

פ"א ה"ד מהו שיהא נגרר. בכת"י הנ"ל מהו שיהא נגרר לענין החלה (חלה) כעניין (ליתא) עיסת (בעיסת) האורז ר' יעקב בר אחא בשם ר' אלעזר (מקום חלק בהכת"י) החלה מענין עיסת האורז. ולפנינו בכל ההוצאות חסר המאמר מר' יעקב בר אחא. ושאלת ר' חייא בר יוסף לא נפשטא ועתה זכינו לראות כי חסר לפנינו בכל ההוצאות מאמר שלם. וגם לפני מהרי"ט אלגאזי ז"ל בה' חלה להרמב"ן סי' ט"ו שהביא הירושלמי דילן לא היה לפניו תשובת ר' יעקב בר אחא הנ"ל ואנכי זכיתי לגלות בפעם הראשונה את האור הגנוז.

פ"א ה"ד למעשרות שתים אחת. צ"ל למעשרות אחת.

פ"א ה"ד ואחת עשבים. בכ"י הנ"ל ואחת עסבין.

פ"א ה"ד למעשרות. בכ"י הנ"ל ולמעשרות.

פ"א משנה ה' וכן הקנובקאות חייבות. במתניתא דב"מ הקנוקעות חייבות. ובד' קושט' הקנובסאות ובמוסף הערוך ערך קנבק ובתלמוד ירושלמי כהוב קנוקעות.

פ"א ה"ה בנתיים מהו. כעין זה בנזיר פ"ז ה"ג בינתים מהו ר' יוהנן וכו' ובאו"ז סי' רי"ח ירושלמי בינתים מהו ר' יונה בשם ר' אבהו (רשב"ל) בינתים כבראשונה וכו' ומניין (מניין) שחלה חייבת בתרומה יצחק (רבי יצחק) בר שמואל (בשם ר' שמואל) (ובאו"ז הגיהו כגי' הדפוס) בר מרתא (לחנם הגיהו שם באו"ז: בר אחא) משמיה דרב וכו' ע"ש ובפראגמענט מכת"י הנ"ל מצאתי הגי' ר' יצחק בר שמואל וכו'.

פ"א ה"ה רבי יוסי בשם רשב"ל. בפראגמענט הנ"ל רבי יוסה בשם רשב"ל.

פ"א ה"ה אי זהו בנתיים. בכ"י הנ"ל מה הוא בניהיים.

פ"א ה"ה העושה עיסה מן הטבל. ברמב"ם ה' בכורים פ"ו ה"ח העושה עיסה מן הטבל וכו' ובכ"מ שם ירושלמי רפ"ה דדמאי ופ"ק דחלה עכ"ל ובאו"ז ח"א סי' רמ"ה דאמר פ"ק דירושלמי העושה עיסה מן הטבל חלה חייבת בתרומה והתרומה חייבת בחלה וכו' ע"ש ובפי' הרא"ש כאן: ירושלמי העושה עיסתו (עיסה) מן הטבל וכו' ובפי' הרא"ש בדמאי פ"ה משנה א' כדתני בירושלמי העושה תרומה (ליתא) עיסתו טבל בין הקדים חלה להתרומה בין הקדים תרומה לחלה מה שעשה עשוי וכו' ולפנינו הגי' משונה ועי' דמאי פ"ה סה"א.

פ"א ה"ה חלה חייבת בתרומה. בפראגמענט הנ"ל ותרומה (תרומה) חייבת בחלה ומנין (מניין, ועי' לעיל) שהחלה חייבת בתרומה.

פ"א ה"ה מניין שהתרומה חייבת בחלה. בחי' מהרי"ט אלגאזי (ד' מ"ג ע"ב) בה' חלה להרמב"ן הגי' מניין שהתרומה חייבת בחלה מן קושי (קושוי) פתרין הדין (ההין) קרייא מראשית עריסותיכם תרימו תרומה (ד' מלות אחרונות ליתא לפנינו ואיתא בד' קושטנטינא) מאותה שכתוב בה ראשית תרימו חלה עכ"ל וע"ש שמפרש כל המאמר. ובר"ש חלה פ"א משנה ד' הגי' מן קושייה פתרון הדין קרא. ובפראגמענט הנ"ל ומניין (מניין) שהתרומה חייבת בחלה מן קשייה פתרין אהן קרייה מאותו שכתוב בו ראשית תרימו עכ"ל ובחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ו ה"ח הגי' תרומה חייבת בחלה דכתיב מראשית עריסותיכם חלה מאותה שכתוב בה ראשית תרימו חלה ע"כ (בירושלמי) עכ"ל.

פ"א ה"ה מן קושוי פתרין. כעין זה בשבת סוף פרק י"ט ופסחים פ"ו ה"ז מן קושיי מקשי לה וכו' ובכתובות פ"א ה"י מן קושיי מדמו לה רבנן לשרצים.

פ"א ה"ה הסופגנין טריקטא. במלחמות להרמב"ן פסחים פ"ב סי' י"ב ובירושלמי דמס' חלה הסיפגנין טריקנא (טריקטא) וגרסינן התם ר' יוחנן אמר טריקנא (טריקטא) חייב (חייבת) בחלה ואומרים (ואומר) עליו המוציא (לחם מן הארץ) ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ר"ש בן לקיש אמר טריקנא (טריקטא) אינו חייב (אינה חייבת) בחלה ואין אומרים עליו (אומר עליה) המוציא ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח עכ"ל ובבבלי ברכות ל"ז ע"ב הגי' כי אתא רבין א"ר יוחנן טריקנין פטורה מן החלה וכו' וזה מתאים למאמר ר' יוחנן בירושלמי כאן ובגמ' נפל ט"ס וצ"ל חייבת בחלה. ורבין אתא מא"י והביא השמועה מר' יוחנן שטרוקנין חייב בחלה. ואח"כ מצאתי בתוספות ר' יהודה בר' יצחק מפאריז (נדפסים בס' ברכה משולשת) בברכות ד' ל"ז ע"ב ד"ה כי שגרס בגמרא ברכות הנ"ל כהגהתי וז"ל כי אתא רבין א"ר יוחנן טרוקנין חייבין בחלה גרסינן ולא גרסינן פטור וכן הוא בירושלמי ר' יוחנן אומר טרוקנין חייבין בחלה ואומר

עליה

עליה המוציא לחם מן הארץ ואדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח וכו' עכ"ל ובתוס' הרא"ש בברכות שם (בס' הנ"ל) כי אתא רבין (אמר ר"י) טרוקנין חייבין בחלה הכי גרסינן ולא גרסינן פטור והכי איתא בירושלמי ר' יוחנן אמר טרוקנין חייבין בחלה וכו' עכ"ל וכן הוא בה' חלה להרא"ש סי' ג'. וכיוונו לירושלמי דילן. ובדקדוקי סופרים בברכות שם מביא מגמרא כתב יד כי אתא רב דימי אמר טרוקנין חייבת בחלה וע"ש בהערות. ובאור זרוע חלק א' סי' קמ"ח ומורי רבינו יהודה בר יצחק שליט"א (ראשי תיבות: שיחיה לאורך ימים. וכן כתוב באו"ז ח"א ה' ק"ש סי' י"א ומורי הרב ר' שמחה בר' שמואל שלי"ט) וזה מראה כי אז בכתבו החלק א' סי' קמ"ח מהאו"ז היה עוד רבינו יהודה בר' יצחק בחיים, אבל לקמן בהחלק ההוא כאשר מביאו האו"ז כותב זצ"ל ונראה שכבר נוע. וקשה לצמצם הזמן בדיוק מהאו"ז רק שנת פטירתו ידועה ממקום אחר. ובאו"ז חלק ד' סי' ק"ז כתוב: דקיימינן בשנת שש לאלף ששי) גרים עפ"י הירושלמי כי אתא רבין א"ר יוחנן טרוקנין חייב בחלה עכ"ל ושם בסי' רט"ו כתב האו"ז ואומר רבינו יהודה בר"י שיר ליאון גרים עפ"י הירושלמי כי אתא רבין אמר ר' יוחנן טרוקנין חייב בחלה וכן גרס בערוך חייב בחלה עכ"ל וכיון לתוס' רבינו יהודה ב"י הנ"ל. ובב"י טור או"ח סי' קמ"ח מאריך בזה.

פ"א ה"ה הסופגנין. באו"ז ח"א סי' רי"ז ירושלמי הסופגנין טרוקטא (טריקטא ובפסחים פ"ג ה"ז תמן אמרין טרקטה ובכ"י הנ"ל טרוקטה) והדובשנין מליגלא (מלי גאלה, ובפראגמענט הנ"ל מליגלה) האסקריטין חליטין דשוק וחלת המסרת (מסרת, ובמשנה בחלה לעיל והלת המשרת, אבל במתניתא דב"ם: וחלת המסרת) חליטין דמיי וכו' עכ"ל ובערוך ערך דבש ירושלמי סופגנים (במתניתא דב"מ סיפגנים) טריקטא דובשנין מליגאלה איסקריטין וכו' ע"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ בחלה כאן והסופגנין ירושלמי טרקטא, דובשנין מליגאלה לשון יון דבש וחלה בעיסה עכ"ל. ובמוסף הערוך ערך טרוקטא חלה דירושלמי הסופגנין טרוקטא.

פ"א ה"ה חליטין דמיי. בס' המכריע להריד"א סי' ס"ג ובירושלמי של מס' חלה מפרש חילוטין דמי עכ"ל ועי' לעיל ובמלחמות ה' להרמב"ן בפסחים סי' י"ב לכך אמרי בירושלמי חלוט דמיי עכ"ל. ובפראגמענט הנ"ל האסקריטין חליטן דשוק וחלת מסרית חליטו דמיי.

פ"א ה"ה ר"ש בן לקיש אמר טריקטא וכו'. בפראגמענט מכת"י הנ"ל הגי' ר' שמעון בן לקיש אמר טריקטה אינו חייב ר' יונה אמר הדה (חדא) ר' יונה אמר ר' יוחנן אמר טריקטה חייב בחלה ואומרים עליו המוציא לחם מן הארץ ואין אזדם (אולי צ"ל ואדם) יוצא ידי חובתו בפסח (כ"ד מלות אחרונות חסרות בהירושלמי בכל ההוצאות וגי' הכת"י אמיתית שר' יונה אמר בש"ר יוחנן הלכה אחת בדין חלה ור' יוסי אמר בשם ר' יוחנן תרתיי כמו שנראה להלומד המעיין. ושמחתי שנתגלגל זכות על ידי להקן המאמר כאן עפ"י הכת"י מה שחסר בכל ההוצאות כי לפי גירסתינו אין מובן למ"ש ר' יוסי אמר תרתיי וכו' ר' יוסי אמר חוריי וכו' וע"ש) ר' יוסה (יוסי) אמר תרתיי ר' יוסה אמר (ג' מלות אחרונות ליתא לפנינו) ר' יוחנן אמר טרוקטה וכו' ע"כ בכת"י.

פ"א ה"ה ר' יוסי אמר חורי. ברוקח סי' שנ"ט ירושלמי ר' יוסי אמר ר' יוחנן כל שהאור מהלך וכו' ושם להלן ירושלמי כל שהאור עובר תחתיו הוי לחם פי' שנאפה בהיסק אור עכ"ל ובפראגמענט הנ"ל ר' יוסה אמר חורי ר' יוסה אמר ר' יוחנן אמר (ליתא).

פ"א

פ"א ה"ה כל שהאור מהלך תחתיו חייב בחלה. בתוס' ברכות ל"ח ע"א ד"ה לחם דהכי איתא בירושלמי כל שהאור תחתיו חייב בחלה ומברכין עליו המוציא עכ"ל ובתוס' פסחים ל"ז ע"ב ד"ה דכולי כדמוכח בירושלמי במסכת חלה אמר רבי יוחנן כל שהאור מהלך תחתיו חייב בחלה ומברכין עליו המוציא ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח ריש לקיש אמר אינו חייב בחלה ואין מברכין עליו המוציא ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח וכו' עכ"ל ובשבלי הלקט סי' קנ"ט והכי אמרינן בירושלמי כל שהאור מהלך תחתיו ריש לקיש אמר פטור מן החלה ור' יוחנן אמר חייב בחלה וכו' וברמב"ן במלחמות ספ"ב דפסחים ובר"ן שם מביאים הירושלמי והגי' כגי' הדפוס. ובאור זרוע ח"א סי' קמ"ח דאמר בירושלמי דפסחים (לפנינו בפסחים ליתא) כל שהאור מהלך תחתיו וכו' וע"ש ובאו"ז ח"א סי' רי"ז בשם רבינו חננאל וכן מוכח בירושלמי דגרסינן ר' יוסי אמר ר' יוחנן כל שהאור מהלך תחתיו חייב בחלה וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ה ויוצא בה י"ח בפסח ר"ש אומר. בפראגמענט הנ"ל ואדם יוצא ידי חובתו בפסח ר' שמעון בן לקיש.

פ"א ה"ה ובלבד ע"י משקה. בפראגמענט הנ"ל א"ל ר' יוחנן (מקום חלק ונמחקה מלה אחת) עליה משקה. ובאו"ז ח"א סי' רי"ז וכתיב בפי' ר"ח סוגיא דשמעתין סלקא דאין קרוי לחם אלא האפוי בתנור אבל מעשה אילפס פטורין וכו' עד דאשכחן בחלה ירושלמי אמר ר' יוחנן ובלבד מעשה אילפס (ב' מלות אחרונות ליתא לפנינו) ע"י משקה פי' שנתבשל במשקין במים עכ"ל וכן כתוב בפי' רבינו חננאל בפסחים ל"ז ע"א (הנדפס בפאריז תרכ"ח צד 10) וע"ש בהערות. ובפי' ר"ח בפסחים הנדפס בדפוס ווילנא ואשכחן בתלמוד א"י בחלה א"ר יוחנן ובלבד במעשה אלפס ע"י משקה וכו' עכ"ל ועי' בסמ"ג עשין קמ"א ובתוס' ברכות ל"ח ע"א ד"ה לחם ובלבד וכו' ובתוס' פסחים ל"ז ע"ב ד"ה דכולי ואמר ר"י ובלבד שיהא ע"י משקין עכ"ל ובשבלי הלקט הנ"ל אמר ר' יוחנן מודה אני במי משקה (א"ל ר"י ובלבד ע"י משקה) ושמעתי בשם הר"ר אבגדור כהן צדק ז"ל שהיה אומר שרבינו יעקב זצ"ל הקשה על זה הירושלמי שכתבנו אמר ר' יוחנן מודה אני בםי משקה פי' כל דבר שהמשקה מהלך תחתיו שפטור מן החלה ואין מברכין עליו המוציא וקשה על זה וכו' עכ"ל ובערוך ערך דבש ריש לקיש אמר אינו כן אמר ליה רבי יוחנן ובלבד ע"י משקה עכ"ל ובס' הישר לר"ת סי' רצ"ז והיינו דקאמר בתלמוד ירושלמי דמודה ר' יוחנן ע"י משקה דהנך דלאו בני גלגול נינהו עכ"ל ובס' העיטור ה' מצה ומרור צד 256 א"ל ר"י ובלבד ע"י משקה כלומר ע"י משקה מודה שאינו מן לחם ופטור מן החלה עכ"ל ובתוס' רבינו יהודה בר"י מפאריז ברכות ל"ז ע"ב ד"ה כי הגי' משונה וז"ל ובירושלמי נמי קאמר במלתא דר' יוחנן בפסח ובלבד שלא ע"י משקה עכ"ל ובס' המכריע סי' ס"ג והאי דקאמר בתלמוד ירושלמי דמודה ר' יוחנן ע"י משקה בהנך דלאו בני גלגול נינהו וכו' עכ"ל ובהרא"ש פסחים פ"ב סי' ט"ז ובה' חלה ע"י משקין כלומר בהא מודינא לך. ובפי' הרא"ש בחלה כאן וגרסינן בירושלמי וכו' ובלבד ע"י משקה מודינא לך וכו'. ובהג"מ דשייכי לס' זרעים אמר לו רבי יוחנן ובלבד ע"י מים וכו'. ובשו"ת ריב"ש סי' כ"ח דהא אמרינן בירושלמי דמודה ר' יוחנן ע"י משקה וכי איפליגו ר' יוחנן ור"ל שלא ע"י משקה וכו'.

פ"א ה"ה מתניתא פליגא על רבי יוחנן. במלחמות ה' להרמב"ן פסחים פ"ב

פ"ב סי' י"ב מתני' פליגא על רבי יוחנן הסופגנין והאסקריטין וחלת המסרת (המשרת ובכת"י מסרית) פטורין (פטורה, ובכ"י פטור) מן החלה פתר לה בסופגנין שנעשו בחמה (באור, ובחי' מהר"ם חלאוה פסחים ל"ז ע"ב כגי' הרמב"ן וכן בפראגמענט הנ"ל) זו היא גירסת הירושלמי וכו' עכ"ל ובאו"ז ח"א סי' קי"ז מתני' פליגי על ר"י הסופגנין והדובשנין והאסקריטין וחלת המסרת והמדומע פטורין מן החלה פתר לה בסופגנין שנעשו בחמה דתני יוצאין בסופגנין שנעשו באור וכו' עכ"ל וכן הוא בהג"מ דשייכי לספר זרעים ובפסקי חלה להרשב"א (ד' ב') בשנויים קלים. ובאו"ז סי' רי"ז בשם הר"ח והא דתניא יוצאין בספוג (בסופגנין) מוקמה לה רשב"ל כשהאור מהלך מן הצד ואם היה האור וכו' ע"ש. ובעיטור ה' מצה ומרור צד 256 דגרסינן בירושלמי וכו' פתר לה בשנעשה בחמה (באור) דתניא יוצאין בסופגנין שנעשו באור (ה' מלות אחרונות הסרות לפנינו וכנראה שכן היה בפראגמענט מכת"י הנ"ל בלא מלת דתניא) ולא בסופגנין שנעשו בחמה וכו' עכ"ל ובר"ש בחלה שם פתר לה בסופגנין שנעשו בחמה דתניא יוצאין בסופגנין שנעשו באור ואין יוצאין בסופגנין שנעשו בחמה וכו' עכ"ל ולפנינו ברפוס כל המאמר משובש.

פ"א ה"ה פתר לה בשהיה האור. בעיטור הנ"ל פתר לה כשהאור מהלך מן הצד וכו' ובפסקי חלה להרשב"א ובירושלמי העמידו מחלוקתן בשהאור מהלך תחתיו דריש לקיש סבר כל שהאור מהלך תחתיו הרי זה לחם כל שנעשה ע"י האור הרי זה כעין תנור עכ"ל ובפראגמענט מכת"י הנ"ל על ר"ש בן לקיש בסופגנים שנעשו בחמה יוצאים (נמחקו מלות אחדות).

פ"א ה"ה כהנא שאל לשמואל לא מסתברא. בר"ש טבול יום פ"ג משנה ד' בפרק קמא דמס' חלה תנן והמדומע פטור ואמרינן עלה בירושלמי כהנא שאל לשמיאל לא מסתברא בהן (בההן) מדומע דתנינן הכא שרובו תרומה (תרומה תרומה ובד' קושט' כשרובו תרומה) א"ל אף (אוף) אנא סבר כן אלא כד תיסוק לארעא דישראל את שאל לה כד סליק להכא שמע רבי יוסי (יסא) בשם ר"י אפילו סאה אחת שנפלה לתוך (על) צ"ט חולין וכו' עכ"ל והנה מתוך דברי הר"ש נראה שהוא חשב שעיקר המאמר קאי על משנתנו כאן אבל באמת עיקר המאמר בתרומות פ"ד ה"ו וכאן נשנה בדרך אגב ועי' בר"ש חלה פ"א משנה ג'.

פ"א ה"ה בההן מדומע. באור זרוע ח"א סי' רי"ז ירושלמי כהנא שאל לשמואל לא מסתבר בההוא דמע וכו' את שאיל לה לר' יוחנן (ב' מלות אחרונות ליתא) כד סליק להתם (להכא) שמע לר' (ר') יוסי (יסא) בשם ר"י אפילו סאה אחת תרומה (ליתא) שנפלה לתוך (על) צ"ט חולין פטורין כולן מן החלה (ד' מלות אחרונות ליתא) וכו'. ובחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ו ה"ד א"ל לא מסתברא דההן מדומע דתנינן הכא כשרובו תרומה וכו' כד סליק (להכא) שמע וכו' וע"ש.

פ"א ה"ה הסאה פוטרת את הכל. בד' קושט' וכי הסאה וכו'.

פ"א ה"ה הא בעיגולין שבברי בטלו. צ"ל שכבר בטלו.

פ"א ה"ה א"ר אבינא הדא וכו'. בפי' מהר"י בן מ"צ בחלה פ"א משנה ג' אמר רחבינא הדא דאת אמר דפחות מה' רבעים אבל ה' רבעים מצמצמין חייבין בחלה ובמעשרות עכ"ל ולפנינו הגי' משונה.

פ"א ה"ה אמר רבי אבינא וכו'. באו"ז ח"א סי' רמ"ז ירושלמי וכו' אמר

ר"א הדא דאת אמר (אמרה) וכו' אמר (ליתא) ר"י בר בון בשם ר' אבינא (אבונא) וכו' ספק דימוע והנאכל משום דמע (דימוע) חייב בחלה ר' יוסי בר בון (בפראגמענט הנ"ל ר' יוסה ברבי בון) בשם ר' אבינא (אבונא) הדא דאת אמר (דאיתמר) וכו' ונראה בעיני דתרווייהו לישני איתנייהו עכ"ל ובר"ש ובראש חלה פ"א משנה ד' ובירושלמי אמרי וכו' ומשמע שם דמסקנא דמדומע פטור מן החלה היינו כשאין מן החולין ה' רבעים דאם נתערב סאה תרומה וכו' וגירסתן משונה משלפנינו. ובכפתור ופרח (פמ"ו ד' שע"ה הוצאת לונין) וכתב רת"ם שבירושלמי מוכיח דכי אמרינן מדומע פטור מן החלה דוקא שאין בחולין כדי שעור חלה מלבד התרומה וכו' ע"ש.

פ"א ה"ה דאמר ר' יוחנן וכו' ספק מדומע והנאכל משום דימוע. עי' תוספתא חלה פ"א ובאו"ז הנ"ל. ובדפוס אמשטרדם הגי' ספק הנאכל משום דימוע חייב בחלה. ובתרומות פ"ז ה"ו אמר רבי יוחנן ספק מדומע פטור מן החלה ספק דימוע הנאכל משום דמע חייב בחלה. וגרסתנו בחלה כאן יותר נוח ועי' נדה מ"ו ע"ב. ובפראגמענט מכת"י הנ"ל המדומע פטור מן החלה ספק דימוע הנאכל משם דמע חייב בחלה עליה. ובד' קושט' הגי' ספק מדומע פטור מן החלה ספק מדומע וכו'. ובחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ז ה"ד גם בירושלמי פ"ק דחלה דא"ר יוחנן וכו' והנאכל משום דמע חייב בחלה ונראה שצ"ל נאכל משום דמע (דימוע) וחייב בחלה כלשון התוספתא שכתבתי עכ"ל ובחי' מהרי"ט אלגאזי לה' חלה להרמב"ן (ד' נ"ב) ספק מדומע ונאכל משום דימוע וכו' ע"ש.

פ"א ה"ו במשנה החליטה. במתניתא דב"מ החלוטה.

פ"א ה"ו הדא איתא שאלת. בפראגמענט הנ"ל הדא איתה אתא לרב מנא אמרה ליה בגין דאנא וכו' ובפסקי חלה להרשב"א הדא איתתא איתת שאלה לר' מינא. ובהגהת מרדכי פסחים סי' תקצ"ב כדמשמע התם בירושלמי חדא איתתא שאלה לרבי מנא וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ו בעייא למיעבד אצוותי אטרי. בפראגמענט הנ"ל בעי מיעבד הניתר אטרי ואולי ט"ס הוא. ובפסקי חלה להרשב"א (ר' ב') איסתי אטרי וכו' ופירש איסתי כמו עיסתי עכ"ל. ובהשגות הראב"ד ה' בכורים פ"ו הי"ט ההיא אתתא (איתא) דאתא (ליתא) ושאלת לרבי מונא (מנא) בגין דאנא מעבד עיסתי (אצוותי) אטרינא (אטרי, ובחי' מהר"י קורקוס שם אסרי נ"א אטרי) מהו דנסיבנא (דינסבין) וכו' עכ"ל ובר"ש חלה שם איצוות איטרי וכו' דאצוות היא עיסה עריסותיכם תרגום אצוותיכון עכ"ל וכן בראש פסחים פ"ב סי' ט"ז אצוותי איטרא וכו' ובפי' הרא"ש חדא איתתא שאלת לר' מנא כגון (בגין) אנא וכו'. ובס' אדם וחוה (נתיב כ"א חלק ג' ד' קמ"א) איטרא שהיא אלטיראה פטורה מן החלה ואם אפאה מהעיסה מעט חייבת שמא ימלך ויאפוה כלה או כדי שיעור חלה כן נראה מהירושלמי עכ"ל ובמוסף הערוך ערך אטרין אטרין מהו דינסבנה וכו' פי' בלשון יוני ורומי מין מאכל עשוי מן עיסה וכו' עכ"ל ובעל ערוך השלם ז"ל הגיה עפ"י נוסחתנו וזה ללא צורך. ובשו"ת מהר"ח או"ז סי' קצ"ב ההיא אתתא דבעי למיעבד אצוות אטרי ואטרי יהא פי' כותח עכ"ל.

פ"א ה"ו דינסבנה ותהא פטורה. בפי' הרא"ש דינסבנא מצה.

פ"א ה"ו וכן הקנוקעות חייבות ר' יהושע בן לוי תאמר הואיל והוא וכו'. כל המאמר משובש. ובה' חלה להרמב"ן (ד' מ"ב) וכן הקנוקבות ששנינו חייבות מפרש עלייהו בירושלמי שלא (מלה אחרונה חסרה לפנינו) תאמר הואיל

ועתידה

זעתידה להחזירה לסלתא תהא פטורה מן החלה וכו'. ובאו"ז ח"א סי' רי"ם ירושלמי וכן הקנובקאות חייבות בחלה ר' חנינא בר עגול בשם חזקיה שקילטא שלא (תשע מלות אחרונות חסרות בכל ההוצאות) תאמר הואיל והוא עתיד להחזירה וכו' ובפי' מהר"י בן מלכי צדק הגי' א"ר חנינא בר עיגול בשם חזקיה בן קילטא פי' ואין (צ"ל אין) ידוע לנו וכו' ובלשונינו קורין לכברות העשוין בטבעות בן קלטא עכ"ל. ונראה שלהר"י בן מ"צ היה הגי' כמו להאו"ז הנ"ל רק מה שכתוב באו"ז שקילטא צ"ל בן קלטא. במבוא הירושלמי והסה"ד מביאים את ר' חנינא בר עיגול מירושלמי יבמות (פ"ז ה"ו) שאמר בשם חזקי'. ויש להוסיף עוד מירושלמי דילן לפי גי' הראשונים הנ"ל ועי' אגדת אמוראי א"י ח"ב צד 180 הערה 2 ואח"ז ראיתי בד' קושטנטינא כאן ושם באמת הגי' אר"ח בן עגיל בשם חזקיה בוקיליטא. ובד' פיטרקוב כאן הגיהו בפנים הספר דיב"ל [אמר שלא] תאמר וכו' ולא התעורר הרב מסלוצק על כל מה שכתבנו.

פ"א ה"ו עיסת מברין חייבת בחלה. באו"ז הנ"ל עיסת מברין חייבת בחלה שלא תאמר וכו' אמר רבי אבין (בון) שמא תמלך לעשות חלה (חררה) לבנה עכ"ל וברא"ש חלה פ"א ובראב"ש ה' חלה ובפסחים פ"ב סי' ט"ו והכי איתא בירושלמי עיסת כותח חייבת בחלה שמא תמלך לעשותה חררה לבנה עכ"ל וברמב"ן ובראב"ש ה' חלה שלא תימא (תאמר) הואיל ועתידה וכו' יעי' בב"י טור או"ח פי' קס"ח והכי איתא בירושלמי עיסת כותח וכו'.

פ"א ה"ו לעשותה חררה לבנה. בשו"ת מהר"ח או"ז סי' קצ"ב והא דאמר בירושלמי עיסת כותח חייבת בחלה שמא תמלך לעשותה חררה יהא פי' כשנלגלה וכו' ופי' שמא תמלך לעשותה חררה לבונה (לבנה) כלומר היא תמלך לעשות מקצת עיסה זו לבונה שאינה יודעת עדיין כמה תעשה לבונה וכו'.

פ"א ה"ז צריכין אנו מכרזין. בד' קושט' אנו מכריחין.

פ"א ה"ו דייאון עבדון לון. בר"ש ואינון עבדין ליה פחות מכשיעור ואינהו (דאינון) סברי וכו'. ובערוך השלם ערך דייאון לא זכר מגי' הר"ש הנ"ל.

פ"א ה"ז במשנה נחתום שעשה שאור וכו'. בהגהות מיימוני דשייכי לסדר זרעים תנן במס' חלה נחתום שעשה שאור לחלק חייבת בחלה פי' אע"פ שדעתו לחלקה וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ז אי זו היא המעיסה. בפי' הראב"ד עדיות פ"ה משנה ב' ומפרש בגמרא דבני מערבא איזו היא המעיסה הנותן חמין לתוך קמח החליטה קמח לתוך חמין איתא נמי (חמי) נחלטה כל צרכה ב"ש מחייבין לא נחלטה כל צרכה ב"ש פוטרין רבי יוסי (לפנינו בטעות ר' יוסי ר' יסא) בשם רבי (ליתא) חזקיה (בשם ר"ח בשם ר"ה) שני תלמידים שנו אותה וכו' עכ"ל ועי' בר"ש חלה שם. ובערוך ערך מעס ירושלמי בפ"ק דחלה איזו הי המעסה הנותן חמין לתוך הקמח חליטה קמח לתוך חמין וכו' עכ"ל ובפיהמ"ש להרמב"ם חלה פ"א משנה ה' ואין הפרש בין מעיסה וחליטה אלא שאחד כתב מחלוקת ב"ש וב"ה במעיסה וכו' וממה שזכרנו ממחלוקת ב"ש וב"ה מבואר בירושלמי עכ"ל.

פ"א ה"ז אי זו היא המעיסה הנותן חמין וכו'. וכן הגי' בהתוספתא חלה פ"א ועי' בבלי פסחים ל"ז ע"ב הגי' להיפך המעיסה קמח שעל גבי סוגלשין ועי' תוס' זבחים ד' צ"ה ד"ה עירה ובד' קושטנטינא טובא בגי' משונה תני ר' ישמעאל ברבי יוסי איזו היא מעיסה ואיזו היא חליטה מעיסר נותן חמין לתוך קמח

חליטה

חליטה נותן קמח להוך חמין ר"י ברבי יוסי בשם אביו אומר זה וזה לפטור זאית דאמרין זה וזה לחיוב. (ט"ו מלות אחרונות ליתא לפנינו).

פ"א ה"ז רבי יוסי רבי יסא. שתי מלות אחרונות ליתא בד' קושטנטינא.

פ"א ה"ז שני תלמידים שנו אותה. בפי' הראב"ד בעדיות הנ"ל ומתרין שני תלמידים שנו אותה בלומר תברא מי ששנה זו לא שנה זו וכו' עכ"ל ובחי' הרמב"ן בסוף ע"ז אמרו בירושלמי איתא חמי נחלטה כל צרכה ב"ש מחייבין לא נחלטה כל צרכה ב"ש פוטרין ופריקו שני תלמידים שנו אותה בדאמרינן נמי בגמרא דילן עכ"ל.

פ"א ה"ז רבי אימי בשם ר' יוחנן על הדבר הזה הלכתי וכו' שנו אותה. בבבלי פסחים ל"ז ע"ב אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יהודה (בגליון הגיהו צ"ל ר' יוחנן ועי' בדקדוקי סופרים שם) ואיתימא ר' יהושע בן לוי במחלוקת בזו כך מחלוקת בזו ותברא מי ששנה וכו' ובפסקי חלה להרשב"א (ד' ד' ע"ב) וגרסינן בירושלמי פ"ק דחלה ר' אמי (אימי) בשם ר' יוחנן על הדבר הזה הלכתי אצל ר' יושיא (הושעיה רבה) לקסרין ואמר לי שני תלמידי הכמים (ליתא) וכו' עכ"ל וכעין זה בפסחים פ"ד ה"ו רבי יעקב ב"א בשם ר' יוחנן וכו' שני תלמידים שנו אותה.

פ"א ה"ז והכמים אומרים. בכסף משנה ה' בכורים פ"ו ה"ב משום דבירושלמי פ"ק דחלה שנוים בלשון הזה וחב"א לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא הנאפה בתנור חייב וכיוצא בזה בפרק כל שעה בגמרא דידן וכיון דהנייה בלשון חכמים אלמא כבר דהלכתא כוותיה וכו' עכ"ל ובתוספתא פ"א דחלה (הוצאת צוקערמאנדל) הגי' וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה הנעשין באלפס וכו' ע"ש ובבלי פסחים ד' מ"ב ע"ב.

פ"א ה"ז אמר ר' יוסי וכו' בפראגמענט מכת"י הנ"ל אמר ר' יוסה ואפילו (יוסי אפילו) וכו' ר' יסא (יוסי) בשם ר"י והוא שאפיין.

פ"א ה"ז לעשותו בצק חייב בחלה. בחי' מהרי"ט אלגאזי (ד' מ"ב) לעשותה בצק מחייב בחלה.

פ"א ה"ז קמח קלי וכו'. באו"ז ח"א סי' רט"ו ירושלמי בפ"ק תני (ליתא) קמח קלי שעשאו בצק חייב בחלה רבי יוסי בשם ר"י והוא שאפאן (שאפיין) וכו' עכ"ל וכן מובא בפסקי חלה להרשב"א ד' ג' ע"א.

פ"א ה"ז למכור בשוק חייב. בפי' מהר"י בן מ"צ חלה פ"א משנה ו' אבל אם עשאן למכור בשוק חייב מ"ט כל לשוק אומליבי מימלך אמר אי מיזדבנא מיזדבנא ואי לא אוכלינן אנא ועריסותיכם קרינא ביה אמטול להכי חייב בחלה עכ"ל ומקורו מירושלמי כאן. ובפיהמ"ש להרמב"ם כאן ואם עשאן למכור בשוק לא נתקדשו לפי שכוונתו אם לא יוכל למכרם שיאכלם עכ"ל ובשו"ת מהר"ה או"ז סי' קצ"ב וז"ל והוי כחלות תודה ורקיקי נזיר שעשאן למכור בשוק אעפ"י שאפאן היו פטורין אי לאו משום שמא ימצא קונים שיקנום לאיכלם לאלתר ולא יקדישם כדמפרש בירושלמי עכ"ל.

פ"א ה"ז שמא ימצא הלקוחות. בד' קושטנטינא הגי' שמא לא ימצא הלקוחות. וכנראה שכן היה לפני הר"י בן מ"צ והרמב"ם הנ"ל. שוב ראיתי בפי' הרא"ש בחלה פ"א משנה ו' מפרש בירושלמי לא בדעתו הדבר תלוי אלא בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא לא ימצא לקוחות ונטבלו מיד. ובפראגמענט מכת"י הנ"ל שמא ימצא לקוחות.

פ"א ה"ח במשנה בזמן שהרועים אוכלין ממנה. באו"ז ח"א סי' רכ"ב אוכלים אותה.

פ"א ה"ח במשנה ונעשית ביו"ט. במתניתא דבני מערבא ונעשת ביו"ט, ובמלחמות ה' להרמב"ן פ"ב דביצה סי' י"ד (ברלין תקי"ט) ועוד שאין אנו גורסין במשנה ונאפיה (כמו הגי' שגרס הרע"ב במשנה שם, וכן הגי' במשנה בגמ' בבלית בביצה ובד' קושטאנטינא בירושלמי כאן) אלא ונעשית ביו"ט, ואינה נעשית ביו"ט, וכן בנוסחי משניות הספרדיות בכולן ובנוסחת הירושלמי שלא עבר עליה קולמסן של מגיהי ספרים וכל מקום ששנו חכמים בלשון הזה עיקר גלגולה ולישתה הוא הנקרא עשייה כעין ששנינו העושה עיסתו קבין וכו' וע"ש ובביצה ד' כ"א ע"א. ובעין לשון הרמב"ן כאן מצינו להרמב"ן בחי' לגיטין ד' מ"ד ע"א ד"ה גרסינן וכך היא הגירסא בירושלמי שלא עבר עליהן קולמסיהן של מגיהי ספרים עכ"ל וכן בחי' הרשב"א כתובות ד' ע"ח ע"א ד"ה האשה מצאתי בירושלמי כגרסתו של רש"י וכו' וירושלמי לא עבר עליו קולמס של מגיה ספרים עכ"ל ובמלחמות ה' להרמב"ן בסוכה פ"א סי' ג' וכך מצאתי בירושלמי נוסחאות מדוקדקות וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ח במשנה ואין מברכין עליה. בה' חלה להרמב"ן (ד' מ"ב) הגי' ואין מברכין עליה המוציא עכ"ל.

פ"א ה"ח הממריח כריו. בהגהות דשייכי לסדר זרעים כדאיתא בירושלמי הממרח בידו (כריו) שלא מדעתו. ובפסקי חלה להרשב"א ד' ה' ע"א ירושלמי גבי מתניתין בנחתום העושה שאור לחלקה הממרח בריו של חבירו חוץ (שלא) מדעתו וכן בפרא.מענט מכת"י הנ"ל.

פ"א ה"ח מתיב ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש והתנינן וכן נשים. וכן הגירסא במעשרות פ"ה ה"ג ובד' קושטאנטינא כאן. ובפראגמענט מכת"י מעקד הספרים בפטרבורג הנ"ל הגי' מתיב ר"ש בן לקיש קומי ר' יוחנן. ובאו"ז ח"א סי' רכ"א ירושלמי הממרח (הממריח) כרי (כריו) של חבירו וכו' נראה בעיני דטעות סופר הוא והכי גרסינן מתיב רשב"ל לר' יוחנן (כגי' הפראגמענט הנ"ל) דאמר נטבלו דהא הכא בין כולם יש כשיעור ואפ"ה פטורה מן החלה דהוי לה כממרח כרי של חבירו שלא מדעתו דהא צרפם הנחתום לעיסות שלא מדעתם עבד וקתני פטורה מן החלה ותיובתא דר' יוחנן ושני ליה דשאני הכא שעשאה לחלק והדר פריך אהאי שנוייא מנחתום דאע"ג דע"מ כן לחלק עשאה אפילו הכי חייבת ושני ליה דלאו בדעתו הדבר תלוי אלא בדעת הלקוחות עכ"ל ובר"ש בחלה פ"א משנה ז' כתוב וטעות סופר יש בירושלמי וה"ג מתיב רשב"ל לר"י וכו' ובכסף משנה פ"ו מה' בכורים הי"ט וז"ל ודע שלשין הירושלמי בפרק הנזכר כך הוא הממרח כריו וכו' מתיב ריש לקיש קמיה דר' יוחנן וכו' כך היא הגירסא הנכונה והיא גירסת הראב"ד והיא גירסת הרשב"א בפסקי חלה שלו ובנוסחא דידן (ד' ווינציא) כתוב מתיב ר' יוחנן לריש לקיש וט"ס הוא עכ"ל ובס' התרומה סי' פ"ב וכן מוכח בירושלמי והכי איתא התם הממרח וכו' מתיב ר"ל לר' יוחנן (לפני בעל התרומה היתה הגי' נכונה, וכן הגי' נכונה בסמ"ג עשין קמ"א מתיב ריש לקיש נשים וכו') וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ח ואין בשל כולהן כשיעור. בס' התרומה הנ"ל וכי אין בכולהין כשעור בתמיה וכי אין בכולן ביחד כשעור ואפ"ה פטורה עכ"ל ובפראגמענט מכת"י הנ"ל ואין בשל כולה כשיעור. ובחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ו הגי' ואין בכולן כשיעור פטורה בתמיה.

פ"א ה"ח שנייא היא שכן. בסמ"ג עשין קמ"א ומתריץ ר' יוחנן שנייא היא שכן העושה עיסה על מנת לחלקה פטורה מן החלה וכן הנחתום שעשה כדי לחלקה לבסוף בתמיה (ח' מלות אחרונות מהסמ"ג בעצמו) וכו'. ובר"ש חלה פ"א משנה ה' עוד מר' יוחנן בירושלמי העושה עיסה וכו' אע"ג דלכאורה משמע בירושלמי דריש לקיש קאמר לה טעות סופר הוא וכו'.

פ"א ה"ח שכן העושה עיסה. בהגהות דשייכי לסדר זרעים ואמר רבי יוחנן העושה עיסה ע"מ לחלקה בצק וכו' ועי' לקמן פ"ד ה"א ובראב"ש ה' חלה סי' ב' וז"ל עוד בירושלמי אמר ר' יוחנן נחתום (ליתא) העושה עיסה וכו' וכן הוא בראב"ש פסחים פ"ב סי' ט"ז ובפי' הרא"ש בחלה ובה' הלה להרמב"ן (ד' מ"ב ע"ב) ירושלמי ר' יוחנן שכן העושה עיסה ע"מ לחלקה בצק פטורה מן החלה והתנינן נחתום וכו' עכ"ל ובאגודה חלה פ"א בירושלמי העושה עיסה ע"מ לחלק הבצק (לחלקה בצק) וכו'.

פ"א ה"ח שמא ימצא לקוחות. בהגהות מיימוני דשייכי לסדר זרעים מובא הירושלמי וגורס שמא לא ימצא לקוחות וכו' וכצ"ל. וברמב"ם ה' בכורים פ"ו הי"ם שאם לא תמכר יעשנה פת. ובכ"מ שם בירושלמי נחתום וכו' שמא לא ימצא לקוחות וכו' כך נראה שהיא גירסת רבינו עכ"ל. ובחי' מהר"י קורקוס הנ"ל שמא לא ימצא לקוחות. ובראב"ש ה' חלה סי' ג' שמא ימצא לקוחות ונמבלו מיד כלומר אם ימצא שיקנה הכל כאחד לא יחלק עכ"ל.

פ"א ה"ח והוא חוזר ועושה אותה עיסה. בכסף משנה הנ"ל הגרסא וימלך לעשותה עיסה. וכן הוא בפסקי חלה להרשב"א הנ"ל. ובה' חלה להרמב"ן ויחלף לעשותה עיסה. שוב מצאתי בפראגמענט מכת"י הנ"ל שהגי' שם וימלך לעשותה עיסה.

פ"א ה"ח חורי הנמלים. בפראגמענט הנ"ל חוררי הנמלים שלנו ביני הערימה החייבת חייבין (בצד הערימה חייבת).

פ"א ה"ח אמר ר' יונה אמר לו ר' יוסי. בד' קושטאנטינא ליתא מלת לו.

פ"א ה"ח והן שגדלו שבלים. בפראגמענט הנ"ל והן שגרדו ראשי שיבולין.

פ"א ה"ח מתיב ר"ש בן לקיש לר' יוחנן. בפראגמענט הנ"ל מתיב ר' יוחנן לר"ש בן לקיש וכצ"ל.

פ"א ה"ח כמ"ד גיזבר כבעלים. בפראגמענט כת"י הנ"ל כמ"ד מכר גזבר כבעלים ודלא כר' יוסה (יוסי).

פ"א ה"ח יעשה כדבר וכו'. בפראגמענט הנ"ל תעשה כדבר שלא נגמרה מלאכתה ותהא פטורה (ויהא פטור) מן החלה דמר ר' יוסה (דא"ר יוסי) בשם ר' זעירה (זעירא).

פ"א ה"ח אף במה שבלגין. בפראגמענט הנ"ל את מה שבלגין וכו' לההזירו (להחזיר) וכו'.

פ"א ה"מ במשנה נאסורה לזרים. בתוס' בבא מציעא נ"ג ע"א ד"ה ואסורים ומיהו במס' חלה לא מצינו לפרשו הכי דתנן התם החלה והבכורים (והתרומה וע"ש בגמ' בב"מ ובתוס' יבמות ד' ע"ג ע"א ד"ה ואסורים דהא במס' חלה קתני התרומה והבכורים וכו' ולפנינו החלה והתרומה ועי' בכורים פ"ב משנה א') חייבין עליהם (עליהן) מיתה וחומש ואסורים (ואסורה) לזרים וכו' וי"ל כדמפרש בירושלמי ואסורים לזרים אפילו חצי שעור וכו' וזה בירושלמי בכורים פ"ב ה"א ע"ש ובערוך ערך מען ובתוס' הרא"ש ביבמות ע"ג ע"א.

פ"א ה"מ במשנה ומעונין רחיצת ידים ורגלים. מלה ורגלים ליתא בד'

קושטאנטנא

קושטאנטינא ובבבלי ב"מ נ"ג ע"א וש"נ וכן הנכון וכבר לא היתה המלה ורגלים בהמשנה גם לפני האו"ז ח"א סי' רכ"ג והרדב"ז ה' תרומות פי"א ה"ז. וכן ליתא במתניתא דבני מערבא. ולפלא שבה' חלה להרמב"ן (ד' מ"ג) איתא. שוב ראיתי בפי' מהר"י בן מ"צ בפי' כאן שהביא מספרי זוטא אי מה זו בקידוש ידים ורגלים אף זו לא תהא אלא בקדוש ידים ורגלים וכו' אבל בתרומה בנטילת ידים סגיא עכ"ל ומובא זה באו"ז ח"א סי' רכ"ג.

פ"א ה"ט במשנה אלא מן הטוקף. באו"ז סי' רכ"ג ואין ניטלין (ב' מלות ליתא) אלא מן המוקף עכ"ל.

פ"א ה"ט במשנה האומר כל גורני. עי' פאה פ"א ה"א וברא"ש ביצה פ"א סי' י"ג ובהגהות אשרי שם. ובמתניתא דבני מערבא האומר כל גרני וכו'.

פ"א ה"ט אי זהו עיסת כלבים. בר"ן פסחים פ"ב סי' תת"ל בשם הרמב"ן והכי איתא בירושלמי דגרסינן עלה דההיא אי זו היא עיסת כלבים ריש לקיש (ר"ש בן לקיש) אמר כל שעירב בה מורסן מתניתא אמרה כן (וכן בפסקי חלה להרשב"א ולפנינו ליתא המלה כן) בזמן שהרועים אוכלים ממנה רבי יוחנן אמר כל שעשאה כעבין ותני כל שעשה כעבין חייבת בלמודין פטורה רבי אבא (בא) בשם ר' (ליתא) שמואל ר"מ (ר' אמי) בשם ר"ח אפילו גלוסקין (עשאה קלוסקין) והא תנינן (והתנינן) אין (אם אין, ובפסקי חלה להרשב"א ליתא מלת אין) הרועים אוכלים ממנה הפתר בשעשאה (שעשאה) משעה ראשונה שלא יאכלו הרועים ממנה עכ"ל ובה' חלה להרמב"ן (ד' מ"ב) ובחי' מהר"ם חלאוה פסחים ל"ז ע"א וברא"ש ה' חלה סי' ב' מובא נ"ב הירושלמי בשנויים קטנים.

פ"א ה"ט כל שעירב בה מורסן. בשו"ת מהר"ח או"ז סי' קצ"ג מובא כל המאמר בשנויים וז"ל וה"ל הירושלמי איזהו עיסת כלבים רשב"ל אומר כל שעירב בה מורסן מתני' אמרה כן (עי' לעיל) בזמן שהרועים אוכלים ממנה ופעמים (פעמים) שאין רועים (הרועים) אוכלים ממנה פירש כשיערב בה מורסן הרבה ר' יוחנן אמר כל שעשאה גלוסקין (כעבין) פי' ייפה אותה ועשאן דקה וחלקה והא דתנן אם אין הרועים אוכלין ממנה ר' יוחנן אמר שעשאה כסאין ס"א כסמין לח עב וגסה ותנינן עשאה גלוסקא חייבת בלמודה פטור פי' עב גסה בשעת גלגול (כ"א מלות אחרונות ליתא לפנינו. וגרסתו משונה הרבה) עכ"ל הרב ר' משה ברבי חסדאי שכך כתב הירושלמי ופירושו וכו' עכ"ל. ר' משה בר' חסדאי הוא בלא ספק זה שהזכירו הרמב"ן בחי' גיטין ז' ע"א. ובאור זרוע ח"א סי' הש"מ ובכמה מקומות נזכרים תשובותיו.

פ"א ה"ט שעירב בה מורסן. בתשובות מהר"ם בר"ב סי' ס"א (הוצאת הרב בלאך) ואית מאן דמפרש בירושלמי כגון שעירבה מורסן (ובדפוסים הקודמים הגי' שם כגון שעירבה מורסן מדיי (ליתא)) ואיכא למ"ד דלא עירב מורסן כגון שעשאן כלמודים ולא עשאן לפת נאה ויפה וכו' וגרסתו משונה משלפנינו.

פ"א ה"ט פעמים שאין הרועים אוכלים ממנה. ה' מלות אחרונות לא היו לפני הרמב"ן והרשב"א והר"ן הנ"ל וכן הנכון.

פ"א ה"ט כל שעשאה כעבין. ברמב"ן וברא"ש ה' חלה סי' ב' כל שעשאה כעבין חייבין בלמודין פטורין (ב' מלות אחרונות ליתא).

פ"א ה"ט כל שעשאה כעבין. בחי' מהר"ם חלאוה פסחים ל"ז ע"א כל שעשאה כיפאין (ובפסקי חלה להרשב"א כינאין ולפנינו כעבין) ותני כן עשאה כיפאין (כעבין) חייבת למודין פטורין ר' בא בשם ר' (ליתא) שמואל ר' אמי

בשם

בשם ר׳ חייא בר אבא (רובא) אפילו קלוסקין וכו׳ ע״ש וברדב״ז ה׳ בכורים פ״ו ה״ה כל שעשאה כעבין חייבת עשאה למודים פטורה ר׳ בא בשם שמואל רבי אבא (אמי) בשם ר׳ חייא רבה וכו׳. ובבבלי פסחים מ״ח ע״ב אבל כעכין לא. ובפי׳ רבינו חננאל שם הגי׳ ואפילו בענין (כעבין) שאין נושכות הסל מצרפן. וכן הוא בעיטור ה׳ מצה ומרור ד׳ ק״ל ע״א. ועי׳ במעדני יו״ט בה׳ חלה להרא״ש סי׳ ב׳ אות ט׳.

פ״א ה״ט ותני כן עשאן כעבין. תוספתא חלה פ״א (הוצאת צוקערמאנדל) ובפסקי חלה להרשב״א הגי׳ בהתוספתא שעשאה כברין ועי׳ בשו״ת הגאונים (ד׳ ליק סי׳ מ״ב) ובד׳ קושט׳ בירוש׳ כאן ותנינן עשאה כן חייבת וכו׳.

פ״א ה״ט רבי בא בשם שמואל וכו׳. בטור יו״ד סי׳ ש״ל והרמב״ן פי׳ עפ״י הירושלמי שאפילו אם היתה סלת נקיה וכו׳ ובב״י שם מ״ש רבינו בשם הרמב״ן עפ״י הירושלמי וכו׳ היינו כרבי בא בשם שמואל.

פ״א ה״ט דתני רשב״א אומר. בד׳ קושטנטינא הגי׳ ורשב״א אומר.

פ״א ה״ט דתני רשב״א אומר. בר״ש ובפי׳ סהר״י בן מ״צ ובירושלמי מוקי לה כרשב״א דאמר בפרק ב׳ דביצה ממלאה אשה תנור פת וכו׳ ובמלחמות ה׳ להרמב״ן פסחים פ״ב סי׳ י״א ולפי הירושלמי מתוך שאתה אוסר עליו פת מרובה בבת אחת אף הוא אינו אופה אלא צורכו וכו׳.

פ״א ה״ט תני מצה גזולה אסור לברך עליה. המאמר הגהתי היטב באהבת ציון וירושלים בשבת צד 133.

פ״א ה״ט אבל בסוף לא דמים. בפראגמענט מכת״י הנ״ל אבל בסוף אלא דמים הוא חייב.

פ״א ה״ט ר׳ יונה אמר אין עבירה מצוה. בר״ן פסחים פ״א סי׳ תשכ״ה וגרסינן בירושלמי וכו׳ ר׳ יוסי אומר אין עבירה מצוה אמר ר׳ אילא (הילא) וכו׳ מזה נראה שלא היה לפני הר״ן מאמר ר׳ יונה ובדברי ר׳ יוסי היה לפניו הגי׳ הנכונה עי׳ בס׳ אהבת ציון הנ״ל וכגרסת הר״ן כן מובא הירושלמי בב״י או״ח סי׳ קצ״ו. ובהקדמת העיטור לעשרת הדברות וגרסינן בירושלמי אמר ר׳ אילא אלה המצות וכו׳ ע״ש ובפראגמענט מכת״י הנ״ל ר׳ יוסי (יונה) אמר אין עבירה ר׳ יוסה אמר אין מצוה עבירה.

פ״א ה״י חלה חולין הוא. במלאכת שלמה בפי׳ כאן: בירושלמי קשיא ליה דמהיכא תיסק אדעתין דחלה שריא לזרים דאצטריך למתני והא בהדיא כתיב בה תרומה ומפרש דסד״א כיון דכתיב חלה חולין הוא ומותר לגלגל עיסתו בה וכו׳ עכ״ל.

פ״א ה״י מותר לגלגל בהן. עי׳ מה שכתבתי בתרומות פ״ח ה״ה צד 63 על הלשון לגלגל בהן.

פ״א ה״י עשר מצוות אדם עושה. בשבלי הלקט סי׳ קמ״א וצריך הבוצע שיבצע בשתי ידיו בעשר אצבעותיו כנגד עשר מצוות הנוהגות בתבואה עד שלא תבוא לידי לחם ואלו הן לא תזרע כלאים, לא תחרוש בשור וחמור יחדיו, לקט שכחה ופיאה, מעשר ראשון, מעשר שני, מעשר עני, (ב׳ מלות אחרונות ליתא לפנינו) תרומה, חלה, כך מפורש במסכת חלה ירושלמי עכ״ל ובאור זרוע ח״א סי׳ רכ״ד מובא ג״כ הירושלמי ועי׳ בפרדס סי׳ ס״ח.

פ״א ה״י בל תהסום. בטור או״ח סי׳ קס״ז מובא זה ולא גרס בל תחסום רק גורם בבורים ועי׳ בב״י שם ובררוקח סי׳ שב״ט ובפסקי חלה להרשב״א

בסוף

(בסוף הספר) מביאים הירושלמי כגרסתינו והגר"א באו"ח בבאוריו שם מגיה הירושלמי והוציא הלווין לא תחרוש ולא תזרע וגרסתינו כבר היתה לפני הלקוט במדבר רמז תש"ן וע"ש.

פ"א ה"י רבי יצחק בידו אתי מיסב לידוי. באו"ז שם ר' יצחק כדאתי מיסב לתרתי ידוי הוא פושט עשרתיה אצבעתיה ופרים ואמר הרי קיימתי עשר מצוות עכ"ל ולפנינו כל המאמר משובש. ואפשר שיש להגיה כד אתי למסחי ידוי. ובפראגמענט מכת"י הנ"ל רבי יצחק כדו אתי. והיא גי' ישרה. וכן בפסקי חלה להרשב"א (בסוף הספר) הגי' אמר ר' יצחק כדו נס'ב ידו והוא פשיט עשרתי אצבעותיה והאמר הרי קיימתי עשר מצוות עכ"ל ובשו"ת ראבי"ה סי' ק"ג וצריך לפשוט עשר אצבעות וכו' כדמפרש בירושלמי עכ"ל.

פ"א ה"י חלה על הכל תרומה על הכל. בפסקי חלה להרשב"א הנ"ל הגי' חלה לשם תרומה לשם לה' זה השם המיוחד. ובאו"ז ח"א סי' רכ"ה וכשהיא מפרשת חלה מברכת ברוך אתה ה' אמ"ה אקבו"צ להפריש חלה מעיסה כדכתב רבי יצחק דסימפונט ואמר בירושלמי בברכות פרק הרואה המפריש חלה לעצמו אומר להפריש חלה המפריש לאחר אומר להפריש חלה לשמו מאימתי מברך משעה שהוא מפריש ודלא כדברי האומר (ר' אחא בשאלתות) שמברך להפריש תרומה כדכתיב חלה תרימו תרומה דחלה אינו אלא שם עוגה כדכתיב שתים עשרה חלות מיהו הא דקאמר בירושלמי דלאחר מברך להפריש חלה לשמו לא ידענא אי קי"ל הכי דצ"ל לשמו דמאי לשמו שייך דהיכן מצינו הפרשת חלה שצריכה לשם בעלים עכ"ל ובפסקי הלכות לריקאנטי סי' ר"ל פי' רבינו יצחק מסימפונטי שהמפריש חלה מעיסה וכו' בברכות ירושלמי המפריש חלה לעצמו אומר להפריש וכו' ואין ריא"ז (ר' יצחק אור זרוע) יודע מה פי' לעצמו דלא מצינו הפרשת חלה צריך לשם בעליו עכ"ל ולפנינו בירושלמי ברכות וגם במקומות אחרים ליתא לזה שהביא האו"ז.

פ"א ה"י מניין שלא עשה כלום. בפסקי חלה להרשב"א ד' י' ע"ב דכתיב ראשית עריסותיכם בעינן שיהא ניכרת ירושלמי מניין שלא ואם יש בו כשיעור בלומר חמשת רבעים חייב בחלה וכו' עכ"ל ולכאורה נראה שגי' חדשה היה להרשב"א בכאן אך קרוב לאמת שט"ס יש כאן וצ"ל בהרשב"א מניין שלא עשה כלום וכו' ואח"כ מתחיל מאמר חדש ואם יש בו כשיעור וכו' ע"ש. ובחי' מהר"י קורקוס (ה' בכורים פ"ה ה"א) ובירושלמי פ"ק דחלה אמרו מנין שלא אמר (עשה) כלום וכו'.

פ"א ה"י מראשית ולא כל ראשית. באו"ז שם מסיים מראשית ולא כל ראשית לא שנא חלה לא שנא תרומה בתרוייהו כתיב בהן ראשית ובעינן שיריים הנכרין (י"ג מלות אחרונות מדברי האו"ז בעצמו) ועי' בתוס' חולין קל"ו ע"א ד"ה אף תימא מנ"ל דבעינן ששירה נכרין וכו' ע"ש ובפי' הרא"ש פאה פ"א משנה א' בירושלמי מרבה להו מקרא דכתיב כל וגו' ובספרי שלח פ' ק"י ת"ל מראשית עריסותיכם מקצתה ולא כולה.

פ"ב ה"א במשנה פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה. בספרי שלח פ' ק"י חייבים בחלה ובמעשר וע"ש.

פ"ב ה"א במשנה יצאו מכן לשב. ג' מלות אלו ליתא בשו"ת הרשב"א סי' נ"ד.

פ"ב ה"א במשנה יצאו מכאן לשם וכו' ור' עקיבה פוטר. באו"ז ח"א סי' רכ"ה וחכמים פוטרין וע"ש וברדב"ז ה' תרומות פ"א הכ"ב ושיצאו מכאן לשם.

פ"ב

פ״ב ה״א במשנה עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה. באור זרוע ח״א סי׳ רכ״ה וכן נראה בעיני דהכי גרסינן חייבת בחלה ולא גרסינן פטורה מן החלה וכו׳ ע״ש. ושם להלן ושלחתי דברי אל הכמי פריש הרב ר׳ יחיאל בר׳ יוסף והרב ר׳ שמואל בר׳ שלמה (הרב ר׳ שמואל בר׳ שלמה היה מורו של מהר״ם מרוטנבורג נזכר בתוס׳ יומא מ״ב ע״א ד״ה שחיטה וממנו הפי׳ על הפיוט אלהי הרוחות באו״ז ח״ב סי׳ רנ״ו) והשיב לי הרב ר׳ יחיאל וזה לשונו על חלה שנילושה במי פירות וודאי גרסינן במתניתין חייבת וכו׳ עכ״ל ושם סי׳ תשע״ג תשובת ר׳ יחיאל בר״י ועל חלה שנילושה במי פירות ודאי גרסינן במתני׳ חייבת וכן הוא בידינו מכבר בירושלמי עכ״ל ושם סי׳ תשס״ה ושמעתי שיש גירסא פטורה מן החלה וכו׳ מיהו אין עתה ירושלמי בידי לא דפסחים ולא דחלה ואומר אני דע״כ חייבת בחלה גרסינן וכו׳ ע״ש. וברע״ב כאן בירושלמי מוכיח קצת שאין הלכה כסתם משנה זו וכו׳ ע״ש. ובשו״ת הראנ״ח סי׳ ע״ד.

פ״ב ה״א אין אתם חייבין חו״ל, בכ״י רש״ם הגי׳ שמה אתם חייבין בין בפירות הארץ בין בפירות חוצה לארץ. וכן בד׳ קושטאנטינא ועי׳ בספרי במדבר סי׳ ק״י ובמאיר עין שם אות ג׳ וברמב״ם ה׳ תרומות פ״א הכ״ב ובהשגות הראב״ד שם.

פ״ב ה״א לחם הארץ לא לחם חו״ל. בכ״י רש״ם מלחם הארץ ולא לחם של חו״ל. וכן בד׳ קושטאנטינא. ובר״ש חלה פ״ב משנה א׳ מובא הירושלמי בשנויים קלים. ובפי׳ הרא״ש ירושלמי וכו׳ מ״ט דר״א והיה באכלכם (ב׳ מלות ליתא) מלחם, (לחם וזה כגי׳ דש״ם) הארץ ולא מלחם חו״ל.

פ״ב ה״א מ״ט דר״ע. ברדב״ז בה׳ תרומות הנ״ל ואמרינן בירושלמי מ״ט דר״ע דכתיב הארץ וכו׳ וע״ש.

פ״ב ה״א חברייא בשם ר׳ לעזר. בשו״ת הרשב״א סי׳ נ״ד חברייא בשם ר׳ אלעזר (לעזר) ר׳ בא בשם ר׳ אלעזר (לעזר) ר׳ אילא (הילא) וכו׳ את ר׳ אליעזר (לעזר).

פ״ב ה״א ומצאו קמחין וסלהות. בשו״ת הרשב״א שם ומצאו קמחים ובצקות (ליתא) שהן חייבין בחלה ולא (ולאו) גדולי פטורהם (פטור הן) עכ״ל וכן מצאתי אח״כ בכת״י רש״ם ומצאו קמחין ובציקות. ובד׳ קושטאנטינא ומצאו בציקוה וקמחין.

פ״ב ה״א דא״ר הונא בשם רשב״נ. בר״ש חלה כאן הגי׳ דאמר ר׳ דוסתאי בשם רשב״נ.

פ״ב ה״א ובספינה שנכנסה לארץ. בשו״ה הרשב״א הנ״ל שנכנסה מחוץ לארץ (ב׳ מלות ליתא) לארץ.

פ״ב ה״א היא ספינת׳ היא עיסת הגוי. בשו״ת הרשב״א הנ״ל היא ספינה היא עיסת גוי בהכניסתן (היא הכנסתן) וכן בכת״י דש״ם.

פ״ב ה״א ר׳ יונה בעי קומי ר׳ ירמיה. בבבלי רה״ש י״ג ע״א אמר ר׳ ירמיה כו׳ דבעי חברייא קמיה דרב כהנא ובשו״ת מהר״ם מרוטנבורג סי׳ קצ״ט (הוצאת רנ״ר ז״ל) הגי׳ בעו מיני׳ חברייא מרב הונא. ובאו״ז ח״א סי׳ רל״ג ובתוס׳ רה״ש י״ג ע״א ד״ה דאקריבו הגי׳ בירושלמי ר׳ יוסי בעי ובריטב״א ברה״ש שם כגי׳ הדפוס. ומובא כל המאמר ג״כ בר״ש חלה פ״ב משנה א׳.

פ״ב ה״א עד כדון לחה אפילו יבשה. בריטב״א הנ״ל ואפילו יבשה ואפילו קצורה. וכעין זה בבכורים פ״א ה״ח אפילו יבשה אפילו קצורה וכו׳.

פ״ב ה״א כך אני אומר. וכן הוא בתוס׳ ובר״ש ובאו״ז שם. אבל בריטב״א הנ״ל

הנ"ל כן אנו אומרים. ובעיטור ה' שיתוף (ד' מ"ב ע"א) וכך אנו אומרים לשון אתמהא הוא בגמרא דירושלמי עכ"ל.

פ"ב ה"א לא יאכלו. בד' קושטאנטינא לא אכלו מצה בליל פסח.

פ"ב ה"א אמר ר' יונה מן דנפקות תהיה. בריטב"א א"ר ירמיה וכו' ובד' קושט' מן דנפקית ההית בי (ליתא).

פ"ב ה"א שנייה היא שמצוות עשה דוחה למצוות ל"ת. בתוס' קדושין ל"ח ע"א ד"ה אקריב בירושלמי מקשה למה לא אכלו מצה מחדש ויבוא עשה דבערב תאכלו מצות וידחה ל"ת דחדש ומתרץ דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דאחר הדיבור וכו' עכ"ל ודבריהם אינם מבוארים יפה בנוסחתינו. ועי' בפי' הר"ש ובאו"ז הנ"ל. אבל בתוס' רה"ש הנ"ל מובא הירושלמי כגירסת הדפוס.

פ"ב ה"א אעפ"י שאינה כתובה בצידה ניחא. ירושלמי ביצה פ"א ה"ד ונדרים פ"ג ה"ט. ובריטב"א הנ"ל ואעפ"י שאינה כתובה בתורה בצידה. והר"ש בחלה מאריך בזה. ובאו"ז הנ"ל ופי' לי מורי רבינו יהודה בר יצחק ז"ל דבצידה היינו שנאמרו שניהם אחר מתן תורה עשה ול"ת וכו' עד שנטפל לי הר' יצחק כהן מפרובנא (ר' יצחק כהן נזכר בתוס' עה"ת בפ' פנחס) בהיותי בפריז ושאלתי לו זה. וענני דכתיב בצידה אינו כדברי מורי רבינו יהודה אלא כתיב בצידה היינו צידה ממש כמו לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך וכו' ע"ש שהאריך ובשו"ת גאוני בתראי סי' א'.

פ"ב ה"א על דעתיה דר' יוסי. בתוס' ובריטב"א רה"ש הנ"ל על דעתיה דר' יוסה וכו' ממה שהיו (שיהיו) תגרי וכו' ובכ"י רש"ס ובד' קושט' מן (ליתא) מה שהיו תגרי גוים מוכרין להן (לה) ובפסקי תוס' מנחות סי' ר' חדש הוי דאורייתא וכו' והר"א מבה"ם אומר דבשל נכרים הוי דרבנן וספיקא הוי אך הירושלמי לא משמע הכי עכ"ל וכיוונו לירושלמי דילן. ועי' בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (הוצאת רנ"ר ז"ל) סי' תע"ג שלא זכר הירושלמי.

פ"ב ה"א וכרבי ישמעאל וכו' ספרי שלח פ' ק"י.

פ"ב ה"א התיב ר' בון בר כהנא. בריטב"א ר' אבין. ובר"ן רה"ש י"ג ע"א ד"ה ממחרת הקשו בתוס' (רה"ש י"ג ע"א ד"ה דאקריבו) בשם ר' אברהם אבן עזרא ז"ל הא מחרת הפסח מחרת שחיטת הפסח משמע וכו' ופלוגתא היא בפרק ב' דחלה בירושלמי עכ"ל ובתוס' קדושין ל"ז ע"ב ד"ה ממחרת הביאו ג"כ דברי הראב"ע הנ"ל ולא זכרו הירושלמי דילן.

פ"ב ה"א לא בששה עשר. בר"ש ובתוס' רה"ש י"ג ע"א ד"ה דאקריבו הני' ולא בחמשה עשר.

פ"ב ה"א התיב ר' לעזר בר"י קומי ר' יוסי. בר"ש חלה ובתוס' רה"ש הנ"ל קומי ר' דוסא.

פ"ב ה"א לא בחמשה עשר. בתוס' רה"ש הנ"ל ובריטב"א לאו במ"ו יצאו (המלה האחרונה חסרה בכל ההוצאות).

פ"ב ה"א יצאו מיכן ושם. צ"ל יצאו מיכן לשם ר"א מחייב. וקאי על סיפא דמתניתין. ועי' בספרי שלח ק"י.

פ"ב ה"א א"ר ליעזר מן אתריה. בכ"י רש"ס ד' אליעזר מן אתריה וכו'.

פ"ב ה"ב במשנה שבא לספינה. באגודה ובכ"מ זברדב"ז: ה' התרומות פ"א הכ"ג שבא בספינה. וכן בד' קושט'.

פ"ב ה"ב במשנה שבא לספינה לארץ. באו"ז ח"א סי' שי"ג ליתא ג' מלות אלו.

פ"ב

פ״ב ה״ב משנה ב׳ אימתי בזמן שהספינה גוששת. בבבלי גיטין ד׳ ז׳ ע״ב מובא המשנה בגי׳ אימתי בזמן שהספינה גוששת אבל אין הספינה גוששת פטור וע״ש בתוס׳ ד״ה אמר , ובתוס׳ מנחות פ״ד ע״ב ד״ה כאן ובחי׳ הרמב״ן בגיטין שם וז״ל הכי גרסינן דתניא (לפנינו שם: דתנן) עפר חוצה לארץ הבא בספינה לארץ וכו׳ ובריי͏תא היא וכו׳ ואע״ג דהא דעפר חוצה לארץ וכו׳ במשנתינו נשנית במס׳ חלה כיון שנשנית נמי בברייתא וכו׳ עכ״ל.

פ״ב ה״ב שהיה דוד מניח ספרי א״י. ברמב״ם ה׳ תרומות פ״א ה״ג ומפני מה ירדו ממעלת א״י וכו׳ וע״ש בכ״מ ועי׳ בתוס׳ גיטין ח׳ ע״א ד״ה כיבוש ובתוס׳ ב״ב צ׳ ע״ב ד״ה כך שהביאו הספרי סוף פ׳ עקב והירושלמי כאן לא זכרו.

פ״ב ה״ב תנא רבי סידור מסייע לרבי מנא ימים קלים עשו ישראל וכו׳. בשבת פ״ז ה״א אמר רבי סידור יהודה וכו׳ וכבר שערתי במקום אחר (במבוא להס״ע) שאולי צ״ל תנא בסדר עולם.

פ״ב ה״ב עפר חו״ל. בכ״י רש״ס תניא עפר חו״ל.

פ״ב ה״ב רבי יודה בדעתיה דר״י פוטר. בכ״י רש״ס ר׳׳ יהודה כדעתיה דתנינן תמן ר״י פוטר במים לפי שאין בהן ממש א״ר אבין לא מסתברא דא אלא מיחלפא שיטתיה עכ״ל וכן בד׳ קושטאנטינא.

פ״ב ה״ב לא היתה ספינה. בכ״י רש״ס והני לא היתה וכן בד׳ קושטאנטינא.

פ״ב ה״ב הקונה עציץ נקוב בסיריא. מלה בסוריא ליתא בד׳ קושטאנטינא.

פ״ב משנה ג׳ האשה יושבת וקוצה חלתה ערומה. בפי׳ רבינו חננאל בפסחים ז׳ ע״ב דגרסינן נדה קוצה לה חלה ולפנינו ליתא זה ועי׳ בכורות כ״ז ע״א. אבל בעיטור ה׳ מצה ומרור ד׳ ק״ל הגי׳ בבכורות שם אמר רבא הקצה חלה ואכול לה כהן קטן וכו׳.

פ״ב משנה ג׳ אבל לא את האיש. במתניתא דב״מ אבל לא האיש וכצ״ל.

פ״ב משנה ג׳ לכסות את עצמה אבל לא את האיש. בירושלמי ברכות פ״ח ה״ב אבל לא האיש ובבבלי ברכות כ״ד ע״א הגי׳ מפני שיכולה לכסות פניה בקרקע ועי׳ בד״ס שם. ובאגודה (פ״ב דחלה) שהיא יכולה לכסות ערותה ולברך אבל לא האיש.

פ״ב ה״ג במשנה מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין. בה׳ חלה להרמב״ן (ד׳ מ״ג ע״א) ובר״ן פסחים פ״ג סי׳ תשמ״ו דתנן התם מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין קבין (מלה אחרונה ליתא) וכו׳ יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין קבין (ליתא) עכ״ל. ובאו״ז ח״א סי׳ רמ״ז יעשנה קביים וכו׳ ואל יעשנה קביים. ובאגודה שם יעשנה קביים. ובמתניתא דב״מ יעשנה קבים.

פ״ב ה״ג במשנה שכשם שהוא קורא לטהורה. בה׳ חלה להרמב״ן שם הגי׳ שכשם שהוא קורא שם (ליתא) לטהורה כך הוא קורא שם (ליתא) לטמאה וכו׳ אבל קבין (קביים) אין בהן (להן) לחלק (חלה) בשם עכ״ל ובחי׳ מהר״ם חלאוה פסחים מ״ו ע״א שכשם שהוא קורא שם לטהורה כך הוא קורא שם (ליתא, וזה כגי׳ הרמב״ן) לטמאה עכ״ל ועי׳ באו״ז הנ״ל. ובאגודה שם כשם שקורא שם לטהרה כך קורא שם לטומאה.

פ״ב ה״ג במשנה אבל קביים אין להן חלה בשם. בד׳ אמשטרדם הגי׳ אבל קביים אין להן חלק בשם. ובמתניתא דב״מ ולזו קורא חלה לשם אבל קבים אין בהן חלק לשם. וכן הוא בה׳ חלה להרמב״ן שם.

פ״ב

פ"ב ה"ג דר"א בן יהודה וכו'. דמאי פ"ה ה"א. ובשו"ת הרשב"א סי' תס"ד ובתשובת הרא"ש כלל ב' סי' י"ד ובפי' הרא"ש לחלה כאן וגרסינן עלה בירושלמי וכו' דתנינן תמן עיסה שנילושה במשקה והוכשרה במי פירות ונגע בה טבול יום (עשר מלות אחרונות ליתא לפנינו) וכו' עכ"ל ובאו"ז ח"א סי' דכ"ה דאמר עלה בירושלמי ר"י בר חנינא ר' אליעזר בן יהודה איש ברתותא היא דתנינן תמן בסמ' טבול יום עיסה שהוכשרה במשקין ונילושה במי פירות וכו' וע"ש שמפרש כל הסוגיא וכן מובא הירושלמי באו"ז שם סי' תשס"ח ועי' בהשגות הראב"ד ה' טומאת אוכלין פ"א ה"ד שמביא בשנויים.

פ"ב ה"ג דר"א בן יהודה איש בירתותא היא. בספרי הקדמונים הנ"ל איש ברתותא. ובסדר הדורות צד 63 הביאו מחלה ע"ח. והמגי' משכיל לאיתן ז"ל השיגו שלא נמצא שם כי בחלה לא נזכר כלל ושהעתיק הדברים מספר נחלת שמעוני ולא ידע שכוונת הסד"ה להנ"ל. ושצ"ל בסדר הדורות חלה נ"ח והכוונה לדף נ"ח בד' קראקא בירושלמי.

פ"ב ה"ג לא פסל אלא מקום מגעו. בחי' מהר"י קורקוס (ה' בכורים פ"ו ה"א) הגי' לא פסל את כולה אלא מקום מגעו בלבד וכן בפי' הרא"ש הנ"ל.

פ"ב ה"ג אין מי פירות מחוורין לטומאה. בר"ש טבול יום פ"ג משנה ד' מביא הירושלמי וגורס אין מי פירות מחברין (מחוורין) לטומאה מודה הוא הכא שמי פירות מחברין לחלה עכ"ל ובשו"ת הרשב"א סי' תס"ד בירושלמי וכו' ואע"ג דר"ע אמר תמן אין מי פירות מחברין לטומאה מודה הוא שמי פירות מחברין (מחוורין) לחלה דרבי אבא (בא) בשם ריב"ל אין לך מחבר (מחוור) אלא שבעת המשקין (בלבד) עכ"ל ובאו"ז ח"א סי' תשס"ח מאריך בזה. ובחי' מהר"י קורקוס הנ"ל ור' יוחנן אמר דברי הכל היא תמן אין מי פירות מחוורין להכשיר (לטומאה) הכא (מודי הוא הכא) וכו'.

פ"ב ה"ג ר' בא ר' חייה. בר"ש שם ר' חייא ור' אבא בשם ריב"ל ובשו"ת הרשב"א הנ"ל רבי אבא בשם דבי יהושע בן לוי. וברא"ש ה' חלה סי' ג' ר' חייא בר אבא בשם ריב"ל אין לך מחבר מכולם (ליתא) וכו' עכ"ל וכן מובא הרא"ש בב"י יו"ד סי' שכ"ט.

פ"ב ה"ג רבי יוסי בעי. באו"ז שם בירושלמי אההיא דריב"ל אמר בעי מה את אמרת לחלה או (ליתא) לטומאה אין תימר לחלה כל שכן לטומאה אין תימר לטומאה הא לחלה לא וכו'. ובשו"ת הרשב"א הנ"ל ר' יוסי בעי מה איתאמרה לחלה או לטומאה וכו' וכן בפי' הרא"ש בחלה פ"ב משנה ג' ובתשובת הרא"ש כלל ב' סי' י"ד.

פ"ב ה"ג ר"י פשיטא ליה לחלה. בפי' הרא"ש ובשו"ת הרשב"א הנ"ל רבי יונה פשיט ליה לחלה איתאמרת (ליתא).

פ"ב ה"ג דבי יונה כדעתיה. באו"ז הנ"ל ד' יונה כדעתיה דר' יונה תני ר' שמעון בן יוחי ריב"ל תני ר' שמעון בן יוחי ר' טרפון אומר נאמר כאן חלה ונאמר כאן חלת לחם שמן מה להלן עשויה בשמן אף חלה האמורה כאן עשויה בשמן ושמן אחד משבעת המשקין עכ"ל וגי' האו"ז ביושרה. ובפי' הרא"ש בחלה כאן רבי יונה לדעתיה דתני רבי יונה ברבי (צ"ל כרבי) שמעון ב"י ר' טרפון אומר וכו' עכ"ל וכן בתשובת הרא"ש הנ"ל. ובשו"ת הרשב"א הנ"ל דר' יונה תני ברבי רשב"י וכו'.

פ"ב ה"ג רבי יהושע בן לוי תני דרשב"י. תשע מלות אלו ליתא בהרא"ש ה' חלה וכן הנכון.

פ"ב ה"ג נאמר כאן חלה. בשו"ת הרשב"א הנ"ל נאמר כאן חלה ונאמר להלן חלה (ליתא) וחלת וכו'.

פ"ב ה"ג רבי יוסי בשם וכו'. בכ"י רש"ס האשה יושבת וכו'. וקאי על מתניתין ר"י בש"ד שבתי ר' חייא בר ווא וכו'.

פ"ב ה"ג לחלה ולנט"י. בבבלי פסחים מ"ו ע"א לגבל ולתפלה ולנט"י. זע"ש בפי' ר"ח. וברדב"ז ה' בכורים פ"ח הי"א ירושלמי וכו' לחלה ולנטילת ידים ד' מילין ובכ"מ שם נראה שהיה לפניו בירושלמי כאן כגרסת הבבלי פסחים הנ"ל. ובחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ח הי"א אדם מהלך עד (ליתא) ד' מילין. ובפי' הרא"ש מפרש בירושלמי דעד ד' מילין חייב לעשותה בטהרה וכו'.

פ"ב ה"ג הני המים שלפני המזון. בר"ש ידים פ"א משנה א' ובירושלמי דחלה פרק ב' וכו' ואמרינן התם תני המים שלפני המזון רשות ושלאחר המזון הובה אלא שבראשונים נוטל ומפסיק ובשניה (ובשניים) נוטל ואינו מפסיק מהו נוטל (ליתא) ומפסיק רבי יעקב ב"א אמר נוטל ושונה ר' שמואל (יעקב) בר (בר רב) יצחק בעי נוטל ושונה ואת מר (אמרת) רשות אית (אין) דבעי מימר מהלך (ליתא) ארבעת מיל (מילין) ואת מר (אמרת) רשות וא"ר (אמר) ר"י בר אידי על הראשונים נאכל וכו' שלש נפשות עכ"ל וכן הגירסא בתורת הבית להרשב"א (בית ששי שער שני) ע"ש. ובב"י טור או"ח סי' קס"ב מדכתב רבינו שמשון על משנה זו דאיתא בירושלמי התם תני המים וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ג נוטל ושונה. בתמים דעים סי' ס"ו ופי' בירושלמי מהו להפסיק שהוא צריך ליטול ולשנות וכו' ועי' אהבת ציון לברכות צד 184.

פ"ב ה"ג נוטל ושונה ואת אמרת רשות. בבדק הבית ברשב"א שם פי' רבי שמואל בר רב יצחק מתמיה כיון שדקדקו חכמים לומר להיות נוטל ושונה היאך אתה אומר רשות ואחרים שואלין כיון שאתה אומר במים הראשונים שצריך להלך בשבילן ארבעה מילין כמו שנזכר באותה שמועה למעלה בירושלמי האיך אתה אומר רשות עכ"ל.

פ"ב ה"ד במשנה העושה עיסתו קבין וכו'. בתוס' פסחים מ"ו ע"ב ד"ה הואיל והכי תניא בהדיא במס' חלה דתנן העושה עיסתו קבין קבין (ליתא) פטור מן החלה עד שישוכו וכו' ע"ש. ובד' אמשטרדם הגי' העושה עיסתו קביים. וכן הגי' באגודה ובשטה מקובצת בכורות ד' כ"ז ע"א ד"ה אוכל ובפי' הרא"ש בחלה כאן סי' ד' פי' קביים קב קב בפני עצמן. ובמתניתא דב"מ עד שישובו וכן בד"וו כאן. ובחי' מהר"י קורקוס בה' בבורים פ"ו הט"ז עד שישוך. וביראים סי' קמ"ח העושה עיסתו קבין וכו' עד שינשכו. ובתוס' נדה ז' ע"א ד"ה ומקפת דהכי תנא במס' חלה העושה עיסתו קביים וכו' ובתוס' הרא"ש נדה ה' ע"א העושה עיסתו קבים. ובסמ"ג לאוין ע"ט דתנן העושה עיסתו קביים וכו' פי' קב קב וכו' עכ"ל. ובהגהות דשייכי לס' זרעים דתנן העושה עיסתו קביים פטור מן החלה וכו' וכן באו"ז ח"א סי' רכ"ו.

פ"ב ה"ד במשנה ר"א אומר אף הרודה וכו'. ברוקח סי' שנ"ט בפרק ב' דחלה ר' אליעזר אומר אף הרודה ונותנו בסל (ונותן לסל) הסל מצרפן לחלה פי' אם לא לש כשיעור חלה כי אם חצי עומר ועוד עיסה פחות מעומר כשיתנו

בסל

בסל חייב ליקח חלה עכ"ל ובתשובות מהר"ם ברבי ברוך סי' שמ"ו (הוצאת הרב רנ"ר ז"ל) וכתבת דר' אלעזר לא אמר הסל מצרפן אלא לחומרא בפחות מכשיעור לחייבו על ידי צירוף אבל לקולא לא וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"ד במשנה אף הרודה ונותן וכו'. בבבלי פסחים מ"ח ע"ב וש"נ דתנן רבי אליעזר אומר הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה. ובתוס' שם ד"ה לא תימא דלא משמע הכי במס' חלה דתנן העושה עיסתו קבין פטור (פטורין) מן החלה (לפנינו ונגעו זה בזה) עד שישוכו ר"א אמר אף הרודה וכו' אלמא לא בעי ר' אליעזר שישוכו ואי לא גרם אף אתו שפיר דמצי למימר דבעי תרתי שישוכו ויתנם לסל עכ"ל ועי' בר"ש חלה פ"ב משנה ב'. ובתוס' הרא"ש נדה ח' ע"א ואם לא גרם אף במילתיה דר' אליעזר ניחא דאיכא למימר דר"א בעי תרתי צירוף סל עם נשיכה ואי גריס אף וכו' עכ"ל ובכת"י רש"ס הגי' ר"א אומר הרודה נותן לסל והסל מצרפן לחלה. ובחי' מהר"י קורקוס הנ"ל אף הרודה ונתן (ונותן) להוך (ליתא) הסל (לסל) וכו'.

פ"ב ה"ד הדא אמרה עגבות וכו'. בבבלי ברכות כ"ד ע"א נאמר זה בשם רב הונא ורנב"י חולק ע"ז.

פ"ב ה"ד עגבות אין בהן משום ערוה. בפי' רב נסים גאון בברכות כ"ד ע"א הא מילתא מיפרשא בפרק ב' דמס' חלה בגמרא דבני מערבא הדא אמרה עגבות אין בהם (בהן) משום ערוה הדא דאתמר (דאת אמר) לברכה אבל להביט אפילו כל שהוא אסור להביט (ליתא) כהדא דתני המסתכל בעקיבה של אשה כמסתכל בבית הרחם וכו' עכ"ל וכן מובא הירושלמי ברא"ש ה' חלה סי' ג' ובפי' הרא"ש בחלה כאן ובכ"י דש"ס הגירסא מפני שהיא יכולה לכסות (הסיפא דמהניתין) הדא אמרה וכו'.

פ"ב ה"ד קול באשה ערוה. ברוקח סי' שמ"ה ואיתא נמי בירושלמי שער באשה ערוה (ג' מלות ליתא ועי' ברכות כ"ד ע"א) קול באשה ערוה עכ"ל ובילקוט שה"ש רב ששת (שמואל) אמר קול וכו'.

פ"ב ה"ד רב הונא אמר וכו' אסור. בבבלי ברכות כ"ה ע"א רב הונא אמר מותר.

פ"ב ה"ד א"ר מנא אע"ג דלא אמר ר' יוסי, נראה שצ"ל רבי יוסי רבי כמו שהוא לקמן בזה הפרק ה"ו ובכמה מקומות.

פ"ב ה"ד אי ארבעת מיל. בד' קושטאנטינא או דילמא ארבעה.

פ"ב ה"ד וקסרין לאו וכו'. פי' קסרין איננה רחוקה ד' מילין, והמאמר בניחותא.

פ"ב ה"ד ר' אמי הורי בכפר שמי. בד' קושטאנטינא כפר שמאי, ובחי' רדב"ז ה' בכורים פ"ח הי"א מובא הירושלמי. ובערוך השלם ערך גונת שימאי כתוב ולפ"ד אחת היא עם כפר שאמי (!) בירושלמי חלה פ"ב וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ד ר' אמי הורי בכפר. גם ממקום אחר נודע שר' אמי דר בכפר עי' ירושלמי שבת (ספט"ז) ונדרים (פ"ד ה"ט) ביומי דר' אמי נפלה דליקה בכפר ואפיק ר' אמי כרוז וכו' וע"ש ששם חסר שם הכפר ויש למלאות החסרון מירושלמי דילן.

פ"ב ה"ד דר"ע אמר יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין. בשו"ת בשמים ראש סי' קפ"ח ואדרבא הרי הירושלמי אומר בהדיא בהיפך דמי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבים אלא שהרשב"א ז"ל חלק ע"ז וכו' עכ"ל ובירושלמי פסחים פ"ג ה"ג מתניתא בשנטמאת לאחר גלגולה אבל אם נטמאת קודם לגלגולה יעשנה קבין. ובפי' מהר"ם חלאוה פסחים מ"ו ע"א והכי איתא בירושלמי דגרסי' התם הדא דתימא בשגלגלה ואח"כ נטמאת אבל אם נטמאת

ואח"כ

זאח"כ גלגל דברי הכל (ב' מלות אחרונות ליתא) יעשנה קבין. ובמנהיג (צד 79 ד. ברלין) מובא בשנוי וז"ל ירושלמי מתני' בשנטמאת עד שלא נלגלה אבל אם נטמאת לאחר גלגולה יעשנה קבין (בתומה) לפוטרה מחלה והלא כבר נתחייבה בחלה וכו' הבין מפרשינן ליה לירושלמי לדעת הגאון ויישר אב"ן עכ"ל ובר"ש חלה פ"ג משנה א' דקאמר בירושלמי מתני' בשנטמאת קודם גלגולה אבל אם נטמאת אחר גלגולה יעשנה קבין כלומר פחות מכשיעור ואדרבה איפכא נראה וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ה במשנה והקמח אם יש בו כשיעור חייבת בחלה ואסורה לזרים. במתניתא דבני מערבא חייב בחלה (וכן הוא באו"ז ח"א סי' רכ"ז) ואסורה לזרים. ובחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ח ה"א וגירסת רבינו (הרמב"ם) במשנה ואסורה לזרים ולכך פירשה דאחלה שמפרייש קאי וגירסת רבינו שמשון ואסור לזרים וע"כ אקמח קאי ודעת. הרא"ש כשיטת רבינו שמשון עכ"ל ובפי ר"י בן מ"צ ואסור לזרים פי' הקמח של כהן כלומר לתוטרא עכ"ל.

פ"ב ה"ה במשנה מעשה וכו' ותיקן לאחר. באו"ז הנ"ל מעשה היה (ליתא) בו' ותיקן לאחרים.

פ"ב ה"ה ר' יונה ר"ח בשם ר' יוחנן. באו"ז ח"א סי' רכ"ו ירושלמי אמר (ליתא) ר' יונה אמר (ליתא) ר' חייא בשם ר' אחא (יוחנן) ר' אמי בשם ר' יוחנן (ר' יוסי ר' אימי בשם ר"י) והוא (והן) שנשכו אית תניי תני הסל מצרפן (מצטרף) ואין התנור מצרפן (מצרף) ואית תניי תני התנור מצרפן (התנור מצרף ואין הסל מצרף) א"ר יוחנן (איתיתיה מדחילפי) נשכו כאן וכאן מצטרף (מצרף) וכו' ומתני' (מתני') כגון אילין ריפתא דבבל וכו' עכ"ל ובתוס' הרא"ש נדה ח' ע"א ובירושלמי פליגי תנאי אית·תניי תני הסל מצרף וכו' אלמא שייך נשיכה בתנור ובסל עכ"ל ובפסקי חלה להרשב"א ד' ז' ע"ב אבל בירושלמי גרסינן אית תני תני הסל וכו'. וברש"י פסחים ד' מ"ב ע"ב תנור מצרפן אף תנור מצרפן אעפ"י שלא נתן לסל עכ"ל ובהגהות הגר"א שם בירושלמי איתא דוקא תנור ולא סל עכ"ל.

פ"ב ה"ה ר' יונה ר"ח בשם ר' יוחנן. בד' אמשטרדם זיטאמיר ופיטר' משובש. ובפי' ר"י בן מ"צ כאן הגי' א"ר יונה א"ד חייא א"ר יוחנן והוא שנשכו אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כדברי ר"א עכ"ל ותשע מלות אחרונות ליתא בירושלמי לפנינו רק בבבלי פסחים מ"ח ע"ב.

פ"ב ה"ה אית תניי תני הסל מצטרף. בב"י יו"ד סי' שכ"ו אבל בירושלמי גרסינן אית תנא תני הסל מצרף ואין התנור מצרף ואית תנא תני וכו' ואפשר לומר שהרמב"ם מפרש דהני תנאי דפליגי בירושלמי הם רבי אליעזר ורבי יהושע (בבבלי פסחים מ"ח ע"א) וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"ה א"ר יוחנן איתיתיה מדהילפיי. תרומות פ"א ה"ט.

פ"ב ה"ה מתניתא כגון אילין ריפתא דבבל. בבבלי פסחים מ"ח ע"ב כברות של בבל שנושכות זו מזו מצטרפות ועי' לעיל שם.

פ"ב ה"ה אף הוא קלקל לעצמו. באו"ז ח"א סי' רכ"ז ירושלמי קלקל לעצמו ואכלה ואיתעניש ותיקן לאחרים דאינון אכלין ותלון (ותליי) ביה אית תניי תני תיקן לעצמו וקלקל לאחרים תיקן לעצמו מכל מקום אכלה קלקל (וקלקל) לאחרים דאינון סברין מימר וכו'.

פ"ב ה"ה ואכלה ואתענש. בד' קושטאנטינא דאכל ואתענש ותקן לאחרים

דאכלי

דאכלי ותליי בזה. ובפיהמ"ש להרמב"ם בחלה פ"ב משנה ה' והוא אמרם בגמרא קלקל לעצמו ואכלה ואיענש ותיקן לאחרים דאינון אוכלין ותולין ביה עכ"ל.

פ"ב ה"ה סברין מימר שהוא פטור. באו"ז הנ"ל סברין שהיא פטורה והיא חייבת עכ"ל וכן מובא הירושלמי בערוך ערך קפש ע"ש. ובה' חלה להרא"ש סי' ד' דאינון סברי דהיא מותרת והיא אסורה.

פ"ב ה"ו במשנה חמשת רבעים קמח חייבין בחלה. בכת"י רש"ס חמשת רבעים קמח ועוד חייבין בחלה. ואח"כ ראיתי בס' יראים שיצא לאור מכתב יד (ווילנא תרס"א) כדתנן בחלה פ"ב חמשת רבעים קמח ועוד עכ"ל וכן מובאה המשנה בשבת ע"ו ע"ב וע"ש בפיר"ח. ובערובין פ"ג ע"ב מכאן אמרו ז' רבעים קמח ועוד חייבת בחלה וע"ש בתוס' ד"ה שבעת ולעיל פ"א משנה ד' ובר"ש כאן. ובשו"ת הרשב"א סי' תס"א בפ"ב של חלה חמשת רבעים (קמח) חייבים בחלה עכ"ל.

פ"ב ה"ו במשנה חמשת רבעים קמח. בכת"י רש"ס מוסיף וז"ל: גמרא, תמן תנינן (עדיות פ"א משנה ב') שמאי אומר מקב חלה והלל אומר מקביים וכו' טעמיה דשמאי והלל עישור מלבר (בתוס' שבת ט"ו ע"א ד"ה שמאי בירושלמי מפרש טעמא דשמאי והלל משום דאיפה י"ח קבים ועשירית מלבר היינו ב' קבים וכו'. וביראים (שיצא לאור מכת"י סי' קמ"ח) וכמה עיסת מדבר עשירית האיפה כשתתן העומר וכו' כך מפורש הטעם בירושלמי עכ"ל ובסמ"ג עשין קמ"א (ד' פ"ה ע"א) ומפרש מחלוקתם בירושלמי בזה המקרא והעומר עשירית האיפה הוא והאיפה שלש סאין והסאה ששה קבין נמצאת האיפה י"ח קבין נמצא העישור מלבר וכו' עכ"ל ובירושלמי שלפנינו ליתא זה ורק המקור היחידי לזה המה דברי רש"ס הנ"ל. והראב"ד בעדיות שם ובר"ש חלה פ"ב משנה ו' מביאים זה בשם יש מפרשים ולא משם הירושלמי) כמה דהימר תמן (ספרי נשא ג' ועי' במאיר עין שם) ויסף חמישיתו עליו שיהא הוא וחומשו חמשה במה פליגין שמאי סבר עריסותיכם תרתי סעודות ראשית מכל סעודה וסעודה והלל סבר ראשית אחת לשתי סעודות ורבנן פליגי עליה דהלל בחדא וסברי כוותיה בחדא פליגי עליה בחדא דעישור מלגיו הוא דהוי וסברי כוותיה בחדא דראשית אחת לתרתי סעודתא. מאי קב ומחצה ומאי הגדילו המדות בדתניא (בבלי עירובין ד' פ"ג ע"א) ראשית עריסותיכם כדי עיסתכם וכמה עיסתכם כדי עיסת מדבר וכמה עיסת מדבר דכתיב והעומר עשירית האיפה הוא מכאן אמרו שבעת רבעים קמח ועוד חייבין בחלה שהן שש ירושלמיות שהן חמש של צפורי מכאן אמרו האוכל כמדה זו הרי זה בריא ומבורך יתר על בן רעבתן פחות מכאן מקולקל במעיו. ר' יוסי אומר וכו' מאי טעמא דר' יוסי קסבר כיון דמעיסת מדבר גמרי' כיון דאינהו בחלה לא מיהייבי ותו דקא מוזהרי בבל תותירו א"כ כולי עשירית האיפה דאכיל הוא דהויא ש"מ דחלה דחייב רחמנא בתר הכי בר משיעור אכילה הוא דמחייב דאי אמרת משיעורא גופה הוא דמחייב א"כ בצרת לה שיעורא דאכילה ותניא פחות מכאן מקולקל במעיו עכ"ל רש"ס ומה שהסגרתי בין שתי חצאי עגולות העירותי אני. וחושב אני שכל דברי רש"ס בזה הוא העתק מגמרא שלו לעדיות שחבר הרש"ס. ושאלתי את הרב ר' דוד גינצבורג נ"י בפטרבורג שיעיין בטובו אם נמצאו הדברים בשלימות במס' עדיות להרש"ס והשיב לי שכן הוא שהדברים הם על המשנה דעדיות פ"א משנה ב'. ולא יפלא בעינינו איך לקח הרש"ס את

דבריו

דבריו ושם בגוף הגמרא. דחלה כאן. כי גם בעל שדה יהושע שינה הרבה וגרע והוסיף בגוף הירושלמי.

פ"ב ה"ו במשנה הן וסובן ומורסנן. בה' חלה להרמב"ן ד' מ"ג ע"ב הן ושאורן ומורסנן. ובאו"ז ח"א סי' רכ"ח הן ושאורן וסובן וכו' וכן הוא בה' חלה להרא"ש סי' ב' וכן במתניתא דב"ם. ובפסקי חלה להרשב"א (ד' ג' ע"א). ובכ"י רש"ס הן ושיאורן וסובן ומורסנן חמשת רבעים ועוד (ליתא) חייבין. ועי' שבת ע"ו ע"ב.

פ"ב ה"ו במשנה נוטל מורסנן מתוכן. בר"ן פסחים פ"ב סי' תשב"ז ותנן נטל סובן (ליתא) ומורסנן מתוכ' וחזר לתוכה (לתוכן) פטורין מן החלה (ב' מלות אחרונות ליתא) וכו' עכ"ל וברישא דמתניתין כתוב וסובן ומורסנן ועפי"ז גרסת הר"ן נכונה ועי' ברע"ב כאן. ובפי' הרא"ש בחלה פ"א משנה ד' ועוד דקתני סיפא נטל (ניטל) מורסנן (מתוכן) וחזר לתוכן וכו'. ובחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ו הט"ו נטל סיבן ומורסנן.

פ"ב ה"ו קב טיברני. בשבת פ"ח ה"א חצי שמינית טברנית הישנה.

פ"ב ה"ו חד חליטר שאל. במגן אבות להרשב"ץ פ"ד משנה י"ב ובמסכת חלה יש חליטר והוא מוכר חלוטין וכן שם נחתומר (לפנינו בחלה נחתום, ובירו' בבא בתרא פ"ב ה"ג חד נחתומר) והוא הנחתום וכן פי' שם הרב ר' יהודה בר' יקר ז"ל עכ"ל ופי' הרב ר' יהודה בר' יקר על הירושלמי מובא גם בשו"ת הרשב"א סי' תקכ"ג. ובשטה מקובצת בנדרים נזכר כמה פעמים חי' ר' יהודה בן יקר מהרא"ם ובשו"ת הרשב"ש סי' ע"ג ובספר מעין גנים שחבר הרב ר' יהודה בר יקר בפירוש סדר תפלות כתב וכו'. הספר מעין גנים לא בא זכרו באוצר הספרים להרה"ח בן יעקב ז"ל.

פ"ב ה"ו ויאמר ליה תלתא ופליג. במלואים למשביר ערך תלתא אבל לדעתי יש ט"ס בירושלמי וצ"ל ויאמר לו קבתא ופליג פי' למה אמר לו בלשון ארבע רביעית היה לו לאמר בקצור לעשות מקב וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ו אר"ז קבייא באתריהון. מלת קביא ליתא בכ"י רש"ס.

פ"ב ה"ו א"ר יוחנן דרך עיסה וכו'. באו"ז ח"א סי' רכ"ח ירושלמי אמר ר"י דרך עיסה שנו כאן אמר רשב"ל רשב"ג היא דרשב"ג אומר וכו' תלמידו דר' חייא בר בא בשם ר' ליליינא (ובכ"י רש"ס דר' חייא רבא בר לוליתא, ובחי' מהרי"ט אלגאזי בה' חלה להרמב"ן ד' מ"ט דרבי חייא רובה בר לוליה ולפנינו תלמידוהי דר"ח רובא בר לוליתא ובנזיר פ"ה ה"ד תלמידוהי דר' חייה בר לוליינא וכן הוא בשבועות פ"ח ה"ט. והמעיין הלומד יראה שגרסת האו"ז הנכונה. ובסדר הדורות (צד 260) ערך ערך מיוחד לבר לוליתא והראה מקורו מכאן) בשם ריב"ל וכו' ע"ש ובה' חלה להרא"ש סי' ד' ומה שפטר כשחזר להוכו מפרש בירושלמי א"ר יוחנן דרך עיסה שנו וכו' עכ"ל ובה' חלה להרמב"ן ירושלמי ר' יוחנן אמר דרך עיסה שנו כאן (וכאן) מכיון שניטל וכו'. ובפסקי חלה להרשב"א (ד' ג' ע"א) ופרשו בירושלמי אמר ר"י דרך עיסה שנו כל שלא ניטל מורסן מתוכן זו דרך עיסה עכ"ל ובפי' מהר"י בן מ"צ אמר רבי יוחנן דרך עיסה שנינו (שנו) פי' ידרך העיסה להיות שם קמח ושאור ומורסן עכ"ל.

פ"ב ה"ו אמר רשב"ל דרבן שמעון ב"ג היא. עי' לקמן בפ"ג ה"ו מתניתא כדרשב"ג.

פ"ב ה"ו מכיון שניטל מירסנן. בד' קושטנטינא מכיון שנטל סובנן ומורסנן. ובחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ו הי"ח מכיון שניטל סובן ומורסנן.

פ"ב

פ"ב ה"ז תני אמר ד' יורה מפני מה וכו'. המאמר משובש והגי' הנכונה באו"ז ח"א סי' רכ"ט וז"ל ירושלמי תני אמר ר' יהודה (יודה) מפני מה אמרו בעל הבית אחד מעשרים וארבעה ונחתום אחד מארבעים ושמונה אלא הנחתום עינו רעה (לפנינו בשבוש שהנחתום עינו יפה. וכן גרס בשבוש הר"י קורקוס בה' בכורים פ"ה ה"ב ובתוספתא חלה פ"א הוצאת צוקערמאנדל הגרסא כגי' האו"ז בירושלמי ובן כד' קושטנטינא בירושלמי ובפי' הרא"ש בחלה בשם הירושלמי) בעיסתו בעל הבית עינו יפה (רעה) בעיסתו וחכמים אומרים לא משום (משם) זה הוא (ובד' קושט' לא מן השם הוא זה וכן בחי' מהר"י קורקוס הנ"ל) זה ולא מטעם זה אלא ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן עשה שיתננו (שינתנו) לאהרן (ליתא) הכהן בבהונתו אלא הנחתום (שהנחתום) עיסהו מרובה ויש בה בדי מתנה לכהן (אפילו כשמפריש אחד מארבעים ושמונה יש בה כדי מתנה לבהן) ובעל הבית ע"י שעיסתו מעוטה אין בה כדי מתנה לכהן (ולכך הוא מפריש אחד מכ"ד) ופרכינן והא תנינן העושה עיסה לעצמו והעושה למשתה בנו אחד מכ"ד (וכי עביד למשתה בנו עיסה מרובה הוא דעביד ויפריש אחד מארבעים ושמונה) ומשנינן שלא לחלוק (החלוק) בעיסת (לעיסת) בעל הבית והא תנינן (והתנינן) נטמאת עיסתה שוגגת או אנוסה מפריש אחד מארבעים ושמונה (תשע מלות אחרונות חסרות לפנינו וקאי על משנתינו לעיל. והחת זה כתוב הרישא דמתני' וכן האשה שהיא עושה וכו') אמר ר' מני (מלה אחרונה חסר לפנינו) בלמודית להיות מפרשת אחד מארבעים ושמונה אבל בלמודה להיות מפרשת אחד מעשרים וארבעה (בד' אמשטרדם אחד ממ"ח) אפילו כי נטמאת בשוגג מפריש אחד מכ"ד (ו' מלות מהאו"ז בעצמו, וכן לעיל סגרתי הדברים מהאו"ז בעצמו) כדי שלא יהא חוטא נשכר עכ"ל ובהגהות מימוני דשייכי לספר זרעים, וטעמא אמרו בירושלמי נחתום עיסתו מרובה ויש בה בדי מתנה לכהן בעל הבית עיסתו וכו' ע"ש ובמעדני יום טוב בה' חלה להרא"ש סי' ד' אות ו'.

פ"ב ה"ז ובעל הבית רעה בעיסתו. בה' חלה להרא"ש סי' ד' ירושלמי תניא אמר ר"י מפני מה אמרו בעל הבית אחד מכ"ד מפני שעינו יפה בעיסתו וחכ"א לא מפני השם הוא זה (משם זה הוא) אלא בעל הבית עיסתו מעוטה וכו' עכ"ל ועי' לעיל. ובמעדני יום טוב שם כך העתיק הר"ש וכו' אבל בירושלמי מצאתי הגי' להפך וכו' ובר"ש חלה פ"ב משנה ז' מובא הירושלמי בשנויים. ובגבה במדבר פ' י"ח ומפריש חלה צריך שיפריש אחת מארבעים ושלש ותומש מן התורה למנין חלה. וזה שלא כהירושלמי.

פ"ב ה"ז שהנחתום עיסתו מרובה. בערוך ערך עשר ירושלמי נחתום עיסתו מרובה ויש בה כדי מתנה לכהן וכו' ע"ש. ובספר אדם וחוה (נתיב כ"א חלק ג') ובירושלמי כתבו שהנחתום עיסתו מרובה ובעל הבית עיסתו מועטת וכו' ובפי' הרא"ש בחלה ירושלמי וכו' וחכמים אומרים מן השם (משם) הוא זה אלא בעל הבית עסתו מעוטה ואין בה כדי מתנה לכהן נחתום עיסתו מרובה וכו'.

פ"ב ה"ז בשעה שהיא עושה לביתה עינה רעה בעיסתה. צ"ל עינה יפה בעיסתה בשעה שהיא עושה למכור בשוק עינה רעה (לפנינו יפה) בעיסתה.

פ"ב ה"ז אמר רבי סתניתא בלימודת. בכת"י רש"ס נטמאת שוגגת וכו' א"ר מתניה בלמודה להיות מפרשת אחד מכ"ד (ממ"ח) אבל בלמודה להיות מפרשת אחד ממ"ח (מכ"ד) מפרשת אחד מכ"ד כי שלא יהא החוטא נשכר

עכ"ל

עכ"ל וכגי' בש"ס כן הוא בר"ש ח'ה פ"ב משנה ז'. ובפי' הרא"ש בחלה (בס' פי שנים) וקאמר עלה בירושלמי א"ר מתנא בלמודת וכו'.

פ"ב ה"ז ניתני כדי שלא. צ"ל נוהגת כדי וכו'.

פ"ב ה"ח במשנה ר' ליעזר אומר מטלית מן הטהור. במרדכי פסחים פרק ג' סי' תקצ"ט בשם ספר יראים ותנן נמי בפרק ב' דחלה ומייתינן לה בסוטה פרק כשם (ד' ל' ע"א) רבי אליעזר אומר ניטלת מן הטהור על הטמא וכו' ע"ש ובראבי"ה סי' קס"ו. ובשבלי הלקט השלם סי' רי"ב ותנן נמי בחלה פ"ב ר' אליעזר אומר ניטלת מן הטהור על הטמא וכו' כדי ליטול מן המוקף עכ"ל ועי' בסוטה שם ובתוס' שאנץ שם. ובר"ש תרומות פ"ב משנה א' במס' חלה גבי חלה תנן ר"א אומר ניטלת מן הטהור על הטמא וכו' ע"ש ובב"מ ה' בכורים פ"ז הי"ב תנן ר"א אומר ניטלת מן הטהור על הטמא ביצד שתי עיסות (ה' מלות ליתא) וכו' ובד' קושטנטינא בירושלמי כאן הגי' ר' אליעזר או' החלה נטלת מן הטהור וכו'.

פ"ב ה"ח במשנה נוטל כדי חלה, בעיטור (ה' מצה ומרור) נוטל ככר חלה וכו'.

פ"ב ה"ח במשנה ונותן פחות מכביצה באמצע. בספר יראים (שיצא לאור מכת"י בסי' קמ"ח) הגי' ונותן פחות מכשיעור באמצע. ובעיטור (ה' מצה ומרור ד' קכ"ח) והא דתנן מניח פחות מרביעית (מכביצה) באמצע וכו'.

פ"ב ה"ח דבר שהוא מקפיד על תערובתו אין הבית מצטרף. בספר התרומה סי' פ"א וכן משמע בירושלמי במסכת חלה דבר שהוא מקפיד על תערובתו אין הבית מצרף (מצטרף) דבר שאין מקפיד על תערובתו הבית מצרף (מצטרף) ונראה דבמקום הבית גרסינן הכלי מצרף וכו' ע"ש. ובאו"ז ח"א סי' רכ"ז דקיי"ל בירושלמי דכל דבר שאינו מקפיד על תערובתו הבית מצרף עכ"ל ושם סי' ר"ל ירושלמי ואין הבית מצטרף דבר שהוא מקפיד על תערובתו אין הבית מצרף וכו' לכאורה מסתייעא מילתא מפרק אלו עוברין ירושלמי דפריך התם אדר"א וכו' ופריך תמן א"ר ירמיה בשם ר' זעירא שני חצאי זתים פי' של חמץ בתוך הבית אין מצרף בתוך הכלי הכלי מצרף והבא הוא אומר הכין וכו' א"ר ירמיה תמן עד שהוא באויר הבית מצרף לחלה ואין קרקע הבית מצרף לחמץ (ט"ו מלות אחרונות חסרות לפנינו בפסחים פ"ג ה"ב בכל ההוצאות) וכו' ע"ש. ובאו"ז ח"ב סי' רנ"ו כדאמרינן כל שמקפיד על תערובתו הכלי מצרף עכ"ל ווה סותר למ"ש לעיל באו"ז בחלק א' בשני מקומות? ווה כי בחלק ב' כתב בשם ר' שמואל מפלייש ולר' שמואל היה כת"י משונה מהירושלמי מכפי שהיה להאו"ז. ובסמ"ג עשין קמ"א וכן בירושלמי דמס' חלה גרסינן דבר שמקפיד על תערובתו אין הבית מצרף ורוב העולם מגיהין שם אין הכלי מצרף עכ"ל ובסמ"ג לווין ע"ט ודווקא שאין בכל אחת כשיעור צריך שניהם צירוף וכו' מהני בכל דבר שאינו מקפיד על תערובתו כדאמרי' בירושלמי עכ"ל ובתוס' הרא"ש נדה ה' ע"א כדמוכח בירושלמי בפ"ב דחלה דאמרינן התם דבר שמקפיד על תערובתו אין הכלי מצרף (הבית מצטרף) עכ"ל וכן הוא בה' חלה להרא"ש סי' ד'. ובהגהות בתוס' נדה ו' ע"א וכן משמע קצת בירושלמי דאמר במס' חלה בפ"ב דבר שהוא מקפיד על חבורו אין הבית מצטרף (ושם הגיהו: נראה במקום בית גרסינן כלי) אינו מקפיד על תערובתו הכלי מצרף עכ"ל ובהגהת מיימיני דשייכי לסדר זרעים כדאיתא בירושלמי דמס' חלה כיון שאין מקפיד על תערובתו וכו' עכ"ל ובמרדכי פסחים סי' תקצ"ט ומהרץ בירושלמי משום דהוי דבר שהוא

מקפיד

מקפיד על תערובתו על כן אין הכלי מצרפן עכ"ל ובעיטור (ה' מצה ומרור ד' קכ"ח) מדקא מקשינן בירושלמי (בדרך אגב נלמד מדברי העיטור הפי' הנכון בירושלמי שהיא קושיא) ואין הבית מצטרף ומשני ש"מ אם היו שניהם טהורות הביה מצרפן להיות מן המוקף וכו' עכ"ל ומובא העיטור בשבלי הלקט השלם סי' רי"ב ד' פ"ח ע"א. ובפסקי חלה להרשב"א (ד' ז' ע"ב) וכדאמר בירושלמי בפ"ג של חלה דבר שהוא מקפיד על תערובת תחלה אין הכלי מצרפן ועי' בשו"ת מהר"ם בר"ב סי' שכ"ב הירושלמי מקשה אותם ומתרץ וכו' ע"ש ובפי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ז הי"ב והנכון בזה מה שאמרו בירושלמי על משנה זו ז"ל ואין הבית מצרף פי' בתמיה ומשני דבר וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ח עיסה טמאה וכו'. בתוס' הרא"ש נדה שם עיסה טהורה ועיסה טמאה עשו אותו (ליתא) כדבר שמקפיד על תערובתו בעיסה תחלה (ועיסתה חלה) אבל בעיסה שניה אין לשני מגע אצל הטבל עכ"ל וכן הוא בה' חלה להרא"ש סי' ד'. ובדפוסים הישנים שם הגי' אין לכלי מגע אצל הטבל. ובהגהת התוס' נדה ז' ע"א ירושלמי וכו' עיסה טהורה ועיסה טמאה עשו אותם כדבר שמקפיד על תערובתו עכ"ל ובסמ"ג עשין קמ"א כדאמר בירושלמי שכל דבר שמקפיד על תערובתו כגון טהורה וטמאה או חמין ושעורין וכיוצא בזה אין הסל מצרפן עכ"ל ובתשובות מהר"ם ברבי ברוך (סי' שס"ו, הוצאת הרב רנ"ר ז"ל) וקשיא לך מה צריך להקיף אמאי אין הסל מצרפן הא לא קשיא כלל בי הירושלמי מקשה אותו ומתרץ משום דאחת טמאה ואחת טהורה וכל דבר שהוא מקפיד על תערובתו אין הכלי מצרפן עכ"ל ולפנינו משונה. ובפסקי חלה להרשב"א (הנ"ל) עיסה טהורה ועיסה טמאה עשו אותה כדבר שהוא מקפיד על תערובתו עכ"ל ובר"ש חלה פ"ב משנה ז' עיסה טהורה ועיסה טמאה עשו אותה וכו'. ובפי' הרא"ש בחלה כאן בירושלמי מוקי לה בעיסה תחלה אבל בעיסה שניה אין לב' מגע אצל הטבל והא דקאמר אין הסל מצרף לאו דוקא דלא בעינן כלי אלא לאשמועינן דאפילו כלי אינו מועיל כדבר שמקפיד על תערובתו עכ"ל וזה סותר לגי' הרא"ש בתוספותיו הנ"ל ומראה שהיה להרא"ש קובצים שונים מהירושלמי.

פ"ב ה"ח ועיסתה חלה. עי' לעיל גירסאות הראשונים. ובדפוס אמשטרדם הגי' ועיסתו התחלה כגי' הרא"ש הנ"ל ובד' קושטאנטינא בעסתה תחלה וכו'. ובפי' מהר"י בן מ"צ בפי' כאן ירושלמי בעיסה ראשונה פי' הראשון עושה שני וכו' אבל בעיסה שניה אין לשני מגע אצל הטבל וכו' עכ"ל ובמעדני יו"ט בה' חלה להרא"ש סי' ד' אות ש' אין לשני מגע. אין הכלי גרס וכן גרס הר"ש אבל בירושלמי גרס אין לשני. ובר"ש שם ובירושלמי מוקי לה בעיסה ראשונה אבל בעיסה שניה אין לשני אצל הטבל עכ"ל ובפסקי חלה להרשב"א הנ"ל העיסה תחילה אבל בעיסה שניה אין לשני מגע אצל הטבל. ובפי' הרא"ש בירושלמי מוקי לה בעיסה ראשונה אבל בעיסה שניה אפילו כביצה (ב' מלות ליתא) דאין לשני מגע אצל הטבל עכ"ל ועי' באו"ז ח"א סי' ר"ל.

פ"ב ה"ח תני רבי לעאיי אמר. המקור בתוספתא תרומות פ"ג ושם הגי' ר' אלעאי. והסדר הדורות לא ההעורר ע"ז.

פ"ב ה"ח שאין בפיו כביצה. עי' סוטה ל' ע"ב ותניא כביצה ע"ש.

פ"ב ה"ח שתי קורות לבור אחד. בבכת"י רש"ס מוסיף: ניחא קורה אחת לשני

לשני בורות אלא שני קורות לבור אחד לא (י״א תיבות ליתא לפנינו) מכיו! וכו׳. ובד׳ קושטאנטינא קורה א׳ לב׳ בורות בור א׳ לשתי קורות.

פ״ב ה״ח שהיה בדעתו לעשותן הפיסה אחת. בתוספתא תרומות פ״ג בזמן שכולן תפוסה אחת וע״ש.

פ״ב ה״ח אמר ר״י בי רבי בון הדא דתימר. בר״ש תרומות פ״ב משנה א׳ ובירושלמי אמר ר׳ יוסי ברבי יהודה הדא דתימא בשנטמאת משישלה ומשיקפה שכבר נראה לתורמן בטהרה אבל אם נטמאה עד שלא שילה ולא קיפה לא וכו׳. ולפנינו בשנויים. וגי׳ הר״ש עיקרית כי המאמר מקורו בתוספתא תרומות פ״ם ושם הגי׳ אמר ר׳ יוסי ברבי יהודה. ובד׳ קושט׳ בירוש׳ כאן הגי׳ אמר ר׳ יוסי.

פ״ב ה״ח ר׳ טבי ר׳ יאשיה בשם ר׳ ינאי. באו״ז ח״א סי׳ ר״ל ר׳ טבי בשם ר׳ יאשיה בשם ר׳ יוחנן (ינאי, ועי׳ מ״ש בתרומות פ״ב סה״א) הלכה כר׳ אליעזר (ליעזר) ור׳ (ר׳) יצחק בר נחמן בשם ר׳ יהושע (הושעיה) הלכה (ליתא) כר׳ אליעזר (ליעזר) ר׳ הונא בשם חנינא (ר״ח) אין הלכה כר׳ אליעזר (ליעזר) ר׳ יוסי בר בון ר״י בשם שמואל אין הלכה כר״א אתי עובדא קמי ר׳ אמי (ב׳ מלות אחרונות חסרות לפנינו, ובתרומות שם ר׳ אימי, ואח״כ ראיתי בד׳ קושטאנטינא בחלה הגי׳ קומיה ר׳ אמי) ולא אורי (הורי) אמר תרי כל קבל תרי (תרתי כל קבל תרי אינון) אינון אמרין ליה (אמר ליה) והא רב נחמן בר יצחק (יצחק בר נחמן) אורי (מורי) אפילו כן לא אורי (הורי) עכ״ל ובהשגות הראב״ד פ״ז מה׳ בכורים הי״ב ובירושלמי לא הסכימו בסוף כר״א לעשות מעשה כמוהו עכ״ל ובכ״מ ורדב״ז שם ותו דאיכא פלוגתא בירושלמי אי הלכה כר״א ואמרינן אתא עובדא קומיה (נראה שהיה לפניהם ירושלמי דפוס וויניציא שחסר שם האמורא כנ״ל) ולא הורי אמר תרתי כל קביל תרין אינון א״ל והא רבי יצחק בר נחמן מורי אפילו כן לא הורי וכו׳ ועי׳ מ״ש בתרומות פ״ב ה״א צד 17.

פ״ג משנה א׳ עד שתגלגל בחיטים. בס׳ התרומה סי׳ פ״ה תנן אוכל מן העיסה עראי עד שלא תגלגל העיסה בחיטים.

פ״ג משנה א׳ ומיטמטה בשעורין. בהי׳ מהר״י קורקוס (בכורים פ״ה ה״ד) או מטמטה.

פ״ג משנה א׳ כיון שהיא נותנת. בפי׳ רבינו חננאל ביצה ט׳ ע״א כיון שנותנת המים מגבהת חלהה.

פ״ג משנה א׳ ובלבד שיהא שם חמשת רבעים קמח. במתניתא דבני מערבא ובלבד שלא (ליתא) יהא שם חמשת וכו׳. ובר״ש חלה כאן ובמשנה דייקנית גרסינן ובלבד שלא יהא וקאי הקמח שלא ינע במים וכן גרס הר״י בן מ״צ שם ועי׳ לקמן בסוף הלכה זו. ובפי׳ הרא״ש בחלה ובלבד שיהא שם ה׳ רבעים קמח וכו׳ וברוב הספרים כתוב ובלבד שלא יהא שם חמשת וכו׳ עכ״ל ובה׳ חלה להרא״ש סי׳ ה׳ וברוב ספרים כתיב ובלבד שלא יהא שם וכו׳ ובפי׳ רבינו חננאל עירובין ד׳ פ״א סע״א כדתנן אוכלין וכו׳ ובלבד שלא יהיה שם ה׳ רבעים קמח עכ״ל וכן באו״ז סי׳ רל״ב ובכ״מ ורדב״ז ה׳ בכורים פ״ח ה״ב ובלבד שלא יהיה וכו׳. וכן הוא בר״ן קדושין פ״ג סי׳ תרנ״ו. ובכפו״פ פט״ו ובלבד שלא יהא שם חמשת רבעים קמח ועוד (מלה אחרונה ליתא ועי׳ לעיל פ״ב משנה ו) כלומר כמה שלא נתערב עדיין עכ״ל הכפו״פ.

פ״ג ה״א אבל קבע אסור מפני שהוא מערים. ברוקח סי׳ שנ״ם ובאו״ז

ח"א סי' רל"א ובר"ש ח"ה כאן **מובא** הירושלמי בשנויים קלים. **ובשנות אליהו** להגר"א נורם אבל קבין אסור. ואין נירסתו מוכרחת.

פ"ג ה"א דאמר ר"י בשם ר"ז. במעשרות פ"א ה"ו דאמר רבי יוסי בשם ר"ז רבי יונה ר"ז בשם רבי ליעזר.

פ"ג ה"א והדא אמרה. בפסקי חלה להרשב"א ד' ו' ע"א הגי' משונה וז"ל ויידה אמרה דאי מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה לא אמר אלא מי שאינו יכול לאחרה, אמרה שאסור לאדם לעשות עיסתו קבין עכ"ל ואח"כ ראיתי בד' קושטאנטינא ווידא אמר דא וכו'.

פ"ג ה"א מי שאינו יכול לעשות. בב"י יו"ד סי' שכ"ד (ווניציא של"ד) ירושלמי פ"ג דחלה אהא דתנן אוכל עראי מן העיסה וכו' אמר רבי חגיי לא שנו אלא עראי וכו' והדא אמרה מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבים (ב' מלות אחרונות חסרות לפנינו ואיתא בד' קושטאנטינא) מפני שאינו יכול הא אם היה יכול לא הדא אמרה וכו' עכ"ל וגי' הב"י מאירות את העינים. וגם מזה יראה הלומד שצדקתי במשפטי באהבת ציון בברכות שגם אחרי זמן שכבר נדפס הירושלמי בוויניציא היו לחכמי ארץ ישראל כתבי יד אחרים מהירושלמי.

פ"ג ה"א והדא אמרה מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה. בה' חלה להרמב"ן ירושלמי ולא אמרינן אלא במי שאינו יכול לעשות הא אם היה יכול לא הדא אמרה שאסור לאדם לעשות עיסתו קבין עכ"ל ולפנינו בשנויים קלים. והמאמר מקומו הנכון לעיל בפ"ב ה"ד (בד"וו ד' נ"ח ע"ג שורה נ"ג).

פ"ג ה"א ושאר כל הדברים. באו"ז ח"א סי' רל"א ירושלמי ושאר כל הדברים אתה (את) מהלך בהם (בהן) אחר הטמטים (הטומטום) פי' כגון כוסמין ושבולת שועל ושיפון יש להם דין שעורים שאינה מגבהת חלתה מהם עד שתטמטם עכ"ל ועי' ספרי שלח ק"י. וברמב"ן ה' חלה ירושלמי ושאר כל הדברים את מהלך אחר הטמטום עשה עיסה מן החיטים ומן האורז אחר מי את מהלך אחר הגלגול או אחר הטמטום ולא אפשיט עכ"ל ובפסקי חלה להרשב"א (ד' י' ע"א) וז"ל ירושלמי ושאר כל הדברים את מהלך אחר הטמטום ואם עשה מן החטים ומשאר המינין הפטורין מן החלה ודאי שהולכין אחר הטמטום להחמיר ובירושלמי שאלו אפילו בשעשה עיסה מן החטים ומשאר המינין הפטורין מן החלה ולא פשטה. ולפנינו הגי' מן החטים ומן האורז. ובמהרי"ט אלגאזי בה' חלה להרמב"ן ד' מ"ד ע"ב הביא הפסקי חלה להרשב"א הנ"ל ולפנינו בפסקי חלה הגי' משונה כי מגיהי הספרים שינו הגירסאות בהירושלמי המובאים בספרי הראשונים בבדי להתאימן לגי' הירושלמי בדפים. והחטא הזה מצינו בהרבה מספרי הקדמונים שנשתבשו הגי' ע"י המגיהים.

פ"ג ה"א ושאר כל הדברים. הנירסא משובשת וצ"ל משתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים ושאר כל הדברים וכו' כי כל זה קאי על הסיפא דמתניתין לעיל. ואחרי כן בא לידי ההעתקה מכת"י רש"ס ושם הגי' לנכון וז"ל משתגלגל בחטים וכו' שאר כל הדברים וכו' או אחר הטמטום תני ר' הושעיא הלה כמין גבלול עכ"ל ובצ"ל.

פ"ג ה"א כאן להלכה כאן לד"ת. כעין זה ביצה פ"ה ה"ב, כתובות פ"א ה"א ובסנהדרין פ"ד ה"ז נשנה המאמר ושם הגי' כאן להלכה כאן למעשה ובאו"ז ח"ד (סנהדרין) סי' פ"ט וגרסינן בירוש' דפרקין ושלהי פ"ק דתענית (לפנינו ליתא) וריש פ"ק דכתובות וכו' כאן להלכה כאן לדברי תורה עכ"ל. ובשו"ת

מהר"י

מהר"י מינץ סי' מ"ז דאיתא בירושלמי והמרדכי גרול מביאו וכו' כאן להלכה כאן לד"ת.

פ"ג ה"א כאן להלכה כאן לד"ת. עי' מ"ש בתרומות פ"א סה"א בשם ר"ב אשכנזי. שפי' כאן להלכה מדרבנן. כאן לד"ת מדין תורה. ובשלטי הגבורים סביב הרי"ף שבת פמ"ז סי' תמ"ו ובתלמוד א"י נמצא בפ"א של תענית שאסור לארום אשה בע"ש וכן לדברי תורה ונראה הדבר שממעטין בדברי תורה כדי שיעסוק בצרכי שבת עכ"ל והבין שמ"ש בירושלמי שהבאתי לעיל כאן לד"ת שאסור להתעסק בע"ש בד"ת וזה אינו.

פ"ג ה"א בתרומת גורן. בכ"י ליידען כתרומת גורן.

פ"ג ה"א מעתה לכשתאפה. בפסקי חלה להרשב"א ד' י' ע"ב וגרסינן בירושלמי וכו' תני ר"י בן בתירה וכו' מעתה לכשתאפה אמר (ליתא) רבי מתניה לא הוקשה וכו' ורבי יהודה ודאי לא עלה בדעתו לומר וכו' וכן מובא הירושלמי בילקוט בקונטרס אחרון הנספח לחלק א' (שאלוניקא רפ"א). ובחי' מהרי"ט אלגאזי (בה' חלה להרמב"ן ד' מ"ח) ופריך אלא (ליתא) מעתה לכשתאפה.

פ"ג ה"א רבי יוסי בשם וכו'. באו"ז ח"א סי' רל"ב ירושלמי ר' יוסי בשם רשב"ל כר' (דרבי) עקיבא הוא (היא) עכ"ל.

פ"ג ה"א דרבי עקיבה היא. בר"ש חלה כאן פי' דר"ע היא מלתיה דר"ע לקמן באידך פרקא ונראה לי דטעות סופר דאדרבא מתניתין רבנן ולא רבי עקיבא וכו' עכ"ל ובחי' מהרי"ט אלגאזי בה' חלה להרמב"ן משיג על הר"ש וע"ש.

פ"ג ה"א אר"ע אלא לשעבר שמא בתחלה. באו"ז הנ"ל אלא לשעבר ואנן בתחלה קיימינן. ובד' קושט' כלום אר"ע אלא וכו'.

פ"ג ה"א רבי יונה ר"ח וכו'. באו"ז הנ"ל ר' יונה אמר (ליתא) ר' חייא בשם רשב"ל ירדו להן (ירדו לה).

פ"ג ה"א כיון שהיא נותנת את המים וכו'. ברמב"ם ה' בכורים פ"ח ה"ב אימתי מפרישין חלה כשיתן את המים וכו' ובהשגות הראב"ד שם אין יפה לעשות כן אלא אם עשה כן הרי קיים ראשית עריסותיכם וכו' ולשון הירושלמי המעהו עכ"ל וכיון לירושלמי דילן וע"ש בכ"מ וברדב"ז. ובה' חלה להרא"ש והא דקתני בירושלמי כיון שהיא נותנת את המים זו היא ראשית עריסותיכם הכי קאמר מנתינת המים קרינן ביה שפיר ראשית עריסותיכם ולא שתהא עיקר המצוה בכי האי גוונא וכו'. ובפסקי הלה להרשב"א ד' י' ע"ב וגרסינן בירושלמי נתינת המים זו היא ראשית עריסותיכם ולא שיהא עיקר הרמתה משתתן את המים וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"א כיון שהיא. בר"ש חלה פ"ג משנה א' והא דאמר רבא (ב' מלות ליתא) בירושלמי כיון שהיא נותנת את המים וכו' אסמכתא בעלמא היא עכ"ל.

פ"ג ה"א דתני מעשר טבל. בד' קושטאנטינא הגי' תניא מעשר וכו' וכן הנכון.

פ"ג ה"א דתני מעשר טבל. תוספתא תרומות פ"ה.

פ"ג ה"א אוסר כל שהוא. בדמאי פ"ז ה"ח ליתא ג' מלות אלו.

פ"ג ה"א אם יש לו פרנסה. בפירש"י חולין קל"ה ע"ב ובתוספתא דדמאי מצאתי דטבל וחולין שנתערבו אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון כלומר מפריש וכו' ואם לאו נוטל מן החולין כפי תרומת מעשר שבטבל ואיני יודע מהו עכ"ל.

פ"ג ה"א ר' לעזר בן ערך וכו'. בסדר הדורות בערכו חסר זה.

פ"ג ה"א ר' יעקב גבולייא בשם ר' חנינה. במדרש קהלת פסוק דור הולך ר' לוי ור' יעקב גבולאי בשם ר' חנינא וע' בערוך השלם ערך גבלא.

פ"ג

פ״ג ה״א מה למדו את הכהונות. באו״ז ח״א סי׳ רל״ב ואמר התם לעיל (בירושלמי) מה לימדו את הכהנות (הכהונות) וכו׳ לכשתעשה כולה גוש אחת תקדש זו שבידי לשם חלה (לכשתעלה כולה גוש אחד הוקדש זה וכו׳) עכ״ל וברוקח סי׳ שנ״ז ירושלמי הרי זה חלה על העיסה הזאת ועל השאור המתערב בה ועל הקמח שנשתייר בה ועל הקרון (הקרץ) שניתן תחתיה לכשתיעשה כולה גופן (גוש) אחד עכ״ל ובסמ״ג עשין קמ״א גרסינן בירושלמי למדו לכהנות להיות מתנות בשעת הפרשת חלה שתהא חלה על הגוש פי׳ על העיסה ועל השאור ועל הקמח וכו׳ וע״ש. ובסמ״ק סי׳ רמ״ה ירושלמי וכו׳ ולמדו נשים להיות מתנות בשעת הפרשה וכו׳ עכ״ל והגרסא נשים היא הנכונה. ובהגהות דשייכי לסדר זרעים בירושלמי למדו לכהנות להיות מתנות בשעת הפרשת חלה שתהא החלה על העיסה ועל השאור ועל הקמח שתוסיף על ככר זה עכ״ל. וברדב״ז בה׳ בכורים פ״ח ה״ב הגי׳ ומה למדו הכהנות (הכהונות) הרי זו (זה) חלה על העיסה (הזאת) ועל השאור (שאור) המתערב תחתיה (בה) ועל הקמח שנשתייר בה ועל הקרון (הקרץ, ובד׳ קושטאנטינא הקרן) שנתן (שניתן) תחתיה לכשתעשה (לכשתעלה) גוש אחד תוקדש (הוקדש) זו שבידה (שבידי) לשם חלה עכ״ל. ובפי׳ הרע״ב בחלה פ״ב משנה א׳ ובירושלמי מוכיח שאם אמר ה״ז חלה וכו׳ ע״ש.

פ״ג ה״א ועל שאור המתערב בה. בפסקי חלה להרשב״א (ר׳ ח׳ ע״ב) ועל השאור המתעמד בה (ב׳ מלות אחרונות ליתא לפנינו ועי׳ בערוך ערך תמד) ועל הטבל (ב׳ מלות ליתא) שנתערב בה וכו׳ עכ״ל ובר״ש חלה פ״ג משנה א׳ ג״כ בשנויים.

פ״ג ה״א ועל הקרץ שניתן תחתיה. בתשב״ץ חלק ג׳ סי׳ י״א והקורצא שמה שהיא חלת לחם ובלשון חכמים מקרצית בפרק ראשון של מס׳ טהרות מקרצות הנושכות זו בזו ובירושלמי דחלה על הקורץ שתתן התחתיה וכו׳ עכ״ל ובכ״מ ה׳ בכורים פ״ח ה״ב בירושלמי אלא שמוסיף שם ועל הקרן שניתן תחתיה ולא ידעתי למה השמיטו רבינו עכ״ל.

פ״ג ה״א הוקדש זה שבידי. בפי׳ הרא״ש תוקדש זה שבידי ועי׳ לעיל.

פ״ג ה״א ואמר הוא והטמא שבה תעלה. בד׳ קישטנטינא ותימר היא והטבל שבה יעלה באחד ומאה הדא אמרה אין הלכה כר״א בן ערך (ח׳ מלות אחרונות ליתא).

פ״ג ה״א רבי יונה אמר ר״ש. בד׳ קושטנטינא הגי׳ אמר רבי יונה ר״ש קפוקדא (קפודקיא) וחד מן רבנין חד אמר כשיש לו להעלות וכאן בשאין לו להעלות וחד אמר (ב׳ מלות אחרונות ליתא לפנינו) מכיון שהוא זקוק וכו׳.

פ״ג ה״א לא מסתברא דלא בחול. בד׳ קושט׳ לא מסתברא דלא אלא בחול.

פ״ג ה״א מעורב בחלה. בד׳ קושט׳ מעורב בעסה ובחלה.

פ״ג ה״א למה לי ובלבד שלא יהא שם חמשה רבעים קמח. במשנה לעיל הגרסא לפנינו ובלבד שיהא שם חמשה רבעים קמח. וכן הוא בספרי שלת פ׳ ק״ ובלבד שתהא שם חמשת רבעים קמח. ועי׳ בחי׳ הרשב״א בגיטין ד׳ ס״א ע״א ד״ה רישא. וברא״ש ה׳ חלה ובפי׳ הרא״ש ובלבד שתהא שם חמשת רבעים קמח שנתערבו במים דבפחות מכן לא הגיעו עדיין לכלל חיוב וברוב ספרים כתוב ובלבד שלא יהו שם וכו׳ והכי איתא בירושלמי למה לי ובלבד שלא יהא שם חמשת רבעים קמח אמר רב מתנא (המלה האחרונה ליתא לפנינו) מתני׳ עד שלא למדו הכהנות וכו׳ עכ״ל ובמעדני יום טוב שם למה לי ובלבד גרס וכן העתיק הר״ש אבל בירושלמי דידן ליתא למה לי עכ״ל. וברמב״ן ה׳

חלה

חלה ירושלמי ולמה לי ובלבד שלא יהא שם חמשת רבעים קמח. אמר רב מתנה מתניתא עד שלא למדו וכו'. ובפסקי חלה להרשב"א (ד' ח' ע"ב) שלא יהא גרסינן וכו' והכין איתא בירושלמי דגרסינן התם למה לי ובלבד שלא יהא שם וכו' אמר רב מתניה קודם עד שלא למדו הכוהנות מה למדו את הכהנת וכו' (המאמר הזה נאמר בירושלמי לפנינו באותה הלכה לעיל ולא כאן). ובר"ן קדושין פ"ג סי' תרנ"א וקאמר דצריך שלא יהא שם חמשת רבעים קמח שלא נגע במים לפי שלא היה נפטר בחלה שהגביה כבר וגרסי' עלה בירושלמי זלמה לי ובלבד שלא יהא שם חמשת רבעים קמח א"ר מתנא מתני' עד שלא למדו את הכהנות ומה למדו וכו' וכן הגי' בר"ש חלה פ"ג משנה א' וברדב"ז ה' בכורים פ"ח הי"ב ירושלמי אמר רב מתנא וכו' ואחרי כן ראיתי בד' קושטנטינא הגי' א"ר מתניה מתני' וכו'.

פ"ג ה"ב במשנה שהמדומע פטור. באי"ז ח"א סי' רל"ג שהדימוע פוטר.

פ"ג ה"ב במשנה עד שלא גילגילה תיעשה בטומאה. עי' נדה ז' ע"ב. וכגירסתינו במשנתינו כן היא בתוספתא פ"א בחלה (הוצאת צוקערמאנדל) אבל בכת"י אחר שם הגי' עד שלא גלגלה תעשה בטהרה וכו' וכן הוא בתוספתא הנרפסה עם הרי"ף והגר"א הגיה שם כגירסתינו. ובתוס' ע"ז נ"ו ד"ה שמותר תעשה בטומאה זע"ש וברדב"ז ה' בכורים פ"ח ה"י במשנה עד שלא נתגלגלה העשה בטומאה זמשנתגלגלה תעשה בטהרה. וכן במתניתא דבני מערבא.

פ"ג ה"ב אם טבל ממנו. צ"ל אם טבל מניינו.

פ"ג ה"ב למה לי פוסל את החולין. בד"א זיט' ופטרקוב בשבוש: למה לי פוסל את התרומה ואת החולין.

פ"ג ה"ב דתנינן תמן נולד לה ספק. זה מתניתין דלעיל ומה שנאמר דתנינן תמן לפי שהמאמר עיקרו במקום אחר (כנראה בירושלמי סדר קדשים) ומשם לוקח לכאן. ובד' קושט' ראיתי אח"ב שליתא מלת תמן.

פ"ג ה"ב משגלגלה תעשה בטהרה. בד' קושטנטינא מוסיף: ותני עלה וחלתה תלוי באיזה ספק אמרו בספק חלה. ומ"ש ותני עלה הוא בתוספתא חלה פ"א וע"ש ובתוס' ע"ז נ"ו ע"א ד"ה שמותר.

פ"ג ה"ב רבי יוסי בשם רבי הילא. מובא בכפתור ופרח פרק י"ז (ד' ס"ט ד"ב) בשנויים קלים. ובחי' הרמב"ן בע"ז ד' נ"ו ע"א ובירושלמי מצאתי שם במס' חלה דמפרש עלה בדין היה שיטמא אדם את טבלו דבר תורה וכו' זע"ש. וכן מובא בפי' הרא"ש כאן.

פ"ג ה"ב עשה שינתן לאהרן. בתוס' הרא"ש בנדה ו' ע"ב ואמרינן נמי בירושלמי כלה (חלה צ"ל) דמתני דע"ז דאין בוצרין עם ישראל העושה פירותיו בטומאה משום דמסייעא ידי עוברי עבירה ומפרש טעמא דכתיב ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן עשה שינתן לאהרן בכהונו וכו' עכ"ל ובגרסתנו אין מבואר יפה. ובר"ש ובפי' הרא"ש חלה פ"ב משנה ג' מובא ג"כ הירושלמי זעי' ירושלמי ע"ז פ"ד ה"ט.

פ"ג ה"ב וכאן הואיל ואין את יכול לתנו לכהן. ז' מלות אלו ליתא בחי' הרמב"ן הנ"ל.

פ"ג ה"ג במשנה הקדישה עיסתה עד שלא גילגילה ופדייתה חייבת. במתניתא דב"מ הגי' הקדישה עיסתה וכו' ופדית חייבת משנלגלה ופדיתה חייבת (ג' מלות אחרונות ליתא לפנינו במשנה, ורק בדפוס קושטנטינא הגי' ג"כ במשנה: הקדשתה משנגלגלה ופדאתה חייבת, וכן מובאה המשנה במנחות ס"ז ע"א. וכן

מובאה

מובאה המשנה באו"ז ח"א סי' רל"ד) ובר"ש ה' חלה סי' ב' דתנן הקדישה עד שלא גלגלה וגלגלה הגזבר ופדאה פטורה וכו'.

פ"ג ה"ג במשנה משבאו לעונת המעשרות ופדאן חייבין. ברמב"ם ה' מעשר פ"ב ה"ח כתוב ואם באו לעונת המעשרות והם ביד הגזבר ואחר כך פדאן פטורין. ובכ"מ שם מראה מקום למשנה דילן. ונראה שהיתה לפניהם הגרסא במשנה ופדאן פטורין. ובפאה פ"ד משנה ה' הגירסא באמת בד"ו ובד' קושטנטינא פטורין. שוב ראיתי בחי' מהרי"ם אלגאזי בה' חלה להרמב"ן אות י"ב שפלפל בזה וכתב הן אמת דמדברי מהריק"ו בפ"ב מסגנון שהביא מתני' נראה דס"ל דהר"מ גרים במתני' הכי עד שלא באו וכו' משבאו לעונת מעשרות ופדאן פטורים וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ג בשם ר' פדיה. בפאה פ"ד ה"ה בשם בר פדיה.

פ"ג ה"ג תיפתר או בר' עקיבה במחלוקת או בדברי הכל בקוצר מיד. צ"ל תפתר כר"ע במירות וכדברי הכל בקוצר מיד וכן הוא לעיל בפאה פ"ד ה"ה.

פ"ג ה"ד במשנה נכרי שנתן לישראל עיסה לעשות לו. בשו"ת הרשב"א סי' ש"מ ובשו"ת הרא"ש כלל ב' סי' ב' ועוד דגרסינן בירושלמי עלה דההיא מתני' דנכרי שנתן לישראל לעשות לו עיסה וכו' עכ"ל וכן במתניתא דבני מערבא.

פ"ג ה"ד במשנה עד שלא גילגל חייבת. בשו"ת הרשב"א סי' תס"א ובחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ח ה"ח עד שלא גלגל חייב (חייבת) משגלגל פטור (פטורה).

פ"ג ה"ד במשנה אם אין בשל ישראל כשיעור חלה, מלת חלה ליתא בשו"ת הרשב"א סי' ש"מ ובר"ן פ"ק דפסחים סי' תרצ"ג.

פ"ג ה"ד מה בינה לעיסת ארנונא שמא אינה חייבת בחלה. גירסאות שונות להראשונים במאמר זה. בשו"ת הרשב"א סי' תקכ"ו ופריך עלה בירושלמי ומה (כה) בינה לעיסת ארנונא אלו עיסת ארנונא (ג' מלות ליתא) שחייבת בחלה (אינה חייבת בחלה) ומשני תמן ברשות ישראל היא שמא ימלך הגוי שלא (לפנינו חסר המלה האחרונה והמפרשים שגו עי"ז) ליטלה ברם הכא לדעתו היא תלויה עד כאן (בירושלמי) עכ"ל וכן הוא בשו"ת הרשב"א סי' ש"מ באיזה שינוים קלים ובחי' מהר"ם חלאוה פסחים ו' ע"ב דגרסינן בירושלמי ומה בינה לעיסת ארנונא שהיא חייבת בחלה תמן ברשות ישראל היא עומדת שמא ימלך הגוי שלא ליטלה ברם הכא בדעתו תלויה עכ"ל וכן הוא ברא"ש פסחים פ"א סי' ה' ומסיים: הכא בדעת הנכרי היא תלויה וכו' עכ"ל וברא"ש ה' חלה סי' ו' בירושלמי פריך מה בינה לעיסת ארנונא אילו עיסת ארנונא שמא אין חייבת ומשני תמן ברשות ישראל היא שמא ימלך הגוי ולא יטלנה ברם הכא בדעתו היא תלויה עכ"ל ובפי' הרא"ש בחלה (בס' פי שנים) בירושלמי וכו' ומשני תמן ברשות ישראל היא שמא תמלך הגוי שלא ליטלה ברם הכא אין (לפנינו ליתא המלה אין, ובפי' הרא"ש בה' חלה שם ובפי' לפסחים הנ"ל ג"כ ליתא. וזה מראה גם כן למה שהערנו לעיל שלהרא"ש היו כתבי יד שונים מהירושלמי). ובאו"ז ח"א סי' רל"ה ירושלמי מה בינה לעיסת ארנונא אלו עיסת ארנונא שמא אינה חייבת בחלה תמן ברשות ישראל היא עומדת שמא ימלך הנכרי שלא ליטלה ברם הכא לדעתו היא תלויה וכו' והקשה רבינו שמואל זצ"ל וכו' ואומר רבינו תם זצ"ל דבחנם הגיה (רבינו שמואל הנ"ל ובתוס' פסחים ד' ו' ע"א ד"ה בהמת וקשה לרשב"א) הספרים דהא תניא נמי דעיסת ארנונא חייבת

בחלה

בחלה (בתוספתא חלה פ״א (הוצאת צוקערמאנדל) עיסת הארנונא חייבת בחלה: מפני שחייב באחריותה עד שעה שימסור. ונראה ששש מלות אחרונות נוספו מזמן אחרון). ובירושלמי נמי משמע כדפריש׳ וכו׳ עכ״ל ובה׳ חלה להרמב״ן שמא אינה חייבת בחלה וכו׳ שמא ימלך הגוי שלא ליטלה וכו׳. ובס׳ אדם וחוה (נתיב כ״א חלק ג׳) ובירושלמי דמיירי שהוא ברשות ישראל ושמא ימלך הגוי שלא ליטלה ולפיכך חייבת עכ״ל. ובר״ן פ״ק דפסחים סי׳ תרצ״ג וגרסינן עלה בירושלמי ומה בינה לעיסת ארנינא שאמרנו אינה חייבת בחלה תמן ברשות ישראל היא נתונה שמא ימלך הגוי שלא ליטלה עכ״ל ובחי׳ אנשי השם שם וגירסת הירושלמי פ״ג דחלה לעסת ארנונא שמא אינה חייבת בחלה וז״ל בתמיה שמא עיסת ארנונא אינה חייבת בחלה וכו׳ ושם הביא גירסת הרא״ש (הנ״ל) לעיסת ארנונא שהיא חייבת בחלה עכ״ל ובשלטי הגבורים שם הביא ג״כ פי׳ הרא״ש הנ״ל. וברדב״ז בה׳ בכורים פ״ו ה״ח מאריך בזה. ובפסקי הלה להרשב״א ד׳ ט׳ ע״ב והקשו בירושלמי מה בינה לעיסת ארנונא כלומר שהחייבה אעפ״י שהיא של גוי וכדתניא עיסת ארנונא חייבת בחלה שמא עיסת ארנונא אינה חייבת בחלה ומשני תמן ברשות ישראל היא שמא ימלך הגוי שלא ליטלה ברם הכא לדעתו היא תלויה ע״כ ומכאן למדנו וכו׳ עכ״ל ועי׳ בר״ש חלה פ״ג משנה ו׳.

פ״ג ה״ד עיסת ארנונא. בכפו״פ פמ״ד ועסה שלא הגביהו ממנה עישורו של מלך נקראת עסת ארנונא וכו׳ וכן בירושלמי במס׳ חלה עכ״ל.

פ״ג ה״ד תני ר׳ יודה מלאי וכו׳. באו״ז ח״א סי׳ רל״ה בירושלמי דשמעתין: תני ר׳ חייא (והכוונה להתוספתא חלה פ״א ופסחים פ״ב וע״ש ולפנינו בירושלמי הגי׳ ר׳ יודה. ואח״כ ראיתי בתשובות הרשב״א חלק ה׳ סי׳ נ״ו שמביא הירושלמי וגורס גם כן תני ר׳ חייא) מלאי של ישראל ופועלים (ופועלין) נכרים עושין לתוכו חייב בחלה מלאי של נכרי ופועלים (ופועלי) של ישראל עושין להוכו (בתוכו) פטורה (פטור) מן החלה פי׳ מלאי פת כדתנן בפרק כל שעה חנות של ישראל ומלאי של ישראל וכו׳ ופי׳ התם רבינו שלמה מלאי פת ויין והכי פירושו מלאי של ישראל דהיינו הקמח והעיסה של ישראל ופועלים גוים לשו חייב בחלה דאין גלגול נכרים פוטר בעיסת ישראל ואין להקפיד על הלשון דקתני עושין להוכו ולא קתני לשין או מגלגלין דתנא ירושלמאה ולשני קלילאה נקט וכו׳ עכ״ל.

פ״ג ה״ד אמר ר׳ יוסי אוף וכו׳. באו״ז הנ״ל ותדע דאמר עלה ההיא דר׳ חייא (יודה) אמר ר׳ יוסי אף אנן וכו׳ ע״ש ובב״י יו״ד סי׳ ש״ל כתב הכלבו בירושלמי העושה עיסתו עם הנכרי פטור מן החלה ויש מעמידין הירושלמי וכו׳ ע״ש.

פ״ג ה״ד רבי בון בר חייה בעי קומי ר״ז. בס׳ התרומה סי׳ פ״ג והכי איתא בירושלמי רבי חייא בר בון (רבי בון ב״ח, וגירסתינו יותר נוח כי כן הוא בירושלמי בכ״מ) בעא קומי ר׳ זירא ואפילו יש בשל ישראל בשעור (כשיעור) אמאי חייבת (ב׳ מלות אחרונות מבעל התרומה) יעשה קב (כקב) מכאן וקב: מכאן וקב גוי (הגוי) באמצע א״ל (ר״ז) אינו (ואינו) מעורב ע״י גידין (גוים) בתמיה א״כ משמע שלא קני ביחד הקמח דאז לא הוה שייך למימר שהגידין וחוטין נמשכין מזו לזו עכ״ל. ובאו״ז ח״א סי׳ רל״ז א״ל ר׳ זעירא ואינו מעורב ע״י גידים פי׳ לחוטין הנמשכין ומעורבין בעיסה קורא גידים וכו׳ עכ״ל ובה׳ חלה להרא״ש סי׳ ו׳ אפילו ישראל כשעור וכו׳ א״ל ר״ז ואינו מעורב ע״י גיד: בתמיהא.

בתמיהא. אבל בפי' הרא"ש בחלה (בס' פי שנים) ואינו מעורב ע"י גידים. ובפסקי חלה להרשב"א (ד' י"א ע"ב) כדאיתא בירושלמי וכו' בקב (בקב) מכאן וקב מכאן וקב הגוי באמצע א"ל זעירא (ר"ז) ואינו מעורב ע"י גידים כלומר בתמיהא. ובר"ש חלה פ"ג משנה ה' מובא ג"כ הירושלמי. ואח"כ ראיתי בד' קושטנטינא בחלה כאן הגי' ואינו מעורב ע"י גידים. וכן הגי' בב"י סי' ש"ל. ונראה שהיה כתוב בראשי תיבות וע"י ג', ובא מעתיק בור והעתיק ע"י גוים. ונראה שלבעל ס' התרומה, הר"ש האו"ז הרשב"א והרא"ש בפי' ולהב"י היה לפניהם הכת"י שממנו נדפס אח"כ בד' קושטנטינא ולהרא"ש בה' חלה ולאחרים היה הכת"י שממנו נדפס בוויניציא.

פ"ג ה"ד רבי בון בר חייא בעי קומי ר"ז. ביוחסין השלם צד (105) בירושלמי ר' בון בר חייא בעי קומי' דר' זירא עכ"ל.

פ"ג ה"ה במשנה אם נעשית וכו'. באו"ז ח"א סי' רל"ח ובשו"ת הרשב"א סי' נ"ד נעשית (אם נעשית) וכו' ובחולין קל"ד ע"א עיסה נעשית וכו' ובפירש"י שם אם ספק חייב גרסינן עכ"ל.

פ"ג ה"ה במשנה ומשנתגייר חייב ואם ספק חייב. במתניתא דב"מ משנתגייר חייב אם וכו'. ובמסכת גרים ספ"א (הוצאת ר"ק ז"ל ובס' שמחת הרגל לרחיד"א ז"ל) משנתגייר חייב אם ספק פטור (חייב). ובפסקי חלה להרשב"א (ד' ט' ע"ב) עוד שנינו גר שנתגייר והיתה לו עיסה נעשית עד שלא נתגייר וכו' ועי' חולין ד' קל"ד סע"א.

פ"ג ה"ה במשנה ר"ע אומר הכל הולך אחר הקרימה בתנור. בס' התרומה סי' פ"ה ובמתני' דחלה נמי תנן גבי גר ר"ע אומר הכל אחר הקריאה בתנור ונראה דדוקא גבי חלה דכהיב מלחם הארץ אזיל בתר קריאה וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"ה תמן תנינן גר שנתגייר. באו"ז ח"א סי' רל"ח ירושלמי תמן תנינן גר שנתגייר וכו' תמן את אמר אם (ליתא) ספק פטור והכא את אמר אם (ליתא) ספק חייב אמר ר' חגא (אחא) איתותב היא (איתתבת) קומי ר' אמי ואמר מי יאמר לי שהוא נוטל (בהגהה בגליון האו"ז מגיה צ"ל אינו נוטל והגהתו לקוחה מפי' נחלת יעקב ספ"א ממס' גרים אבל הגהתו לאו דוקא) דמים מן השבט פי' נוטל דמי חלת ספק מן השבט אמר ר' יוסי (ג' מלות ליתא) וכו' ופריך ויפריש תמן (גבי מתנות) ויטול דמים מן השבט אמר ר' יוסי חלה שהיא טבל ובעון מיתה (פי' לפיכך מפריש אבל מתנות שאינו בעון מיתה אינו מפריש, י' מלות אחרונות מהאו"ז בעצמו) ופריך ויפריש (לפנינו בטעות: מפריש) חלה ולא יטול דמים מן השבט ומשני על שם המוציא מחבירו עליו הראיה עכ"ל. ובפי' מהר"י בן מלכי צדק בפי' לכאן וז"ל וקשיא הכא אמר ספק פטור והכא את אמר ספק חייב ותירצו מפריש (ליתא) ונוטל דמיו מן השבט והקשו מתנות נמי ליפרוש ולישלם דמים מן השבט והירץ ר' יוסי חלה שהיא בעון מיתה לפיכך מפריש אבל מתנות שאין בעון מיתה אינן מפרישין והקשו אי הכי חלה מיפרוש ולא לישקול דמים משבט ופריק אפילו הכי נוטל דמים מן השבט על שם המוציא מחבירו עליו הראיה עכ"ל וגירסתו אמיתית ולפנינו משובש כל המאמר.

פ"ג ה"ה מפריש ולא יטול דמיו מן השבט. בחי' מהרי"ט אלגאזי (בה' חלה להרמב"ן ד' מ"ו ע"ב) מביא הירושלמי וגורס חלה שהיא טבל ובעון מיתה מפריש ולא יטול דמיו בן השבט מתנות (ליתא, ועי' לעיל בשם האו"ז,

ואח"כ

ואח"כ ראיתי שכן תני' בד' קושטאנטינא) על שם המוציא מחבירו עליו הראיה
עכ"ל ובפסקי חלה להרשב"א ד' י' ע"א ירושלמי תמן תנינן גר שנתגייר והיתה
לו וכו' תמן את אמר ספק פטור ובדאיתמר אם ספק חייב אמר ר' יוסי חלה
טבל ובעון מיתה ושם מוציא מחבירו עליו הראיה עכ"ל וגרסתו משונה משלפנינו.
ובמשנה למלך ה' תרומות פ"י הי"ד דאמרינן בירושלמי בפ"ג דחלה עלה דמתני'
דגר שנתגייר דקתני ואם ספק חייבת בחלה דנוטל דמיו מן הכהן כיון שהוא
ספק אם חייב בחלה וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ה אמר רבי בון ב"ח שני גוים וכו'. באו"ז ח"א סי' רמ"א לעיל
ירושלמי אמר רבי בון בר חייא שני גוים וכו' ואיני יודע לפרשו ונראה לי
דשבוש הוא דקאמר בירושלמי שני גוים שעשו ב' קבין וחלקו כו' דאמאי
חייבין גלגל גוים בעיסת גוים ליכא למ"ד דחייב בחלה וכו' עכ"ל ובפסקי חלה
להרשב"א (ד' י' ע"א) ירושלמי בפ"ג אמר ר' אבין (בון) בר חייא שני גוים
שעשו שני קבין וחלקו ונתגיירו (מלה אחרונה ליתא) וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"ה שני ישראלים שעשו. באו"ז הנ"ל ומציעת' דאמר שני ישראלים
שעשו שני קבין וכו' איכא למימר שעשאוה ע"מ לחלקה בצק אך קשה דקאמר
שכבר היתה שעת חובה ונפטרו דלא היתה להם שעת וכו' עכ"ל וברמב"ם
ה' בכורים פ"ז ה"ט אבל שני ישראלים שעשו כך וחזר כל אחד אחר שחלקו
וכו' ומקורו מירושלמי כאן. והראב"ד בהשגות שם כתב ואעפ"י שראה כן
בירושלמי אין השכל נותן לסמוך עליו וכו' עכ"ל ובכסף משנה שם ורבינו
סובר שאין לדחות הירושלמי בכך וכו' וברדב"ז שם ומכל מקום אין על רבינו
השגה שעל הירושלמי סמך ואין שם חולק עכ"ל ועי' בשנויי נוסחאות לספר
משנה תורה (פראנקפורט תר"ן צד 63). וברא"ש ה' חלה סי' י"א כדאיתא
בירושלמי שני ישראלים שעשו וכו' שכבר היה לו (להן) וכו' ובפסקי חלה
להרשב"א הנ"ל הגי' משונה וז"ל שני ישראלים שעשו שני קבין וחלקו והוסיף
על שלו וזה על שלו ניחא חלקו של ישראל חייב חלקו של גוי מהו כלום
חלקו של חייב לא מחמת חלקו של גוי חלקו של ישראל חייב חלקו של גוי
פטור והרב ר' משה ז"ל סמך עליו ופסק כן וכו' עכ"ל ובב"י יו"ד סי' ש"ל
וכתב עליו הראב"ד אין דבר זה מחוור וכו' ונראה לי דהרמב"ם סבר דאין
לדחות הירושלמי בגילא דחיטאת' כדדחי ליה הראב"ד וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ה ישראל וגוי שעשו שני קבין. באו"ז הנ"ל וסיפא נמי דישראל וגוי
שעשו שני קבין וחלקו אתיא נמי בנמגום עכ"ל. וברמב"ם ה' בכורים פ"ז
ה"י היתה העיסה ביד גוי והישראל בשותפות וחלקו וכו' ובהשגות הראב"ד
שם ונ"ל דגמרא ירושלמי בתמיהא קאמר דהכי גרסינן ישראל וגוי שעשו שני
קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו ניחא חלקו של ישראל חייב
חלקו של גוי מהו כלום חלקו של ישראל חייב אלא מפני חלקו של גוי חלקו
של ישראל חייב וחלקו של גוי פטור משמע דבתמיהא קאמר אלא זה וזה
חייב עכ"ל. ובפסקי חלה להרשב"א ד' מ' ע"א ונראה שאפילו מסקנת הירושלמי
בניחותא כלומר חלקו של ישראל חייב אבל של גוי פטור ואינו מחוור שאין
נראה מן הירושלמי וזו אחת מהשגותיו של ר' אברהם ז"ל וכו' ונראה דגמרא
דירושלמי בתמיהא קאמר כלום חלקו של ישראל חייב אלא מפני של גוי וכו'
ועי' בחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ז ה"י.

פ"ג ה"ה כלום חלקו של גוי חייב. ברדב"ז בה' בכורים שם כלום של

גוי

נוי חייב אלא מפני חלקו של ישראל וכו' זו היא גרסת הספרים שלנו וכו' עכ"ל ובכ"מ שם והראב"ד גורס כלום חלקו של ישראל חייב אלא מחמת חלקו של נוי והיא הגרסא הנכונה וכו' עכ"ל וכן כתב בב"י יו"ד סי' ש"ל. וכן גרס הרמב"ן בה' חלה ד' מ"א ע"א וכן ראיתי אחר זה בדפוס קושטאנטינא.

פ"ג ה"ה חברייא בשם ר' לעזר. בר"ש וברא"ש חלה פ"ג משנה ז' ואמרי' בירושלמי חברייא בשם ר' אלעזר וכו' ע"ש. ובשו"ת הרשב"א סי' נ"ד דגרסינן התם בירושלמי חברייא בשם רבי אלעזר.

פ"ג ה"ה מודה ר"ע לחכמים. בשו"ת הרשב"א הנ"ל הגי' מודה ר"ע לחכמים בעיסת הדיוט שגלגולה טוב לה (טיבולה) הילא (רבי הילא) בשם ר' אליעזר (לעזר). ובאו"ז ח"א סי' רל"ח הגי' בעיסת הדיוט שטובל גלגולה. ובפסקי חלה להרשב"א ד' י' ע"א גרסינן בירושלמי חברייא בשם ר"א מודה ר"ע לחכמים בעיסת הדיוט שגלגולה טובלה עכ"ל וכן בד' קושטאנטינא.

פ"ג ה"ה בעיסת הקדש שגילגולה פוטרה. באו"ז ח"א סי' רל"ח ובעיסת הקדש משגלגלה פטורה עכ"ל.

פ"ג ה"ה כהנא אמר דברי ר"ע. בד' קושטאנטינא כהנא אמר לדברי ר"ע. ובמנחות ס"ו ע"ב אמר רב כהנא אומר היה ר"ע מירוח הקדש אינו פוטר.

פ"ג ה"ה מ"ד גילגול פוטר, בד' קושטאנטינא הגי' לנכון: על דעתיה דכהנא (ג' מלות ליתא) מ"ד גלגול פוטר מרוח פוטר ולמ"ד אין גלגול פוטר אין מרוח פוטר ברם כרבנין גלגול אינו (לפנינו ליתא מלה אחרונה ועי"ז טעו המפרשים) פוטר ברשות הגוי המרוח פוטר ברשות הגוי. ובחי' מהרי"ט אלגאזי בה' חלה להרמב"ן אות י"ב מביא הירושלמי בנוסח ד' ווינציא ולא ראה גי' ד' קושט'.

פ"ג ה"ה וקשיא על דרבנין גילגול פוטר. בד' קושטאנטינא וקשיא על רבנן מרוח פוטר ברשות הגוי ואין גלגול פוטר ברשות הגוי.

פ"ג ה"ה כן ר"ע אומר אין גילגול פוטר ברשות הגוי. בתשובות הרשב"א חלק ה' סי' נ"ו וגרסינן נמי התם בירושלמי כמה דרבנין אמרי (אמר) וכו' כן ר"ע אומר גלגול פוטר בשל הקדש (הגוי, וגי' הרשב"א אמיתית) אין מרוח פוטר ברשות (במקום) הקדש עכ"ל.

פ"ג ה"ו במשנה העושה עיסה מן החיטים. בזבחים ע"ח ע"א מתיב רבא עשה עיסה מן חיטין ומן אורז וכו' וברש"י שם ה"ג עשה עיסתו מן חטין ומן האורז וכו' ובעיטור ה' בעור חמץ (ד' קכ"ז) וגרסי' בירושלמי דחלה העושה עיסה מן החיטין וכן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה (ליתא אבל איתא במתניתא דב"ם) ויוצאין בה י"ח בפסח ואם לאו אין יוצאין י"ה בפסח עכ"ל ובמגדל עז ה' חמץ ומצה פ"ו ה"ה גם כן הגי' חייבת בחלה (ליתא) וכו' ובאשכול ח"ג צד 33 דתנן העושה עיסתו מן החיטים וכו'. ובתמים דעים להראב"ד סי' ז' דתנן במס' חלה העושה עיסה מחיטים ומאורז וכו'.

פ"ג ה"ו במשנה ויוצא בה אדם. בזבחים שם איתא סיפא אדם יוצא בה י"ח בפסח.

פ"ג ה"ו מתניתא כדרבן שמעון בן גמליאל. הנוסחא הנכונה באו"ז ח"א סי' רל"ט וז"ל ירושלמי מתני' דלא (ליתא) כרשב"ג דתניא (ליתא, והכוונה להתוספתא חלה פ"ב) רשב"ג אומר לעולם אינה חייבת בחלה (מלה אחרונה לפנינו ליתא, אבל בד' קושט' איתא) עד שיהיה (שיהא) בה דגן כשיעור וכו' עכ"ל ועי' ברמב"ם ה' בכורים פ"ו ה"א ובהשגות הראב"ד שם נראה מן הירושלמי דבעינן שיהא בה דגן כשעור כרשב"ג וכו' וגרס כנירסת הדפוס. וכן בתמים

דעים

דעים להראב״ד סי׳ ו׳ אמרינן במס׳ חלה ירושלמי מתניתין דרשב״ג דהוא אמר לעולם אינה חייבת עד שיהא בה דגן כשעור והתם אמרו הלכה כרשב״ג עכ״ל וכן גרס הרמב״ן בה׳ חלה ד׳ נ׳ ע״א. אבל בר״ש ובפי׳ מהר״י בן מלכי צדק בפי׳ כאן ובפסקי חלה להרשב״א הגי׳ מתניתין דלא כרשב״ג כגי׳ האו״ז הנ״ל. וברדב״ז בה׳ בכורים פ״ו הי״א וגרסי׳ עלה בירושלמי מתניתין כרשב״ג דרשב״ג אומר וכו׳ ונוסחא משובשת היא דאי מתניתין כרשב״ג מאן פליג עליה דהוצרך ר״ל (רשב״ל) לפסוק הלכה כרשב״ג אלא וודאי הגרסא היא מתניתין דלא כרשב״ג וכו׳ עכ״ל ובכ״מ שם ויש לתמוה על רבינו שמאחר שבירושלמי אמרו מתניתין דלא כרשב״ג וכו׳ ואפשר שרבינו היה גורס מתניתין כרשב״ג וכן הוא בספרים שלנו והכי פירושו מתניתין דקתני שהאורז נגרר אחר החיטים אינה חייבת בחלה עד שיהא בה טעם דגן כדרשב״ג וכו׳ עכ״ל ובב״י יו״ד סי׳ שב״ד מאריך בזה וכתב גם כן ואפשר שהרמב״ם היה גורס מתניתין כרשב״ג וכן הוא בספרים שלנו וכו׳ עכ״ל ובמגדל עוז ה׳ חמץ ומצה פ״ו ה״ב ובירושלמי גרסינן עלה מתני׳ דלא כדרשב״ג דרשב״ג אומר לעולם אינה חייבת בחלה (ליתא) עד שיהא בה כשיעור ע״כ (בירושלמי) עכ״ל.

פ״ג ה״ו דרשב״ג. בפראגמענט כתב יד בעקד הספרים הקסרי בפטרבורג הגי׳ דרבן גמליאל אמר.

פ״ג ה״ו ר״י בר אידי בשם רשב״ל. בפסקי חלה להרשב״א הנ״ל ר״י ב״א בשם רשב״ל הלכה עד שיהא (ב׳ מלות אחרונות ליתא לפנינו וחסר המלה וכו׳ עד שיהא בה דגן כשעור) כרשב״ג עכ״ל. ובאשכול ח״ג צד 83 ובירושלמי תנינן וכו׳ וא׳ ר״ל ור׳ הילא (לפניני הגי׳ בשם ר׳ הילא ההיפך) הלכה כרשב״ג עכ״ל.

פ״ג ה״ו בין כרבנין דהכא בין כרבנן דהתם. בה׳ חלה להרמב״ן ד׳ נ׳ ע״א מביא כל המאמר בשנויים קלים. וע״ש שמפרש המאמר. ובפסקי חלה להרשב״א אמר ר׳ אילא (הילא) וכו׳ ובחי׳ מהר״י קורקוס בה׳ בכורים פ״ו הי״א הגי׳ בין רבנין דהכא בין רבנין דהתם אמרי ובעיטור ה׳ בעור חמץ א״ר אילא (הילא) בין כרבנן דהכא בין כרבנן דתמן (כרבנין דהתם) אמרינן (אמרין) עד שיהא בה (ליתא) רובו דגן וכו׳.

פ״ג ה״ו רב הונא אמר טעמא דגן. בעטור (ה׳ בעור חמץ ד׳ קכ״ז) ירושלמי יבי׳ ורה״א וטעמו דגן אעפ״י שאין רובו דגן. ובפסקי חלה להרשב״א בגירסא אחרת וז״ל רב הונא אמר עירב בה שאר המינין עד שיהא רובה דגן וטעמא דגן פתר לה במינים אחרים עכ״ל ובחי׳ מהר״י קורקוס פטר לה במינין אחרים. ובגי׳ מהר״י קורקוס ראיתי אח״כ בד׳ קושטאנטינא.

פ״ג ה״ו הנוטל שאור מעיסת חטין ונותנה לתוך עיסת האורז. ח׳ מלות אלו ליתא בפסקי חלה להרשב״א. ובאשכול שם ורב הונא ור׳ יוחנן אמרו טעמה דגן אע״ג שאין רובה דגן והשתא לר״ל ולר״ה לית הלכתא כמתני׳ ולר׳ הונא ולר׳ יוחנן דתלו בטעמא הא אמרינן התם דוקא בחטין ואורז אבל שאר מינין וכו׳.

פ״ג ה״ו בנין נתנו דבתרה. בפסקי חלה להרשב״א שם בנין מתניתין הדא דבתרא מבל אוסר (אסיר) כל שהוא וכו׳ עכ״ל וכן מצאתי הגי׳ בפראגמענט מכת״י הנ״ל. ופי׳ מחסת הסיפא במשנתינו שהמבל אסור וכו׳ וע״ש להלן בדברי הרשב״א שמפרש מאמר הירושלמי כאן. ובחי׳ מהר״י קורקוס הנ״ל נתני מתני׳ דבתרא וכו׳.

פ״ג ה״ו רבי יוסי הוה מסמך לרבי זעירא. בעיטור הנ״ל רבי יונה הוה

מסמיך

מסמיך לר"ז שמע קליה דרב אילא (דרבי הילא) יכו' וכגי' העיטור כן הוא בפסקי חלה להרשב"א ד' ד' ע"ב. וכן הגי' בד' קושטנטינא. ובחי' מהר"י קורקוס הנ"ל ר' יוסי הוה מסמיך לר' ומסמך לר' זעירא. ובסדר הדורות (הוצאת משכיל לאיתן ז"ל צד 208) בחלה פ"ג ר' זעירא הוה מסתמך עליה דר' יונה פי' השדה יהושע כי ר' יונה היה תלמידו עכ"ל ולא הביא גי' העיטור והרשב"א.

פ"ג ה"ו יתיב מתני ר' יוחנן אמר. בפסקי חלה להרשב"א הגי' משונה וז"ל יתיב מתניתין דר' חייא בשם ר' יוחנן מעסה אעפ"י שאין רובה דגן ומעטיה דגן וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ו אמר מחלפה. בד' קושטנ' א"ל מחלפא היא.

פ"ג ה"ו סימן הוה לן. בעיטור הנ"ל וסימן הוה ליה ר' יוסי בר"ה. וכעין זה בקדושין פ"ב ה"א סימן היה ליה דהוה ריב"ל וכו'. ובכתובות פ"ה ה"ב סימן הוי לן דחזקיה וכו'.

פ"ג ה"ז במשנה הנוטל שאור מעיסה. בתשובות מהר"ם ברבי ברוך סי' ש"ט (הוצאת הרב בלאך נ"י) משנה שלימה היא הנוטל מן העיסה שלא הורמה חלתה ונותן (במתניתא דבני מערבא ונתן ולפנינו ונותן) לתוך עיסה שהורמה חלתה אם יש לו פרוסה (פרנסה) ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו מוציא חלה אחת מן (על) הכל וכו' עכ"ל ובסמ"ק סי' רמ"ה שנינו בפ"ג דמס' חלה הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ונותנו לתוך עיסה שהורמה חלתה הרי זו מביא עיסה שניה שיהיה בו שיעור חלה עם אותו שאור ונותנה בצד אותה עיסה ומפריש ממנו שיעור חלה עליה ועל השאור ואם אין לו מוציא חלה על הכל עכ"ל ובפסקי חלה להרשב"א (ד' ט' ע"ב) אם יש לו פרנסה פי' מעיסה שלא הורמה חלהה וכו'. ובכפתור ופרח פט"ו ואם אין לו עיסה שניה שנקראת בלשון חכמים פרוסה ממקום אחר וכו' עכ"ל ובשו"ת הרא"ש כלל ב' סי' ג' אם יש לו פרנסה ממקום אחר יוציא (מוציא) לפי חשבון פרנסה היינו עיסה אחרת וכו'.

פ"ג ה"ז במשנה מוציא לפי חשבון. בכ"מ ה' מעשר פ"ח ה"ב מוציא עליו לפי חשבון.

פ"ג ה"ז במשנה ענבי בציר עם ענבי עוללות אם יש לו פרנסה ממקום אחר. בסמ"ג עשין קל"ג כגון ענבי עוללות בענבי בציר אם יש לו פירות אחרות מוציא עם החייב לפי חשבון.

פ"ג ה"ז במשנה ושאר מעשר. במתניתא דבני מערבא והשאר מעשר.

פ"ג ה"ז במשנה ושאר מעשר ומעשר שני. בד' קושט' ומעשר עני.

פ"ג ה"ז שנתערבה בתולין. בפראגמענט מכ"י הנ"ל שנתערבה בחולים וכו' השיריים לאכלה (שיריים לאכילה) קורא אני עליו (עליה) וכו' מכל שמתערב (שנתערב).

פ"ג ה"ז קורא אני עליה. בד' קושט' א"ל קורא אני וכו'.

פ"ג ה"ז וכי אמרית לך שאינו מוציא. בד' קושט' שהוא מוציא ממנו עליו וכו'.

פ"ג ה"ז אין תפשיטא. בכ"י הנ"ל כן אין וכו' למקום (על מקום) אחר.

פ"ג ה"ז אינו מוציא. אמרין לית הדא דר"ז כן הגי' בכ"י הנ"ל.

פ"ג ה"ז לית הדא דר"ז תתיבה על ר' בון ב"ח. בד' קושט' מוסיף: ולית הדא דר' בון בר חייא תתובה על רבי זעירא וכצ"ל.

פ"ג ה"ז להיעשות תרומה כיוצא בו. בד' קושט' ראוי ליעשות (בכ"י הנ"ל לעשות) התרומה על (ליתא) כיוצא בו חולין שבו מבטלין אותו ובטל (ליתא) וכו'

זכו' הואיל ואותו הטבל ראוי להיעשות תרומה (הולין) על (ליתא) ביוצא בו וכו'.

פ"ג ה"ז אמר רבי יוסי. בפראגמענט מכת"י הנ"ל ר' יוסה.

פ"ג ה"ז כיוצא בו לא בטל. בפראגמענט הנ"ל כיוצא בו לא טבל.

פ"ג ה"ז אם שלמטן לא בטל. בפראגמענט הנ"ל אם שלמטן בטל.

פ"ג ה"ז שכבר קידשתנו. בד' קושטנטינא שכבר קדש ואם לאו מוציא חלה על הכל (ה' מלות אחרונות ליתא לפנינו וקאי על הסיפא דמשנתינו).

פ"ג ה"ז ואם לאו מביא ד' רובעין. בה' חלה להרמב"ן ירושלמי תני (ליתא) ואם לאו מביא ארבעת רביעין קמח וכו' וע"ש וכן הגי' בד' קושטנטינא.

פ"ג ה"ז בעון קומי ר' יוסי. בפראגמענט מכת"י קומי ר' יסא.

פ"ג ה"ז לחולין מבעוד יום. בד' קושט' למעשר מבעוד יום.

פ"ג ה"ז טבל בטל ברוב. בחי' הרמב"ן ע"ז ד' ע"ג ע"ב ובירושלמי במס' חלה מצאתיה בענין אחר דגרסי' התם רשב"ל בשם חזקיה טבל בטל ברוב וכו' ר' בא בר ממל ור' אילא (הילא) אעלין עובדא וכו' סברין מימר שנים רובן (רבין) על אחד וכו' והתנינן אם לאו מוציא חלה אחת (מאחד) על הכל וכו' ואין פירושו ברור לפי גמרתינו ולי נראה דוודאי טבל שיש לו מתירין קאמר וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"ז ואם לאו מוציא מאחד. בד' קושט' מוציא חלה על הכל.

פ"ג ה"ז מפליגין ר' יוחנן. צ"ל מה פליגין. וכן מובא בטורי אבן מגילה ד' מ"ו ע"א וע"ש שמפרש המאמר.

פ"ג ה"ח במשנה הנוטל שאור מעיסת חטים ונותן עיסת האורז. במתניתא דבני מערבא ונתן לתוך עיסת האורז. וכן הוא ברמב"ן בה' חלה (ד' נ') ונתן לתוך עיסת האורז ובאו"ז ח"א סי' רמ"א. וכן בד' קושט'. וכן ברא"ש ה' חלה סי' מ' ובחי' רמב"ן ע"ז ד' ע"ג ע"ב ונתן לתוך עסה הורמה חלתה אם יש לה וכו'. ובנמוקי יוסף בנדרים פ"ו (ד' י"ב) דתנן במס' חלה הנוטל שאור מעיסת חטין ונתן לתוך עיסת האורז אם יש בה טעם דגן חייבת ואם לאו פטורה עכ"ל.

פ"ג ה"ח במשנה ואם כן למה אמרו. בע"ז ע"ג ע"ב במה אמרו וכו' ועי' בר"ש שם.

פ"ג ה"ח (בד"ו הסר הציון הלכה ח') קיימתיה בשמן. בחי' הרמב"ן בע"ז שם קיימתיה בשמן של זיתי מסיק שנתערב בשמן של זיתי ניקוף וכך העמידוה בירושלמי עכ"ל ובטורי אבן שם א"ר מנא אנא קיימתיה וכו'.

פ"ג ה"ח לעשותה בטהרה. מלה בטהרה חסרה בד' ויטאמיר ופטרקוב.

פ"ג ה"ח אמר ברושם. צ"ל אמר ליה ברושם.

פ"ג ה"ח הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר. צ"ל ותרומת מעשר וכו'.

פ"ג ה"ח אר"י בר לעזר שלא יהא. בד' קושט' אר"י בר"א בשם ר' אלעזר.

פ"ג ה"ח חזר ר"י בר לעזר. בד' קושט' הדר ר' אלעזר.

פ"ג ה"ח לקט דלעת וכו'. בד' קושט' תני לקט וכו' והיא תוספתא תרומות פ"ה.

פ"ג ה"ח דברי רבי רשב"ג אומר. בתוספתא שם (הוצאת צ"מ) הגי' כמו שהוא לפנינו בירושלמי אבל בד' קושט' הגי' דברי רשב"ג רבי אומר וכו'.

פ"ג ה"ח היה צריך וכו'. בד' קושט' תניא היה וכו' והיא תוספתא תרומות פ"ה.

פ"ג ה"ח מעלה את הראשונה. בפראגמענט מכת"י הנ"ל מעלה את הראשונה על פי הבור וכן השניה וכו'.

פ"ג ה"ח על פי הבור הטבל בטל ברוב. צ"ל אין הטבל בטל ברוב.

פ"ג

פ"ג ה"ח א"ל ר"ז ואינו מעורב ע"י גידין. זה שיפפא דלישנא מלעיל סוף ה"ד ומ"ס הוא.

פ"ד ה"א במשנה ממין אחד פטורין. ברע"ב הגי' פטור וכצ"ל.

פ"ד ה"א במשנה ושלא במינו פטור. ברא"ש בפי' בפ"א דחלה משנה א' אמתניתין דריש פרק בתרא דמכילתין מין במינו חייב מין בשאינו מינו פטור.

פ"ד ה"א א"ד יוחנן סתם אשה אחת. בה' חלה להרמב"ן ירושלמי אמר רבי יוחנן סתם אשה אחת וע"ש שהביא כל המאמר.

פ"ד ה"א אשה אחת אינה מקפדת. בפסקי חלה להרשב"א (ד' ז' ע"א) וגרסינן בירושלמי סתם אשה אחת אינה מקפדת וכו' ובתי' מהרי"י קורקוס בה' בכורים פ"ו ה"א סתם אשה אחת אינה מקפדת סתם (ליתא) שתי נשים וכו'.

פ"ד ה"א אשה אחת שהיא מקפדת. בס' אדם וחוה (נתיב ב"א ח"ד) ואשה אחת המקפדת שלא יתערב זו עם זו הרי היא כב' נשים עכ"ל.

פ"ד ה"א שתי נשים שאינן מקפידות. בחי' מהרי"ק הנ"ל שתים ואין מקפידות.

פ"ד ה"א למה הוא עושה אותה. בר"ש חלה פ"ד למה היא עושה אותן.

פ"ד ה"א אמר ר' יונה בשאין. בפסקי חלה להרשב"א שם אמר ר' יונה בשתי מקומות מקפדת היא. ובר"אש ה' חלה סי' י' א"ר יוחנן בשאין וכו' ובב"י יו"ד סי' שכ"ו אמר רבי יוחנן (ר' יונה) בשאין לה מקום ללוש היה לה מקום ללוש (כן בד' קושט' ולפנינו היכן ללוש) במקום אחד (ליתא).

פ"ד ה"א בשאין לה מקום ללוש. באו"ז ח"א סי' רמ"ב בשאין לה מקום היכן ללוש וע"ש וכן בפי' הרא"ש בחלה כאן ובה' חלה מובא הירושלמי.

פ"ד ה"א נקי וקיבר מקפדת היא. בס' אדם וחוה הנ"ל או נקי וקיבר כלומר שאחת מהעיסות חשובה מהאחרת הרי היא מקפדת שלא יתערבו והרי היא כב' נשים המקפידות כל זה בירושלמי עכ"ל ובשו"ת מהר"ח או"ז סי' ל"ד ואמר בירושלמי אמר ר"י סתם אשה אחת וכו' ואיני מבין וכי אין הנשים מקפידות מללוש שעורין ושיפון יחד ולא יחשו זה נקי וקיבר דאמרי בירושלמי נקי וקיבר מקפדת הוא וצ"ע עכ"ל.

פ"ד ה"א שמואל בר אבא בעי. בד' קושט' שמואל בר אבא א'.

פ"ד ה"א ואין חייבין בטבול יום. צ"ל ואין חבור בטב"י.

פ"ד ה"א דתנינן תמן בשר הקדש. בר"ש חלה פ"א משנה ה' כדאמרי' בירושלמי בריש פ' בתרא (לעיל באותה הלכה) יש דברים שהן חבור בטבול יום ואינו חבור בחלה דתנינן תמן בטבול יום פרק ב' בשר הקודש שקרם (שקדם) עליו הקופה (וכן במתניתא דבני מערבא בטבול יום) נגע טבול יום בקופה חתיכות מותרות (שש מלות אחרונות ליתא לפנינו) והקיפה (והא שאר כל הקופה) חבור ואין סופו לחתכו ואין חיבור (חייבין) לחלה (בחלה) דאר"ל וכו'.

פ"ד ה"א דאמר רבי יוחנן העושה עיסה. עי' לעיל פ"א ה"ח. ובפסקי חלה להרשב"א (ד' ח' ע"ב) ירושלמי אמר ר' יוחנן העושה עיסה על מנת לחלקה (בצק) פטורה מן החלה והרב ר' משה ז"ל סמך עליו ופסק כן אבל ר' אברהם ז"ל כתב בהשגות שאין הלכה כן אלא חייבת שמא תמליך לעשות עיסה וכו' עכ"ל. וכיון למ"ש הרמב"ם בה' בכורים פ"ו הי"ט ובהשגות הראב"ד שם.

פ"ד משנה ב' החטים אינן מצטרפות עם הכל אלא עם הכוסמין. בעיטור ה' מצה ומרור צד 260 ומקשינן בירושלמי מהא דתנן סתם החיטין אינן מצטרפין עם הכל חוץ מן החיטה וכו'.

פ"ד

פ"ד משנה ב' עם הכל. בפי' מהר"י בן מ"צ בפי' כאן ובכ"מ ה' בכורים פ"ז ה"ג ליתא המלות עם הכל. ובחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ז ה"ג איזהו (אי זהו) וכו' חמין (ההימין) אינן מצטרפות עם הכלל (הכל).

פ"ד ה"ב מהו שיירתה. בכ"מ פ"ז מה' בכורים ה"ג דאע"ג דבירושלמי אמרו מהו שיירתא רב הונא אמר אם אומר את השיפון מין כוסמן וכו' ופירשו ר"ש והרא"ש דת"ק פליג וכו' ולי נראה שפירושם דחוק בלשון הירושלמי וכו' ע"ש ובר"ש חלה פ"ד משנה ב'. ובחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ז ה"ג דגרסינן בירושלמי מה שיירתה כלומר מהו דין אותה ששייר ת"ק או מהו דין השאר שלא נזכרו בדברי ת"ק עכ"ל ועי' במעדני יו"ט בה' חלה להרא"ש סוף סי' א'.

פ"ד ה"ב מין כוסמים מצטרף עם החיטים. בחי' מהר"י קורקוס הנ"ל אפשר שהוא מפרש מצטרף שאמרו בירושלמי בתמיה וכו' ועדיין אינו מתיישב לשון הירושלמי לכך אני אומר דגרים במקום מצטרף עם החימין מצטרף עם הכוסמין וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ב אית תניי תני כל המינין. באו"ז ח"א סי' רמ"ג ירושלמי אית תניי תני כל המינין מצטרפין זה עם זה פי' אפילו בנשוך ושאל על דעתיה דהדין (דהך) תנא (תנייהו) ברא (בריא, וביומא פ"ו ה"ה תנייא ברייא) מה בין נשוך מה בין בלול אמר ר' יודן אבוי (אבוה) דר' מתניא (מתניה) כשחלקו (בשחלקן) והוסיף עליו (עליהן) נשוכין חייבין בלולין פטורין פי' אם היו נשוכין מקודם וחלקו נפטרו והוסיף כ"א על חלקו לא אבל אם היו בלולין וחלקו והוסיפו עליהם פטורין עכ"ל וכן מובא הירושלמי בר"ש חלה פ"ד משנה ב' ובראי"ש ה' חלה סי' י"א ובפי' הרא"ש כאן. ובב"י יו"ד סי' שכ"ד הביא פי' הרא"ש בשנויים. ובחי' מהר"י קורקוס ה' בכורים פ"ו הגי' על דעתיה דת"ק (ב' מלות ליתא) תנא ברא מה בין וכו'.

פ"ד ה"ג במשנה וקב אורז וקב תרומה. בד' קושט' או קב תרומה וכן הוא באו"ז ח"א סי' רמ"ד ובראי"ש ה' חלה סי' י"ב ובאגודה (חלה פ"ד) ובכ"מ ה' בכורים פ"ז ה"ה אבל בשו"ת הרא"ש כלל ב' סי' ב' ליתא מלת או ובמתניתא דבני מערבא וקו (וקב) תרומה באמצע.

פ"ד ה"ג במשנה דבר שניטלה חלתו. בד' קושט' שניהנה חלתו ובד"א חלתן.

פ"ד ה"ג נתני אורז וכו'. מובא כל המאמר באו"ז ח"א סי' רמ"ד וע"ש ובר"ש ובמעדני יו"ט בה' חלה להרא"ש סי' י"ב בשנויים.

פ"ד ה"ג על ידי שאינו ממינו. בפי' מהר"י בן מ"צ הגי' אורז על ידי שאינן ממינן מפסיק וכו'.

פ"ד ה"ג קב אורז וכו'. תוספתא חלה פ"ב וע"ש ומובא בשם הירושלמי בה' חלה להרמב"ן ד' נ"ב ע"ב בשנויים קטנים.

פ"ד ה"ג קב אורז אינו מצטרף. כל המאמר מובא באו"ז ח"א סי' רמ"ה בשנויים קלים, וכן ברדב"ז ה' בכורים פ"ז ה"ז ובה' חלה להרמב"ן שם.

פ"ד ה"ג קב מדומע אינו מצטרף. כן הוא בתוספתא חלה פ"ב (הוצאת צוקערמאנדל ובהוצאות אחרות הגי' משובשת) ובס' אדם וחוה נתיב כ"א חלק ג' ובירושלמי מדומע או של גוי או של חלה (תרומה) באמצע אינו מצרפן עכ"ל וכן מובא בפי' הרא"ש בחלה כאן בשנויים.

פ"ד ה"ג קב הגוי אינו מצרף. בפסקי חלה להרשב"א (ד' ד' ע"א) ירושלמי קב אורז או קב תרומה וכו' קב מין אחד אינו מצרף (לפנינו מצרף) קב שניטלה

תרומה

הדומה (שניטלה חלתו) מצרף ר' (ור') בון בר' חייה וכו' ע"ש ובטור יו"ד סי' שכ"ד קב של גוי או קב של חלה באמצע אינם מצטרפים וע"ש בב"י שכתב ירושלמי שם עכ"ל.

פ"ד ה"ג קב אשה אחרת מצרף. בטור יו"ד שם או קב משל אשה אחרת מצטרפין ובב"י שם ג"ז שם בירושלמי עכ"ל.

פ"ד ה"ג[ן] שנטלה חלתו מן האמצע. ב' מלות אחרונות ליתא בד' קושט'.

פ"ד ה"ג תני ר' חלפתא ב"ש קב הקדש. ברדב"ז ה' בכורים פ"ז ה"ז ובה' חלה להרמב"ן שם מובא בשנויים.

פ"ד ה"ג הקדש ראוי הוא לפדותו. בה' חלה להרמב"ן ולהרא"ש מובא זה בגי' הקדש ראוי הוא לפדותו ולחייבו בחלה חלה אין ראוי לפדותה ולחייבה עכ"ל.

פ"ד ה"ד לא אמר אלא קב חטין. בפסקי חלה להרשב"א ומיהו ודאי בירושלמי אמרו כן בפרק האחרון של חלה דגרסינן התם לא אמר אלא קב חיטים וקב שעורים וקב כוסמין באמצע (לפנינו משונה) ר' אבון (בון) וכו'.

פ"ד ה"ד הא קב חטים וקב שעורים. בתוס' מנחות ד' ע' ע"ב ד"ה תנא והכי מוכח בתוספתא בחלה דקתני קב חטין וקב שעורין וקב כוסמין הרי אלו אין מצטרפין כשהוא תורם מכל אחד ואחד וכו' ולפנינו הגי' משונה.

פ"ד ה"ד מפני שהוא במינו. בפסקי חלה להרשב"א שהוא מינו אלא וכו'.

פ"ד ה"ד אלא שהוא מדמה לו. בתוס' מנחות ד' ע' ע"ב ד"ה תנא דגבי חלה תלוי המעם בעיסה לפי שעיסותיהן דומות זו לזו כדאיתא בירושלמי וכו' עכ"ל ובהרא"ש ה' חלה סי' א' ובחלה מן הדומות בעיסה והכי איתא בירושלמי.

פ"ד ה"ד בכפר חנניה. במעשרות פ"ב ה"ג אילין דכפר חנניה ועי' תוספתא בבא מציעה פ"ה. וידוע ר' חלפתא איש כפר חנניה (אבות פ"ג ותוספתא כלים פ"ד) ובמ"ש בתוספתא דשביעית פ"ב ר' יוסי בן כיפר אומר משום ר"ש שזורי בריטב"א רה"ש י"ג ע"ב ד"ה א"ל מובאה התוספתא ושם הגי' ר"ש בן כפר חנינא אומר.

פ"ד ה"ד בכפר בנותני. בחי' מהרי"ט אלגאזי לה' חלה להרמב"ן ד' נ"ג ע"ב מביא הירושלמי וגורס בכפר עתני. וכן הגי' בד' קושטאנטינא כאן. וכ"ה בבכורות ד' נ"ה ע"א ובתוספתא פ"ב שם. ובירושלמי בבא מציעא ספ"ו וכפר עותני בגליל. וזהו מהתוספתא גיטין פ"ז. ובתוספתא פרה פ"י (הוצאת צ"מ) מעשה בשמעיה איש כפר עותני. ובתוספתא גיטין פ"א מעשה שהביאו לפני ר"ג בכפר עותני. ובתוספתא דמאי פ"ה ירק של כפר עותני. וניבויער בגעאגראפיע התלמודית צד 56 לא התעורר ע"ז.

פ"ד ה"ד כמה דתימר תמן וכו' אוף הכא כן. בד' קושט' הגי' הנכונה כמה דתימר הכא דבר וכו' אוף התם כן.

פ"ד ה"ד כמה דתימר תמן. בד' קושט' כמה דתימר הכא דבר כו' אוף התם (הכא) כן וכצ"ל.

פ"ד ה"ד דבר שניטלו חלתו מן האמצע. בר"ש חלה פ"ד משנה ב' הגי' קב דבר שניטלה תרומתו מצרף עכ"ל.

פ"ד ה"ד וההן ששה עשר מיל. בבכורים פ"א הי"ב ששה עשר מיל חיזור חיזור לציפורין וכו' ועי' סנהדרין פ"ג ה"ב ובספרי הראשונים שם.

פ"ד ה"ה במשנה שניטלה חלתן וכו נמצא חומרו קלו. באו"ז ה"א סי' רמ"ח שניטלה חלתו וכו' נמצא קולו תוכרו (חומרו קלו).פי' ר"ע פוטר וכו' נמצא לחכמים קולו.

קולו וכו' ע"ש וברדב"ז ה' בכורים פ"ז ה"ז שם במשנה שני קבין שניטלה תרומתן (חלתן) וכו' נמצא חומרו קולו (קלו) עכ"ל.

פ"ד ה"ה יאות א"ר ישמעאל. בה' חלה להרמב"ן ר' ג"ג ע"ב מובא זה וע"ש. ובחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ז ה"ד והקשה בירושלמי יאות א"ר ישמעאל כוסמין וחיטין אף על פי (ג' מלות ליתא) שהן שני מינין דומין זה לזה את אמר מצטרף חדש וישן לא כ"ש. ובר"ש חלה פ"ד משנה ד' הגי' על ידי שדומה לו אתמר מצטרף. ובב"י יו"ד סי' שב"ד ואתמר עלה בירושלמי יאות אמר ר"י כוסמין וחיטין ב' מינים הם על ידי שדומה לו מצטרף וכו'. וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ז מה' בכורים וכו' ומכל מקום יש לתמוה על רבינו למה שינה ממה שהוא בירושלמי עכ"ל.

פ"ד ה"ה חדש וישן לא כ"ש. באו"ז ח"א סי' רמ"ו חדש וישן מיבעיא א"ר עילא (הילא) וכו' ע"ש וברא"ש ה' חלה ובר"ש חלה פ"ד משנה ד' מובא זה. ובפי' הרא"ש בחלה הגי' אבל (ליתא) חדש וישן וכו'. ובחי' מהר"י קורקוס הנ"ל ותירץ ר' אילא (הילא) חיטין וכוסמין וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ה ואין בני אדם טועין לומר. ברדב"ז ה' בכורים פ"ו ה"ד הגי' ואין בני אדם טועין לומר תורמין מן החדש על הישן אבל חדש וישן מין אחד הוא (טועין לומר שתורמין ומעשרין מזה ע"ז חדש וכו') וכן הגי' ברא"ש ה' חלה. ובס' אדם וחוה (נתיב כ"א חלק ג') ומפרש בירושלמי הטעם כדי שלא יאמרו שתורמין מזה על זה שאין תורמין מהחדש על הישן ולא מן הישן על החדש עכ"ל.

פ"ד ה"ה ורבנן מדמין לה לתבואה שלא הביאה שליש. באו"ז ח"א סי' רמ"ז עבר והפריש ממנה תרומה (חלה, בד' קושטאנטינא תרומה) אינה תרומה (חלה) אף כאן אינה חלה (ד' מלות אחרונות ליתא) וכו' וע"ש.

פ"ד ה"ה הזרו לומר. בר"ש הזרו לומר אינן דומין לא לפירות שלא נגמרו מלאכתן שאלו נגמרה מלאכתן (ג' מלות ליתא) ולא לתבואה שלא הביאו שליש שאלו הביאו שליש (ג' מלות ליתא).

פ"ד ה"ה אלא ר"ע מדמי לה. בפי' הרא"ש ומפרש בירושלמי טעמא דר"ע דמדמה לה לאומר (לומר) הרי זה תרומה על פירות האילן (הפירות האילו).

פ"ד ה"ה ורבנן מדמין לה לומר. באו"ז הנ"ל ורבנן מדמין לה לאומר הרי זה תרומה על הפירות הללו (האילו) המחוברין דלא אמר כלום (ד' מלות אחרונות ליתא) עכ"ל ובד' קושטאנטינא על הפרות האלו המחוברין. ולפנינו בטעות: על הפירות האלו לכשיתלשו. ובר"ש חלה פ"ד משנה ד' בגירסת ד' קושטאנטינא. ובפי' הרא"ש לרבנן מדמו לה לאומר (לומר) הרי זה תרומה על פירות האילן (בגי' האו"ז הנ"ל) המחוברים (לכשיתלשו). ועי' תוספתא תרומות פ"ב (הוצאת צ"מ).

פ"ד ה"ה הווין בעין מימר. באו"ז ח"א סי' רמ"ז מובא המאמר בשנויים. ובחי' מהרי"ם אלגאזי בה' חלה להרמב"ן אות כ"ג הביא ג"כ הירושלמי וע"ש.

פ"ד ה"ה נמצא חומרו קולו. באו"ז ח"א סי' רמ"ח ירושלמי נמצא וכו' אית תניי תני חומרו קולו (קולו חומרי בגי' האו"ז במתניתין) מ"ד חומרו קולו ר"ע מן דמר (ב' מלות ליתא) קולו חומרו רבנן עכ"ל ועי' בר"ש כאן. ואח"כ ראיתי בדפוס קושטאנטינא אית תניי תנו חומרו קולו ואית תניי תני קולו חומרו.

פ"ד ה"ז במשנה נוטל אדם כדי חלה. באו"ז ח"א סי' רמ"ט נוטל אדם כדי עיסה של חלה.

פ״ד ה״ו במשנה חלת דמאי וכו׳. בפי׳ מהר״י בן מ״צ ובדמאי עד שתסרח.

פ״ד ה״ו מאוכל אדם מטמא טומאת אוכלין. בתוספתא תרומות פ״ט (הנדפסה עם הרי״ף) תרומה שנפסלה מלאכול אדם והכלב יכול לאכלה מטמא טומאת אוכלין ושורפין אותה במקומה. ובהגר״א שם ושורפין עם הטמאה. ובתוספתא הוצאת צוקערמאנדל תרומה שנפסלה מלאכול אדם וכלב אוכלה וכו׳ ובהברה שהמלות והכלב יכול לאכלה הן נוספות מזמן מאוחר ולא היו בהתוספתא לפני הירושלמי שאם לא כן לא היה שום קושיא.

פ״ד ה״ו הדא אמרה שתורמין. בר״ש חלה פ״ד משנה ו׳ ודייקינן עלה (בירושלמי) הדא אמרה שתורמין מן הרע על היפה כלומר בחלת דמאי עכ״ל וביקר תפארת להרו״ב בה׳ בכורים פ״ז הי״ג ומפרש בירושלמי וכו׳ ודייקינן עלה הדא אמרה שתורמין מן הרע על היפה בדמאי (ליתא) וכו׳ עכ״ל. ובחי׳ מהר״י קורקוס שם מאריך בזה ומסיים ומ״מ אותו הירושלמי צ״ע וכו׳.

פ״ד ה״ו הדא אמרה שתורמין מן הרע על היפה. בר״ש בפי׳ כאן מפרש בירושלמי עד שתסרח מאוכל אדם ודייקינן עלה הדא אמרה שתורמין מן הרע על היפה כלומר בחלת דמאי עכ״ל.

פ״ד ה״ו ספק הפריש תרומה. בר״ש: ספק הפריש מהן (ליתא).

פ״ד ה״ו מן הודאי וכו׳. בר״ש: מן הודאי על הדמאי תרומה ולא (לא) תאכל עד שיוציא עליה (ליתא ואיתא בדמאי פ״ה משנה י״א) תרומה ומעשר וכו׳ וע״ש שמפרש המאמר.

פ״ד ה״ו אמר ר״ש בר כרסנ׳. בר״ש: ר״ש בר בסנא. ובאהבת ציון בשבת צד 26 הוכחתי שהגי׳ הנכונה ר״ש בר כרסנא.

פ״ד ה״ו תני תרומת מעשר וכו׳. בר״ש חלה פ״ד משנה ה׳ מפרש המאמר.

פ״ד ה״ז במשנה מחייב בפירותיהן. במתניתא דב״מ מחייב פירותיהם וכן הוא בתשובות הרמב״ם (בס׳ פאר הדור) סי׳ ט״ז ובכפו״פ פי״ג מחייב פירותיהן. וכן במעשרות פ״ה ה״ה, וברא״ש ע״ז פ״ד סי׳ ט׳. ובאגודה (חלה פ״ד) מחייב פירותיו.

פ״ד ה״ז במשנה ורבן גמליאל פוטר. במעשרות שם אתיא דרשב״ג בשטת רבן גמליאל זקנו דתנינן תמן ישראל וכו׳ וע״ש ובפאר הדור הנ״ל.

פ״ד ה״ז ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן. באו״ז ח״א סי׳ ר״נ ירושלמי ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן לא חייב ר׳ אליעזר (ליעזר) אלא בחכירי בתי אבות כגון מהלין דבית ר׳ ינאי (מהלל דבית ר׳, ובד׳ אמשטרדם מהלן דבית ר׳. ובספר שזכרתי בתרומות צד 49 כתב בח״ב צד 70 הדבר ידוע כי בית רבי אין הכוונה על רבי ביחוד כי אם וכו׳ ועי׳ בירושלמי חלה פ״ד ה״ד וכו׳ כגון מהלן דבית רבי עכ״ל ולפנינו בירושלמי בכל ההוצאות אין כתוב: דבית רבי רק: דבית ר׳. וכן לא ידע מגי׳ האו״ז הנ״ל. וכן מה שהביא שם מנזיר פ״ז ה״ג חד בי רבי אמר וכו׳ הכוונה לאחד מן התלמידים ולא אחד מן בית רבי) וכו׳ מה נפק מבינהון אריסים (ארים) לשעה וכו׳ עכ״ל ועי׳ בבכורים ספ״א. וגי׳ האו״ז דבית ר׳ ינאי יש לסמוך ממ״ש בירושלמי קדושין פ״א ה״ד הורי רבי ליעזר לאילין דבי רבי ינאי לגבות מן העבדים בקרקעות. ובשביעית פ״ח ה״ו רבי יוחנן הורי לאילין דרבי ינאי לטחון ברחים וכו׳ וכן נמצא בכמה מקומות שבית ר׳ ינאי היה עסקם בקרקעות.

פ״ד ה״ז קנס קנסו ר׳ ליעזר. כעין זה בסוכה פ״ב ה״ו קנס קנסו ר׳ ליעזר ובספ״ב

ובספ"ב דעירובין קנס קנסו רבי אליעזר. ובפי' הרא"ש בחלה (בס' פי שנים) מפרש בירושלמי דקנים ר' אליעזר שלא ישתקעו בסוריא עכ"ל. ובאו"ז (ר"ן) קנס קנסן.

פ"ד ה"ז הלוקח מן הנחתום בסוריא. תוספתא חלה פ"ד ומובאה ברדב"ז ה' בכורים פ"ח הי"ד.

פ"ד ה"ז א"ר חנניה קוטי ר' מנא ויאות. בחי' מהר"י קורקוס בה' בבורים פ"ח הי"ד א"ר חנניא קומי ר' מונא ויאות.

פ"ד ה"ז ויאות אמר ר' גמליאל. מובא ברמב"ן בה' חלה (ד' נ"ד ע"ב).

פ"ד ה"ז ר' אבון בר חייא בעי. באו"ז ח"א סי' ר"ג ירושלמי ר' בון ב"ח בעי וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ז כמה דאתאמר' שתי חלות. בר"ש חלה פ"ד משנה ח' מדתימר ב' חלות בסוריא דכוותה וכו'.

פ"ד ה"ז חלה אין אחריה כלום. בס' התרומה סי' פ' מיהו יש בירושלמי במס' חלה פריך לה ומשני אין אחר חלה כלום אבל יש אחר תרומה שצריך להפריש מעשר פי' אם היה מפריש תרומה שניה ונותנה לכהן שיאכלנה הלא היא מבולה עוד למעשר וכו' עכ"ל ובסמ"ג עשין קמ"א ומקשה עוד בירושלמי ולמה מפרישין שתי תרומות ומתרץ חלה אין אחריה כלום תרומה יש אחריה פי' אם יפריש שתי תרומות יגזל את הלוי וכו' ובכפתור ופרח פמ"ו ובירושלמי מס' חלה פריך ומשני אין אחר חלה כלום אבל יש אחר תרומה מעשר עכ"ל ובפי' הרא"ש בחלה כאן ובירושלמי בעי למה לא תקנו ב' תרומות כמו שתקנו ב' חלות ומשני חלה אין אחריה כלום וכו' כלומר היה צריך להפריש ממנה מעשרות וכו'. ועי' באו"ז ח"א סי' ר"נ בשם הריצב"א.

פ"ד ה"ז בקש ר"ג בר'. בד' קושטאנטינא מפורש: ר"ג ברבי. ובדפוסים האחרונים בטעות: ב"ד.

פ"ד ה"ז מבעה"ב והמתארח אצלו אינו צריך להפריש וכו'. וכן הוא בתוספתא חלה פ"א (הוצאת צ"מ). אבל בדפוס אמשטרדם הגי' מבעה"ב המתארח אצלו וכו' ומזה המקור למ"ש הרמב"ם ה' בכורים פ"ח הט"ו אבל הלוקח מבעה"ב ואין צריך לומר המתארח אצלו וכו' ובהשגות הראב"ד מן הגמרא נראה המתארח אפילו אצל נחתום וכו' ובכ"מ שם ואני אומר דבנוסחא דידן בירושלמי פ"ד דחלה כתוב כדברי רבינו וכו' עכ"ל. והרואה יראה שלהרמב"ם היה גי' הכת"י שממנו נדפס ד"וו ולהראב"ד הכת"י שממנו נדפס הירושלמי ד"א.

פ"ד ה"ז אינו צריך להפריש חלת דמאי. בד' קושט' מסיים: אם יודע שרוב מוכנסין משלו מפריש חלת דמאי ועי' בשדה יהושע שם ולהלן בסוף הלכה זו.

פ"ד ה"ז ר"י בשם ר' חנניה חברון דרבנין. בחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ח הט"ו הגי' ר' יונה ורבי נחמיה חברון דרבנן ועי' בכ"מ שם.

פ"ד ה"ח במשנה רבן גמליאל אומר. באגודה (חולין סי' ק"ד) רשב"ג אומר.

פ"ד ה"ח במשנה שלש ארצות וכו'. בתוס' בכורות כ"ז ע"ב ד"ה וכי הגי' שלש ארצות לחלה מא"י עד כזיב (גזיב) חלה אחת מכזיב (מגזיב) עד הנהר ועד אמנום (אמנם, ובדפוס אמשטרדם אמנה) שתי חלות וכו' וע"ש שמפרש המשנה. וכן מובא המשנה בשנויים בתוס' חולין ק"ד ע"א ד"ה חלת ובס' התרומה סי' פ' ובשו"ת ראבי"ה סי' קס"ז וע"ש שמאריך בזה. וכן מובא בסמ"ג עשין קמ"א. ובערוך ערך סימנים כדתנן בפ"ד דחלה מגזיב ועד הנהר ועד אמנם. ובפי' הרמב"ן גיטין ז' ע"ב מא"י ועד כזיב חלה אחת פי' לפי שהכל

מא"י

מא"י ויכולין לשמרה בטהרה מכזיב ועד הנהר (ועד) אמנם ב' חלות וכו'. ובה' בכורות להרמב"ן (ד' ל"ה ע"ב) בשנויים.

פ"ד ה"ח במשנה ועד גזיב חלה אחת. בעיטור ה' מצה חלה אחת בה עולי רגלים (ג' מלות אחרונות ליתא) ועי' שביעית פ"ו.

פ"ד ה"ח במשנה מגזיב ועד הנהר ועד אמנם. בעיטור שם מכזיב עד הנהר. והמלות ועד אמנם ל"נ.

פ"ד ה"ח במשנה ועד אמנם. בתשובות הרמב"ם (בס' פאר הדור סי' ד') וצריך לידע כי אמנה המוזכרת בשיר השירים היא הנקראת במשנה אמינם והיא הנקראת בברייתא סמנום וכו' עכ"ל ועי' לעיל.

פ"ד ה"ח במשנה מהנהר ומאמנם ולפנים. בתוס' בכורות כ"ז ע"ב ד"ה וכי דתנן במס' חלה מן הנהר ועד אמנון (וכן ברא"ש ה' חלה סי' י"ד) שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן וכו' והיא המשנה דמייתי בריש פרק כל הבשר ד' ק"ד אלא שהש"ס מביאה שם בקוצר וכן דרך הש"ס להאריך ולקצר כשמביא משניות מטהרות וזרעים ומשנה הלשון כפי הצורך וכו' עכ"ל ועי' בתשובות ראבי"ה סי' קס"ד ובס' התרומה סי' פ' ובררא"ש חולין פ"ח סי' ד' מנהר ועד אמנון וכו' וע"ש שמפרש המשנה. ובראב"ן סי' נ"ד מא"י ועד כזיב לחלה אחת מכזיב ועד הנהר עד אמנם וכו' וע"ש.

פ"ד ה"ח במשנה מהנהר ומאמנם ולפנים שתי חלות. בפסקי חלה להרשב"א ד' י"א ע"ב ונראה שמנהר מאונם ולחוץ שתי חלות גרסינן וכן היא בה' חלה לרב רבי משה ז"ל וכן היא שנויה בתוספתא אלא שבכל הספרים כאן ובפרק ששי של מס' שביעית גרסינן ולפנים וכך פירושא דהא שלש ארצות מיחלקות הן בדין חלה וקא מפרש והולך מארץ ישראל ועד כזית (כזיב) חלה אחת וכו' ע"ש. ובכפתור ופרח פמ"ו ומנהר ומאמנום ולחוץ וכו' ובתשב"ץ ח"ב סי' רצ"א מן הנהר ומן אמנה ולפנים ויש נוסחאות שכתוב בהן ולחוץ עכ"ל ובס' יקר תפארת להרדב"ז (ה' בכורים) כתב והגירסא הנכונה ועד אמנה ולחוץ דהא תנא בא"י קאי עכ"ל.

פ"ד ה"ח במשנה מהנהר ומאמנם. בעיטור ה' מצה הגי' מטור אמנה ולפנים.

פ"ד ה"ח במשנה וטבול יום אוכלה. בעיטור וטבול יום אוכלן.

פ"ד ה"ח במשנה ואסורה לזבין וכו'. בדפוס אמשטרדם הגי' לזרים ועי' לעיל. וברמב"ם ה' בכורים פ"ה ה"ח הגי' ומותרת לזבים ולזבות. ובהשגות הראב"ד שם נ"א אסורה לזבים ולזבות עכ"ל וכן הגי' בס' יקר תפארת לרדב"ז שם וז"ל גירסת הספרים שלנו במשנה ואסורה לזבים ולזבות לנדה וליולדות וכו' ואפשר דרבינו סובר וכו' ע"ש. ובעיטור ה' מצה ומרור (ד' ק"ל) והכי גרסינן בירושלמי אסורין לזבין ולזבות וכו' ובתוס' בכורות כ"ז ע"ב ד"ה וכי מדקתני סיפא ואסורה לזבים ולזבות וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ה במשנה ונאכלת עם הזר. בחולין ק"ד ע"א דתנן חלת חוצה לארץ נאכלת עם הזר על השלחן. ובתוס' שם ד"ה חלת אין המשנה שנויה כן אלא הגמרא מביאה בקיצור וכו' עכ"ל. וברמב"ן ה' חלה (ד' ל"ב) תנן החלה (ליתא) נאכלת וכו'.

פ"ד ה"ח במשנה וניתנת לכל כהן. ברמב"ן שם לכל כהן שירצה.

פ"ד ה"ח רבי הונא אמר כיני מתניתא מגזיב ועד הנהר וכו'. בפי' מהר"ש בן מ"צ בפי' שביעית פ"ו משנה א' וגרסינן רב הונא אמר כן היא מתני' מגזיב

מגזיב ועד הנהר מגזיב ועד אמנם וכו' ובר"ש שם א"ר הונא כן היא מתניתין מכזיב (נזיב) עד הנהר מכזיב עד אמנום וכו' ע"ש. (ובר"ש כאן הגי' כיני מתני' מכזיב עד הנהר אמנה ונראה שהוא ט"ס) ולבאורה תמוה הלא כל מה שמפרש רבי חונא את המשנה, כן הוא מבואר במשנה לפנינו: מגזיב ועד הנהר ועד אמנם? ומה זה רצה רבי חונא להורות אם נאמר מגזיב עד אמנם או מגזיב ועד הנהר ועד אמנם, הלא הכוונה אחת היא? ואפשר שכוונת רבי חונא להעיר על שם העיר גזיב הנזכרת בהמשנה שלא גזיב שמה כי אם כזיב כמו שהוא במקרא ולפי"ז צ"ל אמר רבי חונא כיני מתניתא מכזיב ועד הנהר ועד אמנם או אמנה. שאין הגי' במשנה גזיב רק כזיב. שוב ראיתי בפסקי חלה להרשב"א (ד' י"א ע"ב) וגרסינן בירושלמי במס' חלה ובמס' שביעית מגזיב ועד הנהר ועד אמנום אמר רב הונא כן היא מתניתין מכזיב ועד הנהר ועד אמנום עכ"ל. ובאו"ז ח"א סי' רנ"א ירושלמי ר' הונא אמר כיני מתני' מכזיב ועד הנהר מכזיב ועד אמנה וכו' עכ"ל וכן הגי' בד' קושטנטינא בירושלמי כאן. ובכפו"פ פנ"ו שהרי מס' חלה ומס' שביעית בספרים המדויקים תמצא מא"י עד כזיב שכתוב גזיב בגמ"ל עכ"ל.

פ"ד ה"ח כל שהוא שופע מטוורס אמנם. בשביעית פ"ו ה"א ששופע מטורי אמנה. וכן מובא הירושלמי באו"ז ח"א סי' רנ"א וע"ש. תרגום יונתן (במדבר כ', כ"ב) הר ההר טוורוס אומנוס ובצ"ל כאן. ואח"כ ראיתי בד' קושטנטינא הגי' מטורי אמנון. ועי' בבבלי גיטין ז' ע"א ובגליון שם.

פ"ד ה"ח שבצדדין מהן. בד' קושט' הגי' ניסין שבצדדין מהן את רואה אותם כאלו חוט מתוח וכו'. ובאו"ז ח"א סי' רנ"א שבצדדין מה הן את וכו'.

פ"ד ה"ח אמר ר' ייסטא בר שונם. בכפו"פ פי"א ר"ה בשם רבי יוסטא בשם רבי שונם.

פ"ד ה"ח לכשיגיעו הגליות וכו'. בסמ"ג עשין קל"ג מטורי אמנים הוא אמנה כדגרסינן בירושלמי לכשיגיעו הגליות לטורי אמנום (לטוורס אמנם) הם (הן) עתידות לומר שירה שנאמר תשורי מראש אמנה עכ"ל ועי' בר"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ בשביעית פ"ו משנה א' שהביאו הירושלמי בשנויים.

פ"ד ה"ח אית תניי תני הירדן מא"י. בתשב"ץ ח"ג סי' קצ"ח וכן בירושלמי דמס' חלה אית תנאי תני וכו' והפי' הנכון מה שפי' בירושלמי דמס' חלה דלענין קדושת הארץ עסקינן וכו' ע"ש. ובבכורות ד' נ"ה ע"א ובכפתור ופרח פ"ז שלא זכר הירושלמי דילן.

פ"ד ה"ח הירדן מא"י והערבה והירדן וגבול. מקרא זה במדבר מ"ד י"ז. אבל בשטה מקובצת (בבא מציעא ד' כ"ב ע"א) בשם הרשב"א הרא"ש והראב"ד מביא הירושלמי וגורם והירדן וגבול (יהושע י"ג, כ"ג).

פ"ד ה"ח מ"ד הירדן מחו"ל והירדן וגבול אותו לפאת קדמה וצ"ל והירדן יגבול אותו לפאת קדמה (יהושע י"ח כ') והגי' תמוה אבל בד' קושט' הגי' מ"ד הירדן מחו"ל כי אתם עברים את הירדן אל ארץ כנען (במדבר ל"ג נ"א) זכצ"ל ועי' בכורות נ"ה ע"א.

פ"ד ה"ח ומ"ד הירדן גבול בפני עצמו והוא שיהא במקום אחד. המאמר סתום. אבל בד' קושט' מ"ד הירדן גבול בפני עצמו והירדן יגבול אותו לפאת קדמה (יהושע י"ח כ') וכצ"ל.

פ"ד ה"ח והוא שיהא במקום אחד עשה. המלה עשה לא היתה לפני

הראשונים

הראשונים הנ"ל וכן ליתא בד' קושט'. ע"ד הירדן ראה ראזענטיללער חלק שני כרך ראשון צד 201.

פ"ד ה"ח ירדן שנטל מזה. בד' קושט' תני ירדן וכו' והיא תוספתא כתובות פ"ח וע"ש בהוצאת צוקערמאנדל.

פ"ד ה"ח ירדן שנטל מזה. בש"מ ב"מ שם פי' בירושלמי לענין קדושת הארץ שהירדן היה מפסיק בין א"י לארץ העמים ואחד מן הגבולות הוא הירדן כרכתיב הירדן וגבול ומשום הכא קאמר הכא שאלו נטל הירדן מארץ העמים והרחיב גבול הארץ הרי מה שנתן והרחיב לא"י בקדושת הארץ וכו' הרשב"א והרא"ש וכו'. וז"ל הראב"ד וכו' בירוש' מפרש על נחל ירדן ממש כי הוא התחום בין א"י לארץ סיחון ועוג ופעמים שהוא מתפשט והולך דרך אחרת ומניח את מקומו ומרחיב את הגבול לאחד וממעט לאחר מה שנטל נטל ומה שנתן נתן והגבול תלוי בו משום דכתיב הירדן וגבול וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ח אם במקום שהיה א"י וכו'. בד' קושט' לא גרס מלת אם. ולפי גירסתנו זה קושיא ולפי גי' ד' קושט' תירוצא וכצ"ל. ובס' סדרי טהרות (ילקוט על כלים) בד' מ"ה הביא הירושלמי ולא ראה גי' ד' קושט'.

פ"ד ה"ט של אור יש לה שיעור. בה' חלה להרא"ש ס' י"ד מפורש בירושלמי מפני שהוא מן התורה ולאו דוקא מן התורה אלא נראית כשל תורה הואיל והיתה קדושה מתחילה וכו' עכ"ל ובה' בכורות להרמב"ן (ד' ל"ה ע"ב) ופרישו עליה בגמרא דבני מערבא מכזיב ועד הנהר ועד אמנה (ה' מלות אחרונות ליתא לפנינו וקאי על משנתינו לעיל) של אור יש לה שיעור וכו'. ובעיטור ה' מצה שהוא דבר תורה כלומר שהחזיקו בהן עולי מצרים.

פ"ד ה"ט שהיא מדבריהן. בתוס' בכורות כ"ז ע"ב ד"ה וכי ובתוס' חולין ק"ד ע"א ד"ה חלת ובס' התרומה סי' פ' הגי' וכי מפני שהוא מדברי סופרים. וכן בעיטור הנ"ל.

פ"ד ה"ט ויפריש לאור. ברוקח סי' שנ"ט ירושלמי יפריש לאור ולא לכהן ומשני שלא יאמרו ראינו תרומה טהורה נשרפת יפריש לכהן ולא לאור ומשני שלא יאמרו תרומה טמאה נאכלת עכ"ל ועי' בס' התרומה סי' פ'. ובסמ"ג עשין קמ"א ויפריש של אור ולא יפריש של כהן פי' רבינו יצחק בר' אברהם ויפריש של אור וכו' ע"ש שמפרש המאמר. ובאו"ז ח"א סי' רנ"א מאריך בזה וכותב ואומר רבינו אפרים וכו' ולא היא אלא כדמפרש בירושלמי שלא יאמרו חלה (תרומה) טמאה נאכלה וחלה טהורה נשרפת עכ"ל ובפי' רבינו גרשון מאור הגולה בבכורות כ"ז סע"א והך תרומה דתנינן הכא דאכיל כהן קטן וכו' גרסינן במס' חלה בפרק האחרון וכו' למ"ה עכ"ל וזה נוסף בפי' רגמ"ה מאיזה סופר שהגיה בכל הפי' שלו וכתב למ"ה ר"ת: לשון מורי הרב, או כפ"ה, ר"ת: כן פי' הרב.

פ"ד ה"ט לכשהוא בא לכאן הוא נשאל. בתשובות ראבי"ה סי' קס"ד בשם רבינו אפרים מובא כל המאמר וגורם: כשהוא בא לכהן הוא נשאל כלומר מזה יכול לידע שהם שתיהם מדרבנן ולא יתמה לא על הנשרפת ולא על הנאכלה וע"י שתקנו שתי חלות יודע שהם מדרבנן עכ"ל ובעיטור ה' מצה ומרור (ד' ק"ל) הגי' מתוך שהוא בא לכהן הוא נשאל ובהגהות שם הגיה לחנם בדברי הראבי"ה. ובראב"ן סי' נ"ד מתוך שהוא מפריש שתיהן וכשבא לכהן הוא נשאל ועי' בכפתור ופרח פרק ט"ז שמאריך בזה ובפי' מהר"י

בן

בן מלכי צדק בפי' הגי' מתוך שהוא מפריש שתיהן לכשהוא בא לכאן הוא נשאל לכשהוא בא לכאן הוא נשאל (ה' מלות אחרונות ליתא לפניט).

פ"ד ה"ט וזו וזו מדבריהן. זה קאי על מ"ש בסיפא במתניתין מהנהר ומהאמנה ולפנים שתי חלות וכו' ומקשה הגמרא הלא זו וזו מדבריהן? ומתרץ מוטב וכו' שוב מצאתי בה' בכורות להרמב"ן וז"ל מן הנהר ומאמנה ולפנים (ד' מלות חסרות לפנינו) זו וזו מדבריהן אלמא אפילו בחו"ל דהוא מדבריהם בעי לאפרושי ב' חלות וכו'. וכן בעיטור ה' מצה ומרור מטור אמנה ולפנים זו וזו מדבריהן עכ"ל וכן בחי' הרמב"ן גיטין ז' ע"ב.

פ"ד ה"י במשנה אלו נותנין לכל כהן. בתורת הבית להרשב"א (בית שלישי שער שני) דתנן במס' חלה ואלו (אילו ובד' קושט' ואלו) נתנין (נותנין) לכל כהן וכו' ופדיון הבן (ופדיון) פטר חמור וכו' וקדשי המקדש (מקדש) וכו'. וברמב"ם ה' תרומות פ"ו ה"ב אינה ניתנת אלא לכהן ת"ח. וברדב"ז שם וא"ת הא תנן בסוף חלה ואלו נתנין וכו' ע"ש. ובכפתור ופרח פט"ו ואמרינן סוף מס' חלה ואלו ניתנין לכהן (לכל כהן) וכו'. וכן בחי' מהר"י קורקוס שם.

פ"ד ה"י במשנה ושמן שריפה. ברמב"ם ה' תרומות שם לפיכך נותנין תרומה טמאה לכל כהן שירצה. ובהשג' הראב"ד שם זה אינו מחוור. ובכ"מ שם בפ"ד דחלה אלו נתנים לכל כהן תני בהדייהו שמן שריפה וכו' ובירושלמי מוכיח כדברי רבינו עכ"ל.

פ"ד ה"י במשנה רבי יהודה אוסר בבכורים. בתוס' חולין ק"ל ע"ב ד"ה מנין כדאמר התם (בירושלמי) לעיל מיניה רבי אדא (יהודה) אוסר בבכורים עכ"ל.

פ"ד ה"י אף רבי יודה מודה בה. בתוס' בכורות כ"ז ע"ב ד"ה וכי וההיא דסיפא לא צריכא אלא לר' יוסי כדקאמר בירושלמי לרבי יוסי נצרכא אעפ"י שכתוב בה לר' יהודה דומה טעות סופר ולר' יוסי גרסינן עכ"ל ובתוס' חולין ק"ד ע"א ד"ה חלת מדקאמר עלה בירושלמי דלרבי יוסי נצרכה וכו'. (ולהתוס' חולין היה כתב יד אחר מהירושלמי שהיה כתוב בו ולרבי יוסי וכו') ובאו"ז ח"א סי' רנ"א ואמר בירושלמי לר' יוסי נצרכה אע"ג דיש ספרים שכתוב בהם לר' יהודה נצרכה דומה שטעות סופר הוא ולר' יוסי גרסינן וכו' עכ"ל וברוקח סי' שנ"ט ואסורה לזבים ולזבות אפילו לרבי יוסי דטומאה יוצא מגופו וגם טומאתו חמורה שטמא במשכב ומושב לר' יוסי נצרכה עכ"ל ובס' התרומה סי' פ' מפרש בגמרא דירושלמי לא נצרכא לרבי יוסי נצרכא פי' רבי יוסי דאמר אינו צריך טבילה הני מילי בעל קרי דקיל אי נגעו לטומאה אבל זבים וזבות ונדות ויולדות דחמירי מודה דאסירי וכו' עכ"ל ובסמ"ג עשין קמ"א ומפרש בירושלמי ולרבי יוסי נצרכה פי' שבאלו מודה שצריך טבילה עכ"ל ובה' חלה להרא"ש סי' י"ד וקאמר עלה בירושלמי לר' יהודה נצרכה וכו' וטעות סופר הוא והכי גרסינן לרבי יוסי נצרכה וכו' וכן הוא ברא"ש חולין פ"ח סי' ד'. ובר"ש חלה כאן ובירושלמי אלו נתנין לכל כהן וכו' אף רבי יהודה מודה בה וכו'. ולכאורה טעות סופר הוא ור' יוסי גרסינן במקום ר' יהודה וכו' ומיהו יש ליישב וכו' עכ"ל ובפי' מהר"י בן מ"צ שם הגי' ולרבי יוסי נצרכה. ובעיטור ה' מצה ומרור ד' ק"ל והכי גרים בירושלמי אף ר"י (ר' יוסי, כמבואר לעיל בעיטור) מודה בה חומר וכו'. ובכסף משנה ה' תרומות פ"ז ה"ח שהרי אמרו בירושלמי וכו' לרבי יוסי נצרכה. וכן בב"י יו"ד סי' שכ"ב וקאמר הירושלמי לרבי יוסי נצרכה. ואחרי כן ראיתי בד' קושטאנטינא בחלה כאן שהגירסא

ואף

ואף רבי יוסי מודה בה. ומזה אנחנו לומדים שלבעלי תוס' בכורות הנ"ל, הר"ש, האו"ז, הרא"ש ואחרים היה להם בירושלמי הגי' לר' יהודה נצרכה. והיה להם הכתב יד מהירושלמי שממנו נדפס אחרי כן ד' וויניציא, אבל לר"י בן מלכי צדק, בעלי התוס' בחולין הנ"ל, העיטור, בעל התרומה, רוקח, סמ"ג ומרן הב"י היה לפניהם הגי' ואף רבי יוסי וכו' והיה לפניהם הכתב יד שממנו נדפס אח"כ הירושלמי ד' קושטאנטינא.

פ"ד ה"י אף רבי יודה מודה. בר"ש חלה כאן ויש ירושלמי שכתוב בו מאי טעמא דרבנן חומר הוא וכו' (לפנינו ליתא).

פ"ד ה"י הורי ר' אבהו בבוצרה. בד' קושטאנטינא ונאכלת עם הזר וכו' (ד' מלות אלו ליתא לפנינו והכוונה לפיסקא דמתניתין) הורה ר"א וכו'. ובאו"ז ח"א סי' רי"ג בשם הריצב"א כדאמר בירושלמי עלה דההיא אורי ר' אבהו בבוצרה שהיא רובה (שהיא צריכה רוב) אמר ר' יונה מלמד שהיא עולה בפחות ממאה וכו' עד דמסיק מתני' אמרה כן וכו' עכ"ל ובאו"ז ח"ד (ירושלים תר"ן) סי' רע"א הגי' הורה ר' אבהו בבוצרה שהיא צריכה רוב. ובתוס' מנחות ס"ז ע"א ד"ה ותרומתו בדמובח בירושלמי דאמר עלה הורה ר' אבהו בבצרה שהיא צריכה רוב וכו' עכ"ל וברדב"ז ובכ"מ פ"ה מה' בכורים הי"ב הורה ר"א בבצרה שהיא צריכה רוב וכו' ע"ש.

פ"ד ה"י הורי ר"א בבוצרה. וכן הוא בשבת פ"ג ה"א. ובסמ"ג עשין קמ"א ליתא מלת בבוצרה. וברא"ש ה' חלה סי' י"ד הגי' הורה רבי בבצרא. וכן בפי' הרא"ש בחלה באן. ובתורת הבית להרשב"א (בית רביעי שער ראשון) הורה רבי אבא. ושם (בית רביעי שער ג') וקצת משמע בירושלמי וכו' דאמרינן מורי ר' אבהו בבוצרה.

פ"ד ה"י שהיא צריכה רוב. בסמ"ג עשין קמ"א שהיא צריכה רוב לבטלה. וע"ש. ובנמוקי יוסף ביבמות פ"ח סי' ק"מ כדאיתא בירושלמי דסוף חלה הורה ר"א בבצרה שהיא צריכה רוב.

פ"ד ה"י ואינה נאסרת באחד ומאה. ד' מלות אלו לא היו לפני הרא"ש בה' חלה, ובפי' הרא"ש בחלה כאן. וכן הנכון. ובר"ש חלה פ"ד משנה ה' הגי' מלמד שהיא עולה בפחות ממאה ואינה נאסרת עכ"ל ובפסקי חלה להרשב"א ד' י"ג ע"ב מלמד שהיא עולה בפחות ממאה ואחד ואינה נאסרת אמר ר"ז וכו'. וכן הוא בתורת הרשב"א (בית רביעי שער ג'). אבל בתורת הבית להרשב"א הנ"ל מלמד שהיא עולה בפחות ממאה ואינה נאסרת במאה ואחד וכו' וכן הוא בחי' הרשב"א ביבמות ד' פ"ב ע"ב ד"ה וסבר ושם יש מ"ס שב' דגרסינן בירושלמי דריש חלה וצ"ל בסוף חלה. ובב"י יו"ד סי' שב"ג הגי' בפחות ממאה ואינה נאסרת עכ"ל. ובד' קושטאנטינא בחלה כאן מלמד שהיא עולה בפחות ממאה ואינה נאסרת במאה.

פ"ד ה"י אמר ר"ז מתניתא אמרה. באו"ז ח"א סי' רי"ג דמסיק מתני' אמרה כן אפילו אחד באחד דתנינן ונאכלת עם הזר על השולחן פי' לא חיישינן אם מתחלפין זה בזה שאפילו תתחלף של חולין בה היא מותר וכו' עכ"ל ובאו"ז ח"ד סי' רע"א אמר ר' זעירא מתנית' אמר' אפילו אחד באחד דתנינן ונאכלת עם הזר על השלחן פי' ולא חיישינן אם מתחלפים זו בזו ואפילו התחלף של חולין בחלה מותר וכו' וכן הלכה עכ"ל ובתוס' מנחות ס"ז ע"א ד"ה ותרומתו אר"ז מתניתא אמרה כן אפילו אחד באחד דתניא ונאכלת עם הזר

הזר על השלחן וכו׳ לפי המסקנא דאפילו אחר באחר שרי וכו׳ עכ״ל וגי׳ התוס׳ יותר נוח. ובפסקי חלה להרשב״א דתנינן ונאכלת עם הזר על השלחן כלומר שהזר והכהן מערבין פיתן ואוכלין עכ״ל ובתורת הבית להרשב״א הנ״ל אמר זעירא (ר״ז) מתניתא אמר אפילו אחד באחד דתנינן ונאכלת וכו׳ כלומר ואינן חוששין לחלוף עכ״ל ובהגהות מימיני דשייכי לספר זרעים דאמר רבי זעירא בירושלמי אפילו חד בחד וממתניתין אמר כן ונאכלת עם הזר על השלחן עכ״ל.

פ״ד ה״י אפילו באחד ואחד. סלה ואחד ליתא בפי׳ הרא״ש.

פ״ד ה״י רבותינו שבגולה היו. בתוס׳ הרא״ש ברכות ל״ו ע״א ד״ה הוה בירושלמי קאמר רבותינו שבארץ ישראל (שבגולה) היו מפרישין וכו׳.

פ״ד ה״י מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרובין. בתוס׳ קדושין ל״ו ע״ב ד״ה כל דתני בירושלמי רבותינו שבחו״ל היו מפרישין תרומה ומעשר עד שבאו הרובים ובטלום ובעי מאי רובים מתורגמניא (תרגמוניא) עכ״ל ובתוס׳ רה״ש י״ב ע״א ד״ה תנא והכי נמי איתא בירושלמי בסוף חלה רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרובים (הרובין) ובטלום מאן אינון הרובים תרגמוניה עכ״ל ובתוס׳ ע״ז ד׳ נ״ם ע״א ד״ה בצר ויש לסמוך על דברי הירושלמי דחלה דא״ר יוחנן רבותינו שבחו״ל היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרובים ובטלום מאן נינהו רובים א״ר זעירא (ג׳ מלות ליתא) תרגומיא עכ״ל ובסמ״ג עשין קל״ד רב זעירא אמר תרגומניא עכ״ל (וראיתי אח״כ בשם הגאון רז״פ ז״ל שמפרש שר׳ זעירא מפרש את המלה רובים תרגומיא. וכפי שיראה הלומד יש לו סמך מגי׳ התוס׳ ע״ז והסמ״ג הנ״ל אבל נראה ברור שהמלות א״ר זעירא אין כאן מקומם. ונשתרבבו כאן ממה שנאמר בסמוך ר״ז רב יהודא בשם שמואל חלת חו״ל וכו׳, והמלות א״ר זעירא לא היו לפני כל הראשונים הנ״ל) ובעיטור (פרוזבול צד 154 ועי׳ בה׳ מצה ומרור ד׳ ק״ל) מאן אינון הרובים תרגומניא וכו׳ ע״ש.

פ״ד ה״י עד שבאו הרובין ובטלו אותן. עי׳ לעיל שהראשונים גרסו רובים. ובסמ״ג עשין קל״ר הגי׳ עד שבאו הדובים (הרובין) ובטלום מאן אינהו דובים וכו׳ עכ״ל ובהרא״ש ע״ז פ״ד סי׳ ט׳ ירושלמי וכו׳ עד שבאו הדובים (כן הגי׳ בדפוסים הישנים מהרא״ש, אבל בדפוסים החדשים הרובים) ובטלום מאן רובים תרגמניא יש מפרשים גדולים חכמי ישראל באו שמה ודרשו להם שאין צריכין להפריש ויש מפרשים שהעמידו הכותים לדרוש להם ולהחזיק דתן תקנו לתת להם מעשרות שדותיהן וכו׳ וע״ש ובפלפולא חריפתא שם. ובספר אדם וחוה (נתיב כ״א חלק ג׳) ובירושלמי משמע כי בעבור אלו הכתות שהעמידו הנוצ׳ לדרוש להם ולהעמיד דתם ותקנו להם מעשרות ואם היו ישראל מפרישים יהיו צריכים לתת להם התירום שלא ליתנם בחו״ל ואפשר שעל זה אנו סומכים וכו׳ עכ״ל וביוחסין השלם (צד 188) וז״ל רובים ירושלמי בחלה אמר יוחנן באו הרובים ובטלו המעשרות והרא״ש פי׳ על חכמי ישראל נ״א על כומרי הנוצ׳ שתקנו מעשרות ובטלו מעשרותינו וכו׳ עכ״ל. ובאגודה (חולין סי׳ ד׳) ואנו אין נותנין תרומה ומעשר סומכין אירושלמי דקאמרי יצאו הדובים ובטלו עכ״ל ושם (מס׳ ארץ ישראל סי׳ א׳) והא דלא מפרשינן תרומות ומעשרות על ודאי טבל דסמכינן אירושלמי דמס׳ חלה דקאמר באו הדובים וביטלום עכ״ל ואח״כ התבוננתי בד׳ קושטאנטינא בירושלמי כאן וראיתי ששם הגירסא עד שבאו הדובין ובטלו אותם

סאי

מאי איתן הדובין וכו'. והיא גי' הקדמונים הנ"ל. ומ"ש שבאו הדובין הכוונה הזאבים עי' דלמן בערוך החדש צד 90.

פ"ד ה"י שבאו הרובין. בירושלמי חגיגה פ"ג ה"ד אמר רבי ינייי הרובין היו אומרים וכו'. ועי' אגדת אמוראי א"י ח"א צד 40 הערה 5 מ"ש שם ידידי הרב הגדול רב"ז פראפעססאר באכער נ"י.

פ"ד ה"י ר"ז רב יהודה בשם שמואל. בברכות פ"ה ה"ב ר' זעירא ר' יהודה בשם שמואל אמרה בכוס וכו' ובכתובות פי"ג ה"ג רבי זעירא רב יהודה בשם רב. ובברכות פ"ו ה"א בד"ו רבי זעירא ורבי יהודה (בחי' הרשב"א ברכות שם רבי יהודה) בשם רב. ועי' באשכול ח"ג צד 9.

פ"ד ה"י חלת חו"ל וכו'. בתוס' רה"ש י"ב ע"א ד"ה תנא והכי נמי איתא בירושלמי בסוף חלה וכו' ר"ז רב יהודא בשם שמואל חלה בחו"ל (חלת חו"ל) ותרומת חו"ל אוכל והולך (ליתא אבל בד' קושט' איתא) ואח"כ מפריש רבי אבא (בא) בשם שמואל אמר לא חשו אלא לתרומה גדולה (ליתא) בלבד אבל לירקות אפילו (או אפילו, אבל בד' קושט' ליתא המלה או) לתרומה (לתרומה גדולה) לא חשו דתני (כהדא דתני) איסי בן עקיבא (עקביה) המעשרות לירקות מדבריהם וכו' עכ"ל ובתוס' חולין ד' ו' ע"ב ד"ה והתיר ומיהו במקום אחר מצא ר"י בירושלמי במסכת חלה פרק שתי נשים דירק בחו"ל אינו נוהג בו לא מעשר ולא תרומה ובשאר פירות נוהגת תרומה גדולה אבל לא מעשר אבל דגן תירוש ויצהר חייבין לגמרי בין לתרומה בין למעשר והכי איתא התם וכו' אר"ז ר"י בשם שמואל אומר חלת חו"ל ותרומת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש רבי אבא בשם רבי (ליתא) שמואל אמר לא חשו אלא להרומת דגן ותירוש ויצהר וכו' ר' שילה (הילא) בשם ר"ש (שמואל) אמר לא חשו אלא להרומה גדולה אבל לירקות אפילו לתרומה גדולה לא חשו דתני איסי בשם ר' עקיבא (איסי בשם עקביה) מעשרות לירק מדבריהם עכ"ל וכן מובא הירושלמי בשנויים בתוס' ע"ז ד' נ"ח ע"ב ד"ה בצר ובתוס' בכורות ד' נ"ד ע"א ד"ה ושני ובתוס' קדושין ל"ו ע"ב ד"ה מכנים ובכפתור ופרח (פרק י"ג צד 54 ובפרק ג' ד' ה' ד' ברלין) וע"ש. ובסמ"ג עשין קל"ד הגי' ר"י בשם שמואל אומר (ליתא) חלת חו"ל ותרומת חו"ל אוכל והולך (ליתא) ואחר כך מפריש רבי אבא (בא) בשם שמואל אמר (ליתא) לא חשו אלא לתרומה גדולה (ליתא) דגן תירוש ויצהר רבי שילא (הילא, ועי' לעיל) בשם שמואל לא חשו אלא להרומה גדולה (ליתא) ולירקות אפילו לתרומה גדולה לא חשו דתני איסי בן יהודה (וכן במעשרות פ"א ה"א ולפנינו בן עקביה) מעשר (למעשרות) לירקות מדבריהן פירוש אמוראים אלו מפרשים היאך היו עושים קודם שבטלום עכ"ל וכן מובא הירושלמי בר"ש מעשרות פ"א משנה א'. ובהגהת מימוני ה' יו"ט פ"ג סי' ה' וכן גרסינן בירושלמי מס' חלה אחלת חו"ל וכו' עכ"ל ובתשב"ץ ח"א סי' מ"ט וכן בירושלמי באחרון ממס' חלה תני איסי בן עקביה (בד' קושטנטינא בירושלמי כאן בן עקיבא) אומר מעשרות לירקות מדבריהם עכ"ל. ובשו"ת מהר"ם ברבי ברוך סי' רע"ח (הוצאת הרב בלאך נ"י) חלת חו"ל וכו' ע"ש ולא נזכר מהירושלמי דילן.

פ"ד ה"י אוכל ואחר כך מפריש. ברמב"ם ה' מעשר פ"א ה"ה ובחו"ל מותר לאדם להיות אוכל והולך תחלה ואח"כ מפריש תרומה ומעשרות והמקור מכאן ועי' ברדב"ז שם.

פ"ד

פ״ד ה״י למעשרות לירקות וכו׳. בפי׳ רב נסים גאון בברכות ל״ו ע״א ובתחלת מס׳ מעשרות דבני מערבא אמרי ירקות מנין איסי בן עקביא (איסי בן יהודה ועי׳ בבלי פסחים קי״ג ע״ב הוא איסי בן יהודה וכו׳ ומה שמו איסי בן עקביה) אומר המעשרות לירק מדבריהן וכו׳ ע״ש. ובסמ״ג עשין קל״ג כדאיתא בירושלמי בפרק בתרא דחלה הירקות אע״פ שהן מאכל אדם אינן חייבין במעשרות אלא מדבריהם וכו׳ עכ״ל. ובחי׳ הר״ן (ירושלים תרל״ג) ד׳ י״ב ע״א ד״ה תנא והכי נמי משמע בריש מס׳ מעשרות בירושלמי דדריש להו לכולהו מקרא בר מירקות ומסיק התם דמעשר ירקות מדבריהם והכי נמי אתיא בירושלמי דסוף מס׳ חלה וכו׳ לפיכך נראה דהנהו סוגיי דירושלמי דמפקי פירות האילן למעשר מקראי אסמכתא בעלמא נינהו וכו׳ עכ״ל.

פ״ד ה״י תני חלת הגוי וכו׳. בכפו״פ פ״ד והתוספתא ממס׳ חלה וכו׳ חלת הגוי וכו׳ ע״ש.

פ״ד ה״י בין לכהן חבר בין לכהן ע״ה. בתוס׳ חולין ק״ל ע״ב ד״ה מנין דהא בירושלמי בפרק שתי נשים קאמר דיש מהן ניתנין לכל כהן ויש מהן ניהנין לאנשי משמר א״כ ע״כ לכל כהן דקאמר היינו בין כהן חבר בין כהן ע״ה וכו׳ עכ״ל ולפנינו כ״ז מפורש. ובחי׳ הרשב״א בחולין שם וכן מצאתי בירושלמי וניתנת לכל כהן שירצה בין לכהן חבר בין לכהן ע״ה ואע״פ שאמרוה בירושלמי גבי חלת נכרי בארץ ובחלת (תרומת) נכרי בחו״ל מכל מקום וכו׳ עכ״ל והנה הרשב״א הבין שהמאמר ונתנה לכל כהן שירצה מוסב על מה שהובא בירושלמי בסמוך חלת הגוי בארץ וכו׳ ובאמת מוסב זה על סיפא דמתניתין אלו ניתנין לכל כהן וכו׳. ועי׳ בתורת הבית להרשב״א בית ג׳ שער שני. ובה׳ חלה להרא״ש מפרש בירושלמי בין לכהן חבר בין לכהן ע״ה וכתב הרב רבינו שמשון ז״ל דליתא דבפרק הזרוע וכו׳ ולי נראה וכו׳ עכ״ל ובפי׳ הרא״ש בחלה כאן (בס׳ פי שנים) מפרש בירושלמי בין לכהן חבר בין לכהן ע״ה וליתא אלא כמו שאפרשם לקמן עכ״ל. ועי׳ בריטב״א חולין ק״ל ע״א ובירושלמי אמרו בפי׳ ונתנת לכל כהן וכו׳.

פ״ד הי״א במשנה נתיי איש תקוע. ביוחסין (ד׳ לונדון צד 90) ובסוף חלה ניתאי איש תקוע הביא חלות מבייתור ולא קבלו ממנו שהיה חו״ל עכ״ל ובב״מ ה׳ בכורים פ״ה ה״ז הביא חלות מביתר (מבייתור) וכו׳ ובאגודה (חלה פ״ד) ניתאי איש תקוע הביא חלות מביתר (מבייתור). וכן בד׳ קושט׳.

פ״ד הי״א במשנה אנשי אלכסנדריאה. בחי׳ מהר״י קורקוס (ה׳ בכורים פ״ו) הגי׳ אנשי אליסכנדריה.

פ״ד הי״א ויש מהן נותנין. המלה נותנין ליתא בה׳ בכורות להרמב״ן ד׳ ל״ב ע״ב.

פ״ד הי״א הבכורות והבכורים. בספרי נשא ה׳ בא הכתוב ולימד על הביכורים שיהיו נתונים לכהנים. ובפי׳ הרמב״ם כאן אמרו בגמרא הבכורים והבכורות לאנשי משמר והמשמר לכל כהן וכו׳ וכוון לירושלמי דילן. אבל בה׳ בכורות פ״א הט״ו כתב הרמב״ם ויראה לי שהבכור ניתן לכל כהן שירצה עכ״ל וזה מפורש בירוש׳ כאן. ובד׳ קושטנטינא הגי׳ החרמין והבכורות וקדשי המקדש והבכורים לאנשי משמר. ובה׳ חלה להרמב״ן ד׳ ל״ב ע״ב מפורש התם (בירושלמי) יש מהן (נותנין) לאנשי משמר ויש מהן (נותנין) לכל כהן וכו׳.

פ״ד הי״א מניין שהחרמים לאנשי משמר. בד׳ קושטנטינא הגי׳ הנכונה: מני שחרמין לאנשי משמר. ובילקוט בקונטרס אחרון הנספח לחלק א׳ (שאלוניקא

דפ״א

רפ"א) מביא הירושלמי וגורס גם כן: מנין לחרמים שהן לאנשי משמר. ובספרי במדבר קי"ז ובתו"כ בחקותי פי"ב מחלוקת תנאים ע"ד סתם חרמים ונזכר המחלוקת בירושלמי נדרים פ"ב ה"ד ועי' משנה ערכין כ"ז ע"ב.

פ"ד הי"א אחווה עצמה מהו. בילקוט שם הגי' אחוות עצמה מהו שתהא לאנשי משמר וכצ"ל. ובד' קושט' ליתא מלת מהו.

פ"ד הי"א בנין דכתיב לכהן. בד' קושט' מנין (ליתא) בנין וכו'.

פ"ד הי"א אחוות עצמה מהו שתהא לאנשי משמר. ו' מלות אלו יתירות ומ"ס הוא.

פ"ד הי"א מעתה אף המטלטלין. בד' קושט' מוסיף וכי תימא ה"נ והתניא (דתני, והיא תוספתא ערכין) וכו' ועי' ערכין כ"ח ע"א ובתוס' שם.

פ"ד הי"א ר' חייא בשם רב ששת. המלה ששת נראה שמ"ס.

פ"ד הי"א עשרים וארבעה מתנות נתנו לאהרן ולבניו. בד' קושטנטינא הניא כ"ד מתנות וכו'. ובערוך ערך עשר עשרים וארבע מתנות כהונה נתנו לאהרן ובניו וכו' כולן מנויין בתוספתא חלה (פרק ב') פי' וכו' ע"ש שנויים שלא כנוסחתנו. ובסמ"ג עשין קמ"ה שנינו בתוספתא דמס' חלה כ"ד מתנות וכו' ובספר יראים (שיצא לאור מכת"י ווילנא תרס"ב) סי' קמ"ג המתנות תנן בסוף מס' חלה (כנראה שלפניו היה כ"ז במשנה חלה כאן) וסייתי לה בחולין וכו' כ"ד מתנות כהונה נתנו וכו' עכ"ל ועי' בדקדוקי סופרים במשנה חלה כאן.

פ"ד הי"א עשר במקדש וכו'. בספרי קרח קי"ט י"ב במקדש וי"ב בגבולים.

פ"ד הי"א ארבע בירושלים. בדפוס זיטאמיר ופטרקוב בטעות: אף בירושלים.

פ"ד הי"א ר"י אומר אין נותנין. בתוס' חולין ק"ל ע"ב ד"ה מניין דגרסינן בירושלמי ר' יהודה אומר אין נותנין אותה אלא לחבר (לחבר בטובה, וכן במשנה בכורים פ"ג) וע"ש. ובתורת הבית להרשב"א (בית ג' שער שני) וכן אמרו בירושלמי גבי ר' יהודה אוסר בבכורים רבי יהודה כדעתיה דאמר אין נותנין אלא לחבר בטובה וכו' עכ"ל. ובספרי קרח מכאן אמרו אין נותנין מתנות אלא לחבר.

פ"ד הי"א שנייה היא שאין אדם מצוי לטמא. בחי' מהר"י קורקוס (בה תרומות פי"ב ה"ז) גם בירושלמי דחלה א"ר יונה וכו' שאין אדם מצוי לטמא אוכלי בהמתו ונראה דמצוה גרסינן והכי פירושו וכו' עכ"ל ובכסף משנה (ה' תרומות פי"ב ה"ז) שסמך על מה שאמר בירושלמי אחרי כן אמר ר"י אפילו תימא מחלפא שמתיה שניא היא שאין אדם מצוי לטמא אוכלי בהמתו ונראה דמצוה גרסינן כלומר וא"כ לא אסרינן לתתם לכהן ע"ה לחוש שמא ישרה ויטמאנה שאפילו ישרה ויטמא מדינא שרו וכו' עכ"ל.

פ"ד הי"א לא גזרו על הבקייה. במעשרות פ"ה ה"ז וזרע ביקיא, ובמוסף הערוך ביקייא וע"ש.

פ"ד הי"א אימתי גזרו על הכרשינין. ברמב"ם פ"א ה' אבות הטומאה ה"ט הכרשינים אם ייחדן למאכל אדם וכו' ובכ"מ שם ומשמע לרבינו דדווקא אם ייחדן למאכל אדם והטעם וכו' כדאיתא בירושלמי סוף חלה עכ"ל.

פ"ד הי"א רבי יוסי אומר בימי רעבון. בר"ש חלה פ"ד משנה ט' רבי יוסי בר בון (ב' מלות אחרונות ליתא בכל ההוצאות) אמר בימי רעבון ר' חנינא (חנניה) בשם ר' פנחס (מלה אחרונה ליתא בכל ההוצאות, ומצינו בכמה מקומות בירושלמי שר' חנניה אמר בשם ר' פנחס לדוגמא עי' ברכות פ"ד ה"ג, דמאי פ"ב ה"א, שביעית פ"ג ה"ב, פ"ח ה"א, מעשרות פ"ג ה"ב, מעשר

שני

שני פ"ב ה"א, שבת פ"ה ה"ג, עירובין ספ"ז, נזיר פ"ג ה"ב, וע"ז פ"ג ה"ו) בימי דוד אמרינן היא הדא היא הדא כלומר דבימי דוד משום רעב דכתיב ויהי בימי דוד רעב שלש שנים עכ"ל ובפי' ר"ש משאנץ בתו"כ אמור פ"ה ובפרק אחרון דחלה בירושלמי בימי רעב שהיה בימי דוד גזרו עליהן שיפרישו תרומה מכרשיני כדי שלא תשתכח עכ"ל ובחי' מהר"י קורקוס הנ"ל ר' חנינה אומר בימי דוד וכו' ובכ"מ ה' תרומות פ"ב ה"ב ירושלמי וכו' ר' חנניה בשם רב (רבי) וכו' עכ"ל.

פ"ד משנה י"ב בן אטיטס העלה בכורו' מבבל. ובד' קושט' העלה בכוריו. ובתמורה כ"א ע"א בן אנטיגנוס ובאגודה חלה פ"ד בן אטינוס העלה בכור מבבל ובפי' ר"ג מאור הגולה שם בן אטיטס ובפי' הרא"ש בחלה כאן בן אנטיגנוס וביוחסין (ד' לונדון צד 90) בן אנטיגנוס העלה בכורות מבבל וכו' ובכפתור ופרח פט"ז בן אטיטס העלה בכורות וכו' והתם בכורות גרסינן לא בכורים וכן פי' שם הר"ם ז"ל ומיהו לפי הנראה מן המשנה ההיא בכורים גרסינן לא בכורות וכו' עכ"ל ובמתניתא דב"מ הגי' בן אטטס העלה בכוריו ובשו"ת הרשב"א סי' תכ"ז אמרת עוד שהרמב"ם ז"ל כתב פרק ראשון כה' בכורות שאין מביאין בכורות מחו"ל וכו' וקשיא לך וכו' וממעשה דבן אטיטס שהעלה בכורות בירושלים וכו' ע"ש.

פ"ד משנה י"ב יוסף הכהן הביא בכוריו. בתוס' הרא"ש בערכין י"א (מובא בש"מ שם) הגי' הביא בכורים וכו'.

פ"ד משנה י"ב אריסטון הביא בכוריו מאפמיא. וכן בד' קושטאנטינא. ובר"ש ובפי' מהר"י בן מלכי צדק בשביעית פ"ו משנה ו' בירושלמי פריך תמן תנינן בן אנטיגנוס הביא בכורים מאספמיא וקבלו ממנו וכו'. וביוחסין הנ"ל אריסטון הביא בכוריו מסוריא וקבלו ממנו. ובחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ב ה"א אריסטון הביא בכורים מאספמיא והיא עיר בסוריא וקבלו ממנו וכו' עכ"ל ועי' במוסף הערוך ערך אריסטון ובפי' הרא"ש גורס מאספמיא בערוך וגלות ירושלים אשר בספרד וגלות ירושלים אשר באספמיא וכו' עכ"ל וזה תימא.

פ"ד משנה י"ב כקונה בפרוור ירושלים. ובד' קושט' בפרוורי. ובכ"מ ה' תרומות פ"א הט"ו כקונה בפרווד ירושלים. ועי' תוספתא תרומות פ"ב (הוצאת צ"מ) ובחי' מהר"י קורקוס שם כקונה בפרווד שבירושלים.

פ"ד הי"ב א"ר בא בר זבדי אפשר וכו'. מובא בשו"ת ראבי"ה סי' קס"ד וברדב"ז וכ"מ ה' תרומות פ"ב הי"ז בשנויים קלים.

פ"ד הי"ב מניחה עד הפסח. בפי' מהר"י בן מ"צ בחלה כאן מניחה עד ערב הפסח ושורפה בערב הפסח שם בארץ ולא יחזירום עכ"ל וכן בר"ש שם. ובסמ"ג עשין קל"ג ומפרש בירושלמי בפרק בתרא דחלה שהיא לא תאכל וכו' עד שיבא ערב פסח אם היתה חמץ תשרף עכ"ל וכן בפי' הרא"ש. וברמב"ם ה' בכורים פ"ה ה"ז עד ערב הפסח. וכן הוא בכפו"פ (פ"י ד' רכ"ו הוצאת לונץ) וכעין זה דמאי פ"נ סה"א משמרה עד ערב הפסח ושורפה.

פ"ד הי"ב ארשב"ג אני ראיתי וכו'. תוספתא שביעית פ"ה (הוצאת צ"מ) בשנויים. ומובאה בכפו"פ פי"א (ד' מ"ה ד"ב).

פ"ד הי"ב מן החוט ולחוץ מן החוט ולפנים. בד' קושטאנטינא מן החוט ולחוץ או מן החוט וכו'.

פ"ד הי"ב אימתי היה שמעון בן כהנא בימי ר' ליעזר. לעיל נאמר שרשב"ג אמר אני ראיתי את שמעון בן כהנא וכו' והלא רשב"ג קודם ר' אליעזר היה?

ואח"כ

זאח"כ ראיתי בד' קושטאנטינא דגי' אימתי היה ר"ש בן כהנא בימי רשב"ג דר"א. ועי' ירושלמי יבמות פ"ב הי"ב אמרו לפני ר' יודה וכו' צאו ואמרו לאשתו של שמעון בן כהנא שהרגתיו וכו'. ובתוספתא פרה פרק י"ב שלשה דברים אמר רבן שמעון בן גמליאל משום ר' שמעון בן כהנא.

פ"ד הי"ב הוה אזיל סיגה דגוברא. בר"ש דמאי פ"ג משנה ב' אזל ליה סיינא דעבדא. ובהגהות שם הניהו דגוברא.

פ"ד הי"ב רבי זעירא כשר. בדמאי פ"ג ה"ב הגי' לא (חסר לפנינו) ר"ז בשר וכו' וע"ש. ועי' אגדת אמוראי א"י ח"ג צד 21 הערה 1.

פ"ד הי"ב אין עושין בבורין משקין. בתרומות פי"א ה"ג אין מביאין בכורים משקין אלא היוצא מן הזתים ומן הענבין (קאי על מתניתין דתרומות שם) ואפילו כשזכו בהן בעלים וע"ש. ובפי' הרא"ש בחלה באן והא דתנן בפרק בתרא דתרומות אין מביאין בכורים משקה אלא היוצא מזתים וענבים בלבד כשבצרום מתחלה לכך (ג' מלות ליתא לפנינו) ושם פ"ד הי"ב בפי' הרא"ש יוסף הכהן הביא בבוריו יין ושמן ולא קבלו ממנו מפרש בירושלמי מפני שלא בצרום מתחלה לכך עב"ל וכן הוא ברדב"ז ובכ"מ בה' בכורים פ"ב ה"ד ועי' בתוס' הרא"ש בערכין י"א ובגרסתינו אינו מבואר.

פ"ד הי"ב רבי הילא בשם ר"ל כיני מתניתא. בתוס' הרא"ש בערכין י"א (מובא בש"ם שם) ר' אילא בשם ר"א תני מתניתא.

פ"ד הי"ב והתני דרך בכורים משקה להביאן. בתוס' הרא"ש שם והתנן דרך בכורים להביא משקה וכו' וע"ש ובתוס' ערכין שם ד"ה מנין.

פ"ד הי"ב האשה עושה פסח הראשון לעצמה וכו' דברי ר' מאיר. וכן הוא בירושלמי פסחים פ"ח ה"א וקדושין פ"א ה"ז. אבל בבבלי פסחים צ"א ע"א רמי ליה רב עוקבא ב"ח מפרישנא לרבא מי א"ר יהודה אין שוחטין את הפסח על היחיד ורמינהו אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה וכו' דברי ר' יהודה וכו'. וכגירסת הבבלי כן הוא בתוספתא פסחים פ"ח.

פ"ד הי"ב אפילו בשבת. בקדושין פ"א ה"ז ליתא זה.

פ"ד הי"ב ר' שמעון בן אלעזר אומר האשה וכו'. בקדושין שם בר"וו ובתוספתא פסחים שם ר"א בר"ש. אבל בירושלמי פסחים פ"ח ה"א ר' שמעון בן אלעזר. ובבבלי פסחים הנ"ל הגי' ר' שמעון סתם והגמרא מקשה מר"ש אר"ש. ואח"כ ראיתי בירושלמי קדושין ד' קושטאנטינא ושם הגי' ר' שמעון סתם.

פ"ד הי"ב אמר ר' יונה ואפילו למ"ד חובה. בפסחים פ"ח ה"א ואפילו כמ"ד פסחים של נשים רשות אבל בקדושין פ"א ה"ז הגרסא כמו שהיא כאן. ובפי' מהר"י בן מ"צ בחלה כאן א"ר יונה ואפילו למ"ד חובה היא שנייה היא וע"כ החזירוהו (את בני ביתו של יוסף הכהן) שהדבר מסויים שמא יקבע הדבר חובה עכ"ל. ובס' קהלת יעקב למהרי"ט אלגאזי סי' ש"ב ובירושלמי דסוף חלה ומייתי לה בירושלמי בפרק קמא דקדושין סה"ז אמרי' עלה ואתיא במ"ד פסחן של נשים רשות תני האשה עושה פסח א' כו' א"ר יונה אפילו (ואפילו) כמ"ד (למאן דאמר) חובה שניא היא שהדבר מסויים שלא (שמא) יקבע הדבר חובה ע"כ וכו' וע"ש שהאריך בזה.

פ"ד הי"ב לא כן סברנן מימר קודם לשתי חלות. בר"ש חלה פ"ד משנה י"א ובירושלמי פריך אמאי לא קבלו ממנו והתנן התם אין מביאין מנחות ובבורים ומנחת בהמה קודם לעומר ואם הביא פסול (י"ז מלות אחרונות ליתא לפנינו)

לפנינו) קורם לשתי הלחם (חלית) לא יביא ואם הביא כשר ומשני שנייה היא שהדבו' מסויים שלא יקבע הדבר חובה עכ"ל וכן הגי' בפי' הרא"ש ומסיים: שנייה מפני שהיא דבר מסויים שלא (שמא, כגי' הרי"ט אלגאזי) יקבע הדבר חובה כלומר וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ב ויביא בכורין. בפי' מהר"י בן מ"צ בחלה כאן הגי' ויביאו תרומה אלמא תנן אין מביאין תרומה מחו"ל לארץ ותרצי' אר"ה בבורין וכו' ע"ש ובר"ש שם כגרסת הדפוס ויביאו הבכורים. ובפי' מהר"י בן מ"צ בשביעית פ"ו משנה ו' והקשו בירושלמי ויביא תרומה כמו הבכורין וכו'.

פ"ד ה"ב אף הן מרדפין לאחריה לשם. בפי' מהר"י בן מ"צ אף הן מרדפין אהריה לשם ואתו הכהנים לצאת בחו"ל עבור התרומה ההיא וכו' עכ"ל וברדב"ז ה' תרומות פ"ב הי"ז כלומר ויצאו הכהנים מא"י לח"ל להביא תרומה עכ"ל.

תקונים:

צד 2 שורה 20 צ"ל תורם ואחרים מקיימין. ע"ז יש להוסיף: וראיתי בס' מחנה אפרים (קושטנדינא תצ"ח בה' גירושין ד' י"א) שכתב וז"ל אחר כך מצאתי בירושלמי פ"ק דתרומות דפריך לרשב"ג דאמר פקח ונתחרש כותב ואחרים מקיימין כת"י שתרם טבלו (כ' מלות אחרונות ליתא לפנינו ונראה שנוספו מהרב בעל מחנה אפרים לפרש המאמר. ובאמת הגרסא הנכונה בירושלמי כאן כמו שהגהתי) וכו' עכ"ל.

צד 2 שורה 33 יש להוסיף: מה שכתב בעל מחנה אפרים הנ"ל ממתני' דמי שאחזו הרי שכתב בכת"י ואמר לסופר כתוב (לפנינו הגי' משונה) ולעדים התמו אינו גם עד שישמעו קולו ומשני אר"י (רבי אבודימי) בחרש אנן קיימין וכו' עכ"ל.

צד 3 בסוף שורה 24 יש להוסיף: ובשו"ת הרשב"א סי' תשס"ה וקורע בגדו ואינו לן בבית הקברות וכו' כדאיתא בירושלמי דגיטין ובתרומות וכו' עכ"ל.

צד 4 בסוף שורה 15 יש להוסיף: ובשו"ת הרשב"א סי' תשס"ה כי מן הירושלמי נראה בר' יוחנן דפליג עליה וכו' ע"ש.

צד 6 בסוף העמוד יש להוסיף: שוב ראיתי למהרי"ט אלגאזי בה' בכורות להרמב"ן ד' ט' ע"ב שהביא הירושלמי דיבמות ותרומות הנ"ל ומביא מפי' הר"ש סירליו ז"ל שמקיים הגרסא דתרומות ע"ש ואולם הרי"ט אלגאזי כותב: ואולם לע"ד דהגירסא דגרסי' ביבמות היא הגירסא העיקרית וגרסי' גוי פשיטא לך שהוא מביא וכו' עכ"ל ואין דבריו מחוורים.

צד 8 שורה 35 לפנים במשנתינו לעיל ואם תרם אין תרומתו תרומה. צ"ל לפנינו במשנתינו לעיל ואם תרמו אין תרומתן תרומה וכו'.

צד 13 בסוף שורה 34 יש להוסיף: פ"א ה"י מהו שילקו על טבלו דבר תורה. בחי' מהרי"ט אלגזי בה' חלה ד' ל"ט הגי': מהו שילקו על טבל (טבלו) דבר תורה וכו' ואוסרת את (מן) הגורן ויש לה (לו) שיעור כתרומה (בתרומה) אית לך אוסרת את הגורן אלא (אוסרת מן הגורן לא) לאחר וכו' ע"ש.

צד 14 בסוף שורה 8 יש להוסיף: אח"כ ראיתי בשו"ת דבר שמואל (ווינציא תבי"ן) בסי' רנ"א שכתב וז"ל בדמשמע מלישנא דירושלמי התם דקאמר ר' יוחנן בשם ר' ינאי משום דכתיב (כ' מלות ליתא) ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן

והגורן

הגורן מה גורן א"א (אפשר) שיהיה מקצתו טהור ומקצתו טמא (מקצתו טמא וכו') כלומר דאין חטה א' חציה טמאה וחציה טהורה אף כאן וכו' (ג' מלות ליתא) ודגין (למדין) אפשר משאי אפשר עכ"ל והנה לפני הרב ר' שמואל אבוהב היה כבר הירושלמי דפוס קראקא שיצא לאור בשנת שס"ט כמו שכתב בשו"ת הנ"ל סי' נ"א וז"ל מצאתי אותו בס' התלמוד ירושלמי הנדפס מחדש בק"ק קראקא עכ"ל ובכל זה היה לפניו גם כתב יד מהירושלמי כנראה מהמאמר הנ"ל שהביא בשם הירושלמי בגרסא מתוקנת. ולפנינו בד"וו וקראקא משובש המאמר.

צד 20 בסוף שורה 33 יש להוסיף: ובסדר הדורות (צד 245 הוצאת מ"ל ז"ל) כתב ר' ירמיה דרומיא תרומות ספ"ג עכ"ל וכבר העירו עליו ששגה בזה.

צד 21 בסוף שורה 8 יש להוסיף: וכן בס' המכריע סי' כ"ד.

צד 21 בסוף שורה 13 יש להוסיף: ובס' המכריע הנ"ל אבל לא המבושל וכו'.

צד 21 בסוף שורה 14 יש להוסיף: פ"ב ה"ו במשנה תורם מן היפה וכו'. בס' המכריע סי' כ"ד תנן בסיפא דההיא מתניתין תירמין (תורם) מן היפה על הרע וכו'.

צד 21 בסוף שורה 26 יש להוסיף: ובס' המכריע הנ"ל כבר הקשו קושי זו בירושלמי דגרסי' התם כולה מתני' ר' יהודא הוא דאמר לעולם יהא תורם מן היפה ולא ברבנן וכו' עכ"ל וגירסת המכריע בהירושלמי כגי' השבלי הלקט הנ"ל)

צד 24 בסוף שורה 35 יש להוסיף: שוב ראיתי שבסדר הדורות (צד 236 ערך מיוחד לר' יעקב בר אידי בר אושעיא ושגה בזה.

צד 29 בסוף שורה 25 יש להוסיף: ובירושלמי סוטה פ"א ה"ב מיניימין אומר. ובילקוט המכירי תהלים (כ"ה י"ד) הגי' פנימון אומר.

צד 30 בסוף שורה 29 יש להוסיף: בהשגות הראב"ד ה' מעשר פ"א הט"ו והמשנה וכו' ובב"מ שם כלומר דלפירושו הל"ל אבל לא ממקום אחר וכו' ע"ש.

צד 37 שורה 26 יש להוסיף: ובחי' מהרי"ט אלגאזי בה' חלה ד' ל"ט ע"ב תני ר' חייא טבל מעלה וקורא שם למעשרותיו (לפנינו הגי' משונה).

צד 37 שורה 27 לא טבל הוא. בחי' מהרי"ט אלגאזי שם ולא טבל הוא.

צד 43 שורה 34 יש להוסיף: ובשו"ת הרשב"א סי' הש"ל דתנן סאה של תרומה וכו' וקאמר עלה בירושלמי רבי שמעון אומר ידיעתה מקדשתה וכו' ע"ש.

צד 44 בסוף שורה 8 יש להוסיף: פ"א ה"ט במשנה כשם שהותירו החולין כך הותירה תרומה ואסור. בשו"ת הרשב"א סי' תש"ל הגי' כשם שהותירו החולין כך הותירו התרומה ואסור ידוע (אם ידוע) שחיטין וכו'.

צד 44 בסוף שורה 14 יש להוסיף: ובשו"ת הרשב"א הנ"ל והא תנן באותה משנה סאה תרומה וכו' אם בשוגג (שוגג) מותר ואם (אם) מזיד אסיר.

צד 49 שורה 10 יש להוסיף: בחי' מהרי"ט אלגזי בה' חלה להרמב"ן ד' מ"ז דהא אמרינן בירושלמי וכו' וז"ל מחל ואח"כ אכל פלוגתא (תפלוגתא) דר"י וריש לקיש וכו' גזל תרומה משל אבי אמו כהן ומת (ליתא) וכו' אף (אוף) רבי מודה (מודי) בה (ליתא) כהדא (דהיא) וכו' ע"ש.

צד 49 בסוף שורה 17 יש להוסיף: ובחי' מהרי"ט אלגזי בה' חלה להרמב"ן ד' מ"ח הגי' ר' ייסא (יסא) וכו' התורה אמרה בו יצא (יצא בו) וכו'.

צד 49 בסוף העמוד יש להוסיף: שוב ראיתי למהרי"ט אלגזי בה' בכורות להרמב"ן ד' ט' ע"ב שמביא הירושלמי דילן באיזה שנויים קטנים ומפרש המאמר מפי' הר' שלמה סירילוי ז"ל.

צד 50 בסוף שורה 23 יש להוסיף: ואח"כ ראיתי בשו"ת בני אהרן (אזמיר תל"ד

תל"ד) סי' צ"ז שהביא מהרב ר"י בטור ח"מ סי' רי"א שהביא בשם המרדכי וגם בירושלמי דתרומות ר' אבהו בשם ר"ל אמר הא למה זה דומה למוכר חפץ לחבירו ונמצא שאינו שלו חייב להעמיד לו מקחו וכו' וע"ש שהאריך בזה.

צד 51 שורה 2 יש להוסיף: ממ"ש הרי"ט אלגזי בה' בכורות להרמב"ן ד' ע"ח וז"ל ואפשר שלדעת הר"ש והרא"ש לא הוו גרסי בתירוץ הירושלמי כגירסתינו דפריך ולא כבר אכלו ומשני כמאן דאמר טבלין נפשו של אדם קצה בהם דנראה מעיקרא איכא פלוגתא בזה אלא גירסתם הוא כדאמר טבלין נפשו של אדם קצה בהם כלומר כדאמרי' בטבלין כן אמרינן בתרומה עכ"ל. ובס' מחנה אפרים (קושטנדינא תצ"ח) ה' נזקי ממון סי' ט' כתב וז"ל וראיתי בירושלמי דתרומות וכו' ופריך עלה בירושלמי והלא (ולא) כבר אכלו ומשני כמ"ד (לפנינו מוסיף: טבלים, ולפני הרב בעל מחנה אפרים לא היתה המלה: טבלים וגירסא נכונה היא) נפשו של אדם חותה (התה) מהם (מהן) וכו' וכן פירש מהרש"ס (מהר' שלמה סירילו) בפירושו להירושלמי וכו' עכ"ל ושם. בה' מכירה דיני אונאה סי' כ"ו ופריך (בירושלמי) והלא כבר אכלו ומשני כמ"ד נפשו של אדם חותה מהן ע"כ ונראה לע"ד דכי פריך והלא כבר אכלו לרבנן קא פריך דאמאי קאמרי והוא משלם להם דמי סעודתן והלא כבר אכלו ונהנה כמו דמי היתר ומשני שנפשו של אדם חותה מאכילת האיסורין וילפינן מהכא דמכרו בשר ואחרי כן נודע שהיה טריפה וכו' ע"ש.

צד 59 בסוף שורה 29 יש להוסיף: ואח"כ ראיתי בחי' מהרי"ט אלגזי בה' בכורות להרמב"ן ד' ה' ע"א שכתב וז"ל וראיתי בירושלמי בפ"ה דתרומות דאמרינן אבא בר רב (רב הונא) בשם רבי יוחנן השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה ורבי (רבי) יונה אמר אסור באכילה מה טעמא בהמה בבהמה תאכלו ולא עוף בבהמה תאכלו ולא שקץ בבהמה תאכלו (ולא שקץ באכילה) עכ"ל והביא הירושלמי הנזכר בס' דמשק אליעזר וכו' דס"ל להתוס' דהגי' זאת אינה נכונה אלא עיקר הגרסא וכו' גרסי' יונה אסורה וכו' ע"ש ולא זכר הרב ז"ל את הרוקח ותשובות מהר"ם ברבי ברוך הנ"ל שהבאתי.

צד 67 שורה 2 אמר ר' זעירא לר"א וכו' אלא מאי איכפלה שבת וכו' יש להוסיף: ולעיל שם אמר ליה ר"ש בן לקיש מאי איכפלה שבת גבי מעשרות וכו'.

צד 67 שורה 4 ובסוטה פ"א ה"א א"ל רבי אילא מה איכפת וכו' צ"ל ובסוטה פ"ב ה"א א"ל רבי אילי מה איכפת וכו'.

צד 81 בסוף שורה 5 יש להוסיף: ובשו"ת הרשב"א סי' תקי"ג ומה ששאלת לפי שאמרו בירושלמי לא האכלו כל נבלה לרבות את הריסוקין ודג מרוסק מנא לן דאסור וכו' אלא שאותו ירושלמי לא ידעתי מה טיבו וכו' ע"ש ואפשר שמקום הירושלמי היה בתרומות כאן.

צד 82 שורה 19 שהן ט"ו בגליל. ע"ז יש להוסיף: שבמשנה (כתובות ס"ד ע"ב) עושה לו משקל חמש סלעים שתי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל. אולם בפי' הריד"א בכתובות שם הגי' שהן ט"ז (ט"ו) סלעים בגליל. ובתוספתא בתרומות כאן הנדפסה עם הרי"ף וכן באיזה כתבי יד (בהוצאת צוקערמאנדל) עשרה זוזים ביהודה שהן עשר סלעים בגליל. ובכתב יד אחר הגי' שהן חמש סלעים.

צד 84 שורה 6 יש להוסיף: וגירסתינו ר"ז רבי שמעון בר אבא יש לה ראיה מחולין צ"ח ע"א ששם הגי' אמר רבי זירא לרב שמן בר אבא. וכבר הראיתי באהבת ציון לשבת צד 75 ששמעון בר אבא הוא רב שמן בר בא או אבא.

צד

צד 87 שורה 10 והוא סבר דהיא גמיר (לפנינו בד"ו: דהוא גביה) מן דאבהתיה וכו'. יש להעיר על מה שהוכיח ידידי הרב הגדול הר"ר בנימין זאב פראפעססאר באכער נ"י במאמרו (גמרא, צד 35) שהפעל גמר במובן קבלת אבות ומסורת לא מצינו בירושלמי ולפי זה הגרסא דהוא גביה יותר נוח׃

צד 87 שורה 33 יש להוסיף: ובס' המכריע סי' כ"ד אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו (שהוא ממעיטו).

צד 107 בסוף שורה 17 יש להוסיף: בתוס' סוכה ל"ה ע"א ד"ה אתיא כתוב וז"ל ומהאי טעמא נמי ניחא דעיסה של טבל חייבת בחלה כדמוכח בירושלמי דדמאי פרק חמישי (ה"א) דתניא הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר וחלה (בירושלמי שם ובמשנה דמאי שם ליתא מלת וחלה) באחת ובוודאי איירי וכו' עכ"ל ולא הביאו ירושלמי דילן שמפירש שעיסה של טבל חייבת בחלה.

צד 112 בסוף שורה 18 יש להוסיף: פ"א ה"ו רב אמר עיסת כותח חייבת בחלה. למאמרו של רב אין זכר בבבלי. ובברכות ל"ז סע"ב תני רבי חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה והא תניא חייב בחלה וכו' ע"ש.

צד 114 בסוף שורה 1 יש להוסיף: פ"א ה"ח במשנה ומברכין עליה ומזמנין עליה. וכן במתניתא דבני מערבא ובבבלי ביצה כ"א ע"א. אבל בספר המכריע לריד"א סי' ג' הגי' ומזמנין עליה ומברכין עליה. ושם להלן כותב הריד"א: ועוד דקא תני מזמנין תחלה והדר מברכין ש"מ דהאי מברכין ברכת המזון הוא עכ"ל אבל בתוס' ריד"א בביצה שם הגי' ומברכין עליה ומזמנין עליה. וזה מראה שהיה לפני הריד"א מהמשנה שני כתבי יד שונים.

צד 114 בסוף שורה 16 יש להוסיף: ובביצה כ"א ע"א ומברכין עליה פירש"י המוציא עכ"ל ובס' המכריע לריד"א סי' ג' משיג על המורה (רש"י) בזה.

צד 127 שורה 7 יש להוסיף: פ"ב משנה ו' הן וסובן. בערוך ערך סאור א' בפ"ב דחלה ה' רביעים קמח חייבין בחלה הן וסיאירן (וסובן) ומורסנן פי' השאור שנותן לתוך העיסה לחמץ עכ"ל.

צד 133 בסוף שורה 7 יש להוסיף: בבפתור ופרח פי"ב (צד של"ג הוצאת לונין) מזה הפסוק הביא הירושלמי פרק אחד ד"מ ראיה שדנין אפילו בע"ש מן התורה אלא שהוא אסור מדרבנן והרי"ף ז"ל הביאו וכן יש עוד בירושלמי כתובות שאסור לדון דיני ממונות בע"ש להלכה הא לדברי תורה דנין עכ"ל.

צד 137 שורה 23 יש להוסיף: שכמו שנמצא כאן בירושלמי תני ר' יודה. ובספרי הראשונים הגרסא תני ר' חייא והכוונה להתוספתא. כן הוא גם בשביעית פ"ז ה"ה תני ר' יודה לחומרא. ובאו"ז ח"ב סי' ש"ל ובשו"ת ר' מנחם עזריה סי' כ"ט מובא הירושלמי והגי' תני ר' חייא והכוונה לתוספתא סנהדרין פ"ה.

צד 138 בסוף שורה 19 יש להוסיף: בס' מראית העין להרב חיד"א ז"ל (ליוורנו ליעקב שמחה) נדפסה גם כן מס' גרים ושם (ד' ע"ד ע"ד) פ"א הלכה י"א גם כן הגירסא: עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב אם ספק פטור.